ЗАРИФ ШАРИФОВ

БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

Душанбе-2011

ЗАРИФ ШАРИФОВ

БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУЧЕТӢ

Душанбе,
«Ирфон»
2011

ББК 65.052+65.261.3+65.5
Ш-30

Китоби дарсӣ бо қарори мушовараи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон №20/9 аз 29.10.2011 барои чоп тавсия шудааст.

Муқарризон: доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор, мудири кафедраи баҳисобгирии бухгалтерии Донишоҳи миллии Тоҷикистон **Уроков Д. У.**, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор мудири кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва аудити Донишоҳи миллии Тоҷикистон **Қурбонов А. К.**, номзади илмҳои иқтисодӣ, профессори кафедраи иқтисоди инноватсионӣ ва идоракунии Донишгоҳи технологии Тоҷикистон **Шобеков Мирзо**, сармуҳосиби Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон **Боқилов Б. Х.**

Муҳаррирон: доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Абдуғаффор Рауфӣ,
омӯзгори кафедраи забони тоҷикӣ
Фатҳуллоев Кутбиддин

Шарифов Зариф Раҳмонович. Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. -Душанбе: «Ирфон», 2011, 248 саҳ.

Китоби дарсӣ фарогири омӯзиши масъалаҳои мубрами муассисаҳои буҷетии кишвар ва муассисаҳои тобеи онҳо мебошад. Дар китоби мазкур масоили вобаста ба сохтори муҳосиботи муассисаҳои буҷетии кишвар, аз ҷумла асосҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ, баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, баҳисобгирии захираҳои моддӣ, ҳисобгирии меҳнат ва музди он, ҳисобгирии воситаҳои пулӣ ва маблаггузории молиявӣ, ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо, ҳисобгирии ӯҳдадорӣ, ҳисобгирии натиҷаи молиявӣ, ҳисобгирии соҳибкорӣ ва дигар фаъолиятҳое, ки даромад меорад, ҳисобгирии хароҷотҳои иҷозатдодашуда, ҳисобгирии амалиётҳо оид ба таври марказонидашуда таъмин намудани муассисаҳои буҷетӣ бо маводҳои арзишнок, ҳисобгирии маводҳои арзишнок, ки ба ташкилот тааллуқ надорад ва ҳисоботи муассисаҳои буҷетӣ мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор ёфтаанд. Китоби дарсии зикргардида барои донишҷӯёни макотиби таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбии соҳаи омӯзгорӣ, муассисаҳои тандурустӣ, фарҳанг, шунавандагони курсҳои бозомӯзӣ ва роҳбарони муассисаҳо ва ташкилотҳои буҷетӣ пешниҳод мегардад.

©Шарифов З.Р., 2011.

КИТОБХОНА
[illegible] С. АЙНИ
УЧ/Ф

САРСУХАН

Барои ташаккул ва рушди таркиби иқтисодиёти кишвар, дар доираи сиёсати иқтисодии аз тарафи Ҳукумат интихобкарда, танзими давлатии иқтисодиёт нақши муайянро мебозад. Яке аз механизмҳои муҳиме, ки имконият медиҳад, давлат танзими иқтисодиёт ва иҷтимоиётро гузаронад, ин механизми молиявӣ – низоми молиявии ҷамъият ҳаст, ки қисми муҳими онро буҷети давлатӣ ташкил медиҳад. Ба воситаи системаи молия давлат бо таври марказонидашуда ба ташаккули фондҳои воситаҳои пулии ғайримарказонидашуда таъсир расонида, имконияти иҷрои вазифаҳои ба ӯҳдаи ташкилотҳои давлатӣ гузошташударо фароҳам меорад.

Тағйироте, ки дар ҷараёни таҳия ва амалӣ гардидани буҷет, баланд бардоштани самаранокии хароҷотҳои давлатӣ, аз ҳисоби консентратсия онҳо ба самти бештар муҳими барои ҷамъият пешбинӣ менамояд. Мақсади ин тағйирот-ислоҳоти ҷараёни буҷет мебошад, ки дар вақти банақшагирии воситаҳои буҷетӣ ҷудо гардида, бояд ба натиҷаҳои дар назардошта шуда ин хароҷотҳо асоснок карда шавад.

Дар замони муосир шарти муҳими самаранокии иқтисодиёти миллӣ-ин оқилона ва сарфакорона истифода кардани воситаҳои буҷети давлатӣ, ки барои нигоҳдории соҳаҳои ғайриистеҳсолӣ равона карда шуда мебошад. Вобаста ба ин дуруст ташкил кардани баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ дар ҷараёни татбиқи фаъолияти молиявӣ-хоҷагӣ аҳамияти муҳимро пайдо мекунад. Баҳисобгирии бухгалтерӣ ҷузъи муҳими ташаккулёбии сиёсати иқтисодии ташкилот ва яке аз механизми асосии идоракунӣ ва банақшагирии фаъолияти молиявӣ-хоҷагӣ мебошад. Ахбороти баҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисоботу маълумотҳоеро дар бар мегирад, ки барои татбиқи чунин вазифаҳои идоракунии ташкилотҳо, аз ҷумла банақшагирӣ, ояндабинӣ ва назорат зарур мебошанд.

Ҳамин тавр, дониши баҳисобгирии бухгалтерӣ барои бомуваффақият кор кардани ҳамаи категорияҳои коркунони молиявӣ, иқтисодӣ ва хизматрасонии идоракунӣ, инчунин барои донишҷӯёне, ки ба омӯзиши баҳисобгирии бухгалтерӣ

шурӯъ кардаанд зарур аст. Қонунҳои сохтори буҷет ва чараёни татбиқи буҷет, ҳуҷҷатҳои меъёрӣ ва ҳисоботҳо дар ташкилотҳои буҷетӣ, хусусияти соҳавии онҳо, аз ҷумла тандурустӣ, маориф, илм бармеоянд.

Дар муассисаҳои буҷетии Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳисобгирии муҳосибӣ дар асоси дастурамал «Оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ», ки бо фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон №157 аз 26.11.2000 сол тасдиқ карда шудааст, ташкил ва татбиқ карда мешавад. Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ҷумҳурӣ дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки ҳар сол кабул мегардад ва дигар ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ-меъёрӣ ташкил карда мешавад.

Дар байни самтҳои ислоҳоти доираи буҷет азнавтақсимкунии муносибатҳои буҷетӣ ба самти зиёд кардани мустақилият ва масъулияти субъектҳои буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон ва буҷети маҳаллӣ, трансформатсияи ҳисобгирии буҷетӣ дар системае, ки ба натиҷаи охирин равона карда шудааст, ташкил медиҳад. Такмили баҳисобгирии буҷетӣ ба таъмини самаранок истифода кардани воситаҳои буҷетӣ, ташаккули ҳисобгирии ягонагии буҷетӣ, пурра ва шаффоф таҳия намудани ҳисоботи ҷамъбастӣ равона карда мешавад.

Китоби дарсии пешниҳодшуда дар асоси барномаи таълимии «Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ» таҳия гардида, масъалаҳои асосии баҳисобгирии бухгалтериро дар ташкилотҳои буҷетӣ дар бар мегирад.

Маводҳои дар ин китоб гирд овардашуда имконият медиҳанд, ки донишҷӯён аз рӯйи як қатор масъалаҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ маълумот гирифта, тафаккури иқтисодии худро бой гардонида, дониши худро дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ мукаммал гардонанд. Вобаста ба ин:

- дониши назариявии худро аз рӯи фанни «Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ» мустаҳкам ва васеъ гардонанд;
- тафаккури иқтисодиро инкишоф дода, малакаи амалияро дар ҳалли масъалаҳои ҳисобгирӣ дошта бошанд.

- доииши назариявиро мустаҳкам карда, малакаи хуби пешбурди баҳисобгирии бухгалтериро дар шаклҳои гуногуни ташкилотҳо мустаҳкам гардонанд.

Дар таҳияи ин васоити таълимӣ нуқтаи назари муаллиф ин аст, ки шахсоне, ки ин фанро меомӯзанд, дар бораи масъалаҳои иқтисодӣ ва баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ шинос буда, дар хусуси онҳо низ маълумот доранд.

Мақсади омӯзиши фанни «Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ» ин аст, ки донишҷӯён аз рӯйи ихтисосҳои иқтисодӣ қонуниятҳо, бо ҳам алоқамандии категорияҳои асосии ҳисобгирии бухгалтериро аз худ карда, малакаи барои имконияти онро дар амалияи фаъолияти касбии худ, идора кардани захираҳои молиявӣ, меҳнатӣ ва моддӣ истифода карда тавонистанро аз худ намоянд. Мувофиқи стандарти давлатии таҳсилоти касбӣ фанни «Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ» дар ҳамаи ихтисосҳои иқтисодӣ (ба миқдори соатҳои гуногун) таълим дода мешавад.

БОБИ 1. АСОСҲОИ БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ

1.1. Ислоҳоти баҳисобгирии буҷетӣ

Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон (феврали 2010) нақшаи чорабиниҳо оид ба татбиқи Консепсияи ислоҳоти ҷараёни буҷет дар Тоҷикистон барои солҳои 2010 – 2018 қабул карда шудааст.

Қисми асосии стратегияи баҳисобгирии бухгалтериро бахши давлатӣ ташкил медиҳад.

Ҳуҷҷатҳои асосии ҷараёни амалӣ гардидани ислоҳоти баҳисобгирӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ аз инҳо иборат мебошанд:

1. Санадҳои меъёрӣ оид ба ҷорӣ кардани ҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ;
2. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ бо фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.12.2000, №157;
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба ҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750;
4. Фармони Вазири молия аз 2.10.1997, №45 «Оид ба гузаронидани баҳисобгирии бухгалтерии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ»;
5. Меъёри хӯрдашавии воситаҳои асосӣ;
6. Дастурамал оид ба тартиби сохтан ва пешниҳод кардани хисоботи солона ва даврагии муассисаҳои буҷетии Ҷумҳурии Тоҷикистон (фармони Вазири молия аз 2.10.2006, №86;)
7. Гурӯҳбандии даромад ва хароҷоти буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2005 (Фармони вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон №129 аз 28.12.2004).

Санадҳои меъёрӣ дар бораи ҷорӣ кардани ҳисобгирии бухгалтерӣ дар субъектҳои хоҷагидорӣ;

1. Нақшаи ҳисобҳои ҳисобгирии бухгалтерии фаъолияти молиявӣ-хоҷагӣ ва дастури методӣ дар бораи амалӣ кардани он (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1.09.1998, №99);
2. Нақшаи ҳисобҳои ҳисобгирии бухгалтерии (молиявӣ) – фаъолияти молиявии- хоҷагӣ ва нишондоди методӣ оид ба татбиқи он мувофиқи талаботи стандарти бай-

налмилалии ҳисоботи молиявӣ (СБҲМ, фармони Вазири молия аз 5.03.2004, №28);

3. Дастурамал оид ба тартиби аз тарафи субъектҳои хоҷагидорӣ пур кардани ҳисоботҳои семоҳа ва солона (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29.08.2001, №124);
4. Дастурамал оид ба тартиби аз тарафи субъектҳои хоҷагӣ пур- кардани ҳисоботҳои семоҳа ва солона мутобиқи талаботи МСФО (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24.11.2004, №141);
5. Низомнома оид ба ҷорӣ кардани ҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисоботҳои бухгалтерӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8.02.2003, №9);
6. Тавсияи методӣ оид ба гузариш ва ҷорӣ намудани ҳисобгирии бухгалтерӣ мувофиқи талаботи стандарти байналмилалии ҳисоботи молиявӣ ((СБҲМ) фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 майи 2004, №68);
7. Стандарти байналмилалии ҳисоботи молиявӣ. Ҷилди 1-2 (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12.2008, №134);
8. Тавсияи методӣ оид ба татбиқи СБҲМ. Ҷилди 1-2 (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12.2008, №134);
9. Низомнома оид ба иҷрои молиявӣ (лизинги №87 аз соли 2001).
10.

Қонунҳое, ки идора кардани молияи давлатро танзим мекунанд

№	Номгӯи қонунҳо	Давраи қабули онҳо	Моҳияти қонунҳо
1	Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи молияи давлат	Бо тағйиротҳу иловаҳо аз 18.06.2008	Ин қонун бо мақсади танзими давлатии молиявӣ, таъмини принсипҳои таркиби буҷет, тайёр кардан ва иҷрои буҷети ҶТ, танзими муносибатҳои байни ҳамаи дараҷаҳои буҷет, муайян кардани ҷараёни оламҳои буҷетӣ ва инчунин оид ба муносибатҳои молиявии байни буҷетӣ ва субъекти самтҳои буҷет хизмат мекунад

2	Қонун дар бораи хазинадорӣ	06.03.2001	Ин қонун асоси ҳуқуқии давлатии хазинадориро муайян карда, муносибатҳои хазинадориро дар ҶТ танзим менамояд
3	Қонун дар бораи карзи давлатӣ	11.12.1999	Ин қонун муносибатҳои карзии давлатӣ ва механизми амалии онро танзим мекунад
4	Қонуни ҳарсола оид ба буҷет	Ҳарсол	Ин қонун механизми воридоти манбаи буҷет ва ба соҳаҳо тақсим кардани маблағҳои ворилгардида, назарияи истифодаи дурусти мақсадноки маблағҳои пулиро танзим мекунад
5	Қонун оид ба Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия	27.02.2008	Ин қонун истифодаи мақсадноки маблағҳо ва воситаҳои пулию-молии амволи давлатиро назорат карда, ҳолатҳои роҳ надодан ба хатогиҳои зидди коррупсионӣ ва тасарруфи маблағу воситаҳоро назорату танзим мекунад
6	Қонун оид ба бонки миллӣ	28.06.2011 №722	Ин қонун асосҳои ҳуқуқии фаъолияти Бонки миллии Тоҷикистон, вазифаҳои асосӣ ва ӯҳдадориҳои онро муайяи мекунад
7	Кодекси андоз		Ин кодекс механизми ташкилёбӣ ва тартиби ҷамъоварии андозҳоро ба низом медарорад
8	Кодекси гумрукӣ		Тартиботи гумрукуониро ба низом медарорад
9	Қонун дар бораи хариди давлатӣ		Тартиботи дурусти хариди равияҳои молия амвол, кори хизматрасониро танзим мекунад
10	Қонун дар бораи ҳисобдории бухгалтерӣ	21.11.2006	Ин қонун асосҳои ҳуқуқии ташкил ва танзими ҳисобгирии бухгалтериро дар ҶТ муаррар мекунад. Мақсади қонун таъмини ягонагии ҳисобгирии бухгалтерии фаъол, ӯҳдадориҳо ва транзакунӣ, ки аз тарафи корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо гузаронида мешаванд, ҷамъоварӣ ва барои истифода пешниҳод кардани ҳисоботи молиявӣ, ҳисоботҳои муқоисавӣ ва ахбори аниқ нисбати ҳолати амвол, дохилшавӣ ва сарфи онҳо мебошад.
11	Қонун дар бораи фаъолияти аудиторӣ		Ин қонун фаъолияти назорати оддитаринро дар тақсимоти муосир тазим менамояд
12	Қонун дар бораи назорати давлатии молиявӣ		Тартиби ташкилёбӣ ва истифодаи воситаҳои молиявиро аз рӯйи стандартҳои давлатӣ танзим мекунад.
13	Қонуни Конститутсионӣ оид ба идораи маҳаллии давлатӣ		
14	Қонун дар бораи худидоракунӣ дар шаҳрҳо ва кишлокҳо	Августи 2004	Механизми худидоракуниро дар шаҳрҳову деҳот танзим менамояд
15	Қонуни Конститутсионии оид ба умури маҳаллии ҳокимияти давлатӣ	2004	

Номгӯи дастурамалҳои асоси иҷрокунии давлатии молиявӣ ва баҳисобгирии бухгалтерии муассисаҳои буҷетӣ

№	Номгӯи ҳуҷҷатҳо	Вақти қабули онҳо
•	Дастурамал оид ба ҷорӣ намудани ҳисобгирии бухгалтерии хазинадорӣ ва ҳисобот оид ба иҷрои буҷети давлатӣ	10/2005
•	Дастури методӣ оид ба иҷрои фондҳо	2004
•	Дастур оид ба пешниҳоди ҳисоботи семоҳа ва солона мувофиқи МСФО	2004
•	Тавсияномаи методӣ оид ба гузариши ҳисобгирии бухгалтерӣ ба МСФО	2004
•	Нақшаи ҳисобҳо барои сохтори тиҷоратӣ ва методология оид ба амалӣ кардани он	2007
•	Фармони Вазири молия оид ба тасдиқи методологияи барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ	1997
•	Низомнома оид ба амалӣ кардани ҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисобот дар ҶТ	2003
•	Таснифоти даромадҳо ва хароҷотҳои буҷет	1999
•	Дастурамал оид ба ҷорӣ намудани ҳисобгирӣ бухгалтерӣ дар ташкилоти буҷетӣ	2001
•	Дастурамал оид ба соқит кардани фаъолҳои асосии корношоям	2004
•	Дастурамал оид ба таҳия ва пешниҳоди ҳисоботи солона ва ҷории ташкилотҳои буҷетӣ	2006
•	Дастурамал оид ба пур кардани шакли ҳисоботҳои семоҳа ва солона	2001

Мувофиқи ин ҳуҷҷатҳои меъёрӣ аз 1 январи соли 2005 меъёри ӯҳдадориҳои буҷетӣ ва пулҷудокунӣ дар асоси харҷномаҳо бояд таҳия карда шаванд. Хароҷотҳои хазинавӣ ва ҳақиқиро аз рӯи таснифоти нави буҷет бурдан лозим аст. Қоидаҳои нави таснифоти буҷетро бояд дар ҳуҷҷатҳои пулгузаронӣ нишон дод.

Вобаста ба тағйир ёфтани сиёсати буҷет зарурияти таҳлили истифодаи самараноки буҷет, баҳодиҳии таъсири он ба иқтисодиёт, идораи оқилонаи молиявӣ ба амал меояд. Барои ҳалли ин масъала маълумотҳои наву муҳим зарур аст, ки барои дастрас кардани он бояд системаи нави ҳисобгирӣ истифода карда шавад. Ба ҷумлаи чунин маълумотҳо, пеш аз ҳама, ахбор оид ба даромаднокии маблағгузориро дохил кардан мумкин аст.

Барои дастрас намудани маълумот оид ба даромаднокии маблағгузорӣ низоми нави ҳисобгирӣ, методи

ҳисобкуние, ки дар ташкилотҳои тиҷоратӣ бештар истифода карда мешаванд, пешбинӣ шудааст. Ин усул имкон медиҳад, ки ба натиҷаи молиявии фаъолияти ташкилотҳои буҷетӣ баҳо дода, динамикаи иҷрои ӯҳдадориҳои ташкилоти болоӣ ва гирандагони воситаҳои буҷетӣ таъмин карда шавад.

Истифодаи усули ҳисобкунӣ на танҳо имконият медиҳад, ки бақияи маблағҳо ҳисоб карда шавад, балки ҳаракати фаъолхо ва ӯҳдадориҳо назорат карда шаванд. Дар вақти истифодаи он аҳамияти мафҳуми «даромадҳо» ва «хароҷотҳо» дигар мешавад. Даромад на қабул, воридшавӣ, гузаронидани пул ба ҳисоб, балки зиёдшавии арзиши фаъолҳои тоза ҳисоб карда мешавад.

Низоми нави бухгалтерӣ, нисбат ба кӯҳна ҷорӣ кардани рамзҳои таснифоти буҷетро (КБК) пешбинӣ мекунад, ки ин имконият медиҳад, ҳисобгирии иҷрокунандагони буҷет ва ташкилотҳои буҷетӣ муттаҳид (якҷоя) карда шавад. Ғайр аз ин, назорат аз рӯйи ҳаракати воситаҳои буҷетӣ, аз рӯйи манбаи даромадҳо то охири қабулкунанда таъмин карда мешавад.

Дастурамали нав дар бораи ҳисобгирии буҷетӣ тартиби ягонаи ҷорӣ кардани баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои Ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои идораи давлатӣ, фондҳои ғайрибуҷетӣ, ташкилоту идораҳои давлатии минтақавӣ, ташкилотҳои худидораи маҳаллӣ ва ташкилоти буҷетӣ муқаррар мекунад.

Сиёсати давлатии баҳисобгирӣ ба воситаи дастурамалҳои зерин амалӣ карда мешавад.

- нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ;
- тартиби инъикоси амалиётҳо оид ба иҷрои буҷети низоми буҷетӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ;
- тартиби инъикоси ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавӣ, иҷрои буҷетҳо, амалиётҳо оид ба хизматрасонии хазинавӣ, иҷрои буҷет дар ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ татбиққунанда;
- аз эътибор соқит кардани мукотиботи ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ;
- дигар масъалаҳои ташкили баҳисобгирии бухгалтерии буҷетӣ.

Ҳамаи амалиётҳое, ки аз тарафи ташкилоту муассисаҳои буҷетӣ гузаронида мешванд, дар ҳуҷҷатҳои аввала ба қайд гирифта мешаванд. Барои ҷорӣ кардани ҳисобгирии буҷетӣ дар муассисаҳои буҷетӣ рӯйхатҳое, ки дар он равандҳо ва нишондодҳои ҳатмӣ инъикос ёфтааст, истифода карда мешавад.

Шакли рӯйхатҳои баҳисобгирии бухгалтерии буҷетӣ, ки хусусияти хоси иҷрои буҷетро доранд, инчунин ҷорӣ кардани онҳо аз тарафи ташкилотҳо мувофиқи низоми буҷети ҶТ тасдиқ карда мешавад.

Дастурамал дар бораи баҳисобгирии буҷет аз чор қисм иборат аст. Дар қисми якум асосҳои ташкили баҳисобгирии буҷет инъикос ёфта, фаҳмиши он дода шуда, талабот оид ба расмият даровардан ва ҷо ба ҷо кардани ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ва рӯйхатҳои баҳисобгирӣ дода шуда, дар он тартиби ислоҳи хатогиҳо, ки дар вақти тартиб додани ҳуҷҷатҳо рӯй додааст мураттаб гардина, нишон дода шудааст. Ҳамин тавр, дар ин қисм зарурияти татбиқи баруйхатгирии амвол, фаъолҳо ва ӯҳдадории молиявӣ, худидоракунии баҳисобгирии буҷетӣ нишон дода шудааст.

Дар қисми 2-юми Дастурамал нақшаи нави баҳисобгирии буҷет, дар қисми 3-юм тартиби истифодаи нақшаи ҳисобҳо ва дар қисми 4-ум тартиби ҳисобгирии амалиётҳо дар мавриди ба таври марказонидашуда ба роҳ мондани таъмини маводҳои арзишноки ташкилотҳои буҷетӣ инъикос ёфтааст. Дар дастурамал 3 замима дохил карда шудааст: дар замимаи 1-ум мукотиботи ҳисобҳои баҳисобгирии буҷет аз рӯи амалиётҳои асосии хоҷагӣ, дар замимаи 2-юм ба як шакл даровардани (унификатсияи) ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ ва нишондод оид ба истифодаи он, дар замимаи 3-юм номгӯйи рӯйхатҳои тавсияшавандаи баҳисобгирии буҷет бо нишондоди мушаххасоту нишондодҳои ҳатмӣ нишон дода шудааст.

1.2. Вазифаҳои асосии баҳисобгирии буҷетӣ

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» вазифаҳои асосии баҳисобгирии бухгалтерӣ аз инҳо иборатанд:

- ташкили пурра ва боэътимоди ахбор дар бораи фаъолияти ташкилот ва ҳолати амволи вай, истифодабарандаи дохилӣ, ҳисоботи бухгалтерии роҳбар, муассисон, иштирокчиён, инчунин истифодабарандагони берунӣ – маблағгузорон, қарздиҳандагон ва дигар истифодабарандагони ҳисоби бухгалтерӣ;
- таъмини ахбори зарурӣ ба истифодабарандагони дохилӣ ва берунии ҳисоботи бухгалтерӣ барои назорат аз болои риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми ба вуҷудоии амалиётҳои хоҷагидории ташкилот ва мувофиқи мақсад будани онҳо, миқдор ва ҳаракати амвол ва ӯҳдадорӣ, истифодабарии захираҳои моддӣ, меҳнатӣ ва молиявӣ;
- пешгирии натиҷаҳои манфии фаъолияти хоҷагидории ташкилот, нишон додани захираҳои дохилии хоҷагӣ ва таъмини устувори молиявӣ.

Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ хусусияти махсус дорад. Ба ин хусусиятҳо мансубанд:
- назорати иҷроиши харҷномаи хароҷотҳо;
- дар вақти баҳисобгирӣ ҷудо кардани хароҷотҳои ҳақиқӣ ва хазинавӣ;
- гузаштан ба системаи хазинадории иҷроиши буҷет;
- хусусиятҳои соҳавии баҳисобгирӣ дар ташкилотҳои буҷавӣ (тандурустӣ, маориф, илм ва ғайра).

1.3. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрии муайянкунандаи асосҳои методологии тартиби такмил ва пешбурди баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетии Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Қонун «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ», с. 1999
2. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
3. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2004
4. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2002
5. Дастурамал дар бораи сиёсати баҳисобгирии корхонаҳо, с. 1999 (бо фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шудааст, №135).
6. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010 (ба фармони

Вазири молия тасдиқ шудааст аз 26.12.2000 № 157).

Аз ҳуҷҷатҳои меъёрии дар боло зикршуда, муҳим ин Қонун «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» ва Дастурамал дар бораи сиёсати баҳисобгирӣ дар корхонаҳо, дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (№154 26.12.2000) ба ҳисоб меравано.

Дар Қонун «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» моҳияти баҳисобгирии бухгалтерӣ, вазифаҳои вай, қоидаҳои асосии пешбурди он, баҳодиҳии амвол ва ӯҳдадорӣ, таркиби ҳисоботи бухгалтерӣ, тартиб ва мӯҳлати пешниҳоди он, мафҳумҳои асосӣ дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисобот (дар бораи ҳисобҳо навишти дугона ва ғ.) нишон дода шудааст.

1.4. Қоидаҳо (принсипҳо)-и асосии баҳисобгирии бухгалтерӣ

Қоидаҳои асосии пеш бурдани баҳисобгирии бухгалтерӣ дар Қонун «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» чунин муйян карда шудааст:

1. Ҳатмӣ будани навишти дугонаи амалиётҳои хочагӣ дар Нақшаи ҳисобҳо, ки аз тарафи Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст.
2. Дар баҳисобгирии бухгалтерии хароҷотҳои ҷорӣ барои истеҳсоли маҳсулот, корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда аз хароҷоти ба гузоштани сармоя алоқаманд буда, алоҳида ба амал меояд.
3. Ҳатмӣ будани ҳуҷҷатикунонии амалиётҳои хоҷагӣ. Ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ бояд дар вақти бавуҷуд омадани амалиёт ё ин ки дарҳол баъди ба анҷом расидани амалиёти хоҷагӣ тартиб дода шаванд.
4. Барои батартибдарорӣ ва ҷамъоварии маълумоте, ки дар ҳуҷҷатҳои баҳисобгирӣ нигоҳ дошта мешаванд, феҳристҳои баҳисобгирӣ, шаклҳо, ки аз тарафи Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон коркард шудаанд, истифода бурда мешаванд.
5. Ҳатмӣ будани гузаронидани барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳо.

1.5.Баҳодиҳии амвол ва ӯҳдадориҳо

Баҳодиҳӣ, инъикоси амвол ва ӯҳдадориҳои ташкилот дар баҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисоботи бухгалтерӣ дар шакли пул ифода меёбад.

Ба таркиби харочотҳои ҳақиқии баамаломада дохил мешавад: харочотҳо барои харидани (ба даст овардани) молу мулк, подошҳои комиссионӣ, бочи гумрукӣ ва дигар пардохтҳо, хароҷотҳо барои боркашонӣ, нигоҳдорӣ ва бурда расонидани молу амвол ва ғ.

Амвол ва ӯҳдадориҳои хоҷагӣ бояд ҳатман ба ифодаи пулӣ баҳо дода шаванд. Баҳо ба маҷмӯи хароҷотҳои ҳақиқии истеҳсолӣ бо ифодаи асъор аз рӯи зарурият дода мешавад. Дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ин мақсад пули миллӣ (сомонӣ) истифода бурда мешавад.

Истифода бурдани шакли дигари баҳодиҳӣ танҳо дар ҳолати зарурӣ, қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ё дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимгар дар бораи ҷорӣ намудани баҳисобгирӣ пешбинӣ карда шудааст, иҷозат дода мешавад. Сабткунӣ дар баҳисобгирӣ аз рӯи ҳисобҳои асъори корхона ва аз рӯи амалиётҳои онҳо бо арзи хориҷӣ, инчунин бо арзи дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо роҳҳои ҳисоб кардан ба пули тоҷикӣ дар Бонки миллии Тоҷикистон, аз рӯи қурби он дар рӯзи гузаронидани амалиёт ҳисоб карда мешавад.

1.6. Ҳуҷҷаткунонии амалиётҳои хоҷагӣ

Ҳуҷҷати бухгалтерӣ шаҳодатномаи хаттӣ буда, амалиётҳои дар хоҷагӣ баамаломада дар он инъикос меёбад ва бо имзои шахсони маъсул тасдиқ карда мешавад. Ҳамин тавр, ҳуҷҷати бухгалтерӣ – дилхоҳ паҳнкунандаи ахбор мебошад, ки бо ёрии он бақайдгирии ибтидоии амалиётҳои хоҷагӣ гузаронида мешавад. Ба воситаи ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ ҳамаи амалиётҳои хоҷагӣ ба расмият дароварда мешаванд. Ин баҳисобгирии пай дар пай ва пурраи ҳамаи объектҳои баҳисобгирӣ; асосноккунии ҳуқуқии қайдҳои бухгалтерӣ; истифодабарии ҳуҷҷатҳо барои назорати фаврӣ ва ҷории фаъолияти хоҷагидории ташкилот; назорат аз болеи ҳифз намудани молу мулк; устуворгардонии

қонунгузорӣ; мақсаднок ва қонунӣ будани ҳар як амалиёти хоҷагиро ҳангоми тафтишоти ҳуҷҷатҳо таъмин менамояд.

Шакл ва мушаххасоти ҳуҷҷатҳо

Шакли ҳуҷҷат маҷмӯи нишондиҳандаҳо ва ҷойгиршавии онҳоро дар ҳуҷҷатҳо муайян менамояд. Номгӯи нишондиҳандаҳо ва миқдори онҳо дар ҳуҷҷатҳо, асосан, аз мазмуни амалиётҳои бавуҷудомадаи хоҷагӣ вобастагӣ дорад. Мушаххасот барои ҳар як ҳуҷҷат асос ба ҳисоб меравад. Онҳо мазмуни амалиётҳои ба вуҷуд омадаро муайян менамоянд. Ба чунин мушаххасот дохиланд: номи ҳуҷҷат, рамзи шакл, санаи тартибдиҳӣ, номи ташкилот, мазмуни амалиёти хоҷагӣ, ченакҳои амалиётҳои хоҷагӣ (бо ифодаи пулӣ ва аслӣ), имзои шахсони муайяншуда.

Дар ҳамаи ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ, ки бо иҷроиши харҷномаи даромад ва хароҷотҳо аз рӯи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ гирифта шудаанд, роҳбари ташкилот ва сармуҳосиб имзо мегузоранд.

Тарзҳои тартибдиҳӣ ва коркарди ҳуҷҷатҳо

Ҳуҷҷатҳоро бояд дар намунаҳо ва шаклҳои муайяншуда бо пуркунии ҳамаи мушаххасот тартиб дод. Агар баъзе мушаххасот пур карда нашуда бошанд, дар ҷойи холигӣ онро қайд кардан зарур аст.

Дар ҳуҷҷатҳо қайдҳо ба воситаи қалами кимиёвӣ, ручкаҳои шарикдор, ё ин ки ба воситаи мошинаҳои чопкунӣ ва воситаҳои худкор истифода мешавад. Дар ҳуҷҷатҳои пулӣ бошад маблағро бо рақам ва бо ҳарф нишон медиҳанд. Ҳуҷҷатҳо бояд бо диққат тартиб дода шавад, матн ва рақамҳо дуруст ва фаҳмо навишта шуда бошад. Агар дар матн ё рақами ҳуҷҷат ба хатоӣ роҳ дода шуда бошад, онро бояд ислоҳ кард (тавре ислоҳ кард, ки навишти пештара хонда шавад), навишти дурустро дар болояш қайд кард ва якбора сабаби ислоҳкуниро қайд намуда, шахси ислоҳкунанда имзои худро дар ҳуҷҷат мегузорад.

Дар баъзе ҳуҷҷатҳо масалан, ҳуҷҷатҳои хазинавӣ ва бонкӣ ислоҳи хатоиҳо манъ карда шудааст.

Ҳамаи ҳуччатҳои ба бухгалтерия воридгардида ҳатман чӣ аз рӯи шакли дурусти пуркунӣ ва чӣ аз рӯи мазмун тафтиш карда мешаванд.

Ҳамаи ҳуччатҳои бухгалтерии тафтишкардашуда коркарди бухгалтерӣ гузаронида мешаванд, ки дар натичаи коркард баҳогузорӣ, гурӯҳбандӣ ва аломатгузории онҳо муайян карда мешавад.

Дар зери мафҳуми баҳогузории ҳуччатҳо баҳои пулии дар ҳуччатҳои молу масолеҳи қимматбаҳо нишон дода шуда фаҳмида мешавад.

Гурӯҳбандӣ – ин чамъоварии ҳуччатҳои якхела дар як бандча (даста) мебошад.

Ҳуччатҳои истифодашуда ба бойгонӣ супорида мешавад. Роҳе, ки ҳуччати бугхалтерӣ аз лаҳзаи тартибдиҳӣ то супоридан ба бойгонӣ тай мекунад, **гардиши ҳуччат** номида мешавад.

Дар бойгонӣ парвандаҳо бо ҳуччатҳои бухгалтерӣ аз тарафи ташкилотҳои давлатӣ (бойгонии давлатӣ, ташкилотҳои болоӣ) муайяншуда нигоҳдорӣ мешаванд.

Ҳисоботҳои семоҳа, варақаҳои барӯйхатгирӣ (инвертарӣ) ва китоби баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, шартномаҳо бояд се сол нигоҳ дошта шаванд.

Ҳуччатҳои ибтидоӣ ва замима ба онҳо, варақаҳои пардохтӣ, рӯйхатҳои баҳисобгирӣ (китоби асосӣ, журнал – ордерҳо ва ғ.), ҳисоботҳои нимсола ба мӯҳлати панч сол нигоҳдорӣ мешаванд.

Ҳисоботҳои солонаи тавозуни ташкилот даҳ сол нигоҳдорӣ мешаванд.

Варақаҳои шахсии кормандон, фармонҳо оид ба фаъолияти асосӣ, ҳуччатҳои (шиноснома) бино, иншоот ва таҷҳизот ба мӯҳлати 75 сол нигоҳдорӣ мешаванд.

1.7. НАҚШАИ ҲИСОБҲОИ БАҲИСОБГИРИИ БУЧЕТӢ

Ҳисобҳо – номгӯи бонизоми ҳисобҳои синтетикиеро меноманд, ки бо тартиби муайян рақамгузорӣ карда шудааст ва барои ҳисоби чории амалиётҳои хочагидории ташкилот пешбинӣ гардидааст.

Дар муассисаҳои бучетӣ барои баҳисобгирии амалиётҳои бухгалтерӣ, аз рӯи ичроиши харчномаи даромад

ва харочот аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ гирифта шудаанд, нақшаи ҳисобҳои аз ҷониби Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқшуда, истифода бурда мешавад.

Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии ташкилотҳои буҷетӣ аз 12 боб ва қисми ҳисобҳои ғайритавозунӣ иборат аст.

Дар муассисаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои баҳисобгирии муҳосибӣ чунин нақшаи ҳисобҳо истифода карда мешавад[1]

Ҷадвали № 1

Номгӯи ҳисоб	№ ҳисоб	Номгӯи зерҳисоб	№ зерҳисоб
1	2	3	4
Боби 1. Воситаҳои асосӣ ва дигар маблағгузориҳои дарозмуддат			
Воситаҳои асосӣ	01	Бино	010
		Иншоот	011
		Дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда	012
		Мошинҳо ва таҷҳизот	013
		Воситаҳои нақлиётӣ	015
		Олотҳо, асбобҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ (аз он ҷумла, лавозимот)	016
		Ҳайвоноти корӣ ва сермаҳсул	017
		Фонди китобхона	018
		Дигар воситаҳои асосӣ	019
Фарсудашавии воситаҳои асосӣ	02	Фарсудашавии воситаҳои асосӣ	020
Дигар маблағгузориҳои дарозмуддат	03	Маблағгузориҳои молиявии дарозмуддат	030
		Активҳои ғайримоддӣ	031
Боби 2. Захираҳои моддӣ			
Таҷҳизот, масолеҳи сохтмонӣ ва масолеҳо барои тадқиқотҳои илмӣ	04	Таҷҳизотҳои васлшаванда	040
		Масолеҳҳои сохтмонӣ барои сохтмони асосӣ	041
		Маводҳои мӯҳлати истифодабариашон дарози барои тадқиқотҳои илмӣ ва санҷишҳои лабораторӣ истифодашаванда	043
		Таҷҳизотҳои махсус барои корҳои илмӣ - тадқиқотӣ аз рӯйи шартномаи фармоишдиҳандагон	044
Чорвои ҷавон ва ҳайвоноти дар	05	Чорвои ҷавон ва ҳайвоноти дар	050

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010, с. 12-17.

КИТОБХОН, ДДОТ ба [illegible] С. Айни
Уиф

парвариш буда		парвариш буда	
Масолеҳ ва маҳсулоти хӯроквории	06	Маводҳо барои таълим таҳқиқотҳои илмӣ ва дигар мақсадҳо Маҳсулоти хӯроквории Доруворӣ ва лавозимоти ҷарроҳибандӣ Масолеҳи хоҷагӣ ва сехҳо; конселярӣ Сӯзишворӣ ва дигар равғанҳои молиданӣ Масолеҳи махсус Зарфҳои холӣ Дигар масолеҳҳо Масолеҳҳои дар роҳ буда Қисмҳои эҳтиётӣ	060 061 062 063 064 065 066 067 068 069
Боби 3. Ашёҳои камарзиш			
Ашёҳои камарзиш	07	Ашёҳои камарзиши дар анборбуда Ашёҳои камарзиши дар истифодабуда Либос, лавозимоти рахти хоб ва пайафзоли дар анборбуда Либос, лавозимоти рахти хоб ва пайафзоли дар истифодабуда	070 071 072 073
Боби 4. Маҳсулоти тайёр			
Маҳсулоти тайёр	08	Маҳсулоти тайёр	080
Боби 5. Маблағҳои (воситаҳои) муассисаҳо			
Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ	09	Пулгузаронӣ аз маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) қарор доранд ва дигар чорабиниҳо Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ барои хароҷотҳои муассиса Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ бо асъори хориҷӣ	090 091 097
Маблағҳои буҷети маҳаллии Ҷумҳурии Тоҷикистон	10	Пулгузаронӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) қарор доранд ва дигар чорабиниҳо Маблағҳо барои хароҷотҳои муассиса Маблағҳои буҷети маҳаллӣ бо асъори хориҷӣ	100 101 102
Маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ба дастомада	11	Маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт Маблағҳои аз ҳисоби фаъолияти соҳибкорӣ ба дастомада Маблағҳое, ки барои истифодаи муваққатии муассиса дохил шудаанд Маблағҳое, ки аз фондҳои давлатии	110 111 114 115

		гайрибуҷетӣ даромад шудаанд Маблағҳо бо асъори хориҷӣ	118
Хазина	12	Хазина	120
Дигар маблағҳо	13	Аккредитивҳо Дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ Ҳуҷҷатҳои пулӣ Маблағҳои дар роҳбуда Маблағгузории молиявии кӯтоҳмуддат	130 131 132 133 134
Бобби 6. Ҳисоббаробаркуниҳои дохилидоравӣ оид ба маблағгузорӣ аз буҷет			
Ҳисоббаробаркуниҳои дохилидоравӣ оид ба маблағгузорӣ аз буҷет	14	Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба маблағгузории буҷет барои харҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба сарчашмаҳои иловагии маблағгузории буҷет барои харочотҳои муассиса Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба маблағузории буҷет барои сохтмони асосӣ	140 141 142
Боби 7. Ҳисоббаробаркуниҳо			
Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон, пудратчиён ва супоришдиҳандагон барои корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда	15	Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён Ҳисоббаробаркуниҳо бо харидорон ва . супоришдиҳандагон барои корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пешпардохтҳои гирифташуда Ҳисоббаробаркуниҳо бо иҷрокунандагон аз рӯйи корҳои иҷрошуда Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пешпардохтҳои додашуда	150 153 155 156 157
Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони таҳти ҳисоботӣ	16	Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони таҳти ҳисоботӣ	160
Ҳисоббаробаркуниҳо бо ҳар гуна қарздорон ва қарзхоҳон	17	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи камомадҳо Андоз аз арзиши иловашуда аз рӯйи ашёҳои қиматноки харидоришуда, корҳо ва хизматрасониҳо Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳои махсус Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳо бо буҷет Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи маблағҳое, ки барои истифодаи муваққатии муассиса дохил шудаанд Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи дигар	170 171 172 173 174 175

		маблағҳо барои нигоҳдории корхона	
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо депонентҳо	177
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо ҳар гуна қарздорон (дебиторон) ва қарзхоҳон (кредиторон)	178
Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯи музди меҳнат ва идрорпулиҳо	18	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи музди меҳнат	180
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи идроргирандаҳо	181
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо кормандон аз рӯи интиқолҳои ғайринак-дӣ ба ҳисобҳои пасандозӣ дар муассисаҳои кредитӣ	183
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо кормандон оид ба интиқолҳои ғайринак-дии аъзоҳақӣ аз рӯйи шартно-маҳои суғуртаи ихтиёрӣ	184
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо иттифо-қи касаба аз рӯи интиқоли ғайринакдии маблағҳо оиди пардохти аъзоҳаққиҳои иттифоқи касаба	185
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи ҳуҷҷатҳои иҷроишӣ ва дигар ҳуҷҷат-ҳо, дигар ҳисоббаробаркуниҳо	187
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо хизматчиёни ҳарбӣ аз рӯйи кӯмакпулиҳо ва дигар пардохтҳо	188
		Дигар ҳисоббаробаркуниҳо барои корҳои иҷрошуда	189
Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯи суғуртаи ҳатмии иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ	19	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯи маблағҳои аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	191
		Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба баргардонидани нафақа ва ёрдампулиҳои барзиёд пардохтгардида	192
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо Фонди суғуртаи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон	193
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо Фонди суғуртаи ҳатмии тиббии Ҷумҳу-рии Тоҷикистон	194
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯи маблағҳои расонидани ёрии иҷтимоӣ ба аҳолӣ	195

Боби 8. Харочотҳо аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ бадастомада			
Харочотҳо аз рӯи буҷет	20	Харочот аз рӯйи буҷет барои нигаҳдории муассисаҳои дигар чорабиниҳо Харочот аз ҳисоби сарчашмаҳои иловагии маблағгузории буҷетӣ Харочот аз рӯйи буҷет барои сохтмони асосӣ	200 201 202
Харочотҳо аз ҳисоби маблағҳои сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ	22	Харочотҳо аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ Харочотҳо аз рӯйи тайёр намудани асбобҳои таҷрибавӣ Харочотҳо барои тайёр ва коркард намудани маводҳо Харочотҳо аз рӯйи маблағҳое, ки аз ҳисоби фоида таъсис ёфтаанд Харочотҳо барои сохтмони асосии аз ҳисоби маблағҳои барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддӣ - техникӣ равона шуда Харочотҳо аз рӯйи маблағҳои мақсаднок барои нигоҳдории корхона ва дигар чорабиниҳо Харочотҳо аз ҳисоби маблағи падару модарон барои нигоҳдории муассисаҳои кӯдакона Харочотҳо аз ҳисоби маблағҳои аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	220 221 222 223 224 225 227 228
Боби 9. Маблағгузорӣ аз буҷет			
Маблағгузорӣ аз буҷет	23	Маблағгузорӣ аз буҷет барои интиқоли муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) мебошанд ва дигар чорабиниҳо Сарчашмаҳои иловагии маблағгузории буҷет	230 231
Боби 10. Фондҳо ва маблағҳои таъиноти мақсаднок			
Маблағҳое, ки аз ҳисоби фоида таъсис ёфтаанд	24	Маблағҳо барои ҳавасмандкунии моддӣ ва пардохтҳои ичтимоӣ Маблағҳо барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддӣ -техникӣ	240 241
Фондҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ	25	Фондҳои воситаҳои асосӣ Фондҳои активҳои ғайримоддӣ	250 251
Фондҳои ашёҳои камарзиш	26	Фондҳои ашёҳои камарзиш	260
Маблағҳои таъиноти мақсаднок	27	Маблағҳои мақсаднок барои нигоҳдории муассиса ва дигар чорабиниҳо Маблағҳои падару модарон барои нигоҳдории муассисаҳои кӯда-кона Маблағҳои қарзӣ Маблағҳои мақсадноки аз фондҳои	270 272 273 274

		давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	
Боби 11. Маҳсулот, кору хизматрасонии иҷрошудаи ба фармоишгарон супоридашуда			
Маҳсулот, кору хизматрасонии иҷрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда	28	Маҳсулот, кору хизматрасонии иҷрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда	280
Боби 12. Даромад, фоида ва зарар			
Даромад	40	Даромади давраи ҳисоботӣ Даромади давраҳои оянда	400 401
Фоида ва зарар	41	Фоида ва зарар	
Ҳисобҳои ғайритавозунӣ			
Воситаҳои асосии иҷоравӣ	01		
Ашёҳои қиматноки моддии дар нигоҳдории масъулиятнок қарордошта	02		
Варақаҳои ҳисоботашон қатъӣ	04		
Аз эътибор соқит гардонидани қарзи дебиторони ба адои қарз ноқобил	05		
Масолеҳи қиматноки бо таъминоти марказонидашуда пардохтшаванда	06		
Қарздории талабагон ва донишҷӯён барои барнагардонидани ашёҳои қиматнок	07		
Тӯҳфа ва ҷомҳои гузарандаи варзишӣ	08		
Роҳхатҳои пардохтнашаванда	09		
Пардохти зиёдатии нафақа ва ёрдампулиҳое, ки дар натиҷаи нодуруст истифода бурдани қонунгузорӣ дар бораи нафақаву ёрдампулиҳо, хатогиҳои дар вақти баҳисобгирӣ ба амаломада	10		
Ашёҳои таълимии техникаи ҳарбӣ	11		
Қисмҳои эҳтиётии воситаҳои нақлиёт, ки бар ивази қисмҳои фарсудашуда дода шудааст	12		

Дар баъзе ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ тартиби пештараи инъикоснамоии амалиётҳо дар ҳисобҳо дида мешавад. Масалан, дар ҳисоби 400 «Натиҷаи молиявии (корхона) муассиса» даромади муассиса (корхона) дар тарафи кредитии ин ҳисоб инъикос карда шавад, хароҷотҳо бошад дар тарафи дебетии ин ҳисоб инъикос карда мешавад.

Тартиби бурдани баҳисобгирии таҳлилӣ (ҷузъӣ)-и ташкилотҳои буҷетӣ аз рӯйи нақшаи ҳисобӣ ва санадҳои меъёрӣ оид ба объектҳои баҳисобгирӣ муқаррар карда мешавад.

1.8. Феҳристҳои баҳисобгирӣ

Феҳристи баҳисобгирӣ ба андозаи муайяни китобҳо ё варақаҳои ба қисматҳо ҷудокардашуда буда, барои навиштани амалиётҳои гуногун таъин шудаанд.

Феҳристҳо ҳамчун воситаи паҳнкунандаи ахбор аз 3 қисм иборат мебошанд:

- умумӣ;
- предметӣ;
- тартибдиҳӣ.

Дар қисми умумӣ чунин мушаххасот, аломатҳо монанди номи ташкилот, номи феҳрист, рақами он, нишондиҳандаҳои давраи ҳисоботӣ ва дигар аломатҳое, ки барои феҳристи мазкур умумианд ҷой мегиранд.

Дар қисми предметии феҳрист масалан ҷадвал, шакл, яъне ба сутунҳо тақсимкунӣ бо ёрии феҳрист муайян карда мешавад.

Қисми тартибдиҳии феҳрист аз имзои шахсоне иборат аст, ки барои дуруст тартиб додан ва эътимоднок будани маълумотҳои феҳрист ҷавобгар мебошанд. Ин қисми тартибдиҳии ҳуқуқии он мебошад. Одатан дар феҳрист сармуҳосиб ё иҷрокунандаи вазифаи ӯ имзо мегузорад.

Феҳристҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ аз журналҳо, варақаҳо ва шаклҳои тасдиқшуда иборат мебошанд.

Китоби бухгалтерӣ – ин варақаҳои дорои сутунҳои махсуси гурӯҳбандӣ ва муқовабандӣ шуда мебошад. Дар китобҳои бухгалтерӣ то саркунии қайдҳо ҳамаи варақаҳо рақамгузорӣ карда мешаванд. Дар саҳифаи охирин бо имзои сармуҳосиб чунин қайд карда мешавад: «Дар ин китоб ҳамагӣ 250 саҳифа рақамгузорӣ шудааст». Дар баъзе китобҳо, масалан китоби хазина ба ғайр аз рақамгузорӣ бо ресмон баста шуда, сурғоч ва мӯҳр зада мешавад.

Дар ҳар китоб номи муассиса ва соле, ки дар он китоб кушода шудааст, навишта мешавад. Китобҳо барои баҳисобгирии синтетикӣ ва аналитикӣ истифода бурда мешаванд.

Варақаҳои бухгалтерӣ – ин ҷадвалҳои алоҳидаи бо сутунҳои махсус, ки аз қоғаз ё картони тунук тайёр карда шудаанд ва барои қайди амалиётҳои бухгалтерӣ таъин шудаанд, мебошанд.

Варақаҳои бухгалтерӣ – ин як навъи варақаҳои қайди амалиётҳои бухгалтерӣ мебошанд.

Қайдҳо дар феҳристҳои бухгалетрӣ бо ранги чернила, ручка, компютер гузошта мешаванд. Дар охири ҳар моҳ дар феҳристҳои ҳисоби бухгалтерӣ ҷамъи гардишҳо ҳисоб карда мешавад.

Қайдҳо дар феҳристҳои баҳисобгирӣ бояд тоза, аниқ ва фаҳмо бошад.

Баъди тасдиқ кардани ҳисоботи солона феҳристҳои баҳисобгирӣ гурӯҳбандӣ карда шуда, барои нигоҳдорӣ ба бойгонии ҷории ташкилот супорида мешавад.

Маълумотҳо дар ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ аз рӯйи санаи бавуҷудоияшон қайд шуда ва бо роҳи ғункунӣ (ҷамъкунӣ) дар феҳристҳои баҳисобгирии буҷетии зерин инъикос карда мешаванд:

Журнал – амалиёт аз рӯйи ҳисоби хазина;

Журнал – амалиёти ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони зерҳисоб;

Журнал – амалиёти ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён;

Журнал – амалиёти ҳисоббаробаркунии дебиторҳо аз рӯйи даромад;

Журнал – амалиёти ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи музди меҳнат;

Журнал – аз рӯйи дигар амалиётҳо;

Китоби асосӣ.

Қайдҳо дар журнал – амалиётҳо на дертар аз рӯзи дигар баъд аз гирифтани онҳо, гузаронида мешаванд. Алоқамандии ҳисобҳо дар журнал вобаста аз характери амалиёт аз рӯйи дебети як ҳисоб ва кредити ҳисоби дигар навишта мешавад.

Дар журнал – сармуҳосиб ва муҳосибе, ки ҳамин журналро тартиб медиҳанд, имзо мегузоранд.

Бо гузашти моҳ маълумотҳои гардишҳо мувофиқи ҳисобҳо аз журнал-амалиёт дар китоби асосӣ қайд карда мешаванд.

Роҳҳои ислоҳи хатоиҳо дар феҳристҳои баҳисобгирӣ

Се тарзи ислоҳи хатоиҳо дар феҳристҳои баҳисобгирӣ вуҷуд дорад:

- корректурӣ;

- навишти иловагӣ;
- қайди сурх.

Усули корректурӣ дар ҳолате истифода бурда мешавад, ки хатогӣ дар давраи ҳисоботӣ то тартибдиҳии тавозуни бухгалтерӣ ошкор карда шудааст. Моҳияти ин усул аз он иборат аст, ки навишти аввала нодуруст аст бо хати борик хат зада мешавад. Баъди хат задан навишти аввала бояд хонда шавад ва дар паҳлуи он навишти дурусташро қайд намоянд, якбора сабабиислоҳкуниро қайд намуда, шахси ислоҳкунанда имзои худро дар ҳуҷҷат мегузорад. Ислоҳот бояд бо қайди «Ислоҳ карда шудааст» эзоҳ дода шавад.

Навишти иловагӣ дар ҳолате истифода бурда мешавад, ки дар маълумотҳои бухгалтерӣ ва дар феҳристҳои баҳисобгирӣ алоқамандии ҳисобҳо дуруст нишон дода шудааст, лекин маблағи амалиёт кам нишон дода шудааст. Мисол: ба шахси зерҳисоб аз хазина 40 сомонӣ дода шуд, аммо маблағи амалиёт 10 сомонӣ нишон дода шудааст. Пас, дар ин ҳолат барои маблағи боқимонда (30 сомонӣ) маълумотҳои (проводкаи) иловагӣ тартиб дода мешавад.

Агар дар қайдҳои баҳисобгирӣ алоқамандии ҳисобҳо нодуруст нишон дода шуда бошад, дар ин ҳолат барои ислоҳи хатоӣ усули «Қайди сурх» истифода бурда мешавад. Моҳияти ин усул аз он иборат аст, ки навишти аввала такрор мешавад, лекин бо ранги сурх.

1.9. Ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ

Ташкилот (муассиса) баҳисобгирии иҷроиши харҷномаи даромад ва хароҷотҳоро аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ гирифта шудаанд, дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» ва Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ ба роҳ мемонад.

Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Раёсат ва шӯъбаҳои алоҳидаи Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба низом дароварда мешавад.

Дар ин дастурамал ҳолатҳои зерин нишон дода шудааст:

- нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии бухгалтериро дар муассисаҳо;

- шаклҳои бурдани баҳисобгирии бухгалтерӣ;
- роҳҳои истифодабарии «Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ барои инъикоснамоии амалиётҳо аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ гирифта шудаанд»;
- шаклҳои ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ва феҳристҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ;
- методҳои баҳодиҳии активҳо ва ӯҳдадориҳо;
- алоқамандии ҳисобҳо аз рӯйи амалиётҳои асосии бухгалтерӣ;
- дигар саволҳои ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ.

Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад ба низом даровардани баҳисобгирии санадҳои меъёриро ба табъ расонад.

Мувофиқи моддаи 7-уми Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ҷавобгарӣ барои ташкили баҳисобгирӣ дар корхонаҳо, риояи қонунҳо ҳангоми иҷроиши амалиётҳои хоҷагиву молиявӣ ва нигоҳдории ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ ба зиммаи роҳбари корхона гузошта мешавад.

Баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳо (ташкилотҳо) назорати мунтазамро дар рафти иҷроиши харҷномаи даромад ва хароҷотҳо, ҳолати ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ, ҳифзнамои воситаҳои пулӣ ва молҳои қиматнокро бояд таъмин намояд.

Ба ӯҳдадориҳои коркунони муҳосибот дохил мешавад:
- назорат аз болои дуруст ва сарфакорона мақсаднок харҷ кардани маблағҳои аз рӯйи харҷномаи даромад ва хароҷот, инчунин муҳофизати воситаҳои пулӣ ва молҳои қиматнок дар ҷойҳои нигоҳдорӣ ва истифодабарии онҳо;
- бурдани баҳисобгирии даромад ва хароҷот аз рӯйи маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ ворид шудаанд;
- иштирок дар гузаронидани барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ, саривақт ва дуруст муайянкунии натиҷаи барӯйхатгирӣ, инъикоснамоии онҳо дар баҳисобгирӣ;
- ҳисоб кардан ва дар вақти муқарраршуда додани музди меҳнати коркунон, идрорпулии хонандагон,

донишҷӯён, аспирантҳои муассисаҳои таълимӣ;
- тартибдиҳӣ ва пешниҳоди ҳисоботҳои бухгалтерӣ (семоҳа, шашмоҳа, нӯҳмоҳа, солона) дар вақти муайяншуда;
- маблағгузории муассиса (ташкилот), инчунин аз рӯйи иҷроиши харҷномаи даромад ва хароҷот ва дуруст ба роҳ мондани баҳисобгирии бухгалтерӣ;
- нигоҳдории ҳуҷҷатҳо (ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ, феҳристҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ, ҳисоботҳо, инчунин харҷномаи даромад ва хароҷот) дар мувофиқа бо қоидаҳои давлатии корҳои бойгонӣ.

Нақшаи ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ аз элементҳои зерин иборат аст: нақшаи ҳуҷҷатикунонӣ ва гирдгардиши ҳуҷҷат; нақшаи барӯйхатгирӣ; нақшаи ҳисобҳо ва алоқамандии онҳо; нақшаи ҳисоботҳо; нақшаи барасмиятдарории техникии баҳисобгирӣ; нақшаи ташкили меҳнати коркунони муҳосибот.

Дар нақшаи ҳуҷҷатикунонии номгӯи ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ва феҳристҳои баҳисобгирӣ барои баҳисобгирии амалиётҳои хоҷагӣ нишон дода мешавад.

Барои бурдани баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муассисаҳо шакли 05 «Системаи ба шакли муайян даровардашудаи ҳуҷҷатикунонии буҷетӣ, молиявӣ, баҳисобгирӣ ва ҳисобот» ва шаклҳои алоҳидаи ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ 03 «Системаи ба шакли муайян даровардашудаи ҳуҷҷатикунонии ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ» истифода бурда мешавад.

Ташкили асосии баҳисобгирии ибтидоӣ дар муассиса ҷадвали гирдгардиши ҳуҷҷат ба ҳисоб меравад. Зери мафҳуми гирдгардиши ҳуҷҷат роҳе, ки ҳуҷҷати бухгалтерӣ аз лаҳзаи тартибдиҳӣ то супоридан ба бойгонӣ тай мекунад, фаҳмида мешавад.

Гирдгардиши ҳуҷҷат дар бухгалтерия бояд дар асоси ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ, ки Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳуҷҷат ва ҳуҷҷатнигорӣ тасдиқ кардааст, ба роҳ монда шавад.

Асоси инъикоснамоии ахбор оид ба амалиётҳои хоҷагӣ дар феҳристҳои бухгалтериро ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ташкил

медиҳад. Онҳо бояд нишондиҳандаҳоро ҳаққонӣ, саривақт ва дуруст нишон диҳанд.

Ҷадвали гирдгардиши ҳуҷҷатҳоро сармуҳосиб ва роҳбари ташкилот тартиб дода, онро тасдиқ мекунанд.

Дар нақшаи баруйхатгирӣ тартиб, шакл ва мӯҳлати гузаронидани барӯйхатгирии нақшавӣ ва ғайринақшавиро муайян мекунанд. Мӯҳлати гузаронидани барӯйхатгирии ғайринақшавӣ ба шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул бояд маълум набошад.

Нақшаи ҳисоботҳо ва алоқамандии онҳоро барои ташкилотҳои буҷетӣ Дастурамали аз ҷониби Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқшуда муайян менамояд.

Дар нақшаи ҳисоботҳо номгӯи шаклҳои ҳисоботҳо, даврахои ҳисобот, ном ва нишонии ташкилот ва муассиса, ному насаби коркунони барои тартибдиҳии ҳисобот масъул нишон дода мешавад.

Дар нақшаи барасмиятдарории техникии баҳисобгирӣ характеристикаи шаклҳои баҳисобгирӣ, ки дар ташкилоти мазкур бурда мешавад, нишон дода шуда, инчунин кадом мошинаҳои ҳисоббарор ва таҷҳизотҳо дар ташкилот истифода мешаванд, нишон дода мешаванд.

Дар нақшаи ташкили меҳнати коркунони бухгалтерия – сохтори дастгоҳ, воҳиди бухгалтерия, характеристикаи ӯҳдадории ҳар як коркунон муайян карда шуда ва ҷадвали баҳисобгирии корҳо тартиб дода мешавад.

Ҷадвали баҳисобгирии корҳо: фардӣ, таркибӣ ва ҷамъбастӣ мешавад.

Дар ҷадвали фардӣ кадом корҳое, ки ҳар як коркун бояд иҷро кунад ва мӯҳлати иҷроиши он нишон дода мешавад.

Дар ҷадвалҳои таркибӣ кадом корҳо ва дар кадом мӯҳлат аз тарафи қисмҳои сохтории бухгалтерия ё ин ки ташкилот иҷро карда мешавад, нишон дода шудааст.

Дар ҷадвали ҷамъбастӣ мӯҳлати иҷроиши баҳисобгирии алоҳидаи корҳо (тартибдиҳии ҳисобот, гузаронидани барӯйхатгирӣ) нишон дода мешавад. Он дар намуди ҷамъбастӣ ҳамаи равандҳои баҳисобгириро нишон медиҳад.

1.10. Ҳуқуқ, ӯҳдадорӣ ва ҷавобгарии сармуҳосиб

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» сармуҳосибро (дар ҳолати дар штати корхона ҷой будан) роҳбари корхона (муассиса) интихоб менамояд.

Сармуҳосиб бевосита ба роҳбари корхона тобеъ буда, барои ташкил кардани сиёсати баҳисобгирӣ, бурдани баҳисобгирӣ, сари вақт ва пурра пешниҳод кардани ҳисоботҳо ҷавобгар аст.

Сармуҳосиб мувофиқати амалиётҳои хоҷагии баамаломадаро бо қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, назоратро аз рӯи ҳаракати амвол ва иҷрои ӯҳдадориҳо таъмин менамояд.

Талаботи сармуҳосиб оиди тартиб додани ҳуҷҷатҳо ба амалиётҳои хоҷагӣ ва шӯъбаи ҳисобдорӣ пешниҳод кардани ҳуҷҷатҳои зарурӣ ва маълумотҳо барои ҳамаи коркунони корхона ҳатмӣ мебошад.

Дар ташкилот ҳамаи ҳуҷҷатҳои бухгалтерии ба иҷроиши харҷномаи даромад ва хароҷотҳо аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз фондҳои ғайрибуҷетӣ гирифта шудаанд алоқаманд ҳастанд, роҳбари ташкилот ва сармуҳосиб имзо мегузоранд.

Дар ҳолати набудани розигии тарафайн байни роҳбар ва сармуҳосиби ташкилот оиди гузаронидани амалиётҳои алоҳидаи хоҷагидорӣ, дар ҳолати мавҷуд будани фармони хаттии роҳбари ташкилот оиди ба ӯҳда гирифтани ҷавобгарии пурра барои оқибатҳои он иҷро карда мешавад.

Сармуҳосиб ҳуқуқ дорад:

- ӯҳдадории хизмати ҳар як коркуни бухгалтерияро муайян намояд, то ин ки ҳар як коркун вазифаи худро донад ва онро иҷро намояд;
- доир ба тартиби қайд намудани амалиётҳо ва пешниҳоди ҳуҷҷатҳои зарурӣ ба бухгалтерия дастурамал пешниҳод кунад;
- аз ҳамаи зерсохторҳои ташкилот сари вақт супоридани ҳуҷҷатҳо, ҳисоботҳо, сметаҳо, шартномаҳо ва дигар санадҳои барои баҳисобгирии бухгалтерӣ заруриро талаб намояд;

- барои аз кор холӣ намудан, ба дигар вазифа гузаронидани шахсони аз чиҳати моддӣ масъул – хазинадорҳо, кормандони анбор ва ғайра мавқеи худро баён намояд;
- ҳисоботҳои бухгалтерӣ ва тавозунҳо, ҳисоботҳои оморӣ оид ба мӯҳимтарин нишондиҳандаҳои кори ташкилот, ҳуҷҷатҳое, ки барои гирифтану додани пул, ашёҳои қиматнок ва ғайраҳоро имзо намояд (бо ҳамроҳии роҳбари ташкилот).

Ба ӯҳдадориҳои сармуҳосиб дохиланд:

- ташкили дуруст ва ратсионалии ҳисобдорӣ дар ташкилот, риояи ҳатмии қоидаҳои бурдани он, ҷорӣ намудани шаклҳои пешқадами бурдани ҳисобдорӣ бо истифодаи технологияи иттилоотии замонавӣ;
- баҳисобгирии дуруст ва саривақтии воситаҳои ташкилот, инъикоси дурусти онҳо дар ҳисобҳои бухгалтерӣ;
- риояи ҳатмии қоидаҳои баҳисобгирии хазинавӣ, сарфи дуруст ва мақсадноки маблағҳои аз бонк гирифташуда;
- тартиб додани ҳисоботҳои бухгалтерӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ва қайдҳои бухгалтерӣ, пешниҳоди саривақтии онҳо дар мӯҳлатҳои муайяншуда;
- таҳлил намудани вазъи молиявӣ – хоҷагидории ташкилот дар асоси ҳисоботҳои бухгалтерӣ;
- нигоҳдории бойгонии бухгалтерӣ бо тартиби муқаррар кардашуда.

Ҳангоми аз кор озодкунии сармуҳосиб супоридани корҳо ба сармуҳосиби навтаъиншуда (ё ба иҷрокунандаи ин вазифа) гузаронида шуда, дар рафти он тафтиши ҳолати ҳисоботҳои бухгалтерӣ ва дурустии онҳо санҷида шуда, санади супоридану қабул, ки аз тарафи роҳбари ташкилот тасдиқ карда шудааст, тартиб дода мешавад.

1.11. Барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ

Барӯйхатгирӣ, санҷиши пуррагии амвол ва ӯҳдадориҳои ташкилот, инчунин ба таҳти назорат гирифани амалиёти шахсони аз чиҳати моддӣ масъул мебошад.

Барӯйхатгирӣ яке аз унсурҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ буда, воситаи мубориза бар зидди камомад, талафот ва

дуздидани пул, молҳои қиматнок, инчунин воситаи назорати амалӣ барои муҳофизати воситаҳои ташкилот мебошад.

Мақсадҳои асосии барӯйхатгирӣ аз инҳо иборат аст: ҳисоб намудани амволи ҳақиқатан мавҷуд буда, муқоисаи амволи мавҷудбуда бо маълумотҳои дар қайдҳои бухгалтерӣ қайд гардида; тафтиши пурра инъикос ёфтани ӯҳдадориҳо дар ҳисоботҳои молиявӣ.

Вобаста аз давраи фарогирии санҷиши амвол ва ӯҳдадориҳои ташкилот, барӯйхатгирӣ пурра ва қисман шуда метавонад.

Барӯйхатгирии пурра ҳамаи намуди амвол ва ӯҳдадориҳои молиявии ташкилотро фаро мегирад.

Барӯйхатгирии қисман як ё якчанд намуди амвол ва ӯҳдадориҳоро фаро мегирад (воситаҳои пулӣ, молу масолеҳ ва ғ.).

Ба ғайр аз ин вобаста ба таъиноти худ барӯйхатгирӣ нақшавӣ ва ғайринақшавӣ мешавад.

Барӯйхатгирии нақшавӣ – тадбири пешакӣ ва дар нақша пешбинишуда мебошад, ки тартиб ва мӯҳлати гузаронидани он муайян карда шудааст.

Барӯйхатгирии ғайринақвашӣ – дар ҳолати ногаҳонӣ бо супориши махсус хабар расонидан дар бораи камбудиҳои ҷиддии ин ё он шахси ҳисобдиҳанда гузаронида мешавад.

Гузаронидани барӯйхатгирӣ дар ҳолатҳои зерин ҳатмӣ мебошад:

- ҳангоми харид, фурӯш ва ба иҷора додани амволи ташкилот;
- пеш аз тартиб додани ҳисоботи молиявии солона ғайр аз амволе, ки барӯйхатгириаш на пештар аз 1-уми октябри соли ҷорӣ сурат гирифтааст. Барӯйхатгирии воситаҳои асосиро дар се сол як маротиба гузаронидан мумкин аст, барӯйхатгирии фондҳои китобхонаро бошад дар 5 сол як маротиба;
- ҳангоми иваз намудани шахсони мутасаддӣ;
- ҳангоми муқаррар шудани далелҳои дуздӣ ё сӯиистифода аз мансаб;
- ҳангоми офатҳои табиӣ, сӯхтор, садама ва ё дигар вазъи фавқулодда;
- ҳангоми барҳам додани ташкилот;

- дар дигар ҳолатҳо, ки аз тарафи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст.

Барои гузаронидани барӯйхатгирӣ дар ташкилот комиссияи доимамалкунандаи барӯйхатгирӣ дар ҳайати роҳбари ташкилот ё муовини он (раиси комиссия), сармуҳосиб ва дигар мутахассисон (муҳандисон, иқтисодчиён, техникҳо ва г.) ташкил карда мешавад. Ҳайати шахсии комиссияро роҳбари ташкилот тасдиқ менамояд. Ғоиб будани яке аз аъзои ҳайати комиссияи барӯйхатгирӣ барои ғайриҳақиқӣ ҳисобидани натиҷаҳои кори комиссияи барӯйхатгирӣ асос шуда метавонад.

То оғози тафтишоти амволи ҳақиқӣ комиссияи барӯйхатгирӣ, ҳуҷҷатҳои воридотӣ ва содиротӣ вобаста ба ҳаракати воситаҳои пулӣ ва ё ҳолати маводҳои арзишноку воситаҳои асосиро ҷамъ менамояд.

Раиси комиссия ҳамаи ҳуҷҷатҳои дар боло зикрёфтаро, ки ба ҳисобот ҳамроҳ мешаванд, бо нишондоди «То барӯйхатгирӣ» имзо мегузорад.

Пеш аз оғози барӯйхатгирӣ ба аъзои комиссия фармон супорида шуда, ба раис бошад тамғакунак (ки то хотимаи кори комиссия дар ихтиёри раис мемонад) дода мешавад.

Агар барӯйхатгирӣ якчанд рӯз давом кунад, биноҳое, ки дар онҳо маводҳои арзишнок нигоҳ дошта мешаванд, пас аз рафтани аъзои комиссия бояд маҳкам ва мӯҳр карда шаванд. Ҳангоми танаффус дар фаъолияти комиссияи барӯйхатгирӣ рӯйхат ва навиштаҷоти комиссия бояд дар ҷевону қуттиҳои махсус маҳкам дар биноҳои маҳкам нигоҳ дошта шаванд.

Дар ҳолати барӯйхатгирии ногаҳонӣ ҳамаи маводҳои арзишнок, дар хузури комиссияи барӯйхатгирӣ тайёр карда мешавад, дар дигар ҳолатҳо пешакӣ.

Тафтиши маводҳои боқимонда, ҳатман дар ҳузури шахсони мутасаддӣ гузаронида мешавад. Мавҷуд будани маводҳои арзишнок ҳангоми барӯйхатгирӣ бо роҳҳои ҳатман баҳисобгирӣ, баркашидан, чен намудан муайян карда мешавад.

Агар қайдҳои бухгалтерӣ дастӣ тартиб дода шуда бошанд, бояд навиштаҷотҳо аниқу равшан сабт карда шаванд. Дар ҳар саҳифаи қайдҳои бухгалтерӣ ба таври хаттӣ шумо-

раи рақамҳои тартибии маводҳои арзишнок ва ҷамъи умумии шумораи онҳо бо ченакҳои аслӣ нишон дода мешавад.

Роҳбари ташкилот вазифадор аст, ки шароити хуби кориро барои комиссияи барӯйхатгирӣ муҳайё созанд, то тафтишот пурраю ҳақиқӣ гузаронида шавад.

Тартиб додани замимаи муқоисавии барӯйхатгирӣ

Замимаи муқоисавии бухгалтерӣ барои маводҳои арзишноке тартиб дода мешавад, ки ҳангоми барӯйхатгирӣ далелҳои аз маълумотҳои мавҷуда фарқ кардани онҳо ошкор карда шуда бошад. Дар замимаи муқоисавӣ натиҷаи барӯйхатгирӣ қайд карда мешавад, яъне фарқияти байни далелҳои ҳангоми барӯйхатгирӣ ҳосилшуда ва далелҳои дар ҳисоботҳои бухгалтерӣ дарҷёфта нишон дода мешавад. Арзиши зиёдатӣ ва норасоиҳои маводҳои арзишнок дар замимаи муқоисавӣ мувофиқ ба ҳисоби бухгалтерӣ оварда мешавад. Натиҷаи барӯйхатгирӣ бояд дар ҳисоби ҳисоботи ҳамон моҳ, ки барӯйхатгирӣ ба итмом расидааст нишон дода шавад.

Замимаи муқоисавӣ барои тартиб додани санад оид ба натиҷаҳои барӯйхатгирӣ асос ба шумор меравад.

Санад оид ба натиҷаҳои барӯйхатгириро комиссияи бо фармони роҳбари ташкилот муайяншуда, барои инъикоснамоии натиҷаҳои барӯйхатгирӣ тартиб медиҳанд.

Дар санад рақам, санаи замимаи муқоисавӣ, ки дар асоси он санад тартиб дода шудааст, нишон дода мешавад. Инчунин номгӯйи объектҳои барӯйхатгирӣ, воҳиди ченак, миқдор, рақами ҳисоби баҳисобгирии буҷетӣ, арзиши як воҳид, норасоиҳо аз рӯйи дебет ва кредитӣ дар ҳисобҳои ташкилот гузаронида шуда ва ғайра инъикос карда мешавад.

Дар санад раис ва ҳамаи аъзои комиссияи барӯйхатгирӣ имзо мегузоранд. Санад баъди тасдиқ карда шудан барои кори минбаъда ба муҳосибот супорида мешавад.

Саволнома

1. Зарурияти ислоҳоти баҳисобгирии бухгалтериро дар ташкилотҳои буҷетӣ шарҳ диҳед.
2. Самтҳои асосии ислоҳоти баҳисобгирии бухгалтериро номбар кунед.

3. Мафҳум ва вазифаҳои асосии баҳисобгирии бухгалтериро шарҳ диҳед.
4. Кадом ҳуҷҷатҳои асосии меъёрии муайянкунандаи асосҳои методологии тартиби ташкил ва пешбурди баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ мавҷуд аст? Оё, онҳо ба талаботи иқтисодиёти бозоргонӣ мувофиқат мекунанд, ё не?
5. Дар ҷараёни баҳисобгирии бухгалтерӣ бояд кадом қайдҳо риоя карда шаванд?
6. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳисобгирии бухгал-терӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ дар асоси кадом ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ – меъёрӣ ташкил карда мешавад?
7. Баҳодиҳӣ ба амвол чӣ маъно дорад? Тартиби гузаронидани баҳодиҳии амвол ва шаклҳои онро шарҳ диҳед.
8. Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ барои чӣ лозим аст? Ин нақша аз тарафи кӣ ва бо кадом мӯҳлат таҳия ва тасдиқ карда мешавад?
9. Хусусияти баҳисобгирии бухгалтериро дар ташкилотҳои буҷетӣ шарҳ диҳед.
10. Вазифаҳои асосии ташкили ҳисобгирии бухгалте-риро дар ташкилотҳои буҷетӣ номбар кунед.
11. Зарурият ва шаклҳои барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявии ташкилотҳоро шарҳ диҳед.
12. Дар кадом ҳолатҳо ва аз тарафи кӣ рӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ гузаронида мешавад?

БОБИ 2. БАҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ, АКТИВҲОИ ҒАЙРИМОДДӢ ВА ҒАЙРИИСТЕҲСОЛӢ

2.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750.
2. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳияи соли 2004.
3. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молияи

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).

4. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири аз 3-юми майи соли 2002, №10.
5. Дастурамал оид ба тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботҳои солона ва давравии бухгалтерии корхонаҳои буҷавии Ҷумҳурии Тоҷикистон (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 октябри соли 2006, №84).
6. Дастури методӣ оид ба баруйхатгирии моликият ва ӯҳдадории молиявӣ (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22.05.1997).
7. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ «Сиёсати ҳисобдорӣ дар корхонаҳо» (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24.09.1999, №135).
8. Дастурамал дар бораи ҳисоб кардани хӯрдашавӣ. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерии «Ҳисоби моликият ва ӯҳдадориҳои корхона», ки бо асъори хориҷӣ ифода шудаанд (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 08.12.1999, №153).
9. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ «Баҳисобгирии фондҳои асосӣ» (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10.04.2001, №64).

2.2. Вазифаҳо, таснифот ва баҳодиҳии воситаҳои асосӣ

Ба воситаҳои асосӣ маҷмӯи ашёҳои моддии арзишӣ, ки чун воситаи меҳнат ҳангоми истеҳсоли маҳсулот, иҷрои корҳо, расонидани хизмат ё ин ки барои идоракунии корхона зиёда аз 12 моҳ истифода карда мешаванд, дохил мебошанд.

Ба воситаҳои асосӣ дохил мешавад:

1. Иншоотҳо, биноҳо
2. Мошинҳо, таҷҳизотҳои корӣ ва қуввадиҳанда
3. Асбобу воситаҳои ченкунӣ ва танзимкунанда
4. Техникаи ҳисоббарор
5. Воситаҳои нақлиёт
6. Асбобу анҷоми ташкилот
7. Дарахтони бисёрсола

8. Чорвои корӣ ва маҳсулдиҳанда
9. Роҳҳои дохилии хоҷагӣ ва дигар воситаҳои асосӣ
10. Қитъаи замин, ки моликияти корхона ва муассиса аст
11. Дигар воситаҳои асосӣ.

Илова бар ин ба воситаҳои асосӣ дохил мешаванд:

1. Маблаггузории асосӣ, ки барои беҳтар гардонидани ҳолати замин (обёрӣ, хушконидани замин, ҳамвор кардани замин ва дигар корҳо) сарф карда шудааст.
2. Хароҷотҳо барои иҷора, биноҳо, иншоотҳо, таҷҳизотҳо, дигар объектҳо, ки аз рӯйи хароҷотҳои ҳақиқӣ ба воситаҳои асосӣ дохил аст (агар дар шартномаи иҷора дигар чиз нишон дода нашуда бошад).

Вазифаҳои асосии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ аз инҳо иборат аст:

- дуруст ҳуҷҷатноккунӣ ва саривақт инъикос намудани дохилшавии воситаҳои асосӣ дар феҳристҳои баҳисобгирӣ;
- эътимоднок муайян кардани натиҷаҳои фурӯш ва хориҷкунии воситаҳои асосӣ;
- назорат аз рӯйи ҳифз намудани воситаҳои асосӣ ва самаранок истифодабарии онҳо.

Барои ташкили баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, ки ба талаботи баланди гузошта шуда ҷавобгӯй бошад. Заминаҳои муҳими зерин таснифоти воситаҳои асосӣ, муқаррар кардани принсипҳои баҳодиҳӣ ба воситаҳои асосӣ, ҳисобгирии ягонаи онҳо аҳамияти муҳим дорад. Воситаҳои асосӣ аз рӯйи аломатҳои зерин тасниф карда мешаванд: намуд, мансубият ва истифодабарӣ.

Аз рӯйи намуд воситаҳои асосии ташкилот ба чунин гурӯҳҳо тақсим мешаванд: биноҳои истиқоматӣ, биноҳои гайриистиқоматӣ, иншоот, мошину таҷҳизотҳо, воситаҳои нақлиёт, фонди китобхона ва дигар воситаҳои асосӣ.

Дар баҳисобгирии воситаҳои асосӣ онҳо аз рӯйи арзиши аввала, барқароркунӣ ва бақиявӣ ба ҳисоб гирифта мешаванд.

Арзиши аввала – аз хароҷотҳои ҳақиқӣ барои сохтмон ё хариди воситаҳои асосӣ, хароҷотҳо оид ба кашондан (дастрас кардан); мувофиқ ба васл кардани воситаҳои сарфшуда иборат аст. Ба таркиби арзиши аввала объектҳои сохтмони

андоз аз арзиши иловашуда дохил мешавад. Арзиши аввала ба тарики зайл муайян карда мешавад:

а) аз рӯйи розигии тарафайн (шартномаи дутарафа);

б) аз рӯйи харочотҳои ҳақиқии истеҳсолӣ, сохтмон ё хариди воситаҳои асосӣ, харочоти бор кардану фаровардан, мувофиққунонӣ ва васлкунӣ;

в) бо роҳи эксперт (дар вақти аз дигар ташкилот бе бозгашт гирифтани воситаҳои асосӣ).

Тағйирот дар арзиши аввалаи воситаҳои асосӣ танҳо дар ҳолати азнавсозӣ, васеъ кардан, пурра таҷҳизонидани мувофиқ ба амал омаданаш мумкин аст.

Арзиши барқароркунӣ – ин арзиши такрористеҳсолкунии воситаҳои асосӣ дар вақти аз нав нарх мондан аст, ки он бо қарори Ҳукумат гузаронида мешавад. Арзиши аввала ё барқароркунӣ, ки аз рӯйи он воситаҳои асосӣ ба ҳисоб гирифта мешаванд, арзиши тавозунӣ номида мешавад.

Арзиши бақиявӣ – ҳамчун фарқи байни арзиши аввала ва хӯрдашавии ҷамъшудаи воситаҳои асосӣ аст.

2.3. Ҳуҷҷатноккунии воситаҳои асосӣ

Ҳаракати воситаҳои асосӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои зерин мувофиқи шакли намунавии ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ, нишондоди мухтасар оид ба пур кардан ва истифода бурдани онҳо ба расмият дароварда мешавад.

Шакли №ВА – 1 – санади қабул ва супоридани воситаҳои асосӣ. Ин шакл барои ба расмият даровардани қабулу супоридани воситаҳои асосӣ истифода карда мешавад. Санад барои ҳар як объект тартиб дода шуда, ба бухгалтерия супорида мешавад. Вай барои бақайдгирӣ дар варақаи баҳисобгирии воситаҳои асосӣ асос мебошад.

Шакли №ВА – 2 бархат барои дар дохили ташкилот аз як ҷой ба ҷойи дигар гузаронидани воситаҳои асосӣ истифода бурда мешавад. Ин ҳуҷҷат дар ду нусха тартиб дода шуда, барои ба қайд гирифтан дар дафтари қайди умумӣ (инвентарӣ) асосӣ аст.

Шакли №ВА – 4 санад оид ба барҳамдиҳии воситаҳои асосӣ. Дар вақти ба расмият даровардани объектҳои ҷудогонаи воситаҳои асосӣ, ки бо сабаби пурра ё қисман барҳам додан хориҷ шудааст, ин санад истифода бурда меша-

вад. Дар санад харочотхо барои бархам додани воситахои асосӣ ва арзиши масолехи қиматнок, ки дар натичаи бархамдихии объект гирифта шудааст, инъикос карда мешавад.

Шакли №ВА – 6 дафтари қайди умумии бахисобгирии воситахои асосӣ (барои бино ва иншоотхо) мебошад.

Дафтари қайди умумӣ барои хар як объекти асосӣ шакли №ВА – 1 санади қабул ва супоридани воситахои асосӣ ва хуччатхои техникии хамин объект мебошад.

Хулоса, барои хуччатикунонии харакати воситахои асосӣ боз шаклхои зерини хуччатхо истифода бурда мешаванд:

Шакли №ВА – 7 дафтари қайди умумии бахисобгирии воситахои асосӣ (барои мошин, таччизотхо, асбобхо инвентархои истехсолӣ-хочагӣ).

Шакли №ВА – 9 дафтари қайди умумии гурӯхии воситахои асосӣ.

Шакли №ВА – 10 рӯйхати дафтархои қайди умумии бахисобгирии воситахои асосӣ.

Шакли №ВА – 11 китоби қайди умумии бахисобгирии воситахои асосӣ.

Шакли №ВА – 12 варақахои бахисобгирии воситахои асосӣ.

Шакли №ВА – 13 рӯйхати дафтархои қайди умумии воситахои асосӣ аз рӯи мавқеи чойгиршавӣ ва истифодабарии онхо.

2.4. Бахисобгирии аналитикии (чузъии) воситахои асосӣ

Бахисобгирии аналитикии воситахои асосӣ дар дафтархои қайди умумии воситахои асосӣ ва дафтархои қайди умумии гурӯхии воситахои асосӣ бурда мешавад.

Варақаи бахисобгирии воситахои асосӣ барои хар як объекти бахисобгирӣ кушода мешавад. Қайдхо дар он дар асоси хуччатхои ибтидоии бахисобгирӣ: санад оид ба қабул ва супоридани воситахои асосӣ ва дигар хуччатхо гузаронида мешавад.

Дар қисми сарлавхаи варақа: номи ташкилот, номи пурраи объекти бахисобгирӣ, ташкилот – тайёркунанда, мавқеи чойгиршавӣ, ному насаби шахси масъулиятнок,

рақами ҳисоби баҳисобгирии буҷетӣ, рақами дафтари қайди умумӣ нишон дода мешавад.

Дар қисми мундариҷаи варақа: рақами шиноснома, санаи барориш ва ё тайёркунӣ (барои чорво, дарахтони бисёрсола бояд санаи тавлидёбии онҳо нишон дода шавад); сана ва рақами санад; арзиши ибтидоӣ; маълумот оид ба хӯрдашавӣ; оид ба натиҷаҳои азнавбаҳодиҳӣ, дохилшавӣ, барҳамдиҳӣ, хориҷкунии объект инъикос карда мешавад.

Дафтарҳои қайди умумии гурӯҳии воситаҳои асосӣ барои гурӯҳи объектҳои воситаҳои асосӣ кушода мешавад ва барои баҳисобгирии фондҳои китобхона, дафтарҳои қайди умумии истеҳсолӣ ва хоҷагӣ нигаронида шудааст.

Дар қисми мундариҷаи варақа арзиши ибтидоии объектҳо; санаи тағйирёбии арзиш дар натиҷаи азнавбаҳодиҳӣ; маълумот дар бораи дохилшавӣ ва хориҷкунӣ; бақия бо ифодаи пулӣ ва миқдорӣ; маълумот оид ба меъёр ва маблағи ҳисобкунии хӯрдашавӣ инъикос карда мешавад.

Барои фондҳои китобхона як варақа кушода мешавад. Баҳисобгирӣ дар он танҳо бо ифодаи пулии ҷамъи маблағ бурда мешавад.

Дафтарҳои қайди умумӣ дар рӯйхати дафтарҳои қайди умумӣ оид ба баҳисобгирии воситаҳои асосӣ ба қайд гирифта мешаванд. Дар он рақами варақа, номгӯй ва рақами дафтари қайди умумии объект, қайдҳо оид ба хориҷкунии объект навишта мешавад.

Рӯйхати дафтарҳои қайди умумии активҳои ғайримолиявӣ барои баҳисобгирии воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз фондҳои китобхона), ҷавоҳирот ва молҳои қиматбаҳо, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ дар ҷойи нигоҳдории онҳо истифода бурда мешавад. Рӯйхатро шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул тартиб медиҳад. Дар он ҳар як объект бо нишондиҳии рақами дафтари қайди умумӣ ё худ рақаме, ки дар корхона дар вақти истеҳсоли мол гузоштааст, рақами дафтарҳои қайди умумӣ, номгӯйи объект қайд карда мешавад. Ҳангоми хориҷкунии объект сана ва рақами ҳуҷҷат, инчунин сабабҳои хориҷкунӣ нишон дода мешавад.

Замимаи гардишӣ оид ба активҳои ғайримолиявӣ барои ҷамъоварии маълумотҳо дар бораи миқдор ва арзиши

воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ, захираҳои моддӣ ва тафтиши дурустии қайдҳои дар ҳисобҳои аналитикӣ баамаломада бо маълумотҳои ҳисобҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ, китоби асосӣ истифода бурда мешавад.

Ин замима ҳар семоҳа (оид ба захираҳои моддӣ ҳар моҳ) аз тарафи шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул бо нишондиҳии номгӯйи объект, рақами дафтари қайди умумии объект, воҳиди ченак, миқдор ва маблағ дар аввали моҳ, гардишҳо аз рӯйи дебет ва кредит, миқдор ва маблағ дар охири моҳ тартиб дода мешавад.

2.5. Баҳисобгирии синтетикии (куллии) миқдор ва ҳаракати воситаҳои асосӣ

Баҳисобгирии синтетикӣ (кулли)-и миқдор ва ҳаракати воситаҳои асосӣ дар ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» ба ҳисоб гирифташуда, аз зерҳисобҳои зерин иборат аст:

010 «Бино»;

011 «Иншоот»;

012 «Дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда»;

013 «Мошинҳо ва таҷҳизотҳо»;

015 «Воситаҳои нақлиётӣ»;

016 «Олотҳо, асбобҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ (аз он ҷумла, лавозимот)»;

017 «Ҳайвоноти корӣ ва сермаҳсул»;

018 «Фонди китобхона»;

019 «Дигар воситаҳои асосӣ».

Дохилшавӣ ва дар дохили ташкилот аз як ҷо ба ҷойи дигар гузаронидани воситаҳои асосӣ бо чунин навишти бухгалтерӣ ба расмият дароварда мешавад.

Азнавсозии бино, иншоот ё ин ки корҳо оид ба таъмири онҳо дар тарафи дебети ҳисоби 010/2 «Зиёдшавии арзиши биноҳои истиқоматӣ», 010/1 «Зиёдшавии арзиши биноҳои ғайриистиқоматӣ», тарафи кредитии ҳисоби 224/2 «Камшавии маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми қабулкунии ҳисобдории бухгалтерии объектҳои воситаҳои асосӣ аз рӯйи арзиши ибтидоӣ ба рас-

мият даровардани онҳо ҳангоми харидорӣ кардан, ройгон гирифтан мувофиқи ҳисобҳои аналитикии баҳисобгирӣ дар тарафи дебети ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» ва дар тарафи кредити ҳисоби 01 «Камшавии маблаггузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Қисми зиёдатии воситаҳои асосӣ ҳангоми гузаронидани барӯйхатгирӣ ошкоршуда бо арзиши бозорӣ мувофиқи ҳисобҳои аналитикии баҳисобгирӣ дар тарафи дебети ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» ва дар тарафи кредити ҳисоби 400 «Даромади давраи ҳисоботӣ» инъикос карда мешаванд.

Аз як ҷо ба ҷойи дигар гузаронидани воситаҳои асосӣ дар дохили ташкилот дар тарафи дебет ва кредити ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» ва ҳисоби 019 «Камшавии дигар воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Дар ҳолати амалӣ намудани қайдҳо оид ба хориҷкунии активҳои хӯрдашаванда як чизро дар назар дошт, ки мувофиқи ҳисобҳо онҳо аз рӯйи арзиши ибтидоӣ ва арзиши барқароркунӣ ба ҳисоб гирифта мешаванд. Аз ҳисоб баровардани маблағи ҳисобкардашудаи хӯрдашавӣ аз рӯйи объектҳо мувофиқи ҳисобҳои аналитикӣ дар ҳисоби 02 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад. Арзиши бақиявии активҳои хӯрдашаванда аз тарафи кредити ҳисобҳо дар бораи баҳисобгирии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ дар тарафи дебети ҳисобҳои мувофиқ аз ҳисоб бароварда мешавад.

Аз ҳисоб баровардан ва соқит кардани объектҳои воситаҳои асосӣ, ҳангоми фурӯш ва норасоии онҳо мувофиқи ҳисобҳои аналитикии баҳисобгирӣ дар тарафи дебети ҳисобҳои 02 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ», ҳисоби 400 «Даромади давраи ҳисоботӣ» ва дар тарафи кредити ҳисоби 010 «Камшавии арзиши биноҳои истиқоматӣ», 010/2 «Камшавии арзиши биноҳои гайриистиқоматӣ», 011 «Камшавии арзиши иншоотҳо», 013 «Камшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо», 015 «Камшавии олотҳои асбобҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ», 016 «Камшавии арзиши инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ», 018 «Камшавии арзиши фонди китобхона», 019 «Камшавии арзиши дигар воситаҳои асосӣ» (бо арзиши ибтидоӣ) инъикос карда мешавад.

Ҳангоми ройгон додани объектҳои воситаҳои асосӣ бо арзиши тавозунӣ аз кредити ҳисобҳои 250 – 251 ба дебети ҳисобҳои дар бораи баҳисобгирии ҳисоббаробаркунии ташкилотҳои давлатӣ ва мунисипиалӣ ва ташкилотҳо (ҳисоби 090 «Ҳисоббаробаркунӣ байни маъмурӣ, асосӣ ва гирандаи воситаҳо») ҳангоми бадастории воситаҳои асосӣ гузаронида шуда аз эътибор соқит карда мешавад. Якбора маблағи ҳисобкардашудаи хӯрдашавӣ дар тарафи дебети ҳисоб ва дар тарафи кредити ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ бо ташкилотҳои давлатӣ ва мунисипиалӣ ва муассисаҳо инъикос карда мешавад.

Мисол:

Ташкилоти «А» бо қарори маъмурият ташкилоти болоии асосӣ аз воситаҳои буҷетӣ ба ташкилоти «Б» таҷҳизот дод. Арзиши ибтидоии таҷҳизот – 20000 сомонӣ ва маблағи хӯрдашавии таҷҳизот – 12000 сомониро ташкил медиҳад.

Дар амалиёти нишондодашуда навишти бухгалтерии зерин бояд ба вуҷуд ояд:

Дар ташкилоти «А»

1.	Дебети ҳисоби 090 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмурияти асосӣ ва гирандаи воситаҳо ҳангоми харидани воситаҳои асосӣ» Кредити ҳисоби 013 «Камшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо»	20000 сомонӣ
2.	Дебети ҳисоби 113 «Камшавии арзиши таҷҳизотҳо аз ҳисоби хӯрдашавӣ Кредити ҳисоби 090	12000 сомонӣ

Дар ташкилоти «Б»

1.	Дебети ҳисоби 013 «Зиёдшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо» Кредити ҳисоби 090	20000 сомонӣ
2.	Дебети ҳисоби 090 Кредити ҳисоби 013	12000 сомонӣ

Мувофиқи тартиби муайяншуда ба таври ройгон додани воситаҳои асосӣ дар тарафи дебети ҳисобҳои 250 «Ҳисоббаробаркунии дохили байни маъмури тақсимкунандаи асосӣ ва гирандаи воситаҳои асосӣ аз рӯйи дастрас кардани воситаҳои асосӣ» (дар доираи ҳаракати объектҳо байни ташкилотҳо), «Хароҷотҳо барои ройгон ва

бебозгашт гузаронидашудаи воситаҳои асосии ташкилот» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 010 «Камшавии арзиши биноҳои истиқоматӣ», 010/1 «Камшавии арзиши биноҳои ғайриистиқоматӣ», 011 «Камшавии арзиши иншоотҳо», «Камшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо», 015 «Камшавии арзиши воситаҳои нақлиёт», 016 «Камшавии арзиши инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ», 018 «Камшавии арзиши фонди китобхона», 019 «Камшавии арзиши дигар воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани объектҳои асосии корношоямгашта бо қайдҳои бухгалтерӣ ба расмият дароварда шуда, дар тарафи дебети ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ», дар тарафи дебети ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» бо арзиши бақиявӣ ва дар тарафи кредитии ҳисоби 010/2 «Камшавии арзиши биноҳои истиқоматӣ», 010/1 «Камшавии арзиши биноҳои ғайриистиқоматӣ», 011 «Камшавии арзиши иншоотҳо», 013 «Камшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо», 015 «Камшавии арзиши воситаҳои нақлиёт», 016 «Камшавии арзиши инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ», 018 «Камшавии арзиши фонди китобхона» ва 019 «Камшавии арзиши дигар воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Дар як вақт барои дохилкунии арзиши материалҳои аз барҳамдиҳии воситаҳои асосӣ ба дастомада ва дар ихтиёри ташкилот монда қайдҳо гузаронида мешавад ва дар тарафи дебети ҳисобҳои 040-069 ҳисоби «Захираҳои моддӣ» ва кредити ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» иъникос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани объектҳои воситаҳои асосии дар натиҷаи офатҳои табиӣ ва дигар ҳодисаҳои фавқулодда корношоям шуда, дар тарафи дебети ҳисобҳои 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ», 200 «Хароҷотҳои фавқулодда аз рӯи амалиёт бо активҳо» (бо арзиши бақиявӣ) ва дар тарафи кредити ҳисобҳои 010 «Камшавии арзиши биноҳои истиқоматӣ», 010/1 «Камшавии арзиши биноҳои ғайриистиқоматӣ», 011 «Камшавии арзиши иншоотҳо», 013 «Камшавии арзиши мошин ва таҷҳизотҳо», 015 «Камшавии арзиши воситаҳои нақлиёт», 016 «Камшавии арзиши инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ», 018 «Камшавии

арзиши фонди китобхона» ва 019 «Камшавии арзиши дигар воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Маблағгузории воситаҳои асосӣ ба сармояи Оинномаи ташкилот дар ҳаҷми арзиши бақиявии онҳо дар тарафи дебети ҳисоби «Зиёдшавии арзиши саҳмия ва дигар намудҳои саҳмдорӣ дар сармоя» ва дар тарафи кредити ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» 010 - 019 иъникос карда мешавад.

Баҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи хориҷкунӣ ва аз як ҷой ба ҷойи дигар гузаронидани объектҳои воситаҳои асосӣ ва дигар активҳои ғайримолиявӣ дар Журнали амалиётҳо аз рӯйи хориҷкунӣ ва аз як ҷой ба ҷойи дигар гузаронидани активҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад. Барои назорат аз рӯйи мувофиқати маълумотҳои баҳисобгирӣ оид ба объектҳои воситаҳои асосӣ ва маълумотҳо мувофиқи ҳисобҳои аналитикии баҳисобгирии буҷетӣ, ҳисоби 01 «Воситаҳои асосӣ» Замимаи гардишӣ активҳои ғайримолиявӣ тартиб дода мешавад.

Дар Журнал сана, рақам ва номи ҳуҷҷат; номгӯи нишондиҳандаҳо (ном ва насаби шахси масъулиятнок); рақами ҳисоби баҳисобгирии буҷетӣ аз рӯйи дебет ва кредит; маблаг; ҷамъи маблағ аз рӯйи дебет ва кредит; миқдори замимаҳо нишон дода мешавад.

Дар охири ҳар моҳ маблағҳои ҷамъбастӣ аз рӯйи дебет ва кредити ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ ба китоби асосӣ гузаронида мешавад.

2.6. Баҳисобгирии таъмири воситаҳои асосӣ

Аз рӯйи ҳаҷм ва характер корҳои таъмирии гузаронидашаванда онҳоро ба таъмири асосӣ ва ҷории воситаҳои асосӣ ҷудо мекунанд. Онҳо аз рӯйи ҳаҷм, мӯҳлати иҷроиш аз якдигар фарқ мекунанд. Таъмири воситаҳои асосӣ метавонад аз тарафи худи ташкилот, ё ин ки аз тарафи ташкилотҳои пудратӣ ба роҳ монда шавад.

Дар ҳар ду ҳолат барои ҳар як объекти таъмиршаванда санади каму костҳо тартиб дода мешавад. Дар он корҳои иҷрошаванда, мӯҳлати саршавaӣ ва ба охиррасии таъмир, меъёри вақт барои кор ва тайёркунии қисмҳои ивазшаванда,

арзиши харҷномавии таъмир аз рӯйи моддаҳои ҷудокардашуда нишон дода мешавад.

Агар таъмири асосӣ аз тарафи худи ташкилот иҷро карда шавад, дар асоси санади каму костҳо нарядҳо – супоришҳо навишта мешавад. Дар асоси санади каму костҳо ва нарядҳо – супоришҳо ҳуҷҷатҳо барои аз анбор гирифтани қисмҳои эҳтиётии зарурӣ ва маводҳо, супоришҳои корӣ барои тайёркунӣ, монтаж ва таъмири деталҳо ва сохторҳо тартиб дода мешаванд.

Хароҷотҳо барои таъмири асосӣ ба хароҷотҳои дар давраи таъмир ба амал омада дохил карда мешаванд.

Қабули объекти таъмиршуда аз таъмири асосӣ бо санад оид ба қабулу супоридани объектҳои воситаҳои асосии таъмиркардашуда, нав кардашуда ба расмият дароварда мешавад. Дар вақти ба муҳосибот дохилшавии санад корҳои иҷрошуда дар варақаи инвентарӣ қайд карда мешавад. Ба ғайр аз ин санад оиди қабулу супоридан барои аз ҳисоб баровардани арзиши аслии таъмири асосӣ асос шуда метавонад.

Хароҷотҳои ҳақиқии таъмири асосии воситаҳои асосӣ (арзиши маводҳои сарфшуда, ҳисобкунии музди меҳнати коргарони таъмиркунанда, дигар хароҷотҳо) дар тарафи дебети ҳисоби 040 «Хароҷотҳои ташкилот» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми ба амал омадани таъмири асосӣ аз тарафи ташкилоти пудратчӣ маблағи хароҷотҳо инчунин дар тарафи дебети ҳисоби 150«Ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён» инъикос карда мешавад.

2.7. Баҳисобгирии активҳои ғайриистеҳсолӣ

Зери мафҳуми активҳои ғайриистеҳсолӣ активҳое, ки маҳсулоти истеҳсолӣ ба шумор намераванд ва дар раванди фаъолияти ташкилот истифода мебаранд, фаҳмида мешавад (замин, захираҳои зеризаминӣ ва дигарҳо).

Активҳои ғайриистеҳсолӣ аз рӯйи арзиши ибтидоӣ дар вақти ҷалб кардани онҳо ба хоҷагӣ инъикос карда мешаванд. Арзиши ибтидоии ин активҳо, маблағгузории ҳақиқии ташкилот дар вақти дастраси (харидан)-и онҳо фаҳмида мешавад.

Зери арзиши бозории ҷорӣ ҷамъи воситаҳои пулӣ дар натиҷаи фурӯши активҳои номбаршуда ба даст омадаанд, фаҳмида мешаванд.

Ташкилот азнавбаҳодиҳии арзиши объектҳои аквтиҳои ғайриистеҳсолиро дар аввали соли ҳисоботӣ бо роҳи аз нав ҳисоб кардани арзиши ибтидоӣ ё арзиши ҷорӣ мегузаронад.

Ба ҳар як объекти активҳои ғайриистеҳсолӣ новобаста аз он ки он дар истифодабарӣ, дар захира қарор доранд, рақами инвентари ягона дода мешавад, ки дар феҳристҳои баҳисобгирии буҷетӣ истифода бурда мешавад.

Баҳисобгирии аналитики (ҷузъӣ)-и объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар варақаи инвентарии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ бурда мешавад.

Баҳисобгирии амалиёт оиди аз эътибор соқитгардонӣ (хориҷкунӣ) ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар Журнали амалиёт оиди аз эътибор соқит гардони (хориҷкунӣ) ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани активҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад.

Дохилшавии объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ бо санад оиди қабулу супоридани объектҳои воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз бино ва иншоотҳо), санад оиди қабул ва супоридани гурӯҳии воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз бино, иншоотҳо) ба расмият дароварда мешавад.

Аз эъибор соқит гардонидани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар асоси санад оиди аз эътибор соқит гардонидани воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз воситаҳои нақлиёт), санад оиди аз эътибор соқит кардани гурӯҳи объектҳои воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз воситаҳои нақлиёт) гузаронида мешавад.

Баҳисобгирии объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар ҳисобҳои зерини Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии буҷетӣ бурда мешавад:

019 «Замин»;

019/1 «Захираҳои зеризаминӣ»;

019/2 «Дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ».

Дар ҳисоби 019 «Замин» объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар намуди қитъаи замин, тозакунии замин аз сангҳо, тозакунии обанборҳо, иншоотҳои обӣ, хушккунӣ ва дигар корҳо ба ҳисоб ғирифта мешавад.

Ҳисоби 019/1 «Захираҳои зеризаминӣ» барои баҳисобгирии объектҳои активи ғайриистеҳсолӣ дар намуди захираҳои табиӣ (нефт, гази табиӣ, ангишт ва ғ), захираҳои биологӣ (ҳайвонот ва наботот) нигаронида шудааст.

Дар ҳисоби 019/2 «Дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ», ки дигар ҳисобҳои оиди баҳисобгирии объектҳои активи ғайриистеҳсолӣ ба ҳисоб гирифта намешаванд, ба ҳисоб гирифта мешавад.

Амалиётҳо оиди дохилшавии объектҳои активи ғайриистеҳсолӣ бо қайдҳои зерини бухгалтерӣ ба расмият дароварда мешаванд:

Обьектҳои активи ғайриистеҳсолӣ дар вақти харидан, ройгон (бепул) гирифтан дар тарафи дебети ҳисобҳои 019 «Зиёдшавии арзиши замин», 019/1 «Зиёдшавии арзиши захираҳои зеризаминӣ», 019/2 «Зиёдшавии арзиши дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 090 «Камшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Дохилкунии зиёдатии объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар вақти барӯйхатгирии ошкоршуда аз рӯйи арзиши ҷории бозорӣ дар тарафи дебети ҳисобҳои 019 «Зиёдшавии арзиши замин», 019/1 «Зиёдшавии арзиши захираҳои зеризаминӣ», «Зиёдшавии арзиши дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 250 «Фонди асосӣ» инъикос карда мешавад.

Маблағи паст кардашудаи арзиши обеъктҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар натиҷаи аз нав баҳодиҳӣ дар тарафи кредити (дебети)-и ҳисоби 410 «Натиҷаи молиявии давраҳои ҳисоботии гузашта» ва дар тарафи дебети (кредити)-и ҳисоби 019 «Активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани (хориҷкунии) объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ бо қайдҳои бухгалтерии зерин ба расмият дароварда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани (хориҷкунии) обьектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ ҳангоми фурӯши онҳо аз рӯйи арзиши тавозунӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 019 «Камшавии арзиши замин», 019/1 «Камшавии

арзиши захираҳои зеризаминӣ», 019/2 «Камшавии арзиши дигар воситаҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Ройгон додани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ дар тарафи дебетии ҳисобҳои 250 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмур ва қабулкунандаи асосии воситаҳо оиди харидани активҳои ғайриистеҳсолӣ», 250/1 «Хароҷотҳо барои бебозгашт ва ройгон ҳисоб кардани ташкилотҳои давлатӣ ва мунисипиалӣ» ва кредити ҳисоби 019 «Камшавии арзиши замин», 019/1 «Камшавии арзиши захираҳои зеризаминӣ», 019/2 «Камшавии арзиши дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолии корношоямшуда дар тарафи дебети ҳисоби 250 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 019/1 «Камшавии арзиши замин», 019/2 «Камшавии арзиши захираҳои зеризаминӣ», 019/3 «Камшавии арзиши дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми аз эътибор соқит гардонидани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолии дар натиҷаи офатҳои табиӣ ва дигар ҳолатҳои фавқулодда корношоямшуда дар тарафи дебетии ҳисоби 250 «Хароҷотҳои фавқулодда аз рӯйи амалиёт бо активҳо» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 019 «Камшавии арзиши замин», 019 «Камшавии арзиши захираҳои зеризаминӣ», 019/1 «Камшавии арзиши дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

Маблағгузории объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ ба сармояи оинномаи ташкилот ба андозаи арзиши тавозунии онҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Зиёдшавии арзиши саҳмия ва дигар шаклҳои саҳмдорӣ ба сармоя» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 019 «Активҳои ғайриистеҳсолӣ», 019/1 «Захираҳои зеризаминӣ», 019/2 «Дигар активҳои ғайриистеҳсолӣ» инъикос карда мешавад.

2.8. Баҳисобгирии активҳои ғайримоддӣ

Активҳои ғайримоддӣ ин активи ғайрипулӣ шинохташавандае, ки шакли ҷисмонӣ надорад ва ҳангоми истеҳсол ё пешниҳоди молу хизмат, барои иҷорадиҳӣ, ё ин ки мақсадҳои маъмурӣ истифода мегардад.

Нишонаҳои асосии активҳои ғайримоддӣ инҳоянд:

1. Мавҷуд набудани таҷассуми моддӣ.
2. Дараҷаи баланди номуайянӣ нисбати фонди оянда.
3. Барои фурӯш таъинот надоштан.
4. Мӯҳлати истифодабарии тулонӣ.
5. Даркнашаванда, ҳиснашаванда ва ғайриҷисмонӣ.

Объектҳои активҳои ғайримоддӣ ба баҳисобгирии буҷетӣ аз рӯйи арзиши ибтидоӣ, яъне аз рӯйи арзиши ҳақиқии маблағгузорӣ ҳангоми ба дастории онҳо бо баҳисобгирии маблағи андоз аз арзиши иловашуда қабул карда мешавад.

Тағйирот дар арзиши ибтидоии объектҳои активҳои ғайримоддӣ ҳангоми навоварӣ ва азнавбаҳодиҳии объектҳои активҳои ғайримоддӣ ба амал меояд.

Арзиши тавозунии активҳои ғайримоддӣ арзиши ибтидоии (объектҳои) онҳо бо баҳисобгирии тағйиротҳои нишондодашуда ба ҳисоб меравад.

Ташкилот азнавбаҳодиҳии арзиши объектҳои активҳои моддиро аз рӯйи ҳолати дар аввали соли ҳисоботи бо роҳи аз нав ҳисоб кардани арзиши тавозунии онҳо ва маблағи ҳисобкардашудаи объектҳо дар вақти истифодабарии объектҳо мегузаронад.

Маблағи пасткардашудаи арзиши объектҳои активҳои ғайримоддӣ дар натиҷаи азнавбаҳодиҳӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 040 «Натиҷаи молиявии давраҳои ҳисоботии гузашта» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 031 «Активҳои ғайримоддӣ», 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»-и активҳои ғайримоддӣ инъикос карда мешавад.

Ба ҳар як объекти активҳои ғайримоддӣ рақами инвентари ягона дода мешавад, ки дар феҳристҳои баҳисобгирии буҷетӣ истифода бурда мешавад.

Баҳисобгирии аналитики (ҷузъи)-и объектҳои активҳои ғайримоддӣ дар варақаи инвентарии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ бурда мешавад.

Баҳисобгирии амалиётҳо оиди аз эътибор соқитгардонӣ ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани объектҳои активҳои ғайримоддӣ дар журнали амалиётҳо оиди аз эътибор соқитгардонӣ ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани активҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад.

Дохилшавии активҳои ғайримоддӣ, аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидан дар дохили ташкилот бо ҳуҷҷатҳои ибтидоии зерин ба расмият дароварда мешаванд:

Шакли ВА – 1 санади қабул ва супоридани объектҳои воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз бино ва иншоотҳо);

Санад оиди қабул ва супоридани гурӯҳ объектҳои воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз бино ва иншоотҳо);

Бархат барои дар дохили ташкилот аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани воситаҳои асосӣ.

Аз эътибор соқитгардонии активҳои ғайримоддӣ бо санад оиди аз эътибор соқитгардонӣ(хориҷкунӣ)-и воситаҳои асосӣ (ба ғайр аз воситаҳои наклиёт) (шакли ВА – 4) ба расмият дароварда мешавад.

Мувофиқи муҳимияти активҳои ғайримоддӣ дар ҳуҷҷатҳои оиди дохилшавӣ ва аз эътибор соқитгардонӣ (хориҷкунӣ)-и онҳо бояд тавсифи онҳо, тартиб ва мӯҳлати истифодабарӣ, арзиши ибтидоӣ, санаи дохилшавӣ ва хориҷкунӣ аз истифодабарӣ ва дигар мушаххасот нишон дода шавад.

Баҳисобгирии синтетикӣ (куллӣ)-и активҳои ғайримоддӣ дар ҳисоби 031 «Активҳои ғайримоддӣ» бурда мешавад.

Дохилшавии активҳои ғайримоддӣ бо қайдҳои зерини бухғалтерӣ ба расмият дароварда мешавад:

Объектҳои активҳои ғайримоддӣ дар вақти бадасторӣ (харидан), ройгон гирифтан дар тарафи дебетии хисоби 178 «Зиёдшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» ва дар тарафи кредитии хисоби 090 «Камшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ» инъикос мегардад.

Активҳои моддии дар вақти барӯйхатгирӣ ошкоркардашуда аз рӯйи арзиши бозорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 031 «Зиёдшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Даромади давраи ҳисоботӣ» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Амалиётҳо оиди аз эътибор соқит гардонидани активҳои ғайримоддӣ бо қайдҳои бухғалтерии зерин ба расмият дароварда мешавад:

Аз эътибор соқит гардондании активҳои ғайримоддӣ ҳангоми фурӯши онҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ аз ҳисоби

хӯрдашавӣ» ва дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» (бо арзиши боқиявӣ) ва дар тарафи кредитии ҳисоби 031 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» (бо арзиши ибтидоӣ) инъикос карда мешавад.

Ба таври ройгон додани активҳои ғайримоддӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмури асосӣ ва қабулкунандаи воситаҳо оиди бадастории (харидани) активҳои ғайримоддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 031 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани активҳои ғайримоддии корношоямгардида аз рӯйи арзиши тавозунии дар тарафи дебетии ҳисоби 250 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ аз ҳисоби хӯрдашавӣ», 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва кредити ҳисоби 031 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» инъикос карда мешавад.

Маблағгузории объектҳои активҳои ғайримоддӣ ба сармояи оинномаи ташкилот бо андозаи арзиши бақиявии онҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 080 «Зиёдшавии арзиши саҳмия ва дигар шаклҳои саҳмдорӣ ба сармоя» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 020 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ» инъикос карда мешавад.

2.9. Баҳисобгирии хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ

Дар вақти дар ташкилот воқеъ будани объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ арзиши онҳо ба тариқи хӯрдашавӣ ҳисоб карда мешавад.

Маблағи солонаи хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ бо роҳи ҷадвали аз арзиши тавозунии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ, меъёри хӯрдашавӣ вобаста аз мӯҳлати истифодабарии ин объектҳо ҳисоб карда мешавад.

Мисол: маблағи моҳонаи хӯрдашавӣ бо роҳи истифодаи ҷадвали махсус муайян карда мешавад.

Арзиши тавозунии объект – 120000 сомонӣ. Мӯҳлати хизмат барои 10 сол муайян карда шудааст. Маблағи солонаи хӯрдашавӣ 12000 сомониро ташкил медиҳад (120000

сомонӣ : 10 сол), маблағи моҳона бошад – 1000 сомониро ташкил медиҳад (12000 сомонӣ : 12 моҳ).

Мӯҳлати истифодбарии объектҳои воситаҳои асосӣ ҳангоми қабулкунии объектҳо бо баҳисобгирии бухгалтерӣ мувофиқи таснифоти объектҳои воситаҳои асосӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Барои баъзе намуди воситаҳои асосӣ, ки мӯҳлати истифодабариашон муайян нест, ташкилот мувофиқи шароитҳои техникӣ ва тавсияи корхонаи тавлидкунандаи ин воситаҳо мӯҳлати истифодабарии онҳоро муайян менамояд.

Мӯҳлати истифодабарии активҳои ғайримоддӣ дар ташкилот аз рӯйи мӯҳлати гирифтани амали патент, шаҳодатнома ва дигар мӯҳлатҳои муқарраршудаи истифодабарии объектҳои моликияти зеҳнӣ мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Оид ба активҳои ғайримоддӣ, ки мӯҳлати истифодабариашон муайян карда нашудааст, мӯҳлати истифодабарии меъёри хӯрдашавӣ муддати 20 сол муайян карда мешавад.

Ҳисобкунии хӯрдашавии объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ аз 1-уми моҳе, ки ин объектҳо ба ҳисобгирии бухгалтерӣ қабул карда шудаанд, оғоз ёфта, то пардохти пурраи арзиши ин объектҳо ба амал меояд.

Дар муддати соли ҳисоботӣ хӯрдашавӣ барои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ ҳар моҳ ба андозаи маблағи солона 1/12 ҳисоб карда мешавад.

Ҳисоб кардани хӯрдашавии объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ дар ҳисоби 02 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии ҳисоб кардани хӯрдашавӣ дар зерҳисобҳои зерин бурда мешавад:

020 «Хӯрдашавии биноҳои истиқоматӣ»;
020/1 «Хӯрдашавии биноҳои ғайриистиқоматӣ»;
020/2 «Хӯрдашавии иншоотҳо»;
020/3 «Хӯрдашавии мошин ва таҷҳизотҳо»;
020/4 «Хӯрдашавии воситаҳои нақлиёт»;
020/5 «Хӯрдашавии инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ»;
020/6 «Хӯрдашавии дигар воситаҳои асосӣ»;
020/7 «Хӯрдашавии активҳои ғайримоддӣ».

Ҳисоб кардани хӯрдашавии объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 031 «Харочотҳо барои хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ», ҳисоби «Зиёдшавии арзиши тайёркунии маводҳо, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ» дар замимаи гардишӣ оиди воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ бурда мешавад.

Маблағи умумии хӯрдашавӣ дар моҳи ҳисоботии ҳисобкардашуда аз рӯйи воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ дар журнали амалиёт оиди аз эътибор соқит гардонидан ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани активҳои ғайримоддӣ инъикос карда мешавад.

2.10. Баҳисобгирии маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ

Барои баҳисобгирии маблағгузорӣ дар ҳаҷми хароҷотҳои ҳақиқии ташкилот ба объектҳои ғайримолиявӣ ҳангоми харидан (бадасторӣ), сохтмон, навоварӣ, тайёркунӣ, ки ба ҳисобгирии бухгалтерӣ ба сифати объектҳои активҳои ғайримолиявӣ (воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ, маҳсулоти тайёр) қабул карда мешаванд, ҳисоби 111 «Маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ» нигаронида шудааст.

Баҳисобгирии маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад:

090 «Маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ»;

090/1 «Маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ»;

090/2 «Маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайриистеҳсолӣ»;

Ҳисоби 090 «Маблағгузорӣ ба воситаҳои асосӣ» барои баҳисобгирии амалиётҳо: харидан, ройгон дохил шудан, таъмир кардан, навоварӣ, таҷҳизонидани бино ва иншоотҳо, мошин ва таҷҳизотҳо, воситаҳои нақлиёт, инвентарҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ, фонди китобхона, ҷавоҳирот ва молҳои қиматбаҳо ва дигар воситаҳои асосӣ ба кор бурда мешавад.

Дар ҳисоби 090/1 «Маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ» амалиётҳо: ройгон дохил шудан, харидан (бадасторӣ), навкунии объектҳои активҳои ғайримоддӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисоби 090/1 «Маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайриистеҳсолӣ» барои баҳисобгирии амалиётҳо: харидан, ройгон дохил шудани объектҳои активҳои ғайриистеҳсолӣ нигаронида шудааст.

Дар ҳисоби 280 «Тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» амалиётҳо оиди тайёркунии захираҳои масолеҳи дар доираи фаъолияти асосӣ ва маҳсулоти тайёр (кор, хизмат) аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар намуди фаъолият ба ҳисоб гирифта мешавад.

Баҳисобгирии амалиётҳо оиди маблағгузорӣ ба объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ ҳангоми харидан (бадасторӣ)-и онҳо дар тарафи дебетии ҳисобҳои 090 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ», 090/1 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ», 090/б «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайриистеҳсолӣ» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 031 «Активҳои ғайримоддии дар роҳ» дар ҳолати харидани объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ аз рӯйи аккредитив ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони зерҳисоб» ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон в пудратчиён» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии амалиётҳо оиди маблағгузорӣ ба объектҳои активҳои ғайримолиявӣ ҳангоми ташкили кор аз ҳисоби захираҳои худӣ дар тарафи дебети ҳисобҳои 090 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ», 090/1 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ», 090/2 «Зиёдшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, масолеҳи тайёр (кор, хизмат)» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён», ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони зерҳисоб», 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ», ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пардохтҳо бо буҷет», ҳисоби 060 «Захираҳои масолеҳӣ» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит кардани арзиши тавозунии ҳайвонот ҳангоми куштани онҳо барои гирифтани маҳсулот (гӯшт) дар тарафи дебетии ҳисоби «Зиёдшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» ва дар тарафи кредетии хисоби «Камшавии арзиши дигар захираҳои масолеҳӣ» инъикос карда мешавад.

Объектҳои активҳои ғайримолиявии ба охир расида дар асоси санадҳо оиди қабул-супоридани объектҳои воситаҳои асосӣ шакли №ВА – 1, санад оиди қабул-супоридани бино (иншоотҳо), санад оиди қабул-супоридани гурӯҳи объектҳои воситаҳои асосӣ, санад оиди қабули масолеҳ, талабнома-борхат дар тарафи дебетии ҳисоби 010 «Воситаҳои асосӣ» ҳисоби 031 «Зиёдшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ», ҳисоби 060 «Захираҳои масолеҳӣ», ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» ва дар тарафи кредетии ҳисобҳои 090 «Камшавии маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ», 090/1 «Камшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ», 090/2 «Камшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» инъикос карда мешавад.

Тайёр кардани объектҳои маҳсулоти тайёр аз рӯйи арзиши аслии ҳақиқӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 080 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти тайёр» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 280 «Камшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикӣ аз рӯи ҳисоби 090/1 «Маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ» дар варақаи бисёрграфа оиди ҳар як объекти сохташуда ё харидашудаи объектҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад.

Қайдҳо дар варақа дар асоси журнали амалиётҳо ба амал меояд. Дар варақа: санаи журнали амалиёт; рақами журнали амалиёт; мундариҷаи қайдҳо; маблағҳои амалиётҳои бухгалтерӣ аз рӯйи кредит (дебет); бақия аз рӯйи кредит (дебет) нишон дода мешавад.

2.11. Баҳисобгирии активҳои ғайримолиявии дар роҳ буда

Баҳисобгирии арзиши объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ, масолеҳҳои боркардаи таъминкунан-

дагон, аммо то охири давраи ҳисоботӣ ба ташкилот ворид нашудаанд, ҳангоми мавҷуд будани ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи аккредитив, инчунин ҳангоми ҳаракати объектҳои активҳои ғайримолиявӣ аз рӯйи таъминкунии марказонидашуда дар ҳисоби 140 «Активҳои ғайримолиявии дар роҳ» бурда мешавад.

Маблағҳои дар ин ҳисоб инъикоскардашуда бояд бо тартиби муайян: борхати таъминкунандагон, талабномаи борхат, ҳангоми таъминкунии марказонидашуда бо огоҳинома ба расмият дароварда шаванд.

Баҳисобгирии активҳои ғайримолиявӣ дар роҳ буда ба ҳисоб гирифта дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад:

010/1 «Воситаҳои асосии дар роҳ»;

031/1 «Активҳои ғайримоддии дар роҳ»;

060/1 «Масолеҳҳои дар роҳ».

Арзиши активҳои ғайримолиявӣ, ки то охири давраи ҳисоботи ба ташкилоти қабулкунанда дар тарафи дебетии ҳисоби 010/1 «Зиёдшавии арзиши воситаҳои асосии дар роҳ», 031 «Зиёдшавии арзиши активҳои ғайримоддии дар роҳ», ҳисоби 068 «Зиёдшавии арзиши масолеҳҳои дар роҳ» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмури асосӣ ва гирандаи воситаҳо оиди харидани воситаҳои асосӣ», 090 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмури асосӣ ва гирандаи воситаҳо оиди харидани активҳои ғайримоддӣ», ҳисобҳои 140-090 «Ҳисоббаробаркуниҳои дохилӣ байни маъмури асосӣ ва гирандаи воситаҳо оиди харидани масолеҳҳо» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми дохилшавии активҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба воситаҳои асосӣ», ҳисоби 090/1 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайримоддӣ», ҳисоби 090/2 «Зиёдшавии маблағгузории асосӣ ба активҳои ғайриистеҳсолӣ», ҳисоби 090/3 «Зиёдшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)», ҳисоби 062 «Зиёдшавии арзиши доруҳо ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ», ҳисоби 061 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», ҳисоби 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», ҳисоби 072 «Зиёдшавии арзиши инвентарҳои мулоим», ҳисоби 064 «Зиёдшавии арзиши

масолеҳи молиданию сӯзишворӣ», ҳисоби 067 «Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои масолеҳӣ» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 031 «Камшавии арзиши активҳои ғайримоддӣ дар роҳ», ҳисоби 060/1 «Камшавии арзиши захираҳои масолеҳии дар роҳ» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикӣ (ҷузъӣ)-и активҳои ғайримолиявӣ дар роҳ оиди таъминкунандаи алоҳида дар варақаи маблағу миқдории баҳисобгирии масолеҳи қиматнок бурда мешавад. Варақаи мазкур, инчунин барои баҳисобгирии аналитикии воситаҳои асосӣ масолеҳи қиматнок, активҳои ғайримолиявӣ дар роҳ, захираҳои масолеҳӣ, воситаҳои асосии ба иҷора додашуда истифода бурда мешавад.

Варақа аз рӯйи: номгӯи, миқдор, арзиш; оиди ҳар як объекти воситаҳои асосии ба активҳои ғайримолиявии дар роҳ – аз рӯйи таъминкунандаи алоҳида; оиди ашёи хом ва масолеҳи бо коркард қабул кардашуда ва ғайра бурда мешавад.

Пуркунии варақа аз гузаронидани бақия дар аввали сол сар мешавад. Қайдҳо дар варақа дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоии бухгалтерӣ, замимаҳо ба журнал-амалиётҳо, бо ифодаи арзишӣ ва миқдорӣ бурда мешавад.

2.12. Барӯйхатгирии воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ

То саршавии барӯйхатгирӣ бояд санҷида шавад:

- миқдор ва ҳолати варақаҳои инвентарӣ, рӯйхат ва дигар феҳристҳои баҳисобгирии аналитикӣ, инчунин шиносномаи техникӣ ё ин ки дигар ҳуҷҷатҳои техникӣ;
- миқдори ҳуҷҷатҳои воситаҳои асосӣ. Ҳангоми набудани ҳуҷҷатҳо гирифтан ва ё ба расмият даровардани онҳо ҳатман таъмин карда шавад.

Ҳангоми гузаронидани барӯйхатгирии воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ комиссия объектҳоро дида мебарояд ва дар рӯйхати барӯйхатгирӣ номгӯи пурраи онҳо, таъинот, рақами инвентарӣ ва нишондиҳандаҳои техникиро мегузаронанд.

Ҳангоми барӯйхатгирии бино, иншоотҳо комиссия миқдори ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи мавҷудияти объектҳоро тафтиш мекунад.

Инчунин миқдори ҳуҷҷатҳои қитъаҳои замин, обанбор ва дигар объектҳои захираҳои табиии дар ташкилот ҷойгир буда санҷида мешавад.

Мошин, таҷҳизотҳо ва воситаҳои нақлиёт ба рӯйхати фардӣ бо нишон додани рақами инвентарии ташкилоти тавлидгар, соли барориш, таъйинот, иқтидор ва ғайра гузаронида мешавад.

Барои инъикос кардани натиҷаи барӯйхатгирии гузаронидашудаи объектҳои ғайримолиявӣ ведомости муқоисавӣ оиди объектҳои активҳои ғайримолиявӣ истифода бурда мешавад.

Дар ин шакли ҳуҷҷат миқдори ҳақиқии амвол нишон дода мешавад. Дар замима: рақами фармон оиди гузаронидани барӯйхатгирӣ; ҷой ва санаи гузаронидани барӯйхатгирӣ; қарори роҳбари ташкилот бо имзо, рамзи имзо, номгӯ ва рамзи активҳои ғайримолиявӣ, рақами инвентарӣ, воҳиди ченак, маълумот оиди миқдори ҳақиқӣ, маълумот оиди натиҷаи барӯйхатгирӣ (оиди норасоӣ ва зиёдатӣ – миқдор, маблағ), дар ҳолати зарурӣ – эзоҳ инъикос карда мешавад.

Ҳангоми муайянкунии (ошкоркунии) ихтилофот байни миқдори ҳақиқии амвол ва маълумотҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ мувофиқи ҳисобҳо чунин инъикос карда мешаванд.

Зиёдатии амвол аз рӯйи арзиши бозорӣ дар санаи гузаронидани барӯйхатгирӣ дар тарафи дебетии ҳисобҳои 010 «Воситаҳои асосӣ», 031/1 «Активҳои ғайриистеҳсолӣ», 131 «Активҳои ғайримоддӣ», 060 «Захираҳои масолеҳӣ» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 400 «Дигар даромадҳо» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит кардани воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ дар натиҷаи камомад дар вақти барӯйхатгирӣ муайян кардашуда бо айби шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул ба қайдҳои бухгалтерии зерин ба расмият даровара мешавад.

Ҳисобкунии даромадҳо бо норасоӣ ва дузди алоқаманд бо гуноҳи шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул аз рӯйи арзиши бозорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 170 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи норасоиҳо» ва дар тарафи кредетии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани маблағи хӯрдашавӣ аз рӯйи норасоии объектҳои дар тарафи дебетии ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ» ва дар тарафи кредетии ҳисобҳои аз ҳисоб баровардани объектҳо 010- 019 инъикос карда мешавад.

Аз эътибор соқит гардонидани воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддии корношоямшуда дар тарафи дебетии ҳисобҳои 020-250 ва дар тарафи кредетии ҳисобҳои 010-011-012-013-014-015-016-017-018-019 инъикос карда мешавад.

12.Мукотиботи ҳисобҳо оиди баҳисобгирии воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ[1]

№	Мундаричаи амалиёт	Рақами зерҳисоб	
		аз рӯйи дебет	аз рӯйи кредит
1	2	3	4
	Боби 1. Воситаҳои ва дигар маблағгузориҳои дарозмуддат		
1	Ба истифода қабул намудани бино, иншоот ва дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда, азнав сохташуда ё ин ки корҳо оиди таҷдиди бино ва иншоотҳо	010-012	250
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузаронида мешавад: аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ	143	203
	аз ҳисоби маблағҳои нигоҳдорӣ ва базаи моддию техникӣ	241	224
	аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт	270	225
2	Харидорӣ намудани мошину таҷҳизотҳо, активҳои (дороиҳои) ғайримоддӣ, асбобу анҷомҳо (инструментҳо), ашёҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ (аз он ҷумла, лавозимот), ҳайвоноти дар парваришбуда ва корӣ, китобҳои ба фонди китобхона дохилшаванда ва дигар воситаҳои асосӣ	013,015,019, 031	130, 131,178
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузаронида мешавад:	200, 201,110, 220, 223, 225	250, 251
3	Воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддии бебозгашт даромад (қабул) кардашуда	010-019, 031	250, 251
4	Даромад намудани воситаҳои асосии бо роҳи хоҷагидорӣ сохташуда	013, 016,019	222
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузаронида мешавад:	200,210,220, 223, 225	250

[1] Дастурамал оид ба пешбурди муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ, Душанбе. 2010. С.232-234.

5	Бо арзиши бозорӣ даромад намудани воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримодии барзиёде, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор гардидаанд	010-019,031	250, 251
	Ҳамзамон аз рӯи объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки ба фаъолияти соҳибкорӣ алоқамандӣ, чунин қайд гузаронида мешавад	241	400
6	Бебозгашт интиқол додани (передача) воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ	020, 250,251	010-013, 015,019,031
7	Фурӯши таҷҳизоти истифоданашаванда, восита ҳои нақлиёт ва дигар воситаҳои зиёдатӣ	020, 250	013,015-019
	Ба маблағи аз фурӯши воситаҳои асосӣ даромадшуда дохил намудани андози арзиши иловашуда, аз рӯи фурӯш	110, 111	178
	Дар ҳаҷми арзиши балансӣ: аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд	178	270
	аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастома харидорӣ шудаанд	178	241
	аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт харидорӣ шудаанд	178	270
	Ба маблағи андози арзиши иловашудае, ки ба даромади буҷет бояд пардохта шавад	178	173
	Ба маблағи фарқияти арзиши бозорӣ ва тавозунӣ (бе андози арзиши иловашуда)	178	400
8	Фурӯши биноҳо, таҷҳизотҳо ва дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда, аз рӯи нархи фурӯш	020, 250	010-012
	Ба маблағи аз ҳисоби фурӯш ба даст омада оиди ҳисоббаробаркунӣ бо буҷет чунин қайд гузаронида мешавад	091,101	173
	Бо маблағи ба буҷет гузаронидашуда	173	091, 101
9	Аз эътибор соқит намудани воситаҳои асосии корношоям гардида	020, 250	010-019
10	Аз эътибор соқит намудани активҳои ғайримоддии мӯҳлати истифодаашон ба анҷом расида	251	031
11	Даромад намудани арзиши масолеҳҳое, ки аз ҳисоби барҳам додани воситаҳои асосӣ ва дар ихтиёри корхона боқӣ мондани онҳо ба даст омадаанд:		
	аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди нигоҳдории муассисаҳо ва дигар чорабиниҳо	063, 069	270
	аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани	063, 069	241

	маблағҳои нигоҳдорӣ ва рушди пояи моддию техникӣ		
	аз рӯи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди нигоҳдории муассисаҳо ва дигар чорабиниҳо	063, 069	270
12	Аз эътибор соқит намудани камомади воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки ба асари офатҳои табиӣ ба вуҷуд омада, ба ҳисоби муассиса қабул шудаанд	020, 250, 251	013-019, 031
	Аз эътибор соқит намудани камомади воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки дар натиҷаи баруйхатгирӣ ошкор гардида, ба ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши тавозунӣ гузаронида шудаанд	020, 250, 251	013-019, 031
13	Ҳамзамон ба маблағи камомади объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки ба ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши бозорӣ гузаронида шудаанд, вобаста ба сарчашмаи харидории онҳо чунин қайдҳои дуюм гузаронида мешавад:		
	аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ	170	173
	аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт	170	270
	аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ ба даст омада	170	401
14	Ҳисоб намудани маблағи хӯрдашавӣ дар рӯзи охирини кории моҳи декабр	250	020
15	Харидорӣ намудани коғазҳои қиматнок ва васиқаҳо ва дигар маблағгузориҳои молиявии кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат	030, 134	111, 118
16	Ба сармояи оинномавӣ ҳамроҳ кардани объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ. Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад	030, 250, 251,020	010-19, 241
17	Фурӯши васиқаҳо ва дигар маблағгузориҳои молиявии кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат:		
	ба андозаи (ҳаҷми) арзиши баҳисобгирӣ	111, 118,178	030,034
	ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ зиёдтар	111, 118,178	400
	ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ камтар	400	030,034
18	Даромадҳои дохилшаванда аз рӯйи маблағгузориҳои молиявӣ	111, 118	400

Саволнома

1. Дар зери мафҳуми воситаҳои асосӣ чиро мефаҳмед?
2. Кадом аломатҳои низомномавӣ асоси таснифоти воситаҳои асосиро ташкил медиҳад?
3. Шароитҳое, ки дар он ҳолатҳо воситаҳои асосӣ ҳамчун объекти ҳисобгирӣ қабул шудааст, номбар кунед.
4. Кадом баҳодиҳии арзиши объектҳои воситаҳои асосӣ вобаста аз шакли дохилшавияшон ба муомилот қабул карда мешаванд?
5. Тарзҳои ҳисоб кардани хӯрдашавии воситаҳои асосиро номбар кунед.
6. Оид ба тартиб ва тарзи гузаронидани корҳои таъмири объектҳои воситаҳои асосӣ маълумот диҳед.
7. Шаклҳои муносибатҳои иҷоравиро номбар кунед.
8. Кадом тартиби ҳисобгирии амволи ба иҷора додашуда дар вақти иҷораи ҷорӣ мавҷуд аст?
9. Хусусияти иҷораи лизингиро шарҳ диҳед.
10. Санадҳои меъёрии танзимкунандаи тартиботи баҳисобгирии активҳои ғайримоддиро номбар кунед.
11. Кадом шароитҳои муайян кардани активҳои ғайримоддӣ мавҷуд аст?
12. Таркиби активҳои ғайримоддиро шарҳ диҳед.
13. Воҳиди баҳисобгирии активҳои ғайримоддӣ чӣ ҳаст?
14. Шаклҳои баҳодиҳии активҳои ғайримоддиро номбар кунед.
15. Тарзҳои ҳисоб кардани хӯрдашавии активҳои ғайримоддиро номбар кунед.
16. Кадом тартиби баҳисобгирии ҷудо кардани (ҳисоб кардани) хӯрдашавии активҳои ғайримоддӣ вуҷуд дорад?

БОБИ 3. БАҲИСОБГИРИИ ЗАХИРАҲОИ МОДДӢ

3.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750.
2. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳияи соли 2004.

3. Кодекси мехнати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав аз 3 майи соли 2002, №10.
4. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).
5. Дастурамал оид ба тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботҳои солона ва даврии бухгалтерии муассисаҳои буҷавии Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармони №84, Вазорати молия аз 2 октябри соли 2006.
6. Дастури методӣ оид ба инвентаризатсия (барӯйхатгирӣ)-и моликият ва ӯҳдадории молиявӣ, фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22.05.1997.
7. Низомнома оид ба пешбурди баҳисобгирии бухгалтерӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 1999, №163).
8. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ «Сиёсати ҳисобдорӣ дар корхонаҳо» (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24.09.1999, №135).
9. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ «Ҳисоби моликият ва ӯҳдадориҳои корхона, ки бо арзи хориҷӣ ифода шудаанд» (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 08.12.1999, №153).
10. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ «Баҳисобгирии фондҳои асосӣ» (фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10.04.2001, №64).

3.2. Захираҳои моддӣ, таснифот ва вазифаҳои баҳисобгирии онҳо.

Ба захираҳои моддӣ дохил мешавад:

- ашёҳое, ки ба муддати на зиёда аз 12 моҳ, новобаста аз арзишашон дар фаъолияти ташкилот истифода мешаванд;
- ашёҳое, ки ба муддати аз 12 моҳ зиёд дар фаъолияти корхона истифода мешаванд, аммо ба таркиби воситаҳои асосӣ дохил намешаванд;
- маҳсулоти тайёр

Вазифаҳои асосии баҳисобгирии захираҳои моддӣ аз инҳо иборат мебошад:

- назорат аз рӯйи ҳифзнамоии маводҳои арзишнок, мувофиқати захираҳои анбор бо меъёрҳо, иҷроиши нақшаи таъмини маводҳо;
- ошкор кардани хароҷотҳои ҳақиқӣ, бо тайёркунии маводҳо алоқаманд;
- назорат аз рӯйи риояи меъёрҳои истифодабарӣ;
- саривақт ошкор кардани маводҳои истифодашуда;
- гирифтани маълумоти аниқ дар бораи бақияҳои мавзӯъҳои дар анбори ташкилот ҷойгир буда ба ҳисоб меравад.

Барои ташкили дурусти баҳисобгирии маводҳо тасниф, баҳодиҳии онҳо ва интихоби ченакҳои баҳисобгирӣ аҳамияти муҳим дорад.

Таснифоти маводҳо дар ташкилотҳои буҷетӣ дар асоси баҳисобгирии онҳо аз рӯйи ҳисобҳои синтетикӣ амалӣ карда мешавад. Бо ин мақсад захираҳои моддиро ба дору ва воситаҳои ҷарроҳатбандӣ; маҳсулоти хӯрокворӣ; сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ; масолеҳи сохтмонӣ; инвентари мулоим ва дигар захираҳои моддӣ; маҳсулоти тайёр тақсим мекунанд.

Баҳодиҳии захираҳои моддӣ

Захираҳои моддӣ дар ҳисобгирии бухгалтерӣ аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ бо баҳисобгирии маблағи андоз аз арзиши иловашудаи ташкилоти таъминкунанда ва пудратчӣ қабул карда мешавад.

Ба таркиби арзиши ҳақиқии захираҳои моддӣ дохил мешавад: маблағҳои пардохташуда мувофиқи шартномаи таъминкунанда (фурӯшанда); маблағҳои пардохташуда ба ташкилотҳо барои хизматҳои ахборӣ ва машваратӣ, барои харидани маҳсулот алоқаманд; боҷи гумрукӣ ва дигар пардохтҳои барои харидани маводҳои қиматнок ба он алоқаманд; маблағҳои пардохташуда барои тайёркунӣ ва овардани захираҳои моддӣ то ҷойи истифодабарии онҳо; дигар пардохтҳо барои харидани захираҳои моддӣ алоқаманд буда дохил мешаванд.

Аз ҳисоб ба истеҳсолот баровардани захираҳои моддӣ аз рӯйи арзиши ҳақиқии ҳар як воҳид, ё ин ки аз рӯйи арзиши ҳақиқии онҳо татбиқ карда мешавад.

Баҳодиҳии захираҳои моддӣ аз рӯйи арзиши ҳақиқии миёна барои ҳар як гурӯҳи захираҳо бо роҳи тақсим намудани арзиши ҳақиқии умумии гурӯҳи захираҳо ба миқдори онҳо ва миқдори боқимонда дар аввали моҳ, дохилшавии захираҳо дар давоми моҳи ҷорӣ, дар санаи фурӯш ба амал меояд.

Мисол:

Ба 1-уми март дар ташкилот бақияи маҳсулоти «А» 100 кг-ро бо маблаги 1500 сомонӣ ташкил медод. Дар давраи моҳи март чунин харидкунии маҳсулоти «А» ба амал омада буд:

2-юми март – 125 кг бо нархи 16 сомонӣ барои 1 кг, бо маблаги 2000 сомонӣ;

14-уми март – 200 кг бо нархи 17 сомонӣ барои 1 кг, бо маблаги 3400 сомонӣ;

24-уми март – 150 кг бон архи 18 сомонибарои 1 кг, бо маблаги 2700 сомонӣ.

Ҳамагӣ дар давоми моҳ 475 кг маҳсулоти «А» бо маблаги 8100 харидорӣ карда шуд.

Дар давоми моҳ 500 кг маҳсулоти «А» сарф карда шуд, аз он ҷумла:

3-юми март – 120 кг;

15 март – 210 кг;

25 март – 170 кг.

Арзиши маҳсулоти «А» ба 3-юми март чунин аст:

$$\frac{1500\text{ сом}+2000\text{ сом}}{100\text{ кг}+125\text{ кг}} \times 120\text{ кг} = \frac{3500\text{ сом}}{225\text{ кг}} \times 120\text{ кг} = 1866{,}7\text{ сом.}$$

15 март:

$$\frac{1500\text{ сом}+2000\text{ сом}+3400\text{ сом}}{100\text{ кг}+125\text{ кг}+200\text{ кг}} \times 210\text{ кг} = \frac{6900\text{ сом}}{425\text{ кг}} \times 210\text{ кг} = 3409{,}4\text{ сом.}$$

25 март:

$$\frac{1500\text{ сом}+2000\text{ сом}+3400\text{ сом}+2700\text{ сом}}{100\text{ кг}+125\text{ кг}+200\text{ кг}+150\text{ кг}} \times 170\text{ кг}$$

$$= \frac{9600\text{ сом}}{575\text{ кг}} \times 170\text{ кг} = 2838.3\text{ сом}$$ – ро ташкил дод.

Арзиши умумии 500 кг сарфшудаи маҳсулоти «А» 8114.4 сомониро (1866,7 сом + 34098,4 сом + 2838,3 сом) ташкил дод.

3.3. Барасмиятдарории дохилшавӣ ва сарф кардани захираҳои моддӣ

Захираҳои моддӣ аз таъминкунандагон, шахсони зерҳисоб бо тарзи ҳисоббаробаркунии нақдӣ харида мешавад ва ё аз ҳисоби истеҳсолоти худӣ ба ташкилот дохил мешаванд.

Барои таъмин кардани истеҳсолот ба маводҳо ташкилот бо таъминкунандагон шартнома мебандад, ки дар он ҳуқуқ, ӯҳдадорӣ ва ҷавобгарии тарафҳо оиди таъмини маҳсулот муайян карда мешавад.

Барои назорат аз рӯйи иҷроиши нақшаи моддӣ-техникии таъминкунӣ аз рӯйи шартнома, саривақт дохилшавӣ ва даромад кардани масолеҳ шӯъбаи таъминоти масолеҳӣ-техникӣ вуҷуд дорад. Бо ин мақсад дар шӯъбаи замимаҳои баҳисобгирии фаврии иҷроиши шартномаҳои таъминкунӣ бурда мешавад. Дар онҳо иҷроиши шартҳои шартнома оиди таъминот аз рӯйи навъи масолеҳ, миқдори онҳо, нарх, мӯҳлати боркунӣ ва ғайра қайд карда мешавад. Муҳосибот аз рӯйи ташкили баҳисобгирии фаврии мазкур назорат мекунад.

Масолеҳи ба ташкилот дохилшуда ба тартиби зерин бо ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ ба расмият дароварда мешаванд.

Таъминкунанда якҷоя бо бор кардани маҳсулот чунин ҳуҷҷатҳоро равон мекунад: талабномаи пардохтӣ (дар ду нусха: як нуса барои харидор, дигар нусха ба бонк), борхатҳои молию автомобилӣ ва ғайра.

Ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои бо дохилшавии масолеҳ алоқаманд ба бухгалтерия дохил мешаванд, ки дар он ҷо дурустии барасмиятдарории онҳо санҷида шуда, баъди ин ба иҷрокунандаи аз рӯйи таъминкунӣ салоҳияти ҷавобгар дода мешавад.

Дар шӯъбаи таъминотӣ аз рӯйи ҳуҷҷатҳои дохилшуда, санҷиши мувофиқати ҳаҷм, навъ, мӯҳлати таъминкунӣ, нарх, сифати маводҳо аз рӯйи шартҳои шартнома гузаронида ме-

шавад. Дар натичаи санчиш дар худи ҳуччатҳои ҳисоббаробаркунӣ ва дигар ҳуччатҳо аспекти пурра ё қисман қайд карда мешавад. Ба ғайр аз ин шӯъбаи таъминотӣ назоратро аз рӯйи дохилшавии бор ва тафтиши онҳо мебарад. Бо ин мақсад дар шӯъбаи таъминотӣ дафтари баҳисобгирии дохилшавии борҳо бурда мешавад. дар он рақами бақайдгирӣ, санаи қайд, номи таъминкунанда, рақам ва санаи ҳуччати нақлиёт, рақам, сана ва маблағи ҳисоб, рақам ва санаи ордери даромад ва ғайра қайд карда мешавад.

Талабномаи пардохти пас аз санчиш аз шӯъбаи таъминотӣ ба бухгалтерия супорида мешавад, хати расид, ташкилоти нақлиётӣ бошад ба ирсолгар гирифтан ва овардани масолеҳ дода мешавад.

Ирсолгар маводҳои овардашударо аз рӯйи миқдор ва вазн қабул мекунад. Дар ҳолати ошкоркунии камомад ва вазн, зарфҳои вайроншуда, дигар маводҳо ва санади тиҷоратӣ тартиб дода мешавад, ки барои пешниҳод намудан ба ташкилоти нақлиётӣ ё таъминкунанда ҳамчун асос ба ҳисоб меравад.

Барои гирифтани масолеҳ аз анбори дигар таъминкунандагон ба ирсолгар супоришнома ва боваринома дода мешавад. Ҳангоми қабул ирсолгар на танҳо қабули миқдорӣ, балки қабули сифатӣ низ мегузаронад.

Борҳои қабулкардаро ирсолгар ба анбори ташкилот оварда ба мудири анбор месупорад, ки мувофиқати миқдор ва сифати маводҳоро аз рӯйи нишондоди ҳисоби таъминкунанда месанҷад.

Молҳои қиматнок мувофиқи воҳиди ченак (вазн, ҳаҷм, ҷадвали, ҳисобӣ) даромад карда мешавад.

Дар ҳолате, ки миқдор ё навъи масолеҳи ба анбор дохил шуда ба маълумотҳои ҳисоби таъминкунанда мувофиқат накунад, қабули масолеҳро комиссия мегузаронад ва дар санад оиди қабули масолеҳ ба расмият медарорад, ки барои пешниҳод намудан ба таъминкунанда асос шуда метавонад. Ба ҳайати комиссия намояндаи таъминкунандаро даъват менамоянд. Санадро инчунин ҳангоми қабули маводҳои моддӣ ба ташкилот бе ҳисоби таъминкунанда дохилшуда тартиб медиҳанд. Санад дар ду нусха тартиб дода мешавад. як нусха ба бухгалтерияи ташкилот барои баҳисобгирии ҳаракати

молҳои қиматнок, нусхаи дуюм ба шӯъбаи таъминкунӣ дода мешавад.

Баҳисобгирии амалиёт аз рӯйи аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани захираҳои моддӣ дар дохили ташкилот, ба истифодабарӣ дода, аз ҳисоб баровардани онҳо дар феҳристи аналитикии захираҳои моддӣ инъикос карда мешавад:

- талабнома – борхат;
- талабнома барои додани маҳсулоти хӯрокворӣ;
- замима барои додани молҳои қиматнок ба зарурати ташкилот;
- санад оиди аз эътибор соқит гардонидани захираҳои моддӣ;
- санад оиди аз эътибор соқит гардонидани инвентари мулоим ва хоҷагӣ;
- варақаи сафари ронандаи автомобил.

Талабнома-борхат барои баҳисобгирии ҳаракати молҳои қиматнок дар дохили ташкилот байни қисмҳои сохторӣ, ё ин ки шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул истифода бурда мешавад.

Талабнома дар ду нусха тартиб дода шуда, нусхаи якум ба шахси супорандаи маводҳо ва нусхаи дуюм ба шахси ба анбор қабулкунанда барои даромад кардани молҳои қиматнок супорида мешавад.

Дар талабнома шахсони супоранда ва гирандаи аз ҷиҳаи моддӣ маъсул имзо мегузоранд ва ба бухгалтерия барои баҳисобгирии ҳаракати молҳои қиматнок супорида мешавад.

Талабнома барои додани маҳсулоти хӯрокворӣ барои ба расмият даровардани баромади маҳсулоти хӯрокворӣ харрӯза мувофиқи меъёрҳои тақсимкунии маҳсулоти хӯрокворӣ тартиб дода мешавад.

Маълумотҳо аз талабнома барои додани маҳсулоти хӯрокворӣ баъди санҷиш ба замимаи ғункунӣ оиди сарф кардани маҳсулоти хӯрокворӣ гузаронида мешавад.

Охири ҳар моҳ дар замима арзиши маҳсулоти сарфшуда муайян карда шуда, ҷамъбаст карда мешавад.

Маълумотҳои ҷамъбастии замима оиди сарфкунии маҳсулоти хӯрокворӣ дар охири моҳ дар журнали амалиёт

оиди аз эътибор соқит гардонидан ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани активҳои ғайримолиявӣ қайд карда мешавад.

Баҳисобгирии дохилшавии маҳсулоти хӯрокворӣ дар замимаи ҷамъбасткунанда оиди дохилшавии маҳсулоти хӯрокворӣ бурда мешавад.

Дар варақаи ҷамъбасткунӣ оиди дохилшавии маҳсулоти хӯрокворӣ: санаи дохилшавии маҳсулот, рақами ҳуҷҷат, маблағи ҳамаи маҳсулоти дохил шуда, маълумот оиди маҳсулоти хӯрокворӣ (номгӯ ва рамз, воҳиди ченак, миқдор, маблағ), вазифа, имзои шахси тартибдиҳанда ва тафтишкунандаи ҳуҷҷат нишон дода мешавад.

Замима барои додани хӯрока ва ему хошок дар давоми моҳ барои додани хӯрока ва ему хошок барои хӯронидани чорвои корӣ ва дигар ҳайвонот истифода бурда мешавад.

Ҳар як хӯрока ва ему хошоки додашуда бо имзои шахси қабулкунанда тасдиқ карда мешавад. Замима аз ҷониби роҳбари ташкилот тасдиқ карда шуда, барои аз эътибор соқит гардонидани хӯрока ва ему хошоки ба сарф кардан додашуда хизмат мекунад.

Замима барои додани масолеҳи қиматнок барои заруурати ташкилот – барои ба расмият даровардани молҳои қиматноки истифодабарӣ барои мақсадҳои хоҷагӣ, илмӣ ва таълимӣ додашуда истифода бурда мешавад.

Замима аз ҷониби роҳбари ташкилот тасдиқ карда шуда, барои аз эътибор соқит гардонидани молу масолеҳи қиматнок хизмат мекунад.

Санад оиди аз эътибор соқит гардонидани захираҳои моддӣ аз тавозуни захираҳои моддӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи миқдори сарфшудаи онҳо ва аз ҷониби роҳбари ташкилот тасдиқшуда истифода бурда мешавад. Санадро комиссияи бо фармони роҳбари ташкилот таъйиншуда тартиб медиҳад ва аз тарафи роҳбари корхона тасдиқ карда мешавад.

Дар санад дар ҳар сатр номгӯи масолеҳ, воҳиди ченак, меъёри сарфкунӣ, миқдор, нарх ва арзиши ҳақиқии маводҳои сарфшуда, рамзи ҳисобҳои дебет ва кредитонидашуда қайд кард мешавад.

Санад оиди аз эътибор соқит гардонидани инвентари мулоим ва хоҷагӣ барои аз эътибор соқит гардонидани

инвентарҳо новобаста аз арзишашон истифода бурда мешавад.

Санадро комиссия бо фармони роҳбари ташкилоти таъйиншуда тартиб медиҳад ва аз тарафи роҳбари ташкилот тасдиқ карда мешавад. Аз эътибор соқит гардонидан ҳангоми пурра кӯҳнашавии ашёҳо бо нишон додани сабабҳои аз эътибор соқитгардонӣ гузаронида мешавад. Санад дар ду нусха ба расмият дароварда мешавад, нусхаи якум ба бухгалтерия супорида шуда, нусхаи дуюм ба шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул дода мешавад.

Варақаи сафари мошини сохтмонӣ дар ташкилотҳои махсусгардонидашуда барои баҳисобгирии кори мошини сохтмонӣ ҳангоми пардохти музди соатбайъ истифода бурда мешавад. Варақаи сафариро дар як нусха коргузор ё шахси таъйиншуда менависад.

Варақаи сафарӣ барои як баст, як рӯз ё даҳрӯза дода мешавад.

Натиҷаи кори мошини сохтмонӣ дар варақаи сафарӣ инъикос карда шуда, ҳаррӯза бо имзо ва штампи фармоишгар тасдиқ карда мешавад.

Дар варақаи сафарии ба расмият даровардашуда мошинист, прораб, сардори минтақавии идораи механизатсионӣ, шахсони барои меъёрмонӣ ва ҳисоббаробаркунӣ ҷавобгар имзо мегузоранд ва варақаи сафарӣ ба бухгалтерия супорида мешавад.

Варақаи сафарӣ мошини сабукрав ҳуҷҷати ибтидоӣ барои баҳисобгирии кори мошини сабукрав ва ҳисоб кардани музди меҳнати ронанда ба ҳисоб меравад.

Ин варақа дар як нусха аз тарафи диспетчер ё шахси таъйиншуда навишта шуда, барои як рӯз ё як баст дода мешавад.

Ба мӯҳлати дуру дароз танҳо дар вақти сафари хизматӣ, вақте ки ронанда вазифаро ба мӯҳлати зиёда аз як шабонарӯз иҷро мекунад, дода мешавад. Дар варақаи сафарӣ бояд рақами тартибӣ, санаи додан, штамп ва мӯҳри ташкилоте, ки мошин дар ихтиёри вай аст гузошта шавад.

Варақаи сафари мошини сабукрав ва мошини боркаш якҷоя бо борхати молӣ-нақлиётӣ, ҳуҷҷатҳои асосӣ барои баҳисобгирии ибтидоӣ ва ҳисоб кардани музди меҳнати ронанда ба ҳисоб меравад.

Варақаҳои сафарӣ дар ташкилот якҷоя бо ҳуҷҷатҳои молӣ-нақлиётӣ нигоҳ дошта мешавад.

Дафтари баҳисобгирии ҳаракати варақаҳои сафарӣ дар ташкилот барои назорат аз рӯйи ҳаракати варақаҳои сафарӣ ба ронанда додашуда ва супоридани онҳо ба муҳосибот истифода бурда мешавад.

3.4. Баҳисобгирии синтетикии захираҳои моддӣ

Барои бақайдгирии захираҳои моддӣ чунин ҳисобҳо пешбинӣ шудааст: 04 «Таҷҳизот», «Масолеҳи сохтмонӣ ва масолеҳи барои тадқиқотҳои илмӣ», 05 «Чорво ва ҳайвоноти дар парвариш буда», 06 «Масолеҳ ва махсулоти хӯрокворӣ».

Баҳисобгирии захираҳои моддӣ дар зерҳисобҳои зерини баҳисобгирии ташкилотҳои буҷетӣ бурда мешавад:

060 «Маводҳо барои таълим, тадқиқотҳои илмӣ ва дигар мақсадҳо»;

061 «Маҳсулотҳои хӯрокворӣ»;

062 «Доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ»;

063 «Масолеҳи хоҷагӣ ва ашёҳои конселярӣ»;

064 «Сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ»;

065 «Масолеҳи махсус»;

066 «Инвентари мулоим»;

067 «Дигар масолеҳҳои тайёр»;

068 «Масолеҳҳои дар роҳ буда»;

069 «Қисмҳои эҳтиётӣ барои мошинҳо ва таҷҳизотҳо».

Дар ҳисоби 062 «Доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ» доруҳо, хунобаҳо, ваксинаҳо, хун, воситаҳои ҷароҳатбандӣ ва ғайра дар беморхонаҳо, муассисаҳои пешгирикунӣ-табобатӣ, бойторӣ-табобатӣ ва дигар муассисаҳо ба ҳисоб гирифта мешавад.

Дар ҳисоби 061 «Маҳсулотҳои хӯрокворӣ» амалиётҳои вобаста ба маҳсулотҳои хӯрокворӣ: маҳсулотҳои ширӣ, озуқаворӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Дар ҳисоби 064 «Сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ» ҳамаи намудҳои сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ: ҳезум, ангишт, бензин, керосин, мазут, автол ва ғайра ба ҳисоб гирифта мешавад.

Дар ҳисоби 065 «Масолеҳи махсус» ҳамаи намудҳои амалиётҳои вобаста ба сохтмонӣ ба ҳисоб гирифта мешавад:

маҳсулотҳои силикатӣ семент, қум, рег, оҳак, санг, хишт, масолеҳи ҷангал, масолеҳи аз оҳан тайёр кардашуда (мехҳо, гайкаҳо, болтҳо), масолеҳҳои санитарӣ-техникӣ (ҷумакҳо, грайникҳо), масолеҳи электронӣ-техникӣ (ноқилҳо, лампаҳо, изоляторҳо, маҳсулотҳои кимиёвӣ (рангҳо, алиф, тол ва ғайра) ва дигар масолеҳҳо.

Дар ҳисоби 072 «Инвентари мулоим» намудҳои зерини инвентари мулоим ба ҳисоб гирифта мешавад:

- либосҳо (курта, халат ва ғайра);
- ҷиҳози ҷои хоб (матрасҳо, болинҳо, рахти хоб);
- либосҳои махсус (костюмҳо, палто, куртаҳо, шимҳо ва ғайра);
- пойафзоли махсус (ботинка, муза ва ғайра);
- либос ва пойафзоли варзишӣ (костюм, ботинка);
- дигар инвентари мулоим.

Дар ҳисоби 067 «Дигар масолеҳ» захираҳои моддӣ:

- таҷҳизотҳои махсус барои корҳои илмӣ-тадқиқотӣ;
- насли ҳамаи намуди ҳайвонот ва ҳайвоноти дар парвариш буда, нонобаста аз арзиши онҳо, парранда, харгӯш, оилаи занбӯр);
- масолеҳи кӯчагӣ;
- масолеҳҳои хоҷагӣ (лампаҳои барқӣ, собун, щёткаҳо ва ғайра);
- зарфҳо;
- хӯрока ва ему хошок, тухмӣ, нуриҳо;
- қисмҳои эҳтиётӣ барои таъмир ва иваз намудани қисмҳои фарсудашудаи мошин ва таҷҳизотҳо, воситаҳои нақлиёт, объектҳои истеҳсолӣ ва инвентари нақлиёт, объектҳои истеҳсолӣ ва инвентари хоҷагӣ таъиншуда;
- масолеҳҳои таъйиноти махсусдошта;

дигар захираҳои моддӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр» барои баҳисобгирии маҳсулоти дар ташкилот дар доираи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар намуди фаъолият тайёр шуда таъин шудааст.

Амалиётҳо аз рӯйи баҳисобгирии захираҳои моддӣ бо қайдҳои бухгалтерии зерин ба расмият дароварда мешавад.

Ҳангоми харидан ва ё ба таври ройгон қабул кардани захираҳои моддӣ дар тарафи дебетии ҳисобҳои 062 «Зиёдшавии арзиши доруворӣ ва лавозимотҳои ҷароҳатбандӣ», 061 «Зиёд-

шавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 064 «Зиёдшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ», 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Зиёдшавии арзиши инвентари мулоим», 067 «Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён», 160 «Камшавии қарзҳои дебитории шахсони зерҳисоб оиди харидани масолеҳҳо», 068/1 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмурияти асосӣ ва қабулкунандаи воситаҳо оиди харидани захираҳои моддӣ» 400 «Дигар даромадҳо» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми даромадкунии захираҳои моддӣ дар вақти барҳамдиҳии воситаҳои асосӣ ба ихтиёри ташкилот монда дар тарафи дебетии ҳисобҳои 062 «Зиёдшавии арзиши доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ», 061 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 064 «Зиёдшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ», 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Зиёдшавии арзиши инвентари мулоим», 067«Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Давраи ҳисоботӣ» инъикос карда мешавад.

Дар вақти аз ҳисоб баровардани захираҳои моддӣ қайдҳои зерини бухғалтерӣ ба амал меояд:

Аз ҳисоб баровардани захираҳои моддии сарф кардашуда, инчунин ашёҳои инвентари мулоим ва зарфҳои корношоямшуда дар асоси ҳуҷҷатҳои тасдиққунанда дар тарафи дебетии ҳисобҳои 200 «Захираҳои моддии сарф карда шуда», 080 «Зиёдшавии арзиши, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат) ва дар тарафи кредетии ҳисобҳои 062 «Камшавии арзиши дору ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ», 061 «Камшавии арзиши маҳсулотҳои хӯрокворӣ», 064 «Камшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои малиданӣ», 065 «Камшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 070-071 «Камшавии арзиши инвентари мулоим», 065-067 «Камшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» инъикос карда мешавад.

Дар вақти фурӯши захираҳои моддӣ онхо дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 062 «Камшавии арзиши дору ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ», 061 «Камшавии арзиши маҳсулотҳои хӯрокворӣ», 064 «Камшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои

молиданӣ», 065 «Камшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Камшавии арзиши инвентари мулоим» 067 «Камшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» инъикос карда мешавад.

Маблағгузории объектҳои захираҳои моддӣ ба сармояи Оинномаи ташкилот бо андозаи арзиши тавозунии онҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 211 «Зиёдшавии арзиши саҳмия ва дигар шакли саҳмдорӣ ба сармоя» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 04 «Захираҳои моддӣ» (062,061,064, 065, 072, 067) инъикос карда мешавад.

3.5. Баҳисобгирии аналитикӣ (ҷузъӣ)-и захираҳои моддӣ

Баҳисобгирии аналитикии захираҳои моддӣ ба ғайр аз зарфҳо, маҳсулотҳои хӯроквориӣ, насли чорво ва чорвои дар фарбеҳкунӣ буда дар варақаҳои маблағ–миқдории баҳисобгирии молҳои қиматнок бурда мешавад.

Дар қисми сарлавҳои варақаҳо номи ташкилот; қисмҳои воҳӯрии сохторӣ; ному насаби шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул; рақами ҳисоби баҳисобгирии буҷетӣ; номгӯи маҳсулот (намуди таҷҳизот, деталҳо ва маводҳо) инъикос карда мешавад.

Дар қисми мундариҷаи варақаҳо сана ва рақами журнали амалиёт, мазмуни амалиёт, нарх, миқдор, маблағ аз рӯйи дебет ва кредит, бақия (миқдор, маблағ), дар қисми барасмиятдарорӣ бошад – вазифа, имзои шахси пуркунандаи варақа ва сана нишон дода мешавад.

Баҳисобгирии аналитикии маҳсулоти хӯроквориӣ дар замимаи гардиши оиди активҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад. Қайдҳо дар замимаи гардиши оиди активҳои ғайримолиявӣ дар асоси маъмумотҳои замимаи ғункунанда оиди даромад кардани маҳсулотҳои хӯроквориӣ ва замимаи ғункунанда оиди сарфи маҳсулотҳои хӯроквориӣ ба амал меояд.

Баҳисобгирии аналитикии насли чорво ва чорвои дар фарбеҳкунӣ буда, аз рӯйи намуд ва гурӯҳҳои синусолӣ (чорвои дар фарбеҳкунӣ буда, танҳо аз рӯйи намуд) дар китоби баҳисобгирии чорво бурда мешавад. Дар китоб намуди чорво, рамзи намуд, гурӯҳи синусолӣ, рамзи гурӯҳ, сана ва рақами журнали амалиёт, санаи дохилшавии чорво, маълу-

мот оиди чорво (аз кучо дохил шуд, ба кучо хориҷ карда шуд, вазнафзункунӣ ва ғайра); рақами инвентарӣ, миқдор, вазн, маблағ (аз рӯи дебет ва кредит) нишон дода мешавад.

Барои баҳисобгирии зарфҳои шикасташуда, китоби бақайдгирии зарфҳои шикасташуда истифода бурда мешавад. Дар он ному насаби шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул, санаи кушодан ва маҳкамкунии китоб, номгӯи кушодан ва маҳкамкунии китоб, номгӯи ашё (зарфҳои шикасташуда), миқдор, вазифа, имзо ва рамзи имзои шахси ӯҳдадор, имзои сармуҳосиб нишон дода мешавад.

Китоб барои аз ҳисоб баровардани зарфҳои шикасташуда дар ташкилотҳое, ки дар ҳайати худ ошхона ва блоки хӯрокворӣ доранд, бурда мешавад. Комиссияи доимамалкунанда аз рӯйи дурустии бурдани китоб назорат мекунад.

Шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул баҳисобгирии захираҳои моддиро дар китоби баҳисобгирии молҳои қиматнок мебаранд. Дар китоб ному насаби шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул ва рамзи он; рақами анбор; номгӯ ва рамзи воҳиди ченак; нарх; марка; навъ; андоза; меъёри захира, номгӯи ва рамзи молҳо; санаи қайд; сана ва рақами ҳуҷҷат; аз кӣ қабул карда шуд ва ба кӣ дода шуд; даромад; сарф; бақия; назорат (санаи додан ва имзо); натиҷаи тафтиш (санаи гузаронидани тафтиш) нишон дода мешавад.

Миқдори саҳифаҳо дар китоб аз тарафи сармуҳосиб тасдиқ карда мешавад. бухгалтерия аз рӯйи даромад ва сарфкунии молҳои қиматноки дар анбор буда назорат мебарад, инчунин маълумотҳои оиди баҳисобгирии молҳои қиматнок бо қайдҳои дар анбор бурдашуда муқоиса мекунад.

Баҳисобгирии амалиёт оиди сарф кардани захираҳои моддӣ ва аз эътибор соқит гардонидани онҳо аз истифодабарӣ, аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидан дар дохили ташкилот дар журнали амалиёт оиди аз эътибор соқитгардонӣ ва аз як ҷо ба ҷои дигар гузаронидани активҳои ғайримолиявӣ бурда мешавад.

3.6. Баҳисобгирии маблағгузорӣ ба захираҳои моддӣ

Баҳисобгирии маблағгузорӣ ба захираҳои моддӣ дар ҳисоби 08 «Маҳсулоти тайёр» бурда мешавад. Амалиётҳо

оиди маблаггузорӣ ба тайёркунии масолеҳ ва маҳсулоти тайёр, корҳои иҷрошуда ва расонидани хизмат дар тарафи дебетии ҳисоби 08 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти тайёр (кор, хизмат) ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 180 «Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи музди меҳнат», 198 «Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи андоз ва суғуртаи иҷтимоӣ», 150 «Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён», 062 «Камшавии арзиши дору ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ», 061«Камшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 064 «Камшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ», 065 «Камшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Камшавии арзиши инвентари мулоим», 067«Камшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» инъикос карда мешавад.

Тайёркунии масолеҳ дар асоси санад оиди қабули масолеҳҳо, талабнома-борхат дар тарафи дебетии ҳисобҳои 062 «Зиёдшавии арзиши дору ва воситаҳои ҷарохатбадӣ», 061«Зиёдшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Зиёдшавии арзиши инвентари мулоим», 067 «Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 080 «Камшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат) инъикос карда мешавад.

Корҳои иҷрошуда ва расонидани хизмат дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши бозории молҳо, корҳо ва хизмат» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 080 «Камшавии арзиши тайёркунии масолеҳ, маҳсулоти тайёр (кор, хизмат) инъикос карда мешавад.

3.7. Баҳисобгирии масолеҳҳо дар роҳ

Арзиши масолеҳҳо, ки то охири давраи ҳисоботӣ ба ташкилот дохил нашудааст, ҳангоми ҳисоббаробаркунӣ аз рӯи аккредитив дар ҳисоби 068 «Масолеҳҳо дар роҳ» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Арзиши масолеҳҳои ба ташкилот дохил нашуда дар тарафи дебетии ҳисоби 068 «Зиёдшавии арзиши масолеҳҳо дар роҳ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 068/1 «Ҳисоббаробаркуниҳои дохили байни маъмурияти асосӣ ва

гирандаи воситаҳо аз рӯйи харидани масолеҳ» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми гирифтани қабулкунии масолеҳҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 062 «Зиёдшавии арзиши доруворӣ ва лавозимоти чароҳатбандӣ», 061 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 064 «Зиёдшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ», 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Зиёдшавии арзиши инвентари мулоим», 067 «Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 67/1 «Камшавии арзиши захираҳои моддӣ дар роҳ буда» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикии масолеҳҳои дар роҳ буда аз рӯйи таъминкунандаи алоҳида дар варақа, миқдор-маблағи баҳисобгирии молҳои қиматнок бурда мешавад.

3.8. Барӯйхатгирии захираҳои моддӣ

Захираҳои моддӣ дар рӯйхат аз рӯйи номгӯи бо нишондоди намуд, гурӯҳ, миқдор ва дигар нишондиҳандаҳои зарурӣ қайд карда мешаванд.

Захираҳои моддӣ ҳангоми гузаронидани барӯйхатгирӣ дохилшударо шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул дар назди аъзои комиссияи барӯйхатгиранда қабул мекунанд.

Ин молҳои қиматнокро дар рӯйхати алоҳида қайд мекунанд. Дар он санаи дохилшавӣ, номи таъминкунанда, сана ва рақами ҳуҷҷати даромадкунанда, номгӯи мол, миқдор, нарх ва маблағ нишон дода мешавад.

Дар ҳолати дуру дароз гузаронидани барӯйхатгирӣ бо иҷозати хаттии роҳбари ташкилот ва сармуҳосиб захираҳои моддиро дар раванди барӯйхатгирӣ шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул бо иштироки аъзои комиссияи барӯйхатгирӣ метавонанд барои кор иҷозат диҳанд.

Дар рӯйхати захираҳои моддӣ барои коркард ба дигар ташкилот додашуда, номи ташкилоти коркардкунанда, номгӯи мол, миқдор, арзиши ҳақиқӣ, санаи ба коркард додани молҳо, рақам ва санаи ҳуҷҷатҳо нишон дода мешавад.

Зарфҳоро дар рӯйхат аз рӯйи намуд, истифодаи мақсаднок ва ҳолати сифатӣ (нав, кӯҳна, таъмирталаб ва ғайра) ба қайд мегиранд.

Натиҷаи барӯйхатгирии гузаронидашудаи захираҳои моддиро дар варақаи муқоисавӣ оиди объектҳои активҳои ғайримолиявӣ инъикос мекунанд.

Зиёдатии захираҳои моддии дар вақти барӯйхатгирӣ ошкор карда шуда, дар тарафи дебетии ҳисобҳои 062 «Зиёдшавии арзиши дору ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ», 061 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти хӯрокворӣ», 064 «Зиёдшавии арзиши сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ», 065 «Зиёдшавии арзиши масолеҳи сохтмонӣ», 072 «Зиёдшавии арзиши инвентари мулоим», 067 «Зиёдшавии арзиши дигар захираҳои моддӣ», 080 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти тайёр» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Дигар даромадҳо» инъикос карда мешавад.

Аз ҳисоб баровардани талафоти захираҳои моддӣ аз ҳисоби шахсони гунаҳкор бо қайдҳои зерини бухгалтерӣ ба расмият дароварда мешавад:

- ҳисоб кардани даромадҳо аз рӯйи пардохтҳо бо буҷети дар алоқамандӣ бо норасоӣ, рабудан, дуздӣ) аз ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши бозорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарзҳои дебиторӣ аз рӯйи норасоии захираҳои моддӣ», 060-069, 070,071 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи норасоии захираҳои моддӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши активҳо»;
- аз ҳисоб баровардани арзиши захираҳои моддӣ аз баланс дар тарафи дебетии ҳисоби 140 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои захираҳои моддӣ» зуд инъикос карда мешавад.

3.9. Назорат аз рӯйи ҳолат ва сарфакорона истифодабарии захираҳои моддӣ, самтҳои асосӣ ва такмил додани баҳисобгирии онҳо

Захираҳои моддӣ қисми арзиши амволи ташкилот ва сарфи захираҳои моддӣ қисми зиёди хароҷоти ташкилотҳои буҷавиро ташкил медиҳад. Аз ин рӯ, назорат аз рӯйи ҳолати захираҳои моддӣ ва дуруст истифодбарии онҳо ба ҳолати молиявии ташкилот таъсири калон мерасонад.

Самти асосии баландбардории самаранок истифодабарии захираҳои моддӣ ҷорӣ намудани технологияи пешқадам ба ҳисоб меравад.

Сарфакорона истифодабарии захираҳои моддӣ аз ҷамъоварии пурра, истифодабарии боқимондаҳо ва нархҳои асоснок кардашудаи онҳо вобастагӣ дорад.

Барои нигоҳдории захираҳои моддӣ анборҳои бо асбобҳои вазнченкунанда технологияи муосир таҷҳизонидашуда аҳамияти калон дорад.

Яке аз шароити сарфакорона истифодабарии захираҳои моддӣ – ба меъёрдарории захираҳои анбор ва хароҷотҳои моддӣ ба ҳисоб меравад.

3.10. Хусусиятҳои баҳисобгирии металҳои қиматнок, доруворӣ, сӯзишворӣ, равғанҳои молиданӣ, ашёҳои камарзиш

Баҳисобгирии металҳои қиматнок. Ба таркиби металҳои қиматнок тилло, нуқра, платина ва металҳои гурӯҳи платин (палладий, придий) дохил карда мешавад. Сангҳои қиматнок – ин алмоси табиӣ, зумурад, лаъл, марворид мебошанд.

Маълумот оиди миқдори металҳои қиматнок дар ҳуҷҷатҳои ибтидоии шакли байни варақавӣ инъикос карда мешавад.

Дар ҷойҳои нигоҳдории баҳисобгирии металҳои қиматнок дар ҳуҷҷатҳои дақиқи баҳисобгирӣ бурда мешавад, ки ба шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул баъди бақайдгирӣ дар бухгалерия бо забонхат дода мешавад. Дар ин ҳолат китобҳо, дафтарҳо ва дигар феҳристҳои баҳисобгирӣ рақамгузорӣ карда шуда, дӯхта мешаванд ва дар онҳо роҳбарият имзо гузошта, мӯҳр мегузорад.

Оиди металҳои қиматнок дар феҳристҳои баҳисобгирӣ номгӯи намуди метал, вазн ва дигар пайвастагиҳои дар таркиби металҳои қиматнок буда, нишон дода мешавад. Оиди сангҳои қиматнок дар феҳристҳои баҳисобгирӣ номгӯй, таъинот, марка, андоза ва рақами маҳсулот, гурӯҳ, сифат, тавсифи сангҳо, вазн бо карат қайд карда мешавад.

Барӯйхатгирии метал ва сангҳои қиматнок на камтар аз ду маротиба дар як сол аз рӯйи ҳолат дар 1-уми январ ва 1-уми июл дар ҳамаи ҷойҳои нигоҳдорӣ ва истеҳсолот гузаронида мешавад.

Маълумотҳои барӯйхатгирӣ дар санад оиди барӯйхатгирии металҳои қиматнок, санад оиди барӯйхатгирии сангҳои қиматнок ва рӯйхат оиди барӯйхатгирии металҳои қиматнок инъикос карда мешавад. Қайдҳо дар ҳуҷҷатҳо оиди ҷойи нигоҳдорӣ ва истифодабарии металҳо ва сангҳои қиматнок гузаронида мешавад. Ҳангоми ба охиррасии барӯйхатгирии ҳуҷҷатҳо ба бухалтерия барои инъикос намудани натиҷаи барӯйхаттгирӣ супорида мешавад. Натиҷаи барӯйхатгирӣ дар баҳисобгирии бухгалтерӣ дар муддати 10 рӯз баъди ба охиррасии расмияти барӯйхатгирӣ инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ. Ба таркиби доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбанди дохил мешавад.

- воситаҳои доруворӣ, ваксинаҳо;
- воситаҳои ҷароҳатбандӣ (дока, бинт ва пахта)
- маводҳои ёрирасон (резинаҳо, капсулаҳо).

Баҳисобгирии доруҳо аз рӯйи гурӯҳҳои зерин ба амал меояд:

- воситаҳои доруворихои заҳрдор;
- воситахои доруворихои наркотикӣ;
- спирти этил;
- доруҳои нав барои санҷишҳои химикӣ ва тадқиқотҳо.

Баҳисобгирии доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ дар муассисаҳои тиббӣ ва дигар муассисаҳо бояд мувофиқи дастурамал оиди баҳисобгирии дору ва воситаҳои ҷароҳатбандӣ бурда мешавад.

Барӯйхаттгирии доруворӣ ва лавозимоти ҷароҳатбандӣ интихобан як маротиба дар як семоҳа гузаронида мешавад. Оиди доруҳои наркотикӣ ва заҳрдор тафтиши миқдори ҳақиқии онҳо ҳар моҳ дар санаи якум гузаронида мешавад. Дар ин ҳолат бақияи ҳақиқии доруҳои наркотикӣ дар рӯйхати алоҳидаи барӯйхатгирӣ қайд карда мешавад.

Баҳисобгирии сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ. Сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ барои харочотҳои таш-

килот дар асоси меъёрҳои муқарраршуда ба ҳисоб гирифта мешавад.

Меъёри харочоти сӯзишворӣ ва равганҳои молиданӣ мувофиқи талаботи техникии дар автомобил буда, муқаррар карда мешавад. Баҳисобгирии мавсим (дар вақти тобистон ва зимистон) иқлимӣ ва дигар омилҳои истифодабарӣ бо ёрии коэффисентҳои дар шакли фоиз ба тартиб оварда шуда бурда мешавад.

3.11. Мукотиботи ҳисобҳо аз рӯйи маблағгузории воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ[1]

1	Аз молтаъминкунандагон қабул намудани таҷҳизот ва масолеҳи сохтмонӣ барои сохтмон	040, 041	150
2	Ба ташкилоти пудратӣ интиқол додани таҷҳизот ва масолеҳҳои сохтмонӣ барои сохтмони асосӣ	150	040, 041
3	Аз эътибор соқит сохтани таҷҳизот ва масолеҳҳои сохтмонӣ, ки дар объекти сохтмони нави бо роҳи хоҷагидорӣ бунёдшуда харочот шудаанд	203, 224	040. 041
4	Аз анбор қабул намудани масолеҳҳои мӯҳдати истифодабариашон дароз барои иҷрои корҳои илмӣ - тадқиқотӣ, таъмир ва аз нав барқарор намудани асарҳои таърихӣ, муқаддасоти осорхонаҳо ва ёдгориҳои меъморӣ	043	060
5	Аз эътибор соқит намудани масолеҳҳои мӯҳлати истифодабариашон дарози харочотшуда	200, 220, 221, 225	043
6	Дар асоси шартнома барои иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ харидорӣ намудани таҷҳизоти махсус	044	111, 178
7	Аз анбор ба идораҳои илмӣ интиқол додани таҷҳизоти махсус барои иҷрои корҳои шартномавӣ. Ҳамзамон дар ҳисоби ғайритавозунии 02 инъикос карда мешавад	220	044
8	Даромад намудани таҷҳизоти махсус аз рӯйи нархи имконияти истифодабарӣ, ки баъди анҷоми корҳо ба супоришдиҳандагон баргардонида нашуда, ба сифати: воситаҳои асосӣ ашёҳои камарзиш ва масолеҳҳо истифода бурда мешавад **Эзоҳ:** Арзиши ин таҷҳизот аз ҳисоби ғайрибалансии 02 аз эътибор соқит гардонида мешавад	 013,016 071 060, 063	 020, 250 260 241, 270

[1] Дастурамал оид ба пешбурди муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ, Душанбе. 2010. С.234-236.

9	Харидорӣ намудани ҳайвонот барои фарбеҳкунӣ	050	111, 178
10	Даромад намудани чорвои ҷавон ва дар парвариш-буда аз рӯйи нархи нақшавӣ	050	220
11	Аз эътибор соқит намудани ҳайвоноти ҳалокшудаи ҷавон ва дар парваришбуда аз ҳисоби муассиса	220	050
12	Аз рӯйи нархҳои нақшавӣ даромад намудани маҳсулоти гуштӣ ҳангоми куштани ҳайвонот	080	050
	Ҳамзамон ба фарқи ҳайвоноти кушташуда ва арзиши маҳсулоти гирифташуда чунин қайд гузаронида мешавад	050, 220	220, 050
13	Аз эътибор соқит намудани фарқи арзиши ҳақиқӣ ва нақшавии маҳсулоти чорвопарварӣ ва арзиши чорвои ҷавон ва дар парваришбуда, ҳангоми хароҷоти барзиёдатии нархҳои нақшавӣ сарфа намудани - «Сторно (Бақияи) сурх» аз рӯйи ҳисобҳои дар боло дарҷгардида	050, 080	220, 400
14	Харидорӣ намудани маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо	060 - 069	091, 101, 111, 131,160, 178
15	Интиқол додани маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо барои коркард	222	061, 063, 067
16	Даромад намудани масолеҳои аз ҳисоби коркард ва захира воридшуда	061, 063, 067	222
17	Даромад намудани захираҳои моддии барзиёдатие, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор шудаанд, бо арзиши бозорӣ	040, 041, 043, 060-067, 069	270, 400
18	Аз эътибор соқит намудани захираҳои моддии хароҷотшуда дар асоси ҳуҷҷатҳои тасиққунанда	200, 201, 210, 220, 223, 225, 227	043, 060 - 067, 069
19	Фурӯши масолеҳҳои истифоданашаванда ва барзиёдатӣ аз рӯйи арзиши тавозунӣ	110, 111, 120, 178	040, 041, 043, 060 - 067, 069
	Ба маблағи аз арзиши тавозунӣ зиёдтар (бе андози арзиши иловашуда)	178	400
	Ба маблағи андози арзиши иловашудае, ки ба даромади буҷет бояд пардохта шавад	178	173
20	Аз ҳисоби муассиса аз эътибор соқит намудани камшавии таббии захираҳои моддӣ дар доираи меъёрҳои муқарраргардида, инчунин камомад ва вайрон шудани онҳо аз рӯйи арзиши тавозунӣ	140, 141, 220, 241,270	060 - 067, 069
21	Аз эътибор соқит намудани камомад ва вайрон шудани захираҳои моддие, ки ба ҳисоби шахсони гунаҳкор бурда шудаанд, аз рӯйи арзиши бозорӣ: ба маблағи арзиши тавозунӣ	170 170	040, 041, 043, 044,060-067, 069
	ба маблағи фарқи арзиши тавозунӣ ва бозорӣ	170	401
22	Аз рӯйи нархҳои харид даромад намудани наслҳои ҷавони аспҳои корӣ, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ нигоҳдорӣ карда мешаванд	067	140

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимкунандаи тартиби баҳисобгирии захираҳои моддиро номбар кунед.
2. Арзиши аввалаи (ибтидоӣ) захираҳои моддӣ-истеҳсолӣ чӣ тавр ташаккул меёбад?
3. Кадом усулҳои баҳодиҳии захираҳои моддӣ дар вақти ба истеҳсолот ҷудо кардан ё ин ки дигар шакли соқитшавӣ (хориҷшавӣ) мавҷуд аст?
4. Дар вақти дохилшавӣ ва хориҷшавии маводҳо кадом намуди ҳуҷҷатҳо тартиб дода мешавад.
5. Вазифаҳои баҳисобгирии захираҳои моддии дар анбор бударо шарҳ диҳед.
6. Баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикии захираҳои моддӣ чӣ тавр пеш бурда мешавад?
7. Кадом тарзҳои баҳодиҳии маҳсулоти тайёр дар вақти баҳисобгирӣ истифода карда мешавад?
8. Вариантҳои баҳисобгирии маҳсулоти тайёрро номбар кунед.

БОБИ 4. ҲИСОБГИРИИ МЕҲНАТ ВА МУЗДИ ОН

4.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар борaи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750.
2. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Дар таҳрири нав аз 3-юми майи соли 2002, №10.
3. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба пардохти хароҷотҳо вобаста ба сафарҳои хизматӣ» аз 28-уми феврали соли 2003, №73.
5. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22-юми июни соли 1996 «Оид ба тасдиқи Низомнома доир ба додани рухсатии меҳнатӣ»
6. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2010.
7. Кодекси буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳар сол.
8. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).

4.2. Намуд, шакл ва системаи музди меҳнат

Музди меҳнат - қонуни объективии иқтисодӣ буда, дар ҷамъият иштироки ҳар як шахсро муайян мекунад.

Ин қонун аз рӯйи ба ҳар як шахс мувофиқи миқдор ва сифати маҳсулоти истеҳсолшуда, кори ичро шуда ё вақти сарфшуда, маълумотнокии коргар, мураккабии иҷрои кор, шароити кор маошро муайян мекунад.

Музди меҳнат ин ченаки фаъолияти инсон дар ҷамъият бо ифодаи арзишӣ мебошад.

Бо ёрии музди меҳнат мо метавонем дараҷаи фаъолияти коргарро муайян намоем.

Барои дуруст ташкил намудани музди меҳнат бояд системаи он кор кунад.

Системаи музди меҳнат аз 3 қисм иборат аст:

1. Сеткаи тарифӣ
2. Ставкаи тарифӣ
3. Меъёрнома ва маълумотномаи тарифи тахассусӣ.

Сеткаи тарифӣ гуфта, вобастагии музди меҳнат аз қатори корӣ, шакли иҷроиш, музди он ва омилҳои дигари таъсиррасонанда муайян карда мешавад.

Ставкаи тарифӣ гуфта ҳаҷми музди меҳнатеро мегӯянд, ки ба 1 воҳиди маҳсулоти истеҳсолшуда, кори иҷрошуда, ё вақти сарфшуда баробар бошад.

Музди меҳнати коргарони соҳаи ёрирасон, мутахассисон, роҳбарон дар меъёрнома ва маълумотномаи тарифи тахассусӣ муайян шудааст, ки он шакли тавсияро дошта, ҳар як корхона метавонад, онро қабул кунад ё ҳаҷман дигар созад.

Асосан ду шакли музди меҳнат вуҷуд дорад:

- вақтбайъ;
- корбайъ.

Музди меҳнати вақтбайъ - аз рӯйи сарфи вақт барои иҷрои кор, хизмати расонидашуда муайян карда мешавад. Вай аз музди меҳнати:

- вақтбайъи оддӣ;
- вақтбайъи оддӣ –прогрессивӣ (иловапулӣ дорад);
- вақтбайъи мукофотӣ (мукофотпулӣ дорад) иборат аст.

Музди меҳнати корбайъ - аз рӯйи миқдори воҳиди маҳсулоти истеҳсолшуда, корҳои иҷрошуда ва ё хизмати иҷро кардашуда, муайян карда мешавад.

Вай аз рӯйи системаҳои зерин дода мешавад:

-корбайъи оддӣ;

-корбайъи оддӣ-прогрессивӣ;

-корбайъи оддӣ-мукофотӣ;

-корбайъи оддӣ-аккордӣ.

4.3.Ҳуҷҷатҳо оиди баҳисобгирии ҳайати шахсӣ, меҳнат ва музди он

Барои баҳисобгирии ҳайати шахсии муассисаи таълимӣ ҳуҷҷатҳои зерин истифода бурда мешавад:

Фармон оиди қабул ба кор - ш. №Т-1;

Варақаи шахсӣ- ш.№ Т-2;

Фармон оиди аз як кор ба кори дигар гузаштан; -ш.№ Т-5;

Варақаи пешниҳод намудан ба рухсатии меҳнатӣ –ш. № Т-6;

Фармон оиди қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ – ш.№ Т-8 ва ғ.

Барои баҳисобгирии истифодабарии вақти корӣ бо коргар оиди музди меҳнат дар муассисаҳои буҷавӣ шаклҳои зерини ҳуҷҷатҳои ибтидоии баҳисобгирӣ истифода бурда мешавад:

- Табели баҳисобгирии истифодабарии вақти корӣ;
- Табели баҳисобгири ҳамаи коргарони ташкилотро фарогиранда. Дар табел ба ҳар як коргар насаб, ном, номи падар, вазифа, миқдори соатҳои корӣ дар ҳар рӯзи корӣ, наомадан ба кор, миқдори умумии рӯзҳои корӣ, рақами табел, арзиши як рӯз, миқдори рӯзҳои корӣ дар моҳ ва ғайра нишон дода мешавад.

-Замимаҳои ҳисоббаробаркунию пардохтӣ;

Дар замимаи ҳисоббаробаркунию пардохтӣ(барои ҳар як коргар рақами табел, ӯҳдадорӣ, маблағи умумии музди меҳнат ҳисоб карда шуда, маблағи андоз аз даромади шахсони воқеӣ доштašуда, фонди нафақа, иттифоқи касаба, миқдори маблағ аз музди меҳнат дошта шуда, миқдори

маблағи додашаванда, имзо, насаб, ном ва номи падари коргар нишон дода мешавад.

4.4.Ҳисобгирии синтетикии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи музди меҳнат ва идрорпулӣ

Ҳисобгирии синтетикии ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯйи музди меҳнати асосиву иловагӣ, мукофот, ёрдампулиҳо ҳангоми муваққатан гум кардани қобилияти корӣ, нафақа, идрорпулӣ дар ҳисобҳои зерин ба ҳисоб гирифта мешавад:

180 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи музди меҳнат»;

178 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи дигар пардохтҳо»;

153 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи хизмати комуналӣ»;

150 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи пардохти иҷора барои истифодаи амвол»;

Маблағи ҳисобкардашудаи музди меҳнат дар тарафи кредитии ҳисоби 180 «Зиёдшавии қарзҳои кредитӣ аз рӯйи музди меҳнат» ва дар тарафи дебетии ҳисобҳои 200 «Хароҷотҳо аз рӯйи музди меҳнат», 080 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти тайёр (кор,хизмат)» инъикос карда мешавад.

Ҳисобкунии идрорпулӣ дар тарафи кредитии ҳисоби 181«Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи дигар хароҷотҳо» ва дар тарафи дебетии ҳисоби 200 «Дигар хароҷотҳо» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ дар журнали амалиётҳо аз рӯйи музди меҳнат, ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохти нафақа ва дигар пардохтҳои иҷтимоӣ бурда мешавад.

Журнали амалиёти ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи музди меҳнат ва идрорпулӣ дар ташкилотҳо ва бухгалтерияҳои марказонидашуда дар асоси ҷамъбасти замимаи ҳисобию пардохтӣ бо заминаҳои ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ: табели истифодабарии вақти корӣ, шартномаҳо ва санадҳо корҳои иҷрошуда тартиб дода мешавад.

Дар охири моҳ ҷамъи маблағи журнал-амалиёт ба китоби асосӣ гузаронида мешавад.

4.5.Ҳисобгирии нигоҳдорӣ аз музди меҳнат

Нигоҳдорӣ аз рӯйи музди меҳнати коргар танҳо дар ҳолатҳои дар Кодекси меҳнати ҶТ ва дигар қонунҳои ҶТ пешбинишуда амалӣ карда мешавад.

Бо ташаббуси ташкилот ба воситаи бухгалтерия аз музди меҳнати кормандон барои нигоҳдории кӯдак дар муассисаҳои томактабӣ, барои молҳои бо қарз гирифташуда, аъзоҳаққӣ барои иттифоқи касаба ва ғайра нигоҳ дошта мешавад.

Илова бар ин аз музди меҳнати кормандон чунин андозҳо нигоҳ дошта мешавад:

- андоз аз даромад;
- маблағи пешакии додашуда;
- нигоҳдорӣ барои фонди нафақа;
- маблағи зиёдатии пардохташудаи музди меҳнат дар моҳи гузашта (дар натиҷаи хато ҳисоб кардан);
- нигоҳдорӣ барои маҳсулоти ноқис;
- нигоҳдорӣ барои либоси кории ба коргар додашуда.
- нигоҳдорӣ барои пардохти ҳама намудҳои қарзҳои гирифтаи кормандон ва ғайра.

4.6.Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи ӯҳдадориҳои суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ

Баҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи ӯҳдадориҳои суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ дар ҳисобҳои зерини 198 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳои бо буҷет»; 198/1 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи андози ягонаи иҷтимоӣ ва пардохтҳои суғуртавӣ»; 198/2 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи ӯҳдадориҳои суғуртаи иҷтимоӣ» бурда мешавад.

Ҳисобкунии пардохтҳо дар тарафи дебетии ҳисобҳои 200 «Хароҷотҳои муассиса», ва ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр (кор,хизмат)» ва кредити ҳисобҳои 198/1 «Зиёдшавии қарзҳои кредитӣ аз рӯйи андози ягонаи иҷтимоӣ ва пардохтҳои суғуртавӣ» ва 198/2 «Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи ӯҳдадориҳои суғуртаи иҷтимоӣ» инъикос карда мешавад.

4.7.Мукотиботи ҳисобҳо оид ба ҳисобгирии меҳнат ва музди он[1]

№	Амалиёт	Мукотиботи ҳисобҳо	
		дебет	кредит
1.	Музди меҳнат ҳисоб карда шуд	200	180
2.	Идрорпулӣ ҳисоб карда шуд	200	181
3.	Нафақа ва дигар пардохтҳо ҳисоб карда шуд	198	180
4.	Андоз аз даромади шахсони воқеӣ нигоҳ дошта шуд	173	180
5.	Аз хазинаи муассиса идрорпулӣ пардохта шуд	173	120
6.	Пардохтҳо аз рӯйи ӯҳдадории суғуртавӣ инъикос карда шуд	198	090
7.	Нигаҳдорӣ доштан аз музди меҳнат амалӣ карда шуд	198/1	180
8.	Воситахои пулӣ аз хазина ба ҳисобҳои бонки муассиса, ҳисоби буҷетӣ гузаронида шуд	090	120
9.	Ҳисоб намудани кӯмакпулиҳо ба корманд барои корношоямии муваққатӣ ва барои нигоҳубини кӯдакон то расидани онҳо ба синни 1,5-солагӣ аз ҳисоби маблағҳои Фонди суғуртаи иҷтимоии ҶТ	193	180
10.	Пардохтхо аз хисоби Фонди суғуртаи ичтимоии ҶТ	193	120, 160
11.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ	172	272
12.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини Кӯдакон дар мактаб - интернатҳо	172	173
13.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон дар интернатҳои назди мактабӣ	172	272
14.	Дохил шудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯда-кон: дар муассисахои кӯдакона дар мактаб - интернатҳо	110, 120 091, 101,	172 172
15.	Баргардонидани маблағи пардохтҳои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ Ҳамзамон қайди зерини дуюм «сторно» («бақия») гузаронида мешавад	172 170	120 272
16.	Ба даромади буҷет интиқол додани маблағи пардохти нигоҳубини тарбиятгирандагони мактаб - интернатҳо	173	091, 101
17.	Ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯйи ҷои кор барои хӯрокпулиҳо мутобики қонунгузории амалкунанда	172	061
18.	Ба хазинаи муассиса ворид шудани маблағи хӯрокпулӣ аз рӯйи ҷои кор	120	172
19.	Ба хисоби депонента интиқол додани музди меҳнат ва идрорпулиҳои дар вақташ гирифтанашуда	180,181	177
20.	Аз хазинаи муассиса пардохт намудани маблағҳои ба ҳисоби депонента гузошташуда	177	120, 160
21.	Аз эътибор соқит намудани қарзҳои дебиторӣ ва кредитории мӯҳлати умумии даъвоиашон гузашта	177, 178	240, 241,270

---

[1] Дастурамал оид ба пешбурди муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ, Душанбе. 2010. С.244-245.

22.	Ба молтаъминкунандагон интиқол додани маблағ мутобики ҳисобномаи (шартномаҳои) пешниҳоднамудаи онҳо барои масолеҳи қиматнок, хизматрасониҳо	178	091, 097, 101, 102, 110, 111, 118
23.	Ҳисоб намудани музди меҳнати кормандони тасвибӣ ва ғайритасвибӣ	200, 201, 203, 210, 220, 221-225, 227	180
24.	Ҳисоб намудани ёрдампулиҳо ба хизматчиёни ҳарбӣ	220	188
25.	Нигоҳдорӣ аз музди меҳнати кормандон	180	173, 183-185, 187, 198
26.	Ҳисоб намудани идрорпулиҳо	200, 223, 225	181
27.	Ҳисоб намудани ҳаққи таълифи (гонорар) оҳангсозон, санъаткорон ва муаллифон барои корҳои иҷрокардаи онҳо аз рӯйи шартномаҳо ва супориши якдафъаина	200, 220, 223	189
28.	Нигоҳ доштани андозҳо аз ҳаққи ,таълиф	189	173
29.	Пардохти музди меҳнат, идрорпулиҳо, ҳаққи таълиф ва қарзҳо	180, 181, 187, 189	120, 160

Саволнома

1. Кадом намуд, шакл ва системаҳои музди меҳнат дар ташкилотҳои (муассисаҳои) буҷетӣ истифода карда мешавад?
2. Кадом шакли ҳақдиҳӣ ба музди меҳнати асосӣ ва иловагӣ дохил мешавад?
3. Намудҳои аз музди меҳнати коргарон доштани андозҳоро номбар кунед.
4. Ташкили баҳисобгирии аналитикиро оид ба ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯйи музди меҳнат маълумот диҳед.
5. Кадом тарзи ҳисобкунии андоз дар вақти ҳисоб кардани андоз аз даромади шахсони воқеӣ истифода карда мешавад?
6. Кадом намуди ҳисоб кардани рухсатии меҳнатии навбатии ҳарсола мавҷуд аст?
7. Кадом ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ дар вақти ҳисоб кардан ва додани музди меҳнат дар ташкилот тартиб дода мешавад?
8. Кадом тартиби муайян кардани кӯмак дар вақти корношоямии муваққатӣ ва манбаи пардохти он мавҷуд аст?

БОБИ 5. ҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ ПУЛӢ ВА МАБЛАҒГУЗОРИИ МОЛИЯВӢ

5.1. Ҳуҷҷатҳои асосӣ меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14-уми майи соли 1999, №750.
2. Кодекси шарвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Кодекси буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон.
4. Дастурамал оид ба низоми тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботи солона ва даврии бухгалтерии ташкилотҳои буҷетӣ ҶТ фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми октябри соли 2006.
5. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибот дар муассисаҳои буҷетӣ. Бо фармони Вазири молияи ҶТ аз 26-уми декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст.
6. Низомнома доир ба ҳисоби бухгалтерӣ, ҳисоби моликият ва ӯҳдадориҳои корхонаҳо, ки бо валютаи хориҷӣ ифода шудаанд. Фармони Вазири молияи ҶТ аз 08.12.1999, №153.
7. Низомнома оид ба бурдани ҳисоби бухгалтерӣ ва ҳисобот дар ҶТ (фармони Вазири молияи ҶТ аз 30 декабри соли 1999, №163) ва ғайра.

5.2. Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассиса дар ҳисоби дар бонк буда

Воситаҳои пулӣ- пули нақди хазинаро дар бар мегиранд. Воситаҳои пулии суратҳисоб, ҳисоби арзии корхона ва ҳисоби депозит, инчунин дар намуди аккредитивҳо, чекҳои имтиёзӣ вуҷуд доштаанд. Воситаҳои пулӣ барои ба даст овардани захираҳои истеҳсолӣ, музди меҳнат ва пардохт кардани хароҷотҳои муассиса нақши муҳимро мебозанд.

Вазифаҳои асосии ҳисобгирии воситаҳои пулӣ аз инҳо иборат аст:

1. Таъмини муҳофизати онҳо;

2. Назорати истифодаи дурусти воситаҳои пулӣ;
3. Қайди дурусти хароҷоти воситаҳои пулӣ дар ҳуҷҷатҳо;
4. Назорати хушсифат пур кардани ҳуҷҷатҳои ҳисобгирии воситаҳои пулӣ ва ғайра. Барои ҳисобгирии хароҷоти воситаҳои пулии муассиса дар ҳисобҳои бонкӣ, дар хазина, инчунин барои ҳисобгирии ҳаракати ҳуҷҷатҳои пулӣ ҳисоби 140 «Воситаҳои пулии муассиса» истифода карда мешавад.

Ҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои зерин бурда мешаванд:

090 «Воситаҳои пулии муассиса дар ҳисобҳои дар бонк буда»;

114 «Воситаҳои пулии ба ихтиёри муассиса муваққатан вогузошта»;

133 «Воситаҳои пулии дар роҳ будаи муассиса»;

120 «Хазина»;

132 «Ҳуҷҷатҳои пулӣ»;

130 «Аккредитивҳо»;

118 «Воситаҳои пулии муассиса бо арзи хориҷӣ».

5.3. Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассисаҳо дар вақти фармон додан ва дар роҳ будан

Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассиса дар вақти фармон додан дар ҳисоби 090 «Воситаҳои пулии муассиса дар вақти фармони додан» бурда мешавад.

Дохилшавии воситаҳои пулии номбаршуда дар тарафи дебетии ҳисоби 114 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ дар ихтиёри муассиса муваққатӣ буда» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарзҳои кредиторӣ аз рӯйи маблағҳои дар ихтиёри муассиса муваққатӣ буда» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати воситаҳои пулӣ дар журнали амалиётҳо ба воситаҳои пулии ғайринақдӣ дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ заминаҳо ба нусхаи ҳисобҳо бурда мешавад.

Ба воситаҳои пулии дар роҳ буда воситаҳои пулии ҳисобкардашудаи ташкилот(муассиса), аммо онҳоро дар моҳи дигар мегирад, инчунин воситаҳои пулии дар бонк аз як ҳисоб ба ҳисоби дигар гузаронидашуда дохил мешавад.

Ҳисобгирии воситаҳои пулии дар роҳ буда дар ҳисоби 133 «Воситаҳои пулии муассисаи дар роҳ буда» инъикос карда мешавад.

Амалиётҳои аз рӯйи зиёдшавии воситаҳои пулии дар роҳ буда дар тарафи дебетии ҳисоби 133 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассисаҳои дар роҳ буда» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 200 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса ва ҳисобҳои дар бонк буда», 118 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса» аз ҳисобҳои бо арзи хориҷӣ инъикос карда мешавад.

5.4.Ҳисобгирии амалиётҳои хазинавӣ

Амалиётҳои ба воситаи пули нақдии ташкилот (муассиса) алоқаманд бударо амалиёти хазинавӣ меноманд. Баҳисобгирии маблағи нақд ва ҳаракати воситаҳои пулӣ дар хазинаи ҷудогона, мутобиқи амалиётҳои даромаду харочот бурда мешавад. Амалиётҳои даромади пулӣ нақд аз шаклҳои зерин иборат аст:

- қабули пули нақд аз суратҳисоб ва ҳисоби арзии дар бонк буда;
- баргардонидани бақияи сарфнашудаи сафархарҷӣ;
- қабули маблағи нақдӣ аз фурӯши воситаҳои молию моддӣ;
- қабули воситаҳои пули нақд аз ҳисоби махсуси қарзӣ ва дигар қарзҳо;
- гирифтани даромад аз фарқияти қурби арзӣ ва ғайра.

Амалиётҳои қабули пули нақдӣ ҳатман бо «Ордери даромади хазина» ҳуҷҷатнок карда мешавад. Маблағи амалиёти дар ордерҳо ҳам бо рақам ва ҳам бо ҳарф навишта мешавад.

Дар ордери даромади хазинавӣ сармуҳосиб ва ё ҷонишини вай имзо мегузорад.

Амалиётҳои хароҷоти пули нақдӣ:

- пардохти ҳисоби молтаъминкунандагон барои мол иҷрои кор ва хадамот;
- арзиши молҳои харидашуда;
- хароҷоти почтаю телефон;
- додани музди меҳнат, мукофотпулӣ, ёрдампулиҳо;

- сафархарчӣ.
- қабул ба суратҳисоб;
- пардохти музди меҳнати депозитшуда (агар дар давоми се рӯз нагирифта бошад);
- додани қарз ба коркунон;

Ҳамаи амалиёти харочотҳои пулӣ ҳатман бо воситаи «Ордери харочоти хазинавӣ», ки дар он роҳбари ташкилот (муассиса) ва сармуҳосиб ва ё ҷонишинҳои онҳо имзо мегузоранд, ба расмият дароварда мешавад.

Ба ғайр аз он ордерҳои даромад ва харочоти хазинавӣ «Журнали бақайдгирии ордери даромад ва харочоти хазинавӣ» ва «Китоби хазина» истифода бурда мешавад.

Барои ҳисобгирии ҳаракати воситаҳои пули нақди ҳисоби 120 «Хазина» истифода карда мешавад.

Амалиётҳо аз рӯйи дохилшавии воситаҳои пули нақд ба хазина дар тарафи дебетии ҳисоби 120 «Дохилшавӣ ба хазина» ва кредити ҳисобҳои 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳои бонкӣ», 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони зерҳисоб» инъикос карда мешавад.

Амалиётҳо аз рӯйи хориҷшавии воситаҳои пули нақд аз хазина дар тарафи кредитии ҳисоби 120 «Хориҷшавӣ аз хазина» ва дар тарафи дебетии ҳисобҳои 198 «Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳои буҷавӣ», 178 «Зиёдшавии қарзҳои дебиторӣ аз рӯйи амалиётҳои воситаҳои пули нақд» инъикос карда мешавад.

5.5. Ҳисобгирии ҳуҷҷатҳои пулӣ

Ба ҳуҷҷататҳои пулӣ дохил мешаванд: тамғаҳои боҷи давлатӣ, маркаҳои почта, тамғаҳои васиқавӣ, чиптаҳои пардохтшудаи тайёрӣ, роҳхатҳои пардохтшуда барои осоишгоҳҳо ва хонаҳои истироҳатӣ, саҳмияҳои худии аз саҳҳомон харидашуда ва дигарҳо.

Ҳуҷҷатҳои пулӣ дар хазинаи ташкилот (муассиса) нигоҳ дошта мешаванд. Қабул кардан ба хазина ва аз хазина додани ҳуҷҷатҳои пулӣ бо «Ордери даромади хазинавӣ» ба расмият дароварда мешаванд. Ордерҳои даромад ва харочоти хазинавӣ дар журнали бақайдгирии ҳуҷҷатҳои да-

ромад ва харочоти хазинавӣ алоҳида аз рӯйи амалиётҳо аз рӯйи воситаҳои пулӣ ба қайд гирифта мешавад.

Барои ҳисобгирии ҳаракати ҳуҷҷатҳои пулӣ ҳисоби 132 «Ҳуҷҷатҳои пулӣ» истифода бурда мешавад.

Ҳангоми дохилшавии ҳуҷҷатҳои пулӣ ба хазина дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Дохилшавии ҳуҷҷатҳои пулӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркуниҳо ба таъминкунандагон ва пудратчиён», ҳисобҳои 150, 153 инъикос карда мешавад.

Додани ҳуҷҷатҳои пулӣ аз хазина дар тарафи дебетии ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони зерҳисоб» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 120 «Хориҷкунии ҳуҷҷатҳои пулӣ» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикии ҳуҷҷатҳои пулӣ аз рӯйи намудҳои онҳо дар варақаҳои ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

5.6. Ҳисобгирии аккредитивҳо

Шакли аккредитивии ҳисоббаробаркуниҳо дар ду ҳолати зерин истифода бурда мешавад:

1. Вақте ки ин шакли ҳисоббаробаркунӣ бо шартнома муқаррар карда шудааст;
2. Вақте ки таъминкунанда харидорро бо шакли аккредитивии ҳисоббаробаркунӣ мувофиқи низомномаи гардиши маҳсулоти таъйиноташон истеҳсоли техникӣ ва молҳои сермасраф гузаронидааст.

Моҳияти шакли аккредитивии ҳисоббаробаркуниҳо аз он иборат аст, ки пардохти ҳисобфактураҳо дар маҳалли ҷойгиршавии таъминкунанда ба амал меояд. Барои ин харидор пешакӣ ба воситаи шӯъбаи бонк, ки дар он рақами ҳисоббаробаркунӣ дорад, аккредитив мекушояд.

Аккредитив-ин фармони бонки харидор ба бонки таъминкунанда дар бораи пардохтани ҳисобфактураи таъминкунанда мувофиқи шарти супориши аккредитивии харидор мебошад.

Барои кушодани аккредитив харидор ба бонк ариза пешниҳод менамояд, ки дар асоси он аз рақами

ҳисоббаробаркунии маблағи аккредитив хориҷ карда шуда, ба бонки таъминкунанда фиристода мешавад.

Аккредитивҳоро аз ҳисоби воситаҳои корхона бо роҳи хориҷкунӣ аз рақами ҳисоббаробаркунӣ, ё аз ҳисоби қарзи бонк мекушоянд.

Таъминкунанда ба харидор молро бор карда, ба муассисаи бонк ҳуҷҷатҳои ҳисобиро пешниҳод менамоянд. Мувофиқи онҳо маблағи талабномаи қарзҳои аз ҳисоби аккредитив хориҷ карда шуда, ба рақами ҳисоббаробаркунии он дохил мегардад.

Ҳаракати воситаҳои пулӣ аз рӯйи ҳисоббаробаркунии аккредитивӣ дар ҳисоби 130 «Аккредитивҳо» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳангоми гузаронидани воситаҳои пулии ҳисоби аккредитивӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 130 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба ҳисоби аккредитивӣ» ва дар тарафи кредитиви ҳисоби 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса (ташкилот) аз ҳисобҳои бонкӣ», ҳисоби 118 «Хориҷкунии воситаҳои пулии ташкилот (муассиса) аз ҳисобҳо бо арзи хориҷӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 130 «Аккредитивҳо» дар варақаҳои ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

5.7.Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассисаҳо аз рӯйи арзи хориҷӣ

Барои баҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати воситаҳои пулии муассиса бо арзи хориҷӣ ҳисоби 118 «Воситаҳои пулии муассиса бо арзи хориҷӣ» истифода бурда мешавад.

Амалиётҳо аз рӯйи дохилшавии воситаҳои пулии муассиса бо арзи хориҷӣ дар дебети ҳисоби 118 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассиса бо арзи хориҷӣ» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 133 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассисаи дар роҳ буда», 178 «Камшавии қарзҳо аз рӯйи буҷет» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳо ва дар журнали амалиёт бо воситаҳои пу-

лии ғайринақдӣ дар асоси ҳуҷҷатҳо истифода бурда мешавад.

5.8.Ҳисобгирии маблағҳо дар ҳисобҳои буҷетӣ

Барои ҳисобгирии воситаҳо дар ҳисобҳои буҷетӣ ҳисоби 090 «Маблағҳо дар ҳисобҳои буҷетӣ» истифода бурда мешавад.

Барои ҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати маблағҳо дар ҳисобҳои буҷети ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад: 140 «Маблағҳои ҳисобҳои ягонаи буҷетӣ»; 140/1 «Маблағҳои буҷетӣ дар роҳ»; 140/2 «Маблағҳои буҷетӣ бо арзи хориҷӣ».

Дар ҳисоби 140 «Маблағҳои ҳисобҳои ягонаи буҷетӣ» маблағҳои ҳисобҳои ягонаи буҷетии дар ҳисобҳо, ё ин ки дар ҳисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин менамоянд, инъикос карда мешавад.

Дохилшавӣ ба ҳисоби яғонаи буҷетӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 140 «Дохилшавии маблағҳо ба ҳисоби ягонаи буҷетӣ» ва кредити ҳисоби 400 «Дохилшавӣ ба буҷет аз рӯйи даромад», 400/1 «Дохилшавӣ ба буҷет аз фурӯши активҳои ғайримолиявӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисоби 140/1 «Маблағҳои буҷетӣ дар роҳ буда» барои ҳисобгирии маблағҳои ҳисобкарда шудаи буҷетӣ аз дигар буҷет дар байни ташкилотҳои буҷетӣ истифода карда мешавад.

Дар ҳисоби 140/2 «Маблағҳои буҷетӣ бо арзи хориҷӣ» маблағҳои буҷетии дар ҳисобҳои бонк бо арзи хориҷӣ мавҷудбуда ба ҳисоб гирифта мешавад.

Дохилшавии маблағҳои буҷетӣ бо арзи хориҷӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 140/1 ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Дохилшавӣ ба буҷет аз рӯйи даромад», «Дохилшавӣ ба буҷет аз ҳисоби фурӯши активҳои молиявӣ» инъикос карда мешавад.

5.9.Ҳисобгири воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунад

Барои ҳисобгирии воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавӣ иҷрои буҷетро

таъмин мекунад ҳисоби 140 «Воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунад» истифода карда мешавад.

Барои ҳисобгирии амалиётҳо оиди ҳаракати воситаҳои пулӣ дар хисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавӣ иҷрои буҷетро таъмин мекунад, ҳисобҳои зерин истифода бурда мешавад.

140 «Воситаҳои пулӣ ҳисобҳои ягонаи буҷет дар ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд».

140/1 «Воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро дар роҳ таъмин мекунад».

140/2 «Воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳо барои пардохти пули накд».

140/3 «Воситаҳои пулии ҳисоби ягонаи буҷет дар ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавӣ иҷрои буҷетро таъмин мекунад, бо арзи хориҷӣ».

5.10. Ҳисобгирии маблағгузории молиявӣ

Ҳисобгирии маблағгузориҳои кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат, инчунин дигар активҳои молиявӣ дар ҳисоби 134 «Маблағгузориҳо» бурда мешавад.

Барои ҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи маблағгузориҳо хисобҳои зерин истифода бурда мешавад:

134/1 «Депозитҳо»;

134/2 «Саҳмияҳо ва дигар шаклҳои саҳм ва сармоя»;

134/3 «Облигатсия, васиқа»

Дар ҳисоби 134/1 «Депозитҳо» воситаҳои пулии буҷет дар ҳисобҳои депозити бонкӣ мавҷуд буда, баҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисобгирии воситаҳои пулӣ ба ҳисоби депозити дар тарафи дебетии ҳисоби 134/1 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба ҳисоби депозитӣ» ва кредити ҳисобҳои 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии ташкилот аз ҳисобҳои бонкӣ»; 118 «Хориҷкунии воситаҳои пулии ташкилот аз ҳисобҳои бо арзи хориҷӣ» инъикос карда мешавад

Дар ҳисоби 134/2 «Саҳмияҳо ва дигар шаклҳои саҳм ба сармоя» гузоштани воситаҳои пули буҷет ба саҳмияҳо, дигар шаклҳои саҳм ба сармояи ҷамъиятҳои рафиқона ва хоҷагидорӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии аз рӯйи намудҳои маблағгузории молиявӣ ва субъектҳо дар реестри баҳисобгирии қоғазҳои қиматнок бурда машавад.

Дар феҳрист рақами тартибӣ, таърихи рӯз ва номгӯи амалиётҳо; рақам ва силсилаи қоғази қимматнок; маблағи дохилшуда аз рӯйи арзиши аввала ва номиналӣ ва ғайра нишон дода мешавад.

Воситаҳои пулии гузошташударо дар тарафи дебетии ҳисоби 134/2 «Зиёдшавии арзиши саҳмия ва дигар шакли саҳм ва сармоя» ва кредити ҳисобҳои 140 «Ҳисоббаробаркуниҳо оиди пардохтҳо аз буҷет бо ташкилотҳо аз рӯйи бадастории саҳмияҳо ва дигар шакли саҳм ба сармоя»; 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии ташкилот аз ҳисобҳои бонкӣ»; 118 «Хориҷкунии воситаҳои пулии ташкилот аз ҳисобҳо бо арзи хориҷӣ» инъикос карда мешавад.

Дар ҳисоби 134/2 «Облигатсия, воситаҳо» гузоштани воситаҳои пули буҷет ба облигатсия, воситаҳо ва дигар қоғазҳои қиматнок ба ғайр аз саҳмияҳо ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 132/1 аз рӯйи объектҳо дар феҳрист баҳисобгирии қоғазҳои қиматнок бурда мешавад.

Қабули маблағгузорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Зиёдшавии арзиши қоғазҳои қиматнок ба ғайр аз саҳмияҳо» ва кредити ҳисоби 132/1 «Зиёдшавии қарзи кредитӣ аз рӯйи бадастории қоғазҳои қиматнок ба ғайр аз саҳмияҳо инъикос карда мешавад. Ҳисобгирии амалиётҳо аз рӯйи ҳаракати маблағгузории молиявӣ журнал – амалиёт бо воситаҳои пули ғайринақдӣ бурда мешавад.

5.11. Барӯйхатгирии воситаҳои пулӣ ва маблағгузории молиявӣ

Барӯйхатгирии хазина мувофиқи тартиби бурдани амалиётҳои хазинавӣ дар ҶТ гузаронида мешавад.

Ҳангоми ҳисобу китоби миқдори пули хазина ҳисобгирии пули нақд, қоғазҳои қиматнок ва ҳуҷҷатҳои пулӣ (тамғаҳои боҷи давлатӣ, марказҳои почта, тамғаҳои васиқавӣ, чиптаҳои пардохташудаи тайёра, роҳхатҳои пардохташуда барои осоишгоҳҳо ва хонаҳои истироҳатӣ ва дигарҳо) бурда мешавад.

Натиҷаи барӯйхатгирии гузаронидашудаи воситаҳои пули нақд дар ташкилот дар рӯйхати воситаҳои пули нақд ба расмият дароварда мешавад.

Дар рӯйхат маълумот оиди миқдори пули нақд, қоғазҳои қиматнок, ҳуҷҷатҳои пулӣ; маълумот аз рӯи натиҷаи маҳосибот оиди камомад ва зиёдатӣ, рақами охирон ордери даромад ва хароҷоти хазинавӣ; хулосаи комиссия ва қарори роҳбари ташкилот инъикос карда мешавад.

Барӯйхатгирии воситаҳои пулӣ дар рақами ҳисоббаробаркунии ҳисобҳои арзӣ ва махсус буда, бо роҳи муқоиса кардани бақияи маблағҳои дар ҳисобҳои ҳисобкардашуда аз рӯйи маълумотҳои муҳосиботи ташкилот бо маълумотҳои нусхаҳои бонк гузаронида мешавад.

Ҳангоми барӯйхатгирии маблағгузории молиявӣ хароҷотҳои ҳақиқӣ барои қоғазҳои қиматнок ва сармояи ойинномаи дигар ташкилотҳо тафтиш карда мешавад.

Дар вақти тафтиши миқдори ҳақиқии қоғазҳои қиматнок: дуруст ба расмият даровардани қоғазҳои қиматнок; ҳифзнамоии қоғазҳои қиматнок; саривақт ва пурра дар ҳисобгирии муҳосиботӣ инъикос кардани даромади гирифташуда аз рӯйи қоғазҳои қиматнок ба тартиб даровардa мешавад.

Ҳангоми нигоҳдории қоғазҳои қиматнок дар ташкилот барӯйхатгирии онҳо дар як вақт бо барӯйхатгирии воситаҳои пулӣ гузаронида мешавад.

Барӯйхатгирии қоғазҳои қиматнок аз рӯйи элементҳои алоҳида бо нишондод дар акт: номгӯй силсилаи, рақам, арзиши номиналии ҳақиқӣ ва дигарҳо гузаронида мешавад.

Натиҷаи барӯйхатгирии қоғазҳои қиматнок, инчунин маблағгузории молиявии ташкилот дар рӯйхати қоғазҳои қиматнок барасмият даровардa мешавад.

Дар рӯйхат номгӯи коғазҳои қиматнок ва эмитенти он, инчунин рақам ва силсила арзиши номиналӣ ва арзиши тавозунии коғазҳои қиматнок, камомад ва зиёдатӣ, хулосаи комиссия, забонхати шахси аз ҷиҳати моддӣ масъул нишон дода мешавад.

5.12. Мукотибботи ҳисобҳо оиди баҳисобгирии воситаҳои пулӣ ва маблағгузории молиявӣ[1]

№	Амалиёт	Алоқамандии ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
1.	Ба ҳисоби ташкилот воситаҳои пулӣ аз фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар намуди фаъолият дохил шуд	111	176
2.	Воситаҳои пулӣ дохил карда шуд: - пардохти қарздории дебиторӣ аз рӯйи суғуртаи иҷтимоӣ	111	198
3.	-пардохти қарздорӣ аз рӯйи маблағи пешакӣ додашуда	111	180
4.	-бақияи аккредитиви истифоданамуда	111	130
5.	Зиёдшавии ҳаҷми маблағгузории молиявии ташкилот инъикос карда шуда	140	090
6.	Даромад аз маблағгузории молиявӣ ҳисоб карда шуда	090	400
7.	Дар асоси ҳуҷҷатҳои асоснокварда воситаҳои пулӣ аз ҳисобҳои буҷет, ҳисоби бонк хориҷ карда шуда -пардохти маблағи андозҳо ва пардохтҳо ба буҷет, аз он ҷумла аз рӯйи суғуртаи иҷтимоӣ	198,173,198/1	090
8.	-аз рӯйи нигоҳдорӣ аз музди меҳнат	198	090
9.	-барои дохилкунии пули нақд ба хазина	120	176/1
10.	-пардохти ҳисобҳои таъминкунанда	150	090
11.	Даромад намудани маҳсулоти тайёр ва маҳсулотҳои тайёркарадаи муассиса ва сохторҳои зертобеъи онҳо аз рӯйи арзиши ҳақиқии онҳо (аз он ҷумла, маҳсулоти кишоварзӣ бо нархи нақшавӣ)	080	220
12.	Интиқол додани маҳсулоти хӯрока ба истеҳсолот ва интиқоли молҳо ба фурӯш	080	061,067
	Ҳамзамон ба маблағи нархи иловагӣ	080	401
13.	Ба маблағи аз фурӯши маҳсулот ва молҳо бадастомада: аз рӯйи нархи фурӯш	111, 120	080
	Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад: аз рӯйи нархи харид (бе маблағи нархи иловагӣ)	280	400
	ба маблағи нархи иловагӣ	401	400

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010.С. 239-241.

14.	Инъикос намудани маҳсулоти ба супоридиҳандагон супоридашуда (аз он ҷумла, маҳсулоти аз рӯйи нархи нақшавӣ)	280	080
15.	Интиқол додани маҳсулоти тайёркардашудаи хоҷагии ёрирасони кишоварзӣ барои эҳтиёҷоти муассиса	061,067, 071, 073	080
16.	Аз эътибор соқит кардани фарқияти арзиши нақшавӣ ва ҳақиқии маҳсулоти кишоварзӣ дар охири сол хароҷоти барзиёдатӣ (сарфашуда - қайдҳои муҳосибӣ бо ададҳои манфӣ): маҳсулот фурӯхтанашудаи дар анбор ҷойгирбуда маҳсулоти фурӯхташуда	080 ,280	220 ,220
17.	Ба тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ расонидани ҳаҷми маблағгузории хароҷотҳо (хароҷотҳои ҷорӣ, хароҷотҳои асосӣ) аз тарафи Вазорати молияи ҶТ	090,097	230
18.	Аз тарафи Вазорати молияи ҶТ расонидани сарчашмаҳои иловагии маблағгузории муасси-саҳо дар доираи иҷроиши буҷети ҷумҳуриявӣ	090	231
19.	Ба қабулкунандагон расонидани ҳаҷми маблағгузории тақсимотшуда аз тарафи тақсимочии асосӣ, тақсимотчӣ	140, 141	090, 097
20.	Дохил намудани ҳаҷми маблағгузории хароҷотҳо ба ҳисобҳои шахсии қабулкунандагон	091, 097	140, 143
21.	Ба ҳисоби муассиса дохил намудани сарчашмаҳои иловагии маблағгузории муассисаҳо дар доираи иҷроиши буҷети ҷумҳуриявӣ	091	141
22.	Бозхонд намудани ҳаҷми маблағгузории хароҷотҳо муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии тақсимотчии асосӣ қарор доранд: аз тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ аз қабулкунанда	090, 097 140, 141, 143	140, 141 091, 097
23.	Пардохтани маблағ барои барқарор намудани хароҷотҳои хазинавии соли ҷории буҷетӣ	091, 097	120. 130,131, 150, 160,170, 178
24.	Пардохт намудани ҳисоби молтаъминкунандагон барои масолеҳи қиматнок, таҷҳизот, масолеҳи сохтмонӣ, иҷроиши корҳо, хизматҳои расонидашуда, инчунин гузаронидани маблағҳои бунакӣ (пешпардохтҳо)	150, 156, 157, 178	091,097, 101, 102, 110, 111,
25.	Ба буҷет гузаронидани маблағҳои аз ҳисоби андозҳо ва ғайра нигоҳдорикардашуда	173	091, 101, 110. 111
26.	Гузаронидани маблағҳо аз ҳисобҳо ба мақомотҳои хазинадорӣ (муассисаҳои кредита): ба пасандозҳои кормандон аз рӯйи варақаҳои иҷроишӣ, мақомотҳои суғуртавӣ аз рӯйи шартномаҳои суғуртаи ихтиёрӣ ва ташкилотҳои иттифоқи касаба ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	183-189	091, 101, 110, 111
		193, 194, 198,199	091, 101, 110, 111

27.	Ба ҳисоби тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ, ки дар буҷети маҳаллӣ қарор доранд, дохил шудани маблағгузорӣ аз буҷет: барои маблағгузорӣ намудани муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчӣ қарор доранд	100	230
28.	Маблағгузории муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ қарор доранд	140	100
29.	Қабул намудани маблағҳои буҷетӣ барои нигоҳдории илоравӣ аз тарафи тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ ва қабулкунандагон аз рӯйи харҷномаи даромаду хароҷот	101	140, 143
30.	Аз супоришдиҳандагон ворид шудани маблағҳо барои маҳсулоти тайёркардашуда, корҳои иҷрошуда, хизматҳои расонидашуда аз рӯйи нархи шартномавӣ, бо назардошти андози арзиши иловашуда, инчунин маблағи пешпардохтҳо	110, 111, 118	153, 155
31.	Ба мӯҳлати зиёда аз 1 сол гузоштани маблағҳо дар шакли коғазҳои қиматнок ва облигатсияҳои фоизноки вомбарғҳои давлатӣ ба фонди оинномавии ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ ва ширкатҳои ба боварӣ асосёфта	030	111, 118
32.	Ба мӯҳлати то 1 сол гузоштани маблағхо дар шакли депозити ташкилотҳои кредитӣ, коғазҳои қиматнок	134	111,118
33.	Фурӯш ва пардохти облигатсияҳо ва дигар коғазҳои қиматнок: аз рӯйи арзиши баҳисобгирӣ ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ зиёдтар ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ камтар	111, 118 ,410	030,134, 410
34.	Аз мақомотҳои ҳокимияти давлатии ҶТ, мақомотҳои худидоракунии маҳаллӣ, корхонаю муассисаҳо ва шахсони воқеъӣ даромад шудани маблағҳо; даромадҳои бебозгашт аз ташкилотҳои хориҷӣ	110,118	270
35.	Аз ҳисоби падару модарон даромад шудани маблағҳо барои нигоҳдории кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ, мактабҳои мусиқӣ, барои хӯрокаи интернатҳои наздимактабӣ	110	172
36.	Даромад шудани маблағҳо аз расонидани хизматрасонии муассиса аз фаъолияти асосии он, ки мутобиқи қонунгузории амалкунанда ба даромадҳои фаъолият аз соҳибкорӣ дохил намешаванд	110,118	175
37.	Даромад шудани маблағхое, ки муваққатан дар ихтиёри муассиса қарор доранд	114	174
38.	Баргардонидани маблағҳои муваққатан дар ихтиёри корхона қарор дошта, ба соҳиби он ё ин ки мутобиқи тартиби муқаррагардида интиқол додани онҳо аз рӯйи таъинот	174	114
39.	Харидорӣ намудани асъори хориҷӣ аз ҳисоби маблағҳое, ки аз сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ворид шудаанд	118	110, 111

40.	Азнавнархгузорӣ аз рӯйи ҳисоби асъорӣ: маблағҳои фарқияти мусбии қурби асъории: маблағҳои буҷетӣ	097. 102	140, 230
	маблағҳои аз хисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ воридшаванда	118	270, 400, 401
	маблағҳои фарқияти манфии қурби асъории: маблағҳои буҷетӣ	140, 230	140, 230 270,
	маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ воридшаванда	270, 400, 401	400,401
41.	Даромад шудани маблағ ба хазина аз рӯйи ордери даромади хазинавӣ (аз рӯйи чекҳо)	120	091,097, 101. 102,110.111, 118, 160, 170. 172, 174, 175. 178,270
42.	Аз хазина пардохтани маблағҳо дар асоси ордери харочоти хазинавӣ ё дигар ҳуҷҷатҳои ивазкунандаи онҳо	160, 172, 174, 177, 180, 181, 193, 195	120
43.	Гузоштани ваколатнома, эътиборнома (аккредитив) барои ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон	130	091. 101,110. 111
44.	Даромадшудани масолеҳи қиматнок аз молтаъминкунандагон аз ҳисоби ваколатномаҳои нишондодшуда Эзоҳ: Ҳангоми даромад намудани воситаҳои асосӣ, ашёҳои камарзиш, либос лавозимоти рахти хоб ва пойафзол қайди дуюм аз рӯйи дебети ҳисобҳои 20,21,22 ва кредити зерҳисобҳои 250 ва 260 гузаронида мешавад	013-019 040,041,060 067,069, 070,072	130
45.	Баргардонидани бақияи истифоданашудаи ваколатнома	091,101,110,111	130
46.	Гирифтани дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ аз бонк	131	091,101,110,111
47.	Пардохт намудани маблағи маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо ба воситаи дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ	060-067	131
48.	Баргардонидани бақияи истифоданашуда аз рӯйи дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ	091,101,110,111	131
49.	Харидорӣ намудани талонҳои хӯрока тамғаҳои почтавӣ	132	091,101,110,111,178
50.	Супоридани талонҳо варақаҳои дафтарчаҳои меҳнатӣ ва замимаҳои он ба шахсони ҳисоботӣ	160	132
51.	Фурӯши варақаҳои дафтарчаҳои меҳнатӣ ва замимаҳои он	120	132

Саволнома

1. Кадом ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимкунандаи тартиби кори ташкилотҳо (муассисаҳо) бо воситаҳои пули нақдӣ ва тартиби баҳисобгирии онҳо мавҷуд аст?
2. Ҳуҷҷатҳои асосии вобаста ба амалиёти хазинавӣ буда-ро шарҳ диҳед.
3. Кадом тартиби ҷорӣ намудани китоби хазина дар ташкилотҳо мавҷуд аст?
4. Меъёри бақияи воситаҳои пулӣ дар хазина ва тартиби муайян кардани он чӣ тавр аст?
5. Барои чӣ ва дар кадом ҳолатҳо фарқият дар қурби пул пайдо мегардад?
6. Кадом ҳуҷҷатҳоро зарур аст, ки ташкилот (муассиса) барои кушодани ҳисоб ба бонк бояд пешниҳод намояд?
7. Шакли ҳисоббаробаркунии ғайринақдиро шарҳ диҳед.

БОБИ 6. ҲИСОБГИРИИ ҲИСОББАРОБАРКУНӢ БО ДЕБИТОРҲО

6.1. Ҳуҷҷатҳои асосӣ - меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳури Тоҷикистон», ҳарсола.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 май 1999, № 750.
3. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
4. Дастури методӣ оид ба инвентаризатсияи моликият ва ӯҳдадории молиявӣ. Фармони Вазири молияи ҶТ аз 22.05.1997.
5. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст.
6. Дастурамал оид ба тартиби тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботи солона ва давраи бухгалтерии корхонаҳои буҷавии ҶТ фармони №84 Вазорати молия аз 2-юми октябри соли 2006.

6.2. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад

Моҳияти қарздории дебиторӣ. Қарздории дебиторӣ-ин талаботест, ки ба харидорон, супоришдиҳандагон ва дигар шахсон барои гирифтани захираҳои иқтисодӣ пешниҳод мегарданд. Қарздории дебиторӣ ба намудҳои ҷорӣ ва дарозмуддат тақсим карда мешавад.

Қарздории дебиторие, ки дар давоми 12 моҳ ё як давраи амалиёт пардохт мегардад, қарздории дебитории ҷорӣ номида мешавад. Ҳамаи қарздори дебитории боқимонда ҳамчун дарозмуддат шинохта мешаванд.

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад дар ҳисоби 178 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад» бурда мешавад.

Ин ҳисоб ба ҳисобҳои зерин алоқаманд аст:

173/1«Ҳисоббаробаркуниҳо бо дебиторҳо аз рӯйи андоз аз даромад»;

063-070«Ҳисоббаробаркуниҳо бо дебиторҳо аз рӯйи даромад аз молу мулк, фурӯши активҳо»;

080 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо дебиторҳо аз рӯйи даромад аз фурӯши бозории маҳсулоти тайёр ва кор»;

400 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо дебиторҳо аз рӯйи дигар даромадҳо».

Ҳисобгирии аналитикӣ ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад дар журнал-амалиёти ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад, ё ин ки дар варақаи ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

Ҳисоб кардани даромад дар тарафи дебитии ҳисоби 178 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад ва кредити ҳисоби 400 «Даромадҳои муассиса» инъикос карда мешавад.

6.3. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохт

Барои ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад:

176 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои дигар пардохтҳо»;

180 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои пардохти музди меҳнат»;

176/2 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои хизматрасониҳои алоқа»;

173/1 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои хизматрасониҳои нақлиёт»;

176/3 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои хизматрасониҳои комуналӣ»;

176/4 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои пардохти иҷора»;

176/5 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои хизматрасонии нигаҳдории амвол»;

176/6 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда барои дигар пардохтҳо».

Ба маблағи пешпардохт шуда дебети ҳисоби 180/1 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда» ва дар ҳисобҳои 090 «Хориҷкунии воситаҳои пули муассиса аз ҳисобҳои дар бонк буда», 130 «Хориҷкунии воситаҳои пулӣ аз ҳисоби акредитивӣ» кредит карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон аз рӯйи пешпардохти додашуда дар журнал – аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён, ё ин ки дар варақаи ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

Журнали ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён барои ҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён нигаронида шудааст ва дар асоси талабномаи пардохти борхатҳои молинақлиётӣ барои гирифтани молҳои қиматнок, ҳисобҳои барои пардохти корҳои иҷрошуда, хизматҳои расонидашуда тартиб дода мешавад.

Дар журнал таърихи рӯз, рақам ва номгӯи ҳуҷҷат, номгӯи нишондиҳандаҳо (таъминкунанда, пудратчӣ), рақами ҳисоби ҳисобгирии буҷетӣ аз рӯйи дебет ва кредит нишон дода мешавад.

Дар охири моҳ дар журнали ҳисоббаробаркуниҳо бо таъминкунандагон маблағҳо аз рӯйи дебет ва кредити

ҳисобҳо ҷамъбаст карда шуда, ба китоби асосӣ гузаронида мешавад.

6.4. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет дар ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет» бурда мешавад.

Дар ин ҳисоб маблаги қарздорӣ аз рӯйи қарзи асосӣ, фоизҳои ҳисобкардашуда, қарзҳои давлатӣ инъикос карда мешавад.

Барои ҳисобгирии қарздорӣ аз рӯйи қарзи буҷет, қарзи давлатӣ ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад: 090 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет, ба дигар системаҳои буҷет пешниҳодшуда»; 140 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи давлатӣ ба ташкилотҳои байналхалқӣ пешниҳодшуда».

Маблағи пешниҳодшуда аз буҷет – қарзи буҷетӣ, қарзи давлатиро дар тарафи дебетии ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳои дар бонк буда» инъикос карда мешавад.

Ҳисобкунии фоизҳо, ҷаримаҳо аз рӯйи қарзи буҷет, қарзи давлатӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 140 «Ҳисоббаробакунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи қарзи буҷет ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Даромадҳо аз молу мулк» инъикос карда мешавад.

Баҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 140 дар варақаи ҳисобгирии қарзҳои додашуда бурда мешавад.

Дар варақа ҳаракат ва қарздорӣ аз рӯйи қарзҳои ба ҳар як қарздор додашуда инчунин, фоизҳои барои қарз ва ҷарима баҳисоб гирифта мешавад.

Дар боби «Нишондиҳандаҳо аз рӯйи қарзи додашуда ва пардохтшуда» мақсади истифодабарии қарз, таърихи рӯз ва рақами ҳуҷҷати асосии барои додани қарз, мӯҳлати пардохти қарз бақия дар аввали моҳ, бақия дар охири моҳ нишон дода мешавад. Дар боби «Нишондиҳандаҳо аз рӯйи

фоизи қарз» таърихи рӯз ва рақами ҳуҷҷати асосии барои додани қарз, рақами ҳисоб, фоизҳои гузошташуда барои истифодаи қарз, бақия дар аввали моҳ, (аз рӯи дебет ва кредит), маблағи ҳисобкардашудаи фоизҳо ва мӯҳлати пардохт, маблағи фоизҳои пардохташуда, бақия дар охири моҳ (аз рӯйи дебет ва кредит) нишон дода мешавад.

6.5. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда

Маблағҳои ҳисобдиҳанда пулҳои пешпардохтшуда аз хазинаи ташкилот ба кормандон барои хароҷотҳои хурди хоҷагидорӣ ва хароҷотҳо барои сафари хизматӣ додашударо номонанд. Тартиби додани пули ба ҳисоботдиҳанда, андозаи пешпардохт ва мӯҳлати додани онҳо мувофиқи қоидаҳои амалиётҳои хазинавӣ бурда мешавад.

Пешпардохтҳои ҳисобдиҳанда бо фармони роҳбари муассиса дар асоси аризаи хаттӣ бо нишон додани мӯҳлат ва истифодаи пешпардохт дода мешавад.

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад.

160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобботдиҳанда»;

173/1 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда аз рӯйи пардохти хизматрасонии нақлиётӣ»;

176 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобботдиҳанда аз рӯйи дигар пардохтҳо»;

176/2 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда аз рӯйи хизматрасонии алоқа»;

176/3 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда аз рӯйи пардохти хизматрасонии комуналӣ»;

176/4 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони хисобдиҳанда аз рӯйи пардохти иҷора»;

176/5 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда аз рӯйи пардохти нигоҳдории амвол»;

176/6 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда аз рӯйи дигар хизматрасонӣ»;

180 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда аз рӯйи музди меҳнат».

Додани пул ба шахсони ҳисобдиҳанда дар тарафи дебетии ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда» ва дар тарафи кредитии ҳисобҳои 120 «Хориҷкунӣ аз хазина», 120/1 «Хориҷкунии ҳуҷҷатҳои пулӣ» инъикос карда мешавад. Ҳангоми бозгардонии бақияи маблағи ҳисобдиҳанда дар тарафи кредитии ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда» ва дар тарафи дебетии ҳисобҳои 120 «Дохилшавӣ ба хазина», 120 «Дохилшавии ҳуҷҷатҳои пулӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда дар журнал аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда, ё ин ки дар варақаи воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

Қайдҳо дар журнал аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда дар асоси ҳисоботи пешпардохтӣ, ордери даромад ва хароҷоти хазинавӣ бурда мешавад. Дар ҳар як сатри графаҳои «Номгӯи нишондиҳандаҳо» насаби шахси ҳисобботдиҳанда, маблағи додашуда, хароҷотҳои бавуҷудомада, бақияи истифодашудаи пешпардохт, рақами ҳисоби ҳисобгирӣ аз рӯйи дебет ва кредит навишта мешавад. Дар охири моҳ дар журнали ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобдиҳанда маблағҳо аз рӯйи дебет ва кредит ҷамъбаст карда мешавад.

6.6. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи камомад

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ маблағи камомад ва дуздидашуда дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад:

170 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомадӣ»;

170/1 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомади воситаҳои асосӣ»;

170/2 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомади активҳои ғайримоддӣ»;

170/3 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомади активҳои ғайриистеҳсолӣ»;

170/4 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомади захираҳои моддӣ»;

170/5 «Ҳисобгирии аз рӯйи камомади активҳои молиявӣ».

Ҳангоми ошкорнамоии маблағи камомад, рабурдашуда, гумшуда ва ғайра аз рӯйи арзиши бозорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 170 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи камомад» ва

дар тарафи кредитии ҳисоби 400/1 «Даромад аз фурӯши активҳо» инъикос карда мешавад.

Маблағҳои аз товони зарар даромад карда шуда дар тарафи кредити ҳисоби 170 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи камомад» ва дар дебети ҳисобҳои 090 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассиса дар ҳисобҳои дар бонк буда», 120 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба хазина» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 170 дар варақаи баҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи ҳар як шахси гунаҳкор бо нишон додани ном, насаб ва номи падар, вазифа санаи бавуҷудоии қарздорӣ ва маблағи камомад бурда мешавад.

6.7. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дигар дебиторҳо

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дигар дебиторҳо дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад:

171 «Ҳисоббаробаркунӣ бо андоз аз арзиши иловашуда (ААИ) аз рӯйи ба дастории молҳои қиматнок, кор ва хизматрасонӣ»;

176/1«Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи дохилшавӣ ба буҷет аз ташкилотҳои иҷрои буҷетӣ»;

120 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи амалиётҳо бо воситаҳои пулии накдигирандаи воситаҳои буҷетӣ»;

Маблағи андози нишондодашудаи муассисаи таъминкунандагон аз рӯйи ба дастории активҳои ғайримолиявӣ, корҳои иҷрошуда, хизматҳои расонидашуда дар тарафи дебетии ҳисоби 171 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи андоз аз арзиши иловашуда (ААИ) барои бадастории молҳои қиматнок, кор ва хизматрасонӣ» ва кредити ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони ҳисоботдиҳанда», 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён» бурда мешавад.

Даромадҳои ба буҷет дохилшударо дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи дохилшавӣ ба буҷет аз корхонаҳо ва кредити ҳисоби 400 «Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи ҳисоби 171 дар варақаи ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

6.8 Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунии дохилӣ аз рӯйи дохилшавии маблағҳо ба буҷет ва хориҷшавӣ аз буҷет

Ҳисоббаробаркунӣ байни ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд, инчунин байни ташкилотҳо иҷроиши буҷет дар ҳисоби 090 «Пулгузаронӣ аз маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеияти тақсимотчии асосӣ қарор доранд ва дигар чорабиниҳо» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳангоми ҳисоб кардан, гузаронидани пардохти андоз ва дигар пардохтҳо аз як ташкилоте, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунад ба дигар ташкилот дар тарафи дебетии ҳисоби 176 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи ҳисоббаробаркунии дохилӣ оиди дохилшавии маблағҳо ба буҷет» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулӣ аз ҳисоби ягонаи буҷет дар ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин менамоянд», ҳисоби 090/1 «Хориҷкунии воситаҳои пули буҷети дар роҳ буда» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии амалиётҳо аз рӯйи ҳисоби 090 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» дар замимаи ҳисобгирии ҳисоббаробаркунии дохилӣ бурда мешавад.

Дар замима санаи амалиёт, рақам ва санаи ҳуҷҷати пардохти аз рӯйи воситаҳои пулӣ додашуда ва гирифташудаи буҷет, мазмуни амалиёт, маблағ аз рӯйи ҳуҷҷат рақами ҳисоб аз рӯйи дебет ва кредит инъикос карда мешавад.

Дар ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ аз рӯйи хориҷкунии воситаҳои пулӣ аз буҷет» ҳисоббаробаркунӣ байни ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин менамоянд, ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисоб кардани воситаҳои пулии ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин менамоянд, дар тарафи дебетии ҳисоби 176 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи ҳисоббаробаркунии дохилӣ оиди

хоричкунии воситаҳои пулӣ аз буҷет» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 090 «Хориҷкунии маблағҳо аз ҳисоби ягонаи буҷет дар ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин менамояд» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии амалиётҳо аз рӯйи ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» дар замимаи баҳисобгирии ҳисоббаробаркунии дохилӣ бурда мешавад.

6.9. Мукотиботи ҳисобҳо оиди баҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо[1]

№	Амалиётхо	Мукотиботи ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
1.	Аз хазинаи ташкилот ба шахсони ҳисобдиҳанда маблағ дода шуд	160	120
2.	Ҳисоботи пешпардохтӣ оиди харҷ кардани маблағҳои ҳисобдиҳанда пешниҳод карда шуд (аз рӯйи намуд)	200	160
3.	Бақияи истифоданашудаи маблағҳои ҳисобдиҳанда баргардонида шуд	120	160
4.	Дар асоси ҳуҷҷатҳои асоснокшуда ба ҳисобҳои буҷет ва ҳисобҳои дар бонк буда маблағ даромад карда шуд	090	160
5.	Воситаҳои пулӣ аз ҳисоби товони зарар даромад карда шуд	120	170
6.	Маблағи андоз аз арзиши иловашуда инъикос карда шуд	178	171
7.	Аз тарафи қабулкунанда дар рӯзи охирини кори моҳи декабр аз эътибор соқит намудани маблағҳои буҷетие, ки дар давоми сол хароҷот карда шудаанд	140,141,143	200,201,203
8.	Аз эътибор соқит намудани маблағи хароҷотҳое, ки аз тарафи тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ барои муассисаҳои дар тобеъияти онҳо қарор дошта гузаронида шудаанд	200,201,203	140,141,143

[1] Дастурамал оид ба пешбурди муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ, Душанбе. 2010. С.241-242.

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ-меъёрии танзимкунандаи амалиётҳои ҳисоббаробаркуниро бо дебиторҳо номбар кунед.
2. Дар зери мафҳуми қарздории дебиторӣ чиро мефаҳмед?
3. Ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромадҳо чӣ маъно дорад ва дар кадом ҳолат гузаронида мешавад?
4. Баҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпар-дохт дар кадом ҳолатҳо ва дар асоси кадом ҳуч-чатҳои ибтидоии ҳуқуқӣ-меъёрӣ гузаронида мешавад.
5. Ҳуҷҷатҳои асосии баҳисобгирии ҳисоббаробарку-ниро бо шахсони ҳисоботдиҳанда номбар кунед.
6. Дар бораи баҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи камомад маълумот диҳед.
7. Хусусияти баҳисобгирии ҳисоббаробаркунии дохилиро аз рӯйи дохилшавии маблағҳо ба буҷет ва хориҷшавии онҳо аз буҷет дар соҳаи маориф шарҳ диҳед.

БОБИ 7. ҲИСОБГИРИИ ӮҲДАДОРӢ

7.1.Ҳуҷҷатҳои асосии ҳуқуқӣ-меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳури Тоҷикистон», ҳарсола.
2. Кодекси шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 1 майи соли 1999, №750.
4. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2009, №157 тасдик карда шудааст.
5. Дастурамал оид ба тартиби тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботи солона ва даврии бухгалтерии корхонаҳои буҷавии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фармони Вазири молия аз 2 октябри соли 2006, №84.

7.2. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ

Барои баҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ ҳисобҳои зерин истифода карда мешаванд:

176 «Ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ»;

176/1 «Ҳисоббаробаркунӣ бо кредитрҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзи дохилӣ»;

176/2 «Ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзии беруна».

Ҳангоми ба вуҷудоии ӯҳдадории қарзӣ дар тарафи кредити ҳисоби 176 «Ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ ва дар тарафи дебети ҳисоби 090 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассиса ба ҳисоби дар бонк буда» инъикос карда мешавад.

Пардохти қарздорӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 176 «Ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ ва дар тарафи кредити ҳисоби 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳои дар бонк буда», ҳисоби 097 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳои бо арзи хориҷӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 176 дар варақаи ҳисобгирии қарзи давлатӣ бурда мешавад.

Дар боби «Нишондиҳандаҳо аз рӯйи қарзи давлатӣ»: сана, мазмуни амалиёт, номгӯи ҳуҷҷат ва рақами он, бақия дар аввали давра, пардохт бо сомонӣ ва арзи хориҷӣ, маблағ аз рӯйи дигар амалиётҳо бо сомонӣ ва арзи хориҷӣ, бақия дар охири давра бо сомонӣ ва арзи хориҷӣ нишон дода мешавад.

Дар боби «Хароҷотҳо аз рӯйи хизматрасонии қарзи давлатӣ» сана, мазмуни амалиёт, номгӯи ҳуҷҷат, рақами ҳисоб, бақия дар аввали давра ва бақия дар охири давра (бо сомонӣ ва арзи хориҷӣ) инъикос карда мешавад.

7.3. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунии муассиса бо таъминкунандагон барои таъмини молҳои қиматнок ва хизматҳои расонидашуда бо пудратчиён барои корҳои иҷрошуда, инчунин пардохти музди меҳнат, пардохти нафақа, идрорпулӣ ва дигар пардохтҳои иҷтимоӣ дар ҳисобҳои зерин ба ҳисоб гирифта мешавад;

150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён»;

171/1 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи хизматрасонии нақлиётӣ»;

171/3 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи хизматрасонии коммуналӣ»;

171/5 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи хизматрасонӣ барои нигоҳдории амвол»;

171/6 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи дигар хизматрасониҳо»;

176 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи дигар пардохтҳо»;

176/2 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён аз рӯйи хизматрасонии алоқа»;

180 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи музди меҳнат».

Маблағи барои таъминкунии молҳои қиматнок ва хизматҳои расонидашудаи таъминкунандагон дар тарафи кредитии ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён ва дар тарафи дебетии ҳисоби 04 «Захираҳои моддӣ», ҳисоби 201 «Хароҷотҳои муассиса» инъикос карда мешавад.

Ҳисоб кардани воситаҳои пулӣ барои пардохти амволи харидашуда ва хизматҳои расонидашуда дар тарафи дебетии ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 090 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисоби дар бонк буда», ҳисоби 130 «Хориҷкунии воситаҳои пулӣ аз ҳисоби аккредитивӣ»; ҳисобҳои 102,118 «Хориҷкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳо бо арзи хориҷӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии ҳисоббаробаркунӣ бо

таъминкунандагон барои таъмини молҳои қиматнок ва хизматҳои расонидашуда дар журнал-амалиёт аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён, ё ин ки дар варақаи ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

7.4.Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ оид ба ҳақдиҳӣ ба буҷет

Андозҳо ва пардохтҳое, ки муассисаҳои буҷетӣ пардохт мекунанд, аз андозҳои зерин иборат мебошанд: андоз аз арзиши иловашуда, андоз аз фоида, андози замин, андози ягонаи иҷтимоӣ, пардохтҳои иҷтимоӣ барои нафақа, барои ҳолатҳои фавқулодда дар истеҳсолот ва бемориҳои касбӣ, андоз аз даромади шахсони воқеӣ, андоз аз амволи ташкилот, андоз аз воситаҳои нақлиёт.

Андоз аз арзиши иловашуда (ААИ) - шакли ба буҷет гирифтани қисми арзиши дар ҷараёни истеҳсол ва муомилоти мол, иҷрои кор ва хизматрасонӣ дар қаламрави ҶТ иловашуда, инчунин қисми арзиши тамоми молҳои андозбандишаванда ба қаламрави ҶТ воридшаванда мебошад. Ҳамчун андози ғайримустақим бояд дар тамоми марҳилаҳои истеҳсолот, муомилоти молҳо, иҷрои кор ва хизматрасонӣ пардохта шавад.

Объекти андозбандӣ, амалиёт ва воридоти андозбандишаванда мебошад.

Маблағ бо роҳи зарби воридоти андозбандишаванда ба меъёри муайян карда мешавад.

Андозсупоранда шахсе (ташкилоте) мебошад, ки ба сифати супорандаи андоз ба қайд гирифта шудааст. Яъне шахсе (ташкилоте), ки ҳаҷми амалиёти андозбандишавандааш дар давраи на зиёда аз 12 моҳи тақвимӣ аз 48 ҳазор сомонӣ бештар мебошад. Меъёри 20% (мувофиқи тағйиру иловаҳо ба Кодекси андози ҶТ 18%-ро ташкил медиҳад.

Давраи андоз (ҳисобот) моҳи тақвимӣ мебошад.

Андоз аз фоида.

Супорандагони андоз аз фоида корхонаҳои резидентӣ ва корхоноҳои хориҷӣ мебошад. Объекти андозбандӣ фоида

мебошад. Фоида фарқи мусбии байни даромади умумии андозсупоранда ва маблағҳои тарҳшаванда мебошад.

Меъёри андоз 15%-ро ташкил медиҳад.

Давраи андоз соли тақвимӣ ба ҳисоб меравад.

Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз ва ҳақдиҳӣ ба буҷет дар ҳисоботҳои зерин бурда мешавад, 198 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи ҳақдиҳӣ ба буҷет», 173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз аз даромади шахсони воқеӣ», 198 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андози ягонаи иҷтимоӣ ва партохтҳои иҷтимоӣ», 410 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз аз фоида», 171 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз аз арзиши иловашуда», 176 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи дигар пардохтҳо (ҳақдиҳӣ) ба буҷет»;

Маблаги андозҳои ҳисобкардашуда ва ҳақдиҳӣ ба буҷет дар тарафи кредитии ҳисоби 090 дар варақаи бисёрграфа, ё ин ки дар варақаи ҳисобгирии воситаҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бо инъикос намудани он дар журнал аз рӯйи дигар амалиётҳо бурда мешавад.

Варақаи бисёрграфа барои ҳисобгирии ҳисоббароркунии аз рӯйи даромад, ҳақдиҳӣ ба буҷет, пардохти пулӣ, намуд маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ истифода мешавад.

Қайдҳо дар варақа дар асоси журнали амалиёт гузаронида мешавад.

7.5. Ҳисобгирии дигар ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо

Ҳисобгирии дигар хароҷотҳо бо кредиторҳо дар ҳисобҳои зерин бурда мешавад:

178 «Дигар ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо»;

176 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи маблағҳое, ки ба ихтиёри муваққатии муассиса дохил шуданд»;

177 «Ҳисоббаробаркунӣ бо депонентҳо»;

173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи нигоҳ доштани аз музди меҳнат»; 160 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмурияти асосӣ ва гирандагони воситаҳо».

Дар ҳисоби 176 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи маблағҳое, ки ба ихтиёри муваққатии муассиса дохил шудаанд» ё ин ки аз рӯйи истифодабарӣ гузаронидашуда ба ҳисоб

гирифта мешаванд. Маблағҳои ба ихтиёри муваққатии муассиса дохилшуда дар тарафи кредитии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қаздории кредиторӣ аз рӯйи маблағҳои ба ихтиёри муввақатии муассиса дохилшуда» ва дар тарафи дебетии ҳисобҳои 090 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба ихтиёри муваққатии муассиса», 120 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба хазина» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии маблағҳои ба ихтиёри муваққатии муассиса дохилшуда дар варақаи бисёрграфа бурда мешавад.

Дар ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмурияти асосӣ ва гирандагони маблағҳо», ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунии дохилӣ байни маъмури асосӣ ва гирандагони маблағҳо аз рӯйи хориҷкунӣ ва дохилкунии активҳои молиявӣ ва ғайримолиявии буҷетӣ» ба ҳисоб гирифта мешавад.

7.6. Барӯйхатгирии ӯҳдадориҳо ва ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо

Барӯйхатгирии ҳисоббаробаркунӣ бо бонкҳо ва дигар муассисаҳои қарздиҳӣ бо буҷет, харидорон, таъминкунандагон, шахсони ҳисобдиҳанда, кормандон, депонентҳо ва дигар дебиторҳо ва кредиторҳо бо тафтиш кардани маблағҳои асоснокшудаи дар ҳисобҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ гузаронидашуда анҷом меёбад.

Ҳангоми тафтиши ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиён диққати махсус барои тафтиши ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи молҳои пардохшуда, вале дар роҳ буда дода мешаванд.

Ҳангоми барӯйхатгирии маблағҳои ҳисоботдиҳанда ҳисоботҳои шахсони ҳисобдиҳандаро аз рӯйи пешпардохти додашуда, инчунин маблағи додашуда пешпардохт ба ҳар як шахси ҳисобдиҳанда санҷида мешавад.

Комиссияи барӯйхатгирӣ бо роҳҳои тафтиши ҳуҷҷатҳо:

- дурустии ҳисоббаробаркуниҳоро бо бонкҳо, ташкилоти андоз, молиявӣ, фондҳои ғайрибуҷетӣ дигар ташкилотҳо;

- дуруст қайд намудани маблағи қарздорӣ аз рӯйи камомад ва дуздидан;
- дурустии маблағи дебиториро мувофиқ намоянд.

Натиҷаи барӯйхатгирии қарздории дебиторӣ ва ӯҳдадориҳо дар рӯйхати ҳисоббаробаркунӣ бо харидорон,таъминкунандагон ва дигар дебиторҳо ва кредиторҳо инъикос карда мешавад.

Дар рӯйхат маълумот аз рӯйи қарздории дебиторӣ (кредиторӣ), номгӯи ҳисоб ва дебитор (кредитор), рақами ҳисоб, маблағи қарздорӣ аз рӯйи тавозун, хулосаи комиссия нишон дода мешавад.

Рӯйхати қарздорӣ аз рӯйи қарзи буҷет барои инъикоснамоии натиҷаҳои барӯйхатгирӣ, қарздорӣ аз рӯйи қарзи буҷет дар ташкилотҳо истифода бурда мешавад.

Дар рӯйхат санаи гузаронидани барӯйхатгирӣ, сана ва рақами шартномаи қарзии басташуда, рақами ҳисобе, ки дар он қарздорӣ ба ҳисоб гирифта шудааст, маблағи қарздорӣ, фоизҳои пардохтнашуда, хулосаи комиссия нишон дода мешавад.

Рӯйхати ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи даромадҳо ба инъикоснамоии натиҷаҳои барӯйхатгирии гузаронидашуда аз рӯйи даромад ва пардохтҳои давлатӣ истифода бурда мешавад.

Дар рӯйхат номгӯи объекти барӯйхатгирӣ, маълумот аз рӯйи нишондоди ҳисобгирии буҷетӣ, рақами ҳисоб, маблағи қарздорӣ- ҳамагӣ, хулосаи комиссия нишон дода мешавад.

7.7. Мукотиботи зерҳисобҳо оиди баҳисобгирии ӯҳдадориҳо[1]

Амалиёт		Мукотиботи ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
0		1	2
1.	Ба ҳисобҳои дар бонк бурдаи муассисаи қаздории дебиторӣ дохил карда мешавад	090	178
2.	Ӯҳдадории қарзӣ пардохтшуда	090	176
3.	Маблағҳои ба ихтиёри муваққатии ташкилот дохилкарда шуд	090	176/2
4.	Ҳуҷҷатҳои пулии харида шуд	132	176
5.	Аз андозсупорандагон маблағи андоз ва ҳақдиҳӣ ба буҷет ҳисоб карда шуда аз он ҷумла:	198	173

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010. Саҳ.241-245.

	- андоз аз фоида, ААИ -дигар андозҳо ва пардохтҳо ба буҷет		
6.	Маблағҳо аз фурӯши активҳои молиявӣ ва ғайримолиявӣ даромад карда шуд	120	080
7.	Маблағҳои фаъолияти соҳибкорӣ ба ҳисоби муассиса ва хазинаи муассиса дохил карда шуд	120	111
8.	Ба пудратчиён гузаронидани маблағ барои иҷрои корҳои сохтмонию васлкунӣ, интиқол додани (супоридани) масолеҳу қисмҳо ва конструксияҳо ба онҳо	150	040,041,091, 101,110,111
9.	Ба пудрачиёни хориҷӣ интиқол додани маблағ аз рӯйи шартномаҳои иҷроиши корҳои сохтмонию васлкунӣ	150	097,102,118
10.	Аз молтаъминкунандагон қабул намудани масолеҳи қиматнок	040,041,043	150,178
11.	Аз тарафи пудратчиён иҷро намудани корҳои васлкунию сохтмонӣ	203, 224	150
12.	Ба супоришчиён аз рӯйи нархҳои шартномавӣ пешниҳод намудани ҳисобнома оиди маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, бо назардошти андози арзиши иловашуда	153	401
	Аз пудратчиён ворид намудани (қабул намудани) пардохтҳо барои маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, аз рӯйи арзиши шартномавӣ	111, 118, 120, 155	153
13.	Ҳамзамон кайдҳои зерини дуюм гузаронида мешаванд: ба маблағи андози арзиши иловашуда, ки ба буҷет бояд пардохт карда шавад	401	173
	ба даромадҳои давраи ҳисоботӣ аз рӯйи арзиши шартномавӣ	401	400
	ба даромади давраҳои ҳисоботӣ соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқии маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳои ба супоришчиён додашуда ва пардохтгардида, бо арзиши шартномавӣ	400	280
14.	Аз супоришдиҳандагон ворид шудани пешпардохтҳо	111	155
15.	Ба хисоб гирифтани маблағи пешпардохт ҳангоми ҳисоббаробаркунии ниҳоӣ бо супоришдиҳандагон	155	153
16.	Ба иҷрокунандагон, Зериҷрокунандагон ва дигар иҷрокунандагони барои иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ ва таҷрибавию амалӣ ҷалб кардашуда интиқол додани маблағҳои пешпардохтӣ	156,157	091, 101,111
17.	Ба ҳисоб гирифтани маблағи пешпардохт ҳангоми ҳисоббаробаркунӣ бо иҷрокунандагон барои корҳои иҷрокардашуда	156	157
18.	Аз иҷрокунандагон қабул намудани корҳои иҷрошуда	200, 220	156
19.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои хизматҳои расонидаи муассиса аз фаъолияти асосии он, ки мутобиқи қонунгузории амалкунанда ба даромадҳои фаъолият аз соҳибкорӣ дохил намешаванд	175	270

20.	Ворид шудани маблағҳо аз хизматҳои расонидаи муассиса аз рӯйи фаъолияти асосии он	110, 120	175
21.	Ҳисоб намудани мабағҳои иҷоравӣ оиди истифодабарии амволи ғайриманқули ҷумҳуриявӣ, ки ба ташкилотҳои илмӣ, муассисаҳои таълимоти тиббӣ, осорхонаҳои давлатӣ, муассисаҳои маданият ва санъат таалуқ дошта (бе арзиши ААИ)	175	173
22.	Ба воситаи мақомотҳои хазинадорӣ ба муассисаи буҷетӣ расонидани ҳаҷми маблағгузорие, ки аз ҳисоби пардохтҳои иҷорави барои истифодаи амволи ҷумҳуриявӣ ба буҷет ворид мешаванд Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад	091 173	141 175
23.	Ҳисоб намудани пардохтҳо оиди истиқомати хонандагон, донишҷӯён ва аспирантон дар хобгоҳҳо	175	140
24.	Ворид шудани маблағҳои пардохт аз рӯи истиқомати хонандагон, донишҷӯён ва аспирантон дар хобгоҳҳо	091, 101, 120	175
25.	Инъикос намудани андози арзиши иловашудае, ки аз тарафи молтаъминкунанда барои молу масолеҳи қиматноки харидоришуда, хизматҳои расонидашудаи муассиса, ки арзиши онҳо ба хароҷотҳо аз фаъолияти соҳибкорӣ бурда шудаанд, пардохт карда шудааст	171	151, 178
26.	Ҳисоб намудани андози арзиши иловашудаи аз харидорон барои маҳсулоти фурӯхташуда, иҷрои кору хизматрасониҳо ба даст омада аз маблағҳои гирифташудаи пешпардохтҳо	401, 155	173
27.	Маблағи андози арзиши иловашудае, ки бояд аз буҷет ҳисоб карда шавад	173	171
28.	Интиқол додани андози арзиши иловашуда ва дигар андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба даромади буҷет	173	091, 101,110, 111
29.	Ҳисоб намудани ҷубронпулиҳои иҷтимоӣ, кумакпулиҳо, ёрдампулиҳои бебозгашт ва дигар пардохтҳо ба аҳолии аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ маҳаллӣ	200	195
30.	Пардохт намудани ҷубронпулиҳои иҷтимоӣ, кӯмакпулиҳо, ёрдампулиҳои бебозгашт ва дигар пардохтҳо ба аҳолӣ	195	101, 120
31.	Даромад намудани маблағҳо аз мақомотҳои иҷрокунандаи буҷетҳои маҳаллӣ, барои пардохт намудани ҷубронпулиҳо ба аҳолӣ	101	140
32.	Ҳисоб намудани аъзоҳаққиҳо ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	200, 201,203, 210, 220, 221 - 225, 227	193, 194, 198, 199
33.	Интиқол додани маблағҳо ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	193, 194, 198, 199	091, 101, 110, 111
34.	Аз хазинаи муассиса додани маблағҳои таҳтиҳисоботӣ	160	120
35.	Аз бонк ба воситаи чек гирифтани маблағҳои нақдии тахти ҳисоботӣ	160	091,097, 101, 102, 110, 111,

			118
36.	Пешниход намудани ҳисоботи пешпардохтҳо оиди харочоти маблағҳои тахти ҳисоботӣ	060 - 067, 069, 070, 072, 200, 201, 203, 210,220, 223 - 225, 227	160
37.	Ба хазинаи муассиса ё бевосита ба бонк баргардонидани бақияи маблағи пешпардохт аз тарафи шахсони тахти ҳисоботӣ	091, 097, 101, 102, 110, 111, 118, 120	160
38.	Ба ҳисоби шахсони гунаҳкор бурдани (гузаронидани) маблағи камомад ва талафёбии: маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо, камомади маблағҳои пулӣ дар хазинаи муассиса	170	040, 041, 043, 044, 060 - 067,069,120, 401
	объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ, ашёҳои камарзиш	170	173, 270, 401
39.	Ҳангоми муқаррар нагардидани шахсони гунаҳкор ё ки аз тарафи суд рад кардани рӯёнидани зарар аз шахсони гунаҳкор	140, 141, 270, 401	170
40.	Ворид шудани маблағ ба хазина ё ки ба ҳисоби муассиса барои пардохтани камомад	091, 092, 101, 102, 110, 111, 118, 120	170
41.	Ҳисоб намудани кӯмакпулиҳо ба корманд барои корношоямии муваққатӣ ва барои нигоҳубини кӯдакон то расидани онҳо ба синни 1- 5 солагӣ аз ҳисоби маблағҳои Фонди суғуртаи иҷтимоии ҶТ	193	180
42.	Пардохтҳо аз ҳисоби Фонди суғуртаи иҷтимоии ҶТ	193	120, 160
43.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ	172	272
44.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини Кӯдакон дар мактаб - интернатҳо	172	173
45.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон дар интернатҳои назди мактабӣ	172	272
46.	Дохил шудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон: дар муассисаҳои кӯдакона дар мактаб - интернатҳо	110, 120 , 091, 101, 120	172
47.	Баргардонидани маблағи пардохтҳои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ Ҳамзамон қайди зерини дуюм «сторно» («бақия») гузаронида мешавад	172, 170	120, 272
48.	Ба даромади буҷет интиқол додани маблағи пардохти нигоҳубини тарбияттирандагони мактаб - интернатҳо	173	091, 101
49.	Ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯйи ҷои кор барои хӯрокпулиҳо мутобиқи қонунгузории амалкунанда	172	061
50.	Ба хазинаи муассиса ворид шудани маблағи хӯрокпулӣ аз рӯйи ҷои кор	120	172
51.	Ба ҳисоби депонента интиқол додани музди мех-	180,181	177

	нат ва идрорпулихои дар вакташ гирифтанашула		
52.	Аз хазинаи муассиса пардохт намудани маблағҳои ба ҳисоби депонента гузошташуда	177	120, 160
53.	Аз эътибор соқит намудани қарзҳои дебиторӣ ва кредитории мӯҳлати умумии даъвоашон гузашта	177, 178	240, 241,270
54.	Ба молтаъминкунандагон интиқол додани маблағ мутобиқи ҳисобномаи (шартномаҳои) пешниҳод-намудаи онҳо барои масолеҳи қиматнок, хизматрасониҳо	178	091, 097, 101, 102, 110, 111, 118
55.	Ҳисоб намудани музди меҳнати кормандони штатӣ ва ғайриштатӣ	200, 201, 203, 210, 220, 221225, 227	180
56.	Ҳисоб намудани ёрдампулиҳо ба хизматчиёни ҳарбӣ	220	188
57.	Нигоҳдорӣ аз музди меҳнати кормандон	180	173, 183- 185, 187, 198
58.	Ҳисоб намудани идрорпулиҳо	200, 223, 225	181
59.	Ҳисоб намудани ҳаққи таълифи (гонорар) оҳанг-созон, санъаткорон ва муаллифон барои корҳои иҷрокардаи онҳо аз рӯйи шартномаҳо ва супориши якдафъаина	200, 220, 223	189
60.	Нигоҳ доштани андозҳо аз ҳаққи таълиф	189	173
61.	Пардохти музди меҳнат, идрорпулиҳо, ҳаққи таълиф ва қарзҳо	189 180, 181,187, 189	173 120, 160
62.	Ҳисоб намудани андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ	155, 178, 200, 220, 225, 401, 410	173
63.	Азнавнархгузории қарзҳои дебиторӣ ва кредиторӣ бо асъори хориҷӣ фарқияти мусбии қурб	153, 155, 160, 175, 178	140, 270, 400, 401
	фарқияти манфии қурб	140, 270, 401	153, 155, 160, 175, 178

Саволнома

1. Дар бораи системаи асосии амалиётҳои ҳисоббаробаркунӣ маълумот диҳед.
2. Қарздории кредитиро чӣ нишон медиҳад?
3. Зери мафҳуми қарздории шӯбҳаомез чиро мефаҳмед ва кадом тартиби эътироф кардани он мавҷуд аст?
4. Вазифаҳо ва тартиби баҳисобгирии ҳисоббаро-баркунии амалиётҳоро шарҳ диҳед.
5. Дар кадом ҳолат ва ба кӣ пули нақд ҳамчун ҳисоботдиҳанда дода мешавад?
6. Баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикии чӣ тавр сурат мегирад?

7. Тартиби ташкили баҳисобгирии аналитикиро аз рӯйи ҳисобҳои ҳисоббаробаркунӣ маълумот диҳед.
8. Ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимкунандаи тартиби баҳисобгирии вомбаргҳо ва қарзҳоро номбар кунед.

БОБИ 8. ҲИСОБГИРИИ НАТИҶАИ МОЛИЯВӢ

8.1.Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ҳарсола.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750.
3. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳури Тоҷикистон
4. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Фармони Вазири молияи ҶТ аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ шудааст.
5. Дастурамал оид ба низоми тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботи солонаи ва даврии бухгалтерии муассисаҳои буҷетӣ.

8.2.Ҳисобгирии натиҷаи молиявӣ

Ҳисобгирии натиҷаи молиявии муассиса дар ҳисоби 41 ва зерҳисоби 410 «Фоида ва зарар» бурда мешавад.

Ин ҳисобҳо барои инъикоснамоии натиҷаи молиявии муассиса ва ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунад, истифода карда мешавад.

Барои ҳисобгирии натиҷаи молиявӣ ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад:

410 «Фоида ва зарар»;

120 «Хазина»;

111 «Маблағҳои аз ҳисоби соҳибкорӣ ба даст омада»;

410/1 «Даромади фонди захиравӣ»;

400/2 «Даромади давраи ҳисоботӣ»;

401 «Даромади давраи оянда».

Ҳангоми фурӯхтани воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ дар тарафи кредитии ҳисоби

400/3 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва дар тарафи дебетии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи даромад аз фурӯши активҳо» инъикос карда мешавад.

Хароҷотҳо аз рӯйи фурӯши активҳо дар тарафи дебетии ҳисоби 400/3 «Даромад аз фурӯши активҳо» ва кредити ҳисоби 200 «Хароҷотҳои муассиса» инъикос карда мешавад.

Ҳангоми фурӯши маҳсулоти тайёр, корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расондашуда дар тарафи дебетии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи даромад аз фурӯши бозории маҳсулоти тайёр, кор ва хизмат» ва тарафи кредитиии ҳисоби 400 «Даромад аз фурӯши бозории маҳсулоти тайёр кор ва хизмат»инъикос карда мешавад.

Маблағи ААИ аз рӯйи молҳо, корҳо ва хизматрасонии дароз дар тарафи дебетии ҳисоби 171 ва кредити ҳисоби !78 «Зиёдшавии қарздории кредиторӣ аз ААИ» инъикос меёбад.

Амалиётҳо аз рӯйи ҳисобҳо 410/1 «Натиҷаи молиявӣ аз рӯйи фонди захиравӣ» дар ҳисоби 111 «Маблағҳои аз ҳисоби соҳибкорӣ бадастомада» гузаронида мешавад».

Ҳисоби 410/2 «Натиҷаи молиявии давраҳои ҳисоботии гузашта» барои ҳисобгирии натиҷаҳои молиявии давраҳои гузашта нигаронида шудааст.

8.3.Ҳисобгирии натиҷаҳо аз рӯйи хазинаи иҷрои буҷет

Ҳисоботи 120 «Натиҷаҳо аз рӯйи хазинаҳои иҷрои буҷет» дар ташкилотҳое, ки иҷроиши буҷетро таъмин мекунанд, барои барасмиятдарории натиҷаҳои хазинаҳои иҷрои буҷет истифода бурда мешавад.

Натиҷаи охири сол аз рӯйи хазинаҳои иҷрои буҷет аз рӯйи гардишҳои дебетӣ ва кредитии ин ҳисобҳо муайян карда мешавад.

Ҳуҷҷатҳо аз рӯйи дохилшавии маблағҳо ба буҷет ва хориҷшавии маблағҳо аз буҷет ҳар рӯз дар феҳристи дохилшавӣ ва хориҷшавии маблағҳои буҷетӣ инъикос карда мешавад.

Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба буҷет дар тарафи кредитии ҳисоби 120 «Натиҷаҳо аз рӯйи хазинаҳои иҷрои буҷет» ва дар тарафи дебети ҳисоби 090 «Дохилшавии маблағҳо ба ҳисоби ягонаи буҷетӣ» инъикос карда мешавад.

Пардохти маблағҳо аз буҷет дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Натиҷаҳо аз рӯйи хазинаҳои иҷрои буҷет» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 140 «Хориҷкунии маблағҳо аз ҳисоби ягонаи буҷетӣ» инъикос карда мешавад.

8.4.Мукотиботи ҳисобҳо оид ба ҳисобгирии натиҷаи молиявӣ[1]

№	Амалиёт	Мукотиботи ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
1.	Зиёдатии воситаҳои асосактивҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ ҳангоми барӯйхатгирии ошкоршуда аз рӯйи арзиши бозорӣ даромад карда шуд	120	170
2.	Объектҳои воситаи асосӣ активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ фурӯхта шуд	178	015
3.	Воситаҳои асосӣ активҳои ғайримоддӣ ва ғайриистеҳсолӣ корношоям шуда хориҷ карда шуд	250	015
4.	Захираҳои моддӣ аз рӯйи шартномаи таъминкунандагон даромад карда шуд	090	
5.	Фурӯши маҳсулоти тайёр, корҳои иҷрошуда аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ инъикос карда шуд	153	401
6.	Ҳисоб карда шуд: -Музди меҳнат -идорпулӣ -нафақа ва дигар пардохтҳо	200	181 198 180
7.	Маблағи андоз ва дигар пардохтҳо ба буҷет даромад карда шуд.	090	198
8.	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои иҷроиш ва ба фармоишгарон супоридани махсулот, кору хизматрасонӣ, бо назардошти андози арзиши иловашуда	153	401
9.	Дар даромадҳои давраи хисоботӣ инъикос намудани маблағҳои аз фармоишгарон воридшуда барои иҷроиш ва ба онҳо супоридани маҳсулот кору хизматрасонӣ	401	400
10.	Дар даромадҳои давраи хисоботӣ инъикос намудани молҳо ва махсулоти хӯрокаи фурӯхташуда: аз рӯйи нархи харид (бе илованархҳо) ба маблағи иловаи нарх	 280 401	 400 400
11.	Ба кам намудани даромадҳои давраи хисоботӣ соқит намудани арзиши ҳақиқии махсулоти фурӯхташуда, кору хизматрасонӣ (қайдҳо хангоми аз фармоишгар ворид шудани пардохтҳо гузаронида мешаванд	400	280

[1] Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ, Душанбе. 2010. С.247.

12.	Муайян намудани натиҷаҳо аз фурӯши маҳсулоти хизматрасонӣ: фоида зарар	 400 410	 410 400
13.	Ҳисоб намудани андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба даромади буҷет аз ҳисоби фоида ворид-шаванда	410	173
14.	Дар даромадҳои давраи ҳисоботӣ инъикос намудани даромадҳои ғайриасосӣ	111, 118, 178, 401	400

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимкунандаи тартиби баҳисобгирии даромад ва хароҷотҳоро номбар кунед.
2. Кадом шакли даромадҳо ва хароҷотҳои ташкилотҳоро эътироф мекунед?
3. Таркиби даромад ва хароҷотҳои ташкилотро шарҳ диҳед.
4. Тартиб ва вазифаҳои баҳисобгирии натиҷаҳои молиявиро номбар кунед.
5. Кадом намуди ташаккулёбӣ ва баҳисобгирии натиҷаҳои молиявӣ аз рӯйи шакли муқаррарии фаъолият мавҷуд аст?
6. Чӣ тавр натиҷаҳои молиявӣ ташаккул меёбад? Баҳисобгирии даромад ва хароҷотҳо чӣ тавр ҷорӣ карда мешавад?
7. Дар зери мафҳуми ислоҳоти мувозинат чиро мефаҳмед?
8. Тартиби баҳисобгирии ҳисоббаробаркуниро бо буҷет аз рӯйи андоз ва фоида шарҳ диҳед.

БОБИ 9. ҲИСОБГИРИИ СОҲИБКОРӢ ВА ДИГАР ФАЪОЛИЯТҲОЕ, КИ ДАРОМАД МЕОРАД

9.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14.05 соли 1999, №750.
2. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ҳарсола.
4. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар муассисаҳои буҷавӣ (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).
5. Дастурамал оид ба тартиби тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботи солона ва даврии бухгалтерии муассисаҳои буҷавии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
6. Дастури методӣ оид ба инветаризатсияи моликият ва ӯҳдадории молиявӣ. Фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22.05.1997.

9.2. Ҳисобгирии хароҷотҳо оид ба истеҳсоли маҳсулот, иҷрои кор ва хизматрасонӣ

Муассисаҳои буҷетӣ ҳуқуқ доранд, ки ба фаъолияти соҳибкорӣ дар Оинномаашон пешбинишуда машғул шаванд.

Ба фаъолияти соҳибкории муассисаҳои буҷетӣ инҳо дохил мешаванд:

- хариду фурӯш ва иҷора додани захираҳои асосӣ ва амволи муассисаҳои буҷетӣ;
- савдои молҳо ва таҷҳизоти харидашуда;
- расонидани хизмати миёнаравӣ;
- ба даст овардани саҳмияҳо, вомбаргҳо ва дигар қоғазҳои қиматнок, гирифтани даромад аз онҳо (ба сифати ҳаққи саҳм ба фоиз);
- машғул шудан ба дигар фаъолиятҳои фоидаовари дар Оиннома зикршуда (кор ва хизматрасонӣ), ки ба истеҳсоли маҳсулот алоқаманд нестанд.

Барои ҳисобгирии хароҷотҳо оид ба барориш маҳсулот, иҷрои кор ва хизматрасонии ҳисоби 220 тайёркунии масолеҳҳо, маҳсулоти тайёр, иҷрои кор ва хизматрасонӣ истифода бурда мешавад.

Дар ин ҳисоб хароҷотҳои зерин ба ҳисоб гирифта мешаванд:

- хароҷотҳо барои истеҳсол ва фурӯши маҳсулоти тайёр;
- хароҷотҳо барои иҷрои кор ва хизматрасонӣ, хароҷотҳо дар доираи фаъолияти соҳибкорӣ.

Ҳисобгирии хароҷот ва комуникатсияи арзиши аслии маҳсулот, иҷрои кор ва хизматрасонӣ дар бисёр мавридҳо аз хосияти соҳавии муассисаҳои буҷетӣ вобастагӣ дорад. Барои ҳамин ҳангоми ташкили ҳисобгирии хароҷот камуникатсияи арзиши аслии маҳсулоти тайёр, кор ва хизматрасонӣ аз рӯйи ҳисоби 200 ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳавӣ мақсаднок истифода бурда мешавад.

Дар доираи фаъолияти соҳибкорие, ки даромад меорад, қайдҳои зерини муҳосибавӣ инъикос карда мешавад.

Дар тарафи дебети ҳисоби 080 «Зиёдшавии арзиши тайёркунии масолеҳҳо, маҳсулоти тайёр (кор ва хизматрасонӣ)», ҳамаи хароҷотҳо барои тайёркунии маҳсулот, иҷрои кор ва хизматрасонӣ; арзиши масолеҳи сарфшуда,маблағи ҳисобкардашудаи хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва обективҳои ғайримоддӣ, маблағи ҳисобкардашудаи музди меҳнати кормандони ба фаъолияти соҳибкорӣ машғул буда, ҳиссаҷудокунӣ аз рӯйи фонди музди меҳнат ва ғайра дар тарафи кредитии ҳисобҳои 080, 176, 067, 020,176/1, 180 нишон дода мешавад.

Баъзе хароҷотҳо аз рӯйи фаъолиятҳое, ки даромад меорад, дар ҳисоби 200 «Хароҷотҳои муассиса нишон дода мешавад».

Дар тарафи дебетии ҳисоби 250 «Хароҷотҳо барои хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ» маблағҳои ҳисобкардашудаи хӯрдашавии воситаҳои асосӣ бо алоқамандии ҳисобҳои (кредитӣ) 020, 019, 020/1 инъикос карда мешавад.

Дар ҳисоби 200/1 хароҷоти захираҳои моддӣ, захираҳои моддӣ дар фаъолияти асосӣ ва соҳибкорӣ истифода шуда, (дар тарафи кредитии захираҳои моддӣ ба ҳисоб гирифта мешавад. Дар охири моҳ арзиши захираҳои модии

харчшуда аз кредити ҳисоби 200/1 ба дебети ҳисобии 080 гузаронида мешавад.

Дар ҳисоби 200/1 «Дигар хароҷотҳо» хароҷотҳо барои пардохтҳо ба фаъолияти соҳибкор тааллуқдошта ба ҳисоб гирифта мешавад:

- андозҳо ба буҷет;
- боҷи давлатӣ;
- ҷаримаҳо;
- дигар пардохтҳо.

Ҳангоми супориши (истеҳсолоти) маҳсулоти тайёр ва аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ ба анбор супоридан дар тарафи кредитии ҳисоби 178 «Камшавии арзиши маҳсулоти тайёр, иҷрои кор ва хизматрасонӣ» ва дар тарафи дебетии ҳисоби 080 «Зиёдшавии арзиши маҳсулоти тайёр» инъикос карда мешавад.

9.3. Маҳсулоти тайёр ва баҳодиҳӣ ба он. Ҳисобгирии дохилшавиии маҳсулоти тайёр

Вазифаҳои асосии баҳисобгирии маҳсулоти тайёр аз инҳо ибоат аст:

- дуруст ва саривақт ба ҳисобгирии миқдор ва ҳаракати маҳсулоти тайёр дар анборҳо, яхдонҳо ва дигар ҷойҳои нигоҳдории маҳсулот;
- назорат аз рӯйи иҷроиши нақшаҳо ҳаҷм, навъ, сифати маҳсулоти истеҳсолшуда;
- назорат аз рӯйи ҳифзнамоии маҳсулоти тайёр ва ғайра.

Маҳсулоти тайёр чун қоида бояд ба анбор ба шахси ҳисобдиҳанда супорида шавад.

Маҳсулоти тайёр дар ҳисобгирӣ аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ дар асоси талабнома- борхат ба ҳисоб гирифта мешавад ва дар тарафи дебетии ҳисоби 400 «Зиёдашавии арзиши маҳсулоти тайёр» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 178 «Камшавии арзиши маҳсулоти тайёр (иҷро, кор ва хизматрасонӣ) инъикос карда мешавад.

Аз ҳисоби баровардани маҳсулоти тайёр дар вақти фурӯши он дар тарафи кредити ҳисоби 400 «Камшавии арзиши маҳсулоти тайёр» ва дебетии ҳисоби 080 «Даромад аз фурӯши маҳсулоти тайёр (кор аз хизмат)» инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикии маҳсулоти тайёр дар варақаҳо маблағ, миқдори маводҳои арзишнок қайд карда мешавад. Шахсони аз ҷиҳати моддӣ масъул ҳисобгирии маҳсулоти тайёрро дар китоби баҳисобгирии маводҳои арзишнок аз рӯйи номгӯй, навъ ва миқдор мебаранд.

Маҳсулоти тайёр аз рӯйи арзиши аслии ҳақиқӣ (аз рӯйи ҳароҷотҳои барои истеҳсоли маҳулоти тайёр муайян шуда) баҳо дода мешавад.

9.4. Ҳисобгирии фурӯши маҳсулот, кори иҷрошуда ва хизматрасонӣ

Фурӯши маҳсулот дар асоси шартномаҳои басташуда, ё ин ки бо роҳи савдои озод ва ба таври чакана амалӣ мегардад.

Дар шартномаҳои барои таъмини маҳсулоти тайёр таъминкунанда ва харидор, нишондиҳандаҳоро оиди маҳсулот, нарх, тартиби ҳисоббаробаркунӣ, маблағи ААИ ва дигар мушаххасот нишон дода мешавад.

Дар асоси талабнома – борхати молӣ – нақлиётӣ, борхати роҳи оҳан ва дигар ҳуҷҷатҳо барои баровардани маҳсулот ба дигар тарафҳо дар бухгалтерия якчанд нусха талабномаи пардохтӣ барои ҳисоббаробаркунии ба харидорон ба воситаи бонк тартиб дода мешавад.

Дар талабномаи пардохтӣ номгӯй ва ҷойи таъминкунанда ва харидор, рақами шартномаи таъминкунӣ, маблағи пардохт аз рӯйи шартнома, тарифҳои нақлиётӣ, маблағи ААИ нишон дода мешавад.

Ҳисобкунии маблағҳои супоришдиҳандагон дар асоси шартнома ва ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунӣ барои маҳсулоти тайёр, иҷрои кор ва хизматрасонӣ дар тарафти дебетии ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарздории дебитиро аз рӯйи даромад аз фурӯши маҳсулоти тайёр, дар бозор иҷрои кор ва хизмат» ва дар тарафи кредитии ҳисоби 400 «Даромади давраи ҳисоботӣ» бурда мешавад.

Дохилшавии воситаҳои пулӣ аз фурӯши маҳсулоти тайёр, кор ва хизмат дар тарафи дебетии ҳисоби 090 «Дохилшавии воситаҳои пулии муассиса» ва ҳисоби дар бонк буда ва дар тарафи кредитии ҳисоби 178 «Камшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи даромад аз фурӯши маҳсулоти тайёр, иҷрои кор ва хизматрасонӣ» инъикос карда мешавад.

Ҳисобкунии андоз аз фоида дар тарафи дебетии ҳисоби 173 «Даромад аз фурӯши маҳсулоти тайёр, дар бозор кор ва хизматрасонӣ» ва кредити ҳисоби 178 «Зиёдшавии қарздории дебиторӣ аз рӯйи андоз аз фоида» инъикос карда мешавад.

Пардохти андоз аз фоида дар тарафи дебетии ҳисоби 173 «Камшавии қарздории кредиторӣ аз рӯйи андоз аз фоида» ва кредити ҳисоби 090 «Хоричкунии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисобҳои дар бонк буда» ба ҳисоб гирифта мешавад».

9.5. Мукотиботи ҳисобҳо оид ба фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар корҳо, ки даромад меорад[1]

№	Амалиёт	Мукотиботи ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
1.	Музди меҳнати кормандон ба фаъолияти соҳибкорӣ машғулбуда ҳисоб карда шуд	200	180
2.	Маҳсулоти тайёр қабул карда шуд	063	178
3.	Маҳсулоти тайёр ҳангоми фурӯш аз ҳисоб бароварда шуд	178	063
4.	Воситаҳои пулӣ аз маҳсулоти тайёр, кор ва хизматрасонӣ даромад карда шуд	120	080
5.	Андоз аз фоида ба буҷет гузаронида шуд	400	173
6.	Маблағи андоз аз фоида ба буҷет гузаронида шуд	173	090
7.	Маблағи ААИ ба буҷет гузаронида шуд	090	171
8.	Аз эътибор соқит намудани хароҷотҳо вобаста ба тақсим намудани онҳо ба зерҳисобҳои дахлдори хароҷотҳо	200, 201, 220, 221, 225	210
9.	Сармоякунонии хароҷот дар давоми давраи ҳисоботӣ барои таъмини эҳтиёҷот ва рушди фаъолияти асосии муассисаҳои таълимӣ	225	200
10.	Дар асоси ҳисоботи солонаи муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ қарор доранд, аз эътибор соқит намудани маблағи хароҷотҳо дар охири сол	230, 231	200, 201,203
11.	Таъсис додани маблағҳо аз ҳисоби фоида:		
	барои ҳавасмандгардонии моддӣ ва пардохтҳои иҷтимоӣ	410	240
	барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддию техникӣ	410	241
12.	Ворид шудани маблағҳо барои мақсадҳое, ки мутобиқи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ба иҷроиши фаъолияти асосӣ алоқаманданд	110	270
13.	Дар охири рӯзи моҳи декабр соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқие, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фоида таъсисдодашуда, гузаронида шудаанд	240, 241	223

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010.С.245-246.

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои меъёрии танзимкунандаи қоидаи баҳисобгирӣ ва тартиби ҳисобгирии хароҷотро барои истеҳсоли маҳсулот истифодашавандаро номбар кунед.
2. Таснифоти асосии хароҷотҳоро шарҳ диҳед.
3. Вазифаҳои асосии баҳисобгирии хароҷот, истеҳсоли маҳсулот, иҷрои кор ва хизматро номбар кунед.
4. Гурӯҳбандии хароҷотҳо аз рӯйи моддаҳои калкулятсия барои чӣ зарур аст?
5. Усулҳои баҳисобгирии хароҷотро барои истеҳсолот номбар кунед.
6. Асосҳои ташкилии баҳисобгирии аналитикии хароҷотҳои умумиистеҳсолӣ ва умумихоҷагиро шарҳ диҳед.
7. Барои баҳисобгирии хароҷотҳои истеҳсолӣ кадом ҳисобҳо истифода карда мешаванд?
8. Кадом тарзҳои тақсимоти хароҷотҳои бавосита дар ташкилотҳо истифода карда мешавад?
9. Тартиби чараёни танзими меъёри фурӯши маҳсулотҳоро (молҳо, кор ва хизматро) шарҳ диҳед.
10. Шакли асосии алоҳидаи созишномаро (шартномаи хариду фурӯши маҳсулот, фиристодани маҳсулот, кор ва хизматрасониро) фаҳмонед.
11. Аломатҳои воридшавии мадохилотро аз фурӯши маҳсулот (кор ва хизмат дар ҳисобгирии бухгалтериро) номбар кунед.
12. Хусусияти баҳисобгирии фурӯши маҳсулотҳои хоҷагии қишлоқ (молҳо, иҷрои кор, хизматрасонӣ) дар соҳаи маориф, илм, тандурустӣ дар чӣ зоҳир мегардад?

БОБИ 10. ҲИСОБГИРИИ ХАРОҶОТҲОИ ИҶОЗАТДОДАШУДА

10.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ҳарсола.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ», 14 майи соли 1999, №750.
3. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ шудааст).

10.2 Ҳисобгирии меъёрии ӯҳдадории буҷетӣ

Ҳисобгирии хароҷотҳои иҷозатдодашуда дар ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» бурда мешавад. Ҳисобгирии ӯҳдадории буҷетии қабулшуда дар ҳисоби 140/1 «Ӯҳдадории буҷетии қабулшудаи соли ҷорӣ» бурда мешавад. Ташкилотҳое, ки иҷроиши буҷетро таъмин мекунанд, ҳисобгирии маблағҳои ӯҳдадории буҷетиро дар давоми соли ҷорӣ, ҳисобгирии меъёриҳои ӯҳдадории буҷетии дар роҳ бударо дар ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» ба ҳисоб мегиранд. Ин ҳисоб аз зерҳисобҳои зерин иборат аст:

140/1 «Меъёрҳои додашудаи ӯҳдадории буҷети соли ҷорӣ».

140/2 «Меъёрҳои қабулшудаи ӯҳдадории буҷетӣ».

140/3 «Меъёрҳои ӯҳдадории буҷети дар роҳ буда».

Амалиётҳо аз рӯйи ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ инъикос карда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои

хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо»дар варақаи ҳисобгирии натиҷаҳои ӯҳдадории буҷетӣ бурда мешавад.

Варақа аз мушаххасот ва нишондиҳандаҳои зерин иборат аст:

- дар қисми сарлавҳа таърихи санаи варақа, номгӯи ташкилоте, ки иҷроиши хазинавии буҷетро таъмин мекунад, намуди маблағ фиристонандаи меъёрҳо номгӯи буҷет, воҳиди ченак нишон дода мешавад.
- дар қисми барасмиятдарории имзои сармуҳосиб, сардори шӯъба, сана нишон дода мешавад.

Ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблаггузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» барои ҳисобгирии маблағҳои меъёрҳои ӯҳдадории буҷетии тасдиқшудаи тақсимоти асосии маблағҳои буҷетӣ, ташкилотҳое, ки иҷроиши буҷетро таъмин мекунанд, нигаронида шудааст.

Дар тарафи кредитии ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» дар алоқамандӣ бо дебети ҳисоби 140/1 ҷудошудаи буҷет инъикос карда мешавад.

Дар тарафи дебетии ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» дар алоқамандӣ бо кредити ҳисоби 140/1 «Меъёрҳои ӯҳдадории буҷетии додашуда» инъикос карда мешавад.

Ҳисоби 140/3 «Меъёрҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ дар роҳ буда» барои ҳисобгирии маблағи лимитҳои ӯҳдадории буҷетӣ дар давраи ҳисоботӣ, вале дар давраи ҳисоботи оянда қабул кардашаванда нигаронида шудааст.

10.3. Ҳисобгирии ӯҳдадориҳои қабулшудаи буҷетӣ дар соли ҷорӣ ва маблағи ҷудошуди буҷет

Гирандагони маблағҳои буҷетӣ, ташкилотҳои қабулшудаи буҷетиро дар ҳисоби 090 «Пулгузаронӣ аз маблагҳои буҷети ҷумҳуриявӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеияти тақсимотчии асосӣ қарор доранд ва дигар чораббиниҳо» бурда мешавад.

Маблағи ӯҳдадориҳои қабулшудаи буҷетӣ дар тарафи кредитии ҳисоби 090 дар алоқамандии бо дебети ҳисоби 140/1 «Меъёри додашудаи ӯҳдадории буҷетӣ» инъикос карда мешавад. Дар асоси ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи ӯҳдадориҳои қабулшуда: шартнома ё дигар ҳуҷҷатҳои ивазкунандаи он – ҳисобҳо, чеки хазинавӣ, борхатҳои молӣ–нақлиётӣ, замимаи пардохтию ҳисоббаробаркунӣ ба расмият дароварда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ ӯҳдадориҳои қабулшудаи буҷетӣ дар журнали бақайдгирии ӯҳдадориҳои қабулшудаи буҷетӣ бурда мешавад. Дар журнал –номгӯ,сана ва рақами ҳуҷҷат,рақами ҳисоб, маблағ нишон дода мешавад.

Ҳисоби 140/1 «Меъёри додашудаи ӯҳдадории буҷетӣ» барои ҳисобгирии тақсимотчии асосии маблағҳои буҷетӣ, ташкилотҳое, ки иҷроиши буҷетро таъмин мекунанд, маблағҳои ҷудошудаи буҷетии тасдиқшуда нигаронида шудааст.

Дар тарафи дебетии ин ҳисоб маблағҳои тасдиқшудаи –маблағи ҷудошудаи буҷет дар алоқамандӣ бо кредити ҳисоби 140 «Ҳисоббаробаркунӣ оид ба маблағгузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо» инъикос карда мешавад.

10.4.Мукотиботи ҳисоб оиди баҳисобгирии хароҷотҳои иҷозатшудаи буҷет

№	Амалиёт	Кореспонденсияи ҳисобҳо	
		Дебет	Кредит
1.	Маблағи лимитҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ ва маблағи ҷудошудаи буҷетӣ инъикос карда шуд	090	140
2.	Маблағи лимитҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ дар роҳ буда инъикос карда шуд	090	140/3
3.	Маблағи лимитҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ ба тақсимотчиён дода шуда инъикос карда шуд	090	140/1
4.	Маблағҳои қабулшудаи ӯҳдадориҳои буҷетӣ инъикос карда шуд	090/1	140

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрии танзимкунандаи баҳисобгирии харачотҳои иҷозат дода шударо номбар кунед.
2. Меъёри ӯҳдадории буҷетӣ чӣ маъно дорад?

3. Бахисобгирии ӯҳдадориҳои буҷетӣ дар асоси кадом ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ ташкил карда мешавад?
4. Асоси баҳисобгирии ӯҳдадориҳои қабулшудаи бу-ҷетӣ дар соли ҷорӣ аз маблағҳои ҷудошудаи буҷет чӣ фарқ дорад?
5. Барои бахисобгирии харачотҳои иҷозат дода шуда кадом ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ истифода карда мешавад?
6. Тартиби санчиши ҷараёни баҳисобгирии харачотҳои иҷозат дода шударо шарҳ диҳед.
7. Дар бораи мукотиботи ҳисоби бухгалтерӣ дар бораи баҳисобгирии харочотҳои иҷозат дода шудаи буҷет маълумот диҳед.

БОБИ 11. ҲИСОБГИРИИ АМАЛИЁТҲО ОИД БА ТАВРИ МАРКАЗОНИДАШУДА ТАЪМИН НАМУДАНИ МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ БО МАВОДҲОИ АРЗИШНОК

11.1 Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳисобгирии бухгалтерӣ» аз 14 майи соли 1999, №750.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Точикистон», ҳарсола.
3. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Точикистон.
4. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №175 тасдиқ карда шудааст).
5. Дастури методӣ оид ба инвентаризатсияи (баруйхатгирии) моликият ва ӯҳдадории молиявӣ. Фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22.05 соли 1997, №45.

11.2. Ҳисобгирии амалиётҳо оид ба таври марказонидашуда таъмин кардани муассисаҳои супоришдиҳаида

Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон аз рӯйи шакли марказонидашуда таъмин кардани муассиса бо маводҳои арзишнок аз тарафи муассисаи болоӣ (супоришдиҳанда) гузаронида мешавад. Дар ин ҳолат супоришдиҳанда чунин қайдҳои бухгалтериро оид ба ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаи маводҳои арзишнок бо таври марказонидашуда таъминкунии муассисаҳо мегузаронад.

Бо маблағи пешпардохти гузаронидашуда ҳисоби аналитикии 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён» дебет ва ҳисоби 101 «Хориҷшавии воситаҳои пулии муассиса аз ҳисоби дар бонк буда» кредит мешавад.

Муассисаҳои супоришдиҳанда ба муассиса борқабулкунанда хабарнома мефиристад.

Муассисаи борқабулкунанда хабарномаро дар ду нусха қабул мекунад ва ҳангоми қабул кардани маводҳои моддии арзишнок ба муассисаи болоии супоришдиҳанда нусхаи дуюми хабарномаро бармегардонад.

Муассисаи супоришдиҳанда ҳангоми қабул кардани аз муассиса хабарнома инчунин санади камомади маводҳои моддии арзишноки ошкоршуда қайдҳои зерини бухгалтериро мегузаронанд.

Аз рӯйи ҳисоббароборкунии бо молтаъминкунандагон дар дебети зерҳисоби 150 маблағҳои барои масолеҳи сохтмонӣ, конструксия ва қисмҳои пардохтшуда нависонда шуда, ва дар зерҳисобҳои 091, 097, 101, 102, 111, 118 кредит карда мешавад. Ба арзиши масолеҳи қиматноке, ки аз молистеҳсолкунандагон ба анбор ворид шудааст, зерҳисобҳои 040, 041 ё 150 дебет карда шуда, зерҳисоби 150 кредит карда мешавад, агар масолеҳи қиматнок дар анбор нигоҳдошта нашуда ба пудратчиён доро шавад.

Дар зерҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркуниҳо бо харидорон ва супоришдиҳандагон барои корҳои иҷро шуда ва хизматҳои расонида шуда» ҳисоббаробаркуниҳо бо харидорон ва супоришдиҳандагон аз рӯйи корҳои иҷрошуда, хизматҳои расонидашуда ва маҳсулотҳои тайёр намудаи муассиса ба ҳисоб гирифта мешаванд.

Дар дебети зерҳисоби 153 арзиши ба харидорон ва супоришдиҳандагон пешниҳод намудаи муассиса аз рӯйи

маҳсулотҳои баровардашуда, кори хизматрасониҳои иҷрошуда ва супоридашуда ба назардошти андози арзиши иловашуда нависонда мешавад ва дар ин сурат зерҳисоби 401 кредит карда мешавад.

Дар кредити зерҳисоби 153 маблағи аз харидорон ва супоришдиҳандагон дохил шуда нависонда мешавад, дар ин ҳолат зерҳисобҳои 111,118,120,155 кредит карда мешаванд.

Пардохти ҳисоби таъминкунанда дар тарафи дебети ҳисобҳои 153 камшавии қарздории кредиторӣ аз рӯйи бадастории захираҳои моддӣ ва кредити ҳисоби 401 «Даромади давраи оянда» инъикос карда мешавад.

Барои баҳисобгирии маводҳои моддии арзишнок оид ба таври марказонидашуда таъмин намудани муассисаҳои буҷетӣ, китобии баҳисобгирии материалҳои арзишнокро истифода мебаранд. Дар китоб: сана ва рақами хабарнома, номи таъминкунанда, номгӯйи маводҳои арзишнок, рамз, сана ва рақами ҳисоби таъминкунанда, маблағ ва ғайра навишта мешавад.

11.3. Ҳисобгирии амалиётҳо оид ба таври марказонидашуда таъмин кардани муассисаҳо бо маводҳои арзишнок

Қабули маводҳои арзишнок оид ба таври марказонидашуда таъмин кардан бо тартиби зерин амалӣ гардонида мешавад.

Объектҳои воситаҳои асосӣ ва актҳои ғайримоддӣ ба муассисаи борқабулкунанда дохилшуда дар тарафи дебетии ҳисоби 250 «Фондҳои воситаҳои асосӣ» дар тарафи дебетии ҳисоби 251 «Фондҳои активҳои ғайримоддӣ».

Ҳисобгирии объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ ва захираҳои моддӣ дар тарафи дебетии ҳисоби 250 «Воситаҳои асосӣ», 251 «Активҳои ғайримоддӣ», 040 «Захираҳои моддӣ» ва кредити ҳисоби 030 «Камшавии маблағгузорӣ ба воситаҳои асосӣ», 031 «Камшавии маблағгузорӣ ба активҳои ғайримоддӣ», 080 «Камшавии арзиши тайёркунии материалҳо, маҳсулоти тайёр» (кор, хизматрасонӣ) инъикос карда мешавад.

11.4. Мукотиботи ҳисобҳо оид ба ҳисобгирии амалиётҳои ба таври марказонида таъмин намудани муассисаҳои буҷетӣ бо маводҳои арзишнок[1]

№	Амалиётҳои бухгалтерӣ	Дт	Кт
1	Ба пудратчиён гузаронидани маблағ барои иҷрои корҳои сохтмонию васлкунӣ, интиқолдодани масолеҳу қисмҳо ва конструксияҳо ба онҳо	150	040,041,091, 101,110,111
2	Ба пудратчиёни хориҷӣ интиқол додани маблағ аз рӯйи шартномаҳои иҷроиши корҳои сохтмонию васлкунӣ	150	097,102,118
3	Аз молтаъминкунандагон қабул намудани масолеҳи қиматнок	040,041,043	150,178
4	Аз тарафи пудратчиён ичро намудани корҳои васлкунию сохтмонӣ	203, 224	150
5	Ба супоришчиён аз рӯйи нархҳои шартномавӣ пешниҳод намудани ҳисобнома оиди маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, бо назардошти андози арзиши иловашуда	153	401
6	Аз пудратчиён ворид намудани (қабул намудани) пардохтҳо барои маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, аз рӯйи арзиши шартномавӣ	111, 118, 120, 155	153
	Ҳамзамон қайдҳои зерини дуюм гузаронида мешаванд: ба маблағи андози арзиши иловашуда, ки ба буҷет бояд пардохт карда шавад	401	173
	ба даромадҳои давраи ҳисоботӣ аз рӯйи арзиши шартномавӣ	401	400
	ба даромади даврахои ҳисоботӣ соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқии маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳои ба супоришчиён додашуда ва пардохтгардида, бо арзиши шартномавӣ	400	280

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрии танзимкунандаи баҳисобгирии амалиётӣ оид ба таври марказонидашуда таъмин намудани ташкилотҳои буҷетӣ бо маводҳои арзишнокро номбар кунед.

---

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе. 2010.С.241-242.

2. Мафҳумҳои таъминкунанда, пудратчӣ, харидор ва супоришдиҳандаро шарҳ диҳед.
3. Баҳисобгирии амалиётҳои ба таври марказонидашуда таъмин намудани ташкилотҳои буҷетӣ бо ин маводҳо ба таври ғайри мақсаднок чӣ фарқ дорад?
4. Ҳуҷҷатҳои асосии даромад кардани маводҳои арзишнок ва аз анбор ба истеҳсолот ҷудо кардани онҳоро номбар кунед.
5. Тартиби ҳисоббаробаркуниро оид ба барнагардонидани зарари моддиро шарҳ диҳед.
6. Қарздории дарозмуддат чист? Сабабҳои пайдо шудани онро номбар кунед.
7. Тартиби баҳисобгирии аналитикӣ ва синтетикии ҷараёни таъминкунии муассисаҳо бо маводҳои арзишнокро шарҳ диҳед.
8. Қарздории дебиторӣ ва кредиторӣ аз рӯйи ба таври марказонидашуда таъминкунии муассисаҳо бо маводҳои арзишнокро фаҳмонед.
9. Таъсири ҳисобҳоро дар бораи баҳисобгирии амалиётҳои ба таври марказонидашуда таъмин намудани муассисаҳои буҷетӣ бо маводҳои арзишнокро шарҳ диҳед.

БОБИ 12. ҲИСОБГИРИИ МАВОДҲОИ АРЗИШНОКЕ, КИ БА ТАШКИЛОТ ТААЛЛУҚ НАДОРАНД

12.1.Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ». 14-уми майи 1999, №750.
2. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
3. Дасртурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).
4. Дастури методӣ оид ба рӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадории молиявӣ. Фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон 22.05 соли 1997, №45 тасдиқ карда шудааст.

12.2. Ҳолати умумӣ

Маводҳои арзишнок, ки муваққатан дар ташкилот мавҷуд аст ва бо ташкилот тааллуқ надорад (воситаҳои асосии ба иҷора додашуда) маводҳои арзишнок, ки барои нигоҳдории махсус қабул карда шудааст, дар ҳисобҳои ғайритавозунӣ, инчунин тавозунҳои ҳисоботҳои ҷиддӣ ба ҳисоб гирифта мешавад. Ҳамаи молу масолеҳи қиматнок, инчунин воситаҳои асосии ба иҷора додашудаи дар ҳисобҳои ғайритавозунӣ ба ҳисоб гирифта шуда, аз рӯйи тартиб мӯҳлати барои маводҳои арзишнок муқарраршуда ба рӯйхат гирифта мешаванд.

Баҳисобгирии дар ҳисоби ғайритавозунӣ аз рӯйи системаи оддӣ, яъне бе навишти дутарафаи амалиётҳои аз рӯйи ҳаракати маводҳои арзишнок бурда мешавад.

12.3. Ҳисобгирии воситаҳои асосии ба иҷора додашуда

Иҷорадиҳанда воситаҳои асосии ба иҷора додашударо дар ҳисоби ғайритавозунӣ 01 «Воситаҳои асосии ба иҷора додашуда» аз рӯйи арзиши аввалаи дар шартномаи иҷора нишондодашуда ба ҳисоб мегирад, ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ин ҳисоб оиди ҳар як объекти воситаҳои асосӣ аз рӯйи рақами инвентарӣ дар варақа аз рӯйи маблағ ва миқдори баҳисобгирии маводҳои арзишнок бурда мешавад.

12.4. Ҳисобгири маводҳои арзишнок, ки барои нигоҳдории махсус қабул карда шудааст

Барои ҷамъоварии маълумот оид ба миқдор ва ҳаракати «Маводҳои арзишнок, ки барои нигоҳдории махсус қабул карда шудааст» истифода бурда мешавад. Дар ин ҳисоб инчунин ашё ва маводҳои барои коркард қабул шуда аз рӯйи нархи дар шартномаи маводҳои арзишнок, нишон дода шуда, ба ҳисоб гирифта мешавад. Ҳисобгирии аналитикии маводҳои арзишнок, ки барои нигоҳдории махсус қабул карда шудааст, аз рӯйи намуд, навъ, ҷойи нигоҳдорӣ ва аз рӯйи нархҳои шартномавӣ ё нархи харид бурда мешавад. Ҳисобгирии аналитикии ашё ва маводҳои барои кор-

кард қабулшуда аз рӯйи намуд, навъи маводҳо, ҷойи нигоҳдории онҳо дар варақа аз рӯйи маблағ-миқдори маводҳои арзишнок бурда мешавад.

12.5. Ҳисобгирии тавозунии ҳисоботҳои қатъӣ

Тавозунҳои ҳисоботҳои катъӣ (дафтари хати расидҳо, сарбарг, шаҳодатнома ва ғайра) дар ҳисоби ғайритавозунии 04 варақаҳои ҳисоботҳои қатъӣ ба ҳисоб гирифта мешавад. Аз эътибор соқит намудани сарбаргҳои ҳисоботҳои қатъии сарфшуда, инчунин вайроншуда дар санади оиди аз эътибор соқит намудани сарбаргҳои ҳисоботҳои ҷиддӣ ба расмият дароварда мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ оиди ин ҳисоб аз рӯйи ҳар як намуди варақаҳои ба ҷойи нигоҳдории онҳо дар «Китоб оиди ҳисобгирии варақаҳои ҳисоботҳои махсус» бурда мешавад.

Дар ин китоб ҳисобгирии сарбаргҳои ҳисоботҳои катъӣ, дафтарчаи меҳнатӣ, аз рӯйи намуд, силсила ва рақам, инчунин ҷойи нигоҳдорӣ бо нишон додани санаи додани сарбаргҳои ҳисоботҳои қатъӣ, миқдор ва арзиши онҳо бурда мешавад. Китоб бояд бо ресмон баста шуда бо сурғоч мӯҳр зада шуда бошад. Миқдори варақҳо бояд аз тарафи роҳбари ташкилот тасдиқ шуда бошад.

12.6.Ҳисобгирии соқит намудани қарзҳои дебиторҳое, ки қобилияти баргардонии қарзро надоранд

Барои ҷамъоварии маълумот оид ба ҳисобгирии соқит намудани қарзҳои дебиторҳое, ки қибилияти баргардонии қарзҳоро надоранд дар ҳисоби 05 «Аз эътибор соқит гардонидани қарзи дебиторони ба адои қарз ноқобил» ба ҳисоб гирифта мешавад.

Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ин ҳисоб варақаи ҳисобгирии маблағҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бо нишондоди насаб, ном ва номи моддаи қарздор ё ин ки мушаххасоти шахсони ҳуқуқӣ бурда мешавад.

12.7. Ҳисобгирии маводҳои арзишноке, ки аз рӯйи таълими марказонидашуда ҳаққаш дода шудааст

Маводҳои арзишнок, ки бо ташкилотҳои болои ҳаққаш дода шуда ва бо таври таъминотӣ ба ташкилот (борқабулкунанда) фиристода шудааст, дар ҳисоби ғайритавозунии 06 «Масолеҳи қиматноки бо таъминоти марказонидашуда пардохтшаванда» бурда мешавад. Ҳисобгирии аналитикӣ аз рӯйи ин ҳисоб дар китоби баҳисобгирии маводҳои арзишноке, ки ба таври марказонида ҳаққаш дода шудааст, аз рӯйи ҳар як муассиса (борқабулкунанда) бурда мешавад.

12.8. Ҳисобгирии қарздории хонандагон ва донишҷӯён барои баргардонидани арзиши маводҳои арзишнок

Барои ҳисобгирии қарздории хонандагон ва донишҷӯён барои баргардонидани арзиши маводҳои арзишнок ҳисоби 07 қарздории хонандагон ва донишҷӯён барои баргардонии арзиши маводҳо истифода бурда мешавад. Ҳисобгирии аналитикӣ оиди ҳисоби 07 аз рӯйи ҳар як хонанда ва донишҷӯй дар варақаи баҳисобгирии маблағҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо бурда мешавад.

12.9. Ҳисобғирии дигар маводҳои арзишнок дар ҳисобҳои ғайритавозунӣ

Барои ҳисобгирии дигар маводҳои арзишнок, ки ба ташкилот тааллуқ надошта, ҳисобҳои 08 «Тӯҳфа ва ҷомҳои гузорандаи варзишӣ, мукофотҳо, кубокҳо ва дигар тӯҳфаҳои арзишнок;

09. Роҳхатҳои пардохнашаванда;

10.Пардохти зиёдатии нафақа ва ёрдампулиҳо дар натиҷаи нодуруст истифода бурдани қонунгузорӣ дар бораи нафақаву ёрдампулиҳо, хотоиҳо дар вақти баҳисобгирӣ бааламаломада;

11. Ашёҳои таълимӣ-техникии ҳарбӣ;

12. Қисмҳои эҳтиётии воситаҳои нақлиёт, ки бар ивази қисмҳои фарсудашуда дода шудааст;

13. Кафолатҳои мунисипиалӣ ва давлатӣ;

14.Таҷҳизоти махсус барои иҷроиши корҳои илмӣ-тадқиқотӣ аз рӯйи шартнома бо супоришдиҳанда;

15. Таҷҳизотҳои экспериментали̇;

16. Ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунӣ;

17. Ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи набудани маблағ дар вақташ пардохт нашуда;

18. Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба ҳисоби дар бонк будаи ташкилот (муассиса);

19.Хориҷшавии воситахои пулӣ аз ҳисоби дар бонк будаи ташкилот(муассиса).

Саволнома

1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрии танзимкунандаи баҳисобгирии маводҳои арзишнок, ки ба ташкилот тааллуқ надорад, номбар кунед.
2. Манбаъҳои ташаккулёбии маводҳои арзишноке, ки ба ташкилот тааллуқ надорад, номбар кунед.
3. Тартиби баҳисобгирии аналитикӣ ва ҳуҷҷатҳои ибтидоиро оид ба ҳисобгирии маводҳои арзишноке, ки ба ташкилот тааллуқ надоранд, шарҳ диҳед.
4. Дар бораи воситаҳои асосии ба иҷора дода шуда, тартиби ҳисоб кардани хӯрдашавии аз рӯйи воситаҳои асосии ба иҷро расида, маълумот диҳед.
5. Дар бораи хусусияти баҳисобгирии маводҳои арзишноки барои нигоҳдории махсус қабул карда шуда, маълумот диҳед.
6. Дар бораи баҳисобгирии бонкии ҳисоботҳои ҷиддӣ маълумот диҳед.
7. Тартиби баҳисобгирии соқит кардани қарзҳои дебиториро, ки муассисаҳо қобилияти баргардонидани қарзро надоранд, фаҳмонед.
8. Ҳуҷҷатҳои ибтидоиро дар бораи баҳисобгирии қарздории хонандагон ва донишҷӯён барои баргардонидани арзиши маводҳо ва ё арзиши таҳсилро ба ҷойи кори таъминшуда ҳозир намударо, номбар кунед.
9. Дар бораи ҳисобҳои паситавозунӣ маълумот диҳед.
10. Дар бораи рӯйхатгирии маводҳои арзишноке, ки ба ташкилот тааллуқ надорад, маълумот диҳед.

11. Аз рӯйи маводҳои дар рафти рӯйхатгирӣ барзиёд (ё камомад) муайян карда шуда, маълумот диҳед.

БОБИ 13. ҲИСОБОТИ МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

13.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ». 14 майи соли 1999, №750.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ҳамасола.
3. Кодекси шарвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
4. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2010.
5. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. (бо фармони Вазири молия аз 26 декабри соли 2000, №157 тасдиқ карда шудааст).
6. Дастурамал оид ба барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадории молиявӣ. Фармони Вазири молияи ҶТ аз 22.05 соли 1997, №45.
7. Дастурамал оид ба тартиб додан ва пешниҳод кардани ҳисоботҳои солона ва даврии бухгалтерии корхонаҳои буҷавии ҶТ. Фармони Вазири молия аз 2 октябри соли 2006.

13.2. Ҳолати умумӣ

Ҳисобот системаи нишондиҳандаҳои ба ҳам алоқаманду пайваста буда,омили баҳо додан ба натиҷаи ниҳоӣ ва сифати кор, оид ба иҷрои нақша, инчунин дуруст истифода бурдани захираҳои меҳнатию воситаҳои истеҳсолӣ ва ба фаъолияти молиявию хоҷагии корхона, дар давраи ҳисобот мебошад.

Нишондиҳандаҳои ҳисобот бо роҳи давра ба давра хулоса баровардан ва ҷамъбаст намудани маълумотҳои ҳисобдории бухгалтерӣ ҳосил мегардад.

Муҳимтарин масъалаи ташкили ҳисобот ва тавозун соддаю мухтасар гардонидани он мебошад.

Дар баёноти зикрёфтаи ҳисобот талаб карда мешавад, ки ҳисобот бояд хушсифат тартиб дода шуда, эътимоднок, аниқ, равшан, дастрас ва обективӣ бошад.

Қоидаҳо оид ба ҳисоби бухгалтерӣ дар муассисаҳои буҷетӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фармони Вазири молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст ва он, тартиби ҳисоби молиявии муассисаҳову ташкилотҳоро муайян мекунад.

Ҳангоми тартиб додани ҳисоботи бухгалтерӣ бояд шартҳои зерин таъмин карда шавад:

- пурра будани инъикоси ҳамаи амалиётҳо ва натиҷаҳои барӯйхатгирии воситаҳои пулӣ, воситаҳои асосӣ, маводҳои камарзиш дар соли ҷорӣ;
- мувофиқ будани маълумотҳои дар ҳисоботҳои аналитикӣ қайд ёфта, бо бақияи ҳисобҳои синтетикӣ ва ададҳои дар дигар ҳисоботҳо инъикос ёфта.

Ҳисоботҳои буҷетӣ дар намуди дастур ба ҳар саҳифа рақам гузошта шуда, дар барандагони қоғазӣ ва электронии ахбор тартиб дода мешавад. Ҳисоботи буҷетӣ бо имзои роҳбар ва сармуҳосиби тақсимкунандаи асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетии ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд, дода мешавад.

13.3. Намуд ва шаклҳои ҳисоботҳои буҷетӣ

Ҳисоботҳои муассисаҳои буҷетӣ ба солона, семоҳа ва моҳона ҷудо карда мешаванд.

Ҳисоботҳои солона ва семоҳа шаклҳои зеринро дар бар мегирад:

- тавозуни иҷрои буҷетӣ тақсимкунандаҳои асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетӣ;
- тавозуни оид ба амалиётҳои хазинавии иҷрои буҷет;
- тавозуни иҷрои буҷет;
- варақаи шарҳдиҳӣ, маълумотнома;
- ҳисобот оид ба натиҷаи фаъолияти молиявӣ;
- ҳисобот дар бораи иҷрои буҷетӣ ташкилкунандаи асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетӣ;
- ҳисобот дар бораи иҷрои буҷет;
- маълумотнома дар бораи бақияи воситаҳои пулӣ дар банк будаи гирандагони маблағҳои буҷетӣ.

Ҳисоби моҳона, ҳармоҳа аз шаклҳои зерин иборат аст:
- ҳисобот оид ба даромад ва хароҷоти хазина;
- маълумотнома оид ба ҳисоббаробаркунии дохилӣ;
- маълумотнома оид ба бақияи воситаҳои пулӣ дар ҳисоби дар банк будаи гирандагони маблағҳои буҷетӣ;
- ҳисоботи иҷрои буҷети тақсимкунандаҳои асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетӣ;
- ҳисоботи ҳармоҳа оид ба иҷрои буҷет;
- маълумотнома оиди амалиётҳои ғайрихазинавии иҷрои буҷет.

13.4. Тартиби сохтаии тавозуни иҷрои буҷет оид ба дохилшавӣ ва хориҷшудани маблағҳои буҷетӣ

Тавозуни иҷрои буҷети тақсимкунандаи асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетӣ дар ҳар семоҳа тартиб дода мешавад. Тавозун аз ду боби актив ва ду боби пасив иборат аст, ки дар он бақияи маблағҳои буҷетӣ (сутунҳои 3, 6), маблағҳои ғайрибуҷетӣ нишондиҳандаҳои ҷамъбастӣ (сутунҳои 5, 8) дар аввали сол ва охири давраи ҳисоботӣ инъикос карда мешавад.

Сутунҳои 3, 4, 5 «Дар аввали сол» барои инъикоснамоии арзиши активҳо, ӯҳдадориҳо натиҷаи молиявӣ дар аввали сол нигаронида шудааст.

Арзиши активҳо, ӯҳдадориҳо ва натиҷаи молиявӣ дар охири соли ҳисоботи дар графаҳои 6, 7, 8 «Дар охири соли ҳисоботӣ» инъикос карда мешавад.

13.5. Тартиби сохтани ҳисоботҳо оид ба иҷрои буҷет

Ҳисобот оид ба иҷрои буҷети тақсимкунандаи асосӣ, гирандагони маблағҳои буҷетӣ аз тарафи гирандагони маблағҳои буҷетӣ тартиб дода мешавад ва аз тарафи ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро амалӣ мегардонанд, тасдиқ карда мешавад.

Ҳисобот аз рӯйи фаъолияти буҷетӣ ва аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар фаъолият, ки даромад меорад, алоҳида тартиб дода мешавад.

Дар ҳисобот дар графҳои 1-5 нишондиҳандаҳои зерин нишон дода мешаванд:

Дар графаи 1 номгӯи нишондиҳандаҳо бо сохтори зерин:

1) даромади буҷет;
2) хароҷоти буҷет;
3) сарчашмаҳои маблағгузории дохили ва берунии касри буҷет.

Дар сутуни 2 рамзи сатрҳои номгӯи нишондиҳандаҳои ҳисобот нишон дода мешавад.

Дар сутуни 3 рамзи таснифоти буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи бобҳои ҳисобот:

Таснифоти даромад, таснифоти хароҷот, таснифоти сарчашмаҳои маблағгузории касри буҷет, нишон дода мешавад.

Дар сутуни 4-уми ҳисобот аз рӯйи фаъолияти буҷет мувофиқи бобҳои ҳисобот ҳаҷми лимитҳои тасдиқшудаи аз рӯйи даромади буҷет, хароҷотҳои иҷозат додашуда нишон дода мешавад.

Дар сутуни 4-уми ҳисобот аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар фаъолияте, ки даромад меорад – мувофиқи бобҳои ҳисобот ҳаҷми маблағи даромад ва хароҷоти сарчашмаҳои маблағгузории касрии буҷет дар мувофиқа бо харҷномаи тасдиқшудаи даромад ва хароҷот аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар фаъолияте, ки даромад меорад нишон дода мешавад.

Дар сутуни 5 «Хароҷотҳои буҷет» ҳисобот аз рӯйи фаъолияти буҷетӣ – ҳаҷми меъёрии тасдиқшудаи ӯҳдадории буҷетӣ аз рӯйи хароҷотҳои буҷет нишон дода мешавад.

13.6. Тартиби сохтани ҳисобот оид ба натиҷаи фаъолияти молиявӣ

Ҳисобот оид ба натиҷаи фаъолияти молиявӣ аз тарафи гирандагони маблағҳои буҷетӣ тартиб дода мешавад.

Сутунҳои ин ҳисобот ба таври зерин амалӣ гардонида мешаванд:

дар сутуни 1 номгӯи нишондиҳандаҳо;

дар сутуни 2 рамзи сатрҳои ҳисобот;

дар сутуни 3 рамзи амалиётҳои таснифшудаи сектори идоракунии давлатӣ;

дар сутуни 4 «Фаъолияти буҷетӣ» нишондиҳандаҳои натиҷаи молиявӣ аз рӯйи амалиётҳои иҷрои буҷет;

дар сутуни 5 «Фаъолияти ғайрибуҷетӣ» нишондиҳандаҳои натиҷаи молиявӣ дар доираи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар фаъолият, ки даромад меорад;

дар сутуни 6 «Ҳамагӣ» оид ба ҳамаи сатрҳо маблағгузории нишондиҳандаҳо аз рӯйи сутунҳои 4 ва 5 нишон дода мешавад.

13.7. Тартиби сохтани ҳисобот оид ба хазина дохил шудан ва хориҷ шудани воситаҳои пулӣ

Ҳисобот оид ба хазина дохил шудан ва хориҷ шудани воситаҳои пулӣ аз маълумотҳо оид ба ҳаракати воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои буҷетӣ, дар ҳисоби ягонаи буҷетии ташкилотҳое, ки хизмати хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд, иборат аст.

Ҳисобот ҳар моҳ дар асоси нишондиҳандаҳои китоби асосӣ оид ба дохил шудан ва хориҷ шудани воситаҳои пулӣ аз рӯйи ҳисобҳои буҷетӣ, ҳисоби ягонаи буҷетии ташкилотҳое, ки хизмати хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд, тартиб дода мешавад.

Дар сутунҳои 1- 4 –уми ҳисоботи ташкилотҳое, ки иҷроиши буҷетро таъмин мекунанд ва ташкилотҳое, ки хизмати хазинавии иҷрои буҷетро таъмин мекунанд, нишондиҳандаҳои зерин қайд мешавад:

дар сутуни 1 номгӯи нишондиҳандаҳо бо тартиби зерин:

- дохил шудани воситаҳои пулӣ (аз рӯйи амалиёти молиявӣ, инвеститсионӣ, ҷорӣ);
- хориҷшавии воситаҳои пулӣ (аз рӯйи амалиётҳои молиявӣ, инвеститсионӣ, ҷорӣ);

дар сутуни 2 рамзи сатрҳои номгӯи нишондиҳандаҳои ҳисобот;

дар сутуни 3 рамзи таснифоти буҷети ҶТ, таснифоти даромад, таснифоти хароҷот, таснифоти сарчашмаҳои маблағгузории касри буҷет;

дар сутуни 4 боби 1 «Дохилшавӣ», дар сутуни 5, 6 боби 2 «Хориҷшавӣ» ва боби 3 «Тағйирёбии бақияи маблағҳо» ба ҳисоб гирифта мешавад.

13.8. Тартиби сохтани ҳисоботи ҳармоҳаи буҷет

Ҳисоботи буҷетӣ маълумотҳоро оид ба бақияи воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои бонкӣ, воситаҳои буҷетӣ доир ба ҳисоббарқароркунии дохили ғайрихазинавӣ дар бар мегирад.

Маълумот бояд оид ба бақияи воситаҳои пулӣ дар ҳисоби бонки гирандаи воситаҳои буҷетӣ аз тарафи гирандаи воситаҳои буҷетӣ аз рӯйи ҳар як ҳисоби дар бонк кушодашуда, аз ҷумла аз рӯйи ҳисоби воситаҳои фармоишудаpo ҳамин тавр, аз рӯйи ҳар як ҳисоби шахсии дар ташкилот кушодашуда, ташкилкунандаи иҷрои буҷет ё ташкилоте, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро мегузаронад, дар асоси маълумотҳои дар ҳисоби паситавозунӣ 17 «Дохилшавии воситаҳои пулӣ ба ҳисоби бонки муассиса» бо раҳҳои ҳисоби арифметикӣ фарқи байни ҳисоби нишондодашуда инъиикос ёфта гирифта мешавад. Дар ин ҳолат бақия аз рӯйи воситаҳои буҷетӣ дар давраи ҳисоботӣ гирифташуда аз ташкилоти иҷрои буҷет ва тақсимкунандаи асоси воситаҳои буҷетӣ дар ҳисоби буҷетӣ дар ташкилотҳои кредитӣ кушодашуда, аз рӯйи рамзи ҳар як идора инъикос меёбад, ҳамин тавр таснифоти вазифавии хароҷотҳо ва манбаъҳои маблағгузорӣ камшавии буҷет ва дар ҳисоби аналитикӣ ҳисоби 090 «Ҳисоботҳои дохилӣ байни тақсимкунандаи асосӣ ва гирандаи воситаҳо» инъикос мегардад.

Маълумотнома оиди ба бақияи воситаҳои буҷетӣ бо адади арзи хориҷӣ аз рӯйи нишондиҳандаи курси арзи хориҷӣ ва эквиваленти сомонӣ, ки Бонки миллии Тоҷикстон дар давраи ҳисоботӣ муқаррар кардааст, тартиб дода мешавад.

Дар ҳолати аз тарафи муассисаҳо иҷро кардани фаъолияти соҳибкорӣ, ки аз натиҷаи он даромад мегиранд, маълумотнома оид ба бақияи воситаҳои пулӣ, ки дар ҳисоби шахсии он инъикос ёфтааст, дар идораи ташкилкунандаи иҷрои буҷет ё ташкилоте, ки хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷетро мегузаронанд кушода шудааст бояд аз тарафи

ҳамон ташкилот, яъне ташкилкунандаи иҷрои буҷет, ё ташкилоти хизматрасони хазинавии иҷрои буҷет тасдиқ карда шавад. Бақия аз рӯйи маълумотнома оид ба бақияи воситаҳои пулӣ дар ҳисобҳои бонкӣ гирандаи воситаҳои буҷетӣ пешниҳодшаванда бояд буҷети тақсимкунанда асоси воситаҳои буҷетӣ пешниҳодшаванда бояд дуруст ва аниқ бошад, дар рӯзи ҳисоботи ғайр аз 1-уми январ нусха аз ҳисоботи муассисаи кредитӣ (қарздиҳанда аз рӯйи ҳолати ба 1-уми январ бо имзои роҳбар, сармуҳосиб ва нақши мӯҳри бонкӣ тасдиқ карда шуда бошад.

Тақсимкунандаи асосии (Вазорат, кумита) маълумотномаи ҷамбастиро оид ба бақияи воситаҳои пулӣ дар ҳисоботҳои бонкигардидаи воситаҳои буҷетӣ бо роҳи арифметикӣ ҷамъ кардани бақияҳо, ки дар ҳисоботҳои бонкӣ гирандаи воситаҳои буҷетӣ бо нишони тақсимкунандаи асосӣ пешниҳод карда шудааст, тартиб медиҳад. Ҳамин тавр, маълумот оид ба бақияи воситаҳои буҷетӣ дар ҳисоботҳои бонкӣ гирандаи воситаҳои буҷетӣ аз рӯйи ҳисоботҳои бонкии худ дар асоси тартиботи муқарраршуда барои гирандаи воситаҳои буҷетӣ истифода карда мешавад.

Маълумотнома аз рӯйи ҳисоббаробаркунии дохилии ш. 286 маълумотнома аз рӯйи ҳисоббаробар-кунии дохилӣ ш.286. Аз тарафи тақсимкунандаи асосӣ гирандаи воситаҳои буҷетӣ дар асоси маълумотномаҳое, ки дар рӯзи ҳисоботӣ дар ҳисоботҳои мувофиқи ҳисоби 090 ҳисобҳои дохилӣ байни тақсимкунандаи асосӣ ва гирандаи воситаҳо тартиб дода мешавад. Гардиши буҷетӣ ҳисоботҳои мувофиқи ҳисобҳои 090 «Ҳисобҳои дохилӣ байни тақсимкунандаи асосии ва гирандаи воситаҳо» дар сутуни 6 тақсимкунандаи асосии воситаҳои буҷетӣ бо сомонӣ инъикос ёфта, бояд ба гардши кредитии ҳисоботҳо мувофиқи ҳисоботҳои 090, сутуни 3 ифода ёфта тақсимкунанда ва ифодаҳои воситаҳои буҷетӣ бо ифодаи сомонӣ мувофиқат намояд. Идораҳои хизматрасонии хазинавӣ иҷрои буҷетро иҷрокунанда маълумотномаро аз рӯйи ҳисоби дохилӣ дар асоси маълумотномаҳо, ки дар давраи ҳисоботӣ аз рӯйи ҳисоботҳо мувофиқи ҳисобҳои 111 «Ҳисобҳои дохил ва хориҷшавӣ аз буҷет», 110 «Ҳисобкунии дохилӣ доир ба дохилшавӣ ба буҷет», 101 «Ҳисобкунии

дохилӣ оид ба хориҷшавӣ аз буҷет»-ро тартиб медиҳанд. Гардиши дебиторӣ ҳисобҳои 091 «Ҳисобкунии дохилӣ аз рӯйи дохилшавӣ ба буҷет», ки дар сутуни 6 бо «сомонӣ» ифода ёфтааст, идораи хизматрасонӣ хазинавии иҷрои буҷет ба анҷом расонидани маблағи андоз ва дигар ҳисобҷудокунии ба буҷетгузаронида бояд ба гардиши кредитии ҳисобҳои 110 «Ҳисобкунии дохилӣ аз рӯйи дохилшавӣ ба буҷет» (сутуни 3 бо ифодаи сомонӣ) идора иҷрокунии хазинавии иҷрои буҷет, ки маблағи андозҳо ва дигар ҳисобҷудокуниҳоро қабул мекунанд, мувофиқат кунанд. Гардиши дебетӣ аз рӯйи ҳисобҳои 114 «Ҳисобкунии дохилӣ оид ба хориҷшавӣ аз буҷет» (ки дар сутуни 6 бо сомонӣ инъикос ёфтааст) идораи иҷрокунии андози хизматрасонии иҷрои буҷет аз рӯйи воситаҳои гузаронидашуда ба гардиши кредитии ҳисобҳо 101 «Ҳисобҳои дохилӣ аз рӯйи хориҷшавӣ аз буҷет» (дар сутуни 3 инъикос шуд) идораи иҷрокунандаҳои хизматрасонии иҷрои буҷет гирандаи воситаҳо мувофиқат намояд.

Маълумотноима аз рӯйи амалиётҳои ғайрихазинавии иҷрои буҷет

Маълумотнома оид ба амалиётҳои ғайрихазинавӣ дар бораи иҷрои буҷет аз тарафи ғирандаҳои воситаҳои буҷетӣ ҳар моҳ дар асоси ҳуҷҷатҳои муайяни тасдиққунандаи амалиётҳои даромад, хароҷот, манбаи маблағгузории, камчинии буҷет, иҷрои амалиётҳои ғайрихазинавӣ ва инъикоси онҳо дар ҳисоботҳо тартиб дода мешавад. Тартиб додани чунин маълумотнома аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар фаъолиятҳои даромаддиҳанда пешбинӣ карда шудааст.

Роҳбари асосӣ маълумотномаи ҷамъбастиро доир ба амалиётҳои ғайрихазинавӣ оид ба иҷрои буҷет бо роҳи ҳисобкунии арифметикӣ бақияи маблағҳо аз рӯйи амалиётҳои ғайрихазинавӣ оид ба иҷрои буҷет дар асосӣ пешниҳоди мувофиқ ба роҳбарият (тақсимкунанда ва гирандаи воситаҳои буҷетӣ), ки доир ба амалиётҳои ғайрихазинавии худӣ бо тартиби муқарраршуда барои гирандаи воситаҳои буҷетӣ тартиб дода шудааст, таҳия менамояд.

13.9. Тартиби таҳияи қисмҳои ҷудогонаи ахбори эзоҳдиҳанда ба ҳисоботи солонаи буҷетӣ

Ахбори эзоҳдиҳанда аз тарафи роҳбари асосии гирандаи воситаҳои буҷетӣ, идораи ташкилкунандаи иҷрои буҷет, идораи татбиққунандаи хизматрасонии хазинавии иҷрои буҷет тартиб дода мешавад.

Идораи ташкилкунандаи иҷрои буҷет ва роҳбари асосӣ мустақилона метавонад миқдори замимаҳоро ба ахбори эзоҳдиҳанда аз таркиби ҷадвалҳои солона ва шакли ҳуҷҷатҳо мӯҳлати пешниҳоди онҳоро муайян намояд.

Масъалаҳои умумии ташкили фаъолияти муассисаҳои буҷетӣ

Тартиби ташкили муассисаи буҷетӣ ба таври нақшавӣ бо нишондоди самтҳои асосии фаъолияти қисмҳои таркибӣ ва тағйирёбӣ дар давраи ҳисобкунӣ нишон дода шудааст. Вазифа ва кори ташкилотҳои буҷетӣ бояд асосҳои меъёрӣ ва ҳуқуқӣ дошта бошад.

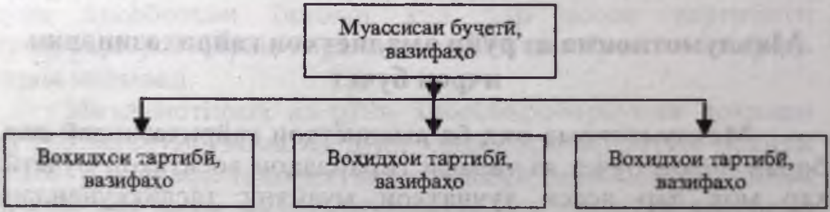

Маълумот оид ба тартиби миқдори муассисаи буҷетӣ тобеи маъмурияти асосӣ буда, вобаста ба самти фаъолияти онҳо (аз рӯйи қисмҳои гурӯҳбандии хароҷотҳои буҷетии Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба замимаи ахбороти таваҷҷӯҳи эзоҳдиҳанда пешиҳод карда мешавад. Дар он бояд маълумотҳои ҷамъбастӣ, ки аз тарафи маъмурияти асосӣ аз рӯйи муассисаҳои зерин оварда мешавад:

- оид ба миқдори дараҷаи идораи воситаҳои буҷет дар системаи маъмурияти асосӣ, воситаҳои буҷетӣ ва маълумот оид ба ин дараҷаи идора;
- оид ба таркиби маъмурият ва гирандаи воситаҳои буҷетӣ;

- оид ба миқдори ҳақиқии корхонаҳои давлатӣ ва хусусӣ;
- оид ба тағйирот дар низом гирандаи воситаҳои буҷетӣ, ки дар салоҳияти маъмурияти асосии воситаҳои буҷетӣ дар давраи ҳисоботӣ дохил аст.

Низоми назорати дохилӣ. Низоми назорати дохилӣ (аз тарафи маъмурияти асосӣ гузаронидашаванда ва дар итоати муассисаҳои воситаҳои буҷетӣ гиранда) барои риояи талаботи қонунгузории буҷет тартиб додан, сохтани иҷрои харҷномаи даромадҳо ва хароҷотҳо (назорати буҷетӣ), вазъи молиявӣ самаранок истифода кардани захираҳо ва воситаҳои молиявии муассисаҳои буҷетӣ бо дуруст будани баҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисобот бояд натиҷаи ба даст овардаро дар бар гирад.

Ташкили ҳисобгирии буҷетӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Ба сифати характерноки ташкили ҳисобгирии буҷет дар ташкилоту муассисаҳои буҷетӣ зарур аст, ки номгӯй ва мазмуни мухтасари ҳуҷҷатҳои муассисаи асосии ташкилкунандаи асосӣ) воситаҳои буҷетӣ, ки масъалаҳои ҳисобгирии бухгалтерӣ ва ҳисобгирӣ дар сохтори зертобеи муассисаҳои буҷетӣ танзим мекунад, ҳамин тавр чораҳои баланд бардоштани ихтисосҳо ва аз нав тайёр кардани мутахассисони соҳаи молия ва бухгалтерии қабул кардашударо нишон диҳад.

Ғайр аз ин оид ба истифодаи методҳои баҳисобгири буҷетро барои баҳо додан ба активҳо ва ӯҳдадорӣ муассисаҳои буҷетӣ, ҳамин тавр амалиётҳо оид ба тағйирёбии онҳо дар рафти иҷрои буҷет бояд маълумот дода шавад.

Натиҷаи фаъолияти муассисаҳои буҷетӣ дар давраи ҳисоботӣ.

Барои тавсифи фаъолияти муассисаҳои буҷетӣ зарур аст, ки мақсади фаъолияти онҳо муайян карда шавад. Вобаста ба мақсади онҳо самти фаолият муассисаҳои буҷетӣ, ки аз мақсади онҳо бармеоянд, муайян кардан лозим аст. Ҳар як самтро, ки аз мақсади асосии муассисаҳои буҷетӣ бармеояд, дар асоси ҳуҷҷатҳои меъёрӣ ва ҳуқуқии амалкунанда, ки самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи мухталиф муайян мекунанд, асоснок карда мешавад. Ҳамчунин зарур аст, ки

ҳар як вазифа амалишаванда, бояд аз ҷиҳати ҳуқуқӣ асоснок карда шавад.

Натиҷаҳои асосии фаъолият бояд аз рӯйи ҳар як самти фаъолият аз рӯйи нишондиҳандаи нақшавӣ ва ҳақиқӣ ҳаҷм ва сифати хизматрасони буҷетӣ, натиҷавӣ, ҳамин тавр аз рӯйи имконият барои ба захираҳо дастрас шудан он натиҷаҳои лозимӣ бояд нишон дода шавад (шумораи кормандон, арзиши амвол, харачоти буҷет, ҳаҷми харид ва ғайра). Маълумотҳое оид ба натиҷаи фаъолият тавсия карда мешавад, ки дар замимаи ахбороти маълумотномавӣ нишон дода мешавад.

Чораҳои баланд бардоштани самаранокии истифодаи воситаҳои буҷетӣ

Дар ин қисм чораҳои баланд бардоштани самарокии истифодаи воситаҳои буҷетӣ, мунтазамии раванди истифодаи воситаҳои буҷетӣ, мунтазамии раванди гирифтани маблағҳои буҷетӣ, зиёд кардани ҳиссаи харид дар асоси озмун, тақсими воситаҳои буҷетӣ вобаста ба ҳаҷми хизматрасонӣ ва бевосита аз рӯйи натиҷаи охирин пешниҳоди нишондодҳои ҳисоботӣ, ки маълумотҳояш аз рӯйи чораи мувофиқ қабул карда шудааст, бояд нишон дода шавад.

Бо мақсади гузаронидани таҳлили ҳисоботи иҷрои буҷет тақсимкунандаи асоси воситаҳои буҷет (Вазорат, Кумита, Агентӣ ва ғайра) бояд маълумотро оид ба тағйирёбии нақшаи буҷет дар асоси ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ (моддаҳои кодекси буҷети Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба буҷет), ҳаҷми тағйирёбии воридшуда, сабабҳои воридкунондани тағйиротҳо ба қисми харочоти буҷет дар давоми ҳисоботӣ пешниҳод намояд. Маълумотҳо оид ба ворид намудани тағйирот дар нақшаи буҷетӣ тақсимкунандаи асосиро зарур аст, ки дар замимаи ахбороти маълумотномавӣ пешниҳод карда шавад.

Барои таҳлили иҷрои буҷет бояд сабабҳои иҷронашудани буҷет аз рӯйи ҳар як гурӯҳ, зергурӯҳи таснифоти вазифаи харачоти буҷет нишон дода шавад. Маълумот оид ба хазинаи иҷрои буҷет бояд ба замимаи ахбори маълумотномавӣ нишон дода шавад. Натиҷаи таҳлили бонкӣ алоқамандии байни харочотҳои буҷет ва натиҷаи ги-

рифташуда аз рӯйи самтҳои асосии фаъолият (вазифаи асосӣ) бояд вобаста ба имконият бо баҳои миқдорӣ дар замимаи ба ахбороти маълумотномавӣ нишон дода шавад. Маълумот оид ба самаранокии хароҷоти буҷет пешниҳод карда мешавад.

Таҳлили иҷрои барномаи мақсаднок, зеро барномаҳо ва марҳилаҳои ҷудогонаи он супоришдиҳанда, ки муассис аст, бо нишондоди сабаби иҷро нашудани нақшаи буҷет, дар давраи ҳисоботӣ дар замимаи ахбороти тавзеҳӣ пешниҳод карда мешавад.

Илова ба ин зарур аст, ки шаклҳои истифодашавандаи қарзҳои хориҷии мақсаднок мувофиқ ба барномаи давлатӣ қарзҳои хориҷӣ, аз худ кардашуда, барои мақсади истифода кардан ва ахборот оид ба дастрас шудан барои кушодани сабаби иҷро нашудани мақсади гузошташуда (дар замимаи ахбороти тавзеҳӣ инъикос карда шавад.

Таҳдиди истифодаи матни моддаҳои Қонун (қарорҳо) оид ба буҷет, натиҷаи таҳлил оид ба иҷрои матни бонкҳо қонун, қарорҳо оид ба буҷет бо нишондоди сабаби пурра бонкҳои маблағгузорӣ карда нашудан ва пайдо шудани бонкҳои бақияи истифодашудаи маблағҳои ҷудошудаи дар охири давраи ҳисоботиро дар бар мегирад.

Натиҷаи таҳлил алоқаманди байн ҳаҷм (таркиб) хароҷоти буҷет ва натиҷаи гирифташуда аз рӯйи самтҳои асосии фаъолияти (вазифаҳои асосӣ) бояд дар замима «Маълумот оид ба самтҳои хароҷоти буҷет» пешниҳод карда шавад. Бақияҳои маблағҳои ҷудонашудаи дар охири давраи ҳисоботӣ истифодашударо дар бар мегирад.

Таҳлили ҳисоботи молиявии муассиҳаҳои буҷетӣ

Таҳлили нишондиҳандаҳои тавозуни бухгалтерӣ дар асоси маълумотҳо оид ба хароҷоти активҳои ғайримолиявӣ (аз рӯйи воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ, захираҳои моддӣ) гузаронида мешавад. Маълумот оид ба ҳаракати активҳои ғайримолиявӣ дар замимаи тавзеҳи ахборотӣ (тавзеҳӣ, матни тавзеҳӣ) пешниҳод карда мешавад.

Илова бар ин, зарур аст, ки ҳолати техникӣ, истифодаи самаранок, таъмини муассисаҳои буҷетӣ ва воҳидҳои таркибӣ, фондҳои истеҳсолӣ (мувофиқан ба бузургии онҳо, таркиб ва дараҷаи техникӣ фондҳо, талаботи воқеъӣ ба онҳо), чорабинии асосӣ оид ба ҳолати беҳтар кардан ва нигоҳ доштани воситаҳои асосӣ оид ба хусусияти пуррагии онҳо ва саривақт воридшавии захираҳои моддӣ таҳлил ва омӯхта шавад.

Маълумот оид ба вазъи ҳисоботи қарздории дебитӣ ва кредитӣ ба ҳолати 1-уми январи соли ҳисоботӣ ва ба таърихи рӯзи ҳисоботӣ бо нишондоди сабабҳои пайдо шудани маблағҳои қарздорӣ дар замима ба тавзеҳи ахборотӣ пешниҳод карда мешавад.

Маълумот аз рӯйи фаъолияти буҷетӣ ва ғайрибуҷетӣ, қарздории дебиторӣ ва кредиторӣ дар алоҳидагӣ тартиб дода мешавад.

Дар ин маврид ҳисобҳо аз рӯйи ҳақдиҳии андозҳо мувофиқи ҳар як шакли андоз дар дараҷаи мувофиқ ба буҷет инъикос меёбад.

Ғайр аз ин бояд ахборот оид ба асосҳои ҳуқуқии маблағи мавҷудаи молия омӯхта шавад. Маълумот аз рӯйи қарзҳои давлатӣ аз рӯйи ҳар як намуди қарз, алоҳида дар замимаи қайдҳои ахборотӣ ва шаклӣ инъикос карда мешавад.

Дар ҳолати тағйирёбии тавозуни асъор дар аввали соли молиявӣ маълумот оид ба тағйирёбии бақияи асъори дар тавозун бударо ба замимаи тавзеҳӣ якбора гузаронидан зарур аст.

13.10. Ҳисоботи андоз дар муассисаҳои буҷетӣ

Ҳисобот аз рӯйи андоз аз арзиши иловашуда мувофиқи боби 31-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 225 андозсупоридагон ӯҳдадоранд, ки ба ташкилотҳои андозгиранда аз рӯйи ҷойи воқеа ба ҳисобгирандашудагон эъломияи андозро дар мӯҳлати на дертар аз таърихи рӯзи ҳар моҳ, бо нишондоди мӯҳлати гузаштаи давраи андоз пешниҳод намояд.

Андозсупоридагон ҳар як се моҳ эъломияи андозро дар мӯҳлати на дертар аз 20-уми ҳар моҳ, дар минбаъда бо нишондоди семоҳаи гузашта бояд пешниҳод намояд.

Ҳисобот аз рӯйи андози даромад аз шахсони воқеӣ

Боби 4-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 134) доир ба намояндаи андоз аз вай дар натиҷаи мусбат ба онҳо андозсупоридагон, яъне аз шахсони воқеъӣ даромадгиранда ҳисобгирии даромадҳо, ки аз онҳо шахсони воқеъӣ дар даврай андозсупорӣ пайдо шудааст, бурда мешаванд.

Намудҳои андоз ба ташкилотҳои андоз аз рӯйи ҷойи дар қайд буда онҳо маълумотро оид ба даромади шахсони воқеъӣ дар даврай андозсупорӣ ва маблағи ҳисобкарда шуда ва андози дошташударо ҳар сол на дертар аз 1-уми апрел бо назардошти мӯҳлати гузошта андозсупорӣ пешниҳод менамоянд.

Ҳисобот аз рӯйи андози ягонаи иҷтимоӣ

Мувофиқи боби 35-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 263) андозсупоранда (яъне аз рӯйи шахсони воқеӣ ҳақ медиҳанд) ӯҳдадор аст, ҳисобгириро аз рӯйи маблағҳои ҳисобкардаи ҳақдиҳӣ ва дигар шаклҳои мукофотдиҳӣ, маблағи ягонаи андози иҷтимоӣ, ки ба онҳо дахл дорад, ҳамин тавр маблағи андози аз рӯйи ҳар як шахси воқеъӣ ҳисобкарда шуда ба манфиати вай пардохт карда мешавад, ҷорӣ намояд.

Ҳар семоҳа на дертар аз таърихи 15-уми моҳ минбаъд бо нишондоди семоҳаи гузошта андозсупорида ба шӯъбаи минтақавии (ноҳиявӣ) фонди суғуртаи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ҳолатҳои зерин маълумот пешниҳод менамоянд.

- оид ба андози ҳисобкардашуда ба фонди суғуртаи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- оид ба истифодаи он барои пардохт, ёрдампулӣ аз рӯйи вақти корношоямӣ, барои вақти ҳомиладорӣ ва таваллуд, нигоҳубини кӯдак то даврай 1,5-сола расида-

ни он; барои дигар шакли кӯмакпулиҳо аз ҳисоби сугуртаи иҷтимоии давлат;

- оид ба сарфи хароҷотҳо барои хизматрасонии коргарон ва кӯдакони онҳо дар истироҳатгоҳҳои табобатӣ ва ғайра;

Андозсупорандагон эъломияи андозро аз рӯйи андоз на дертар аз 30-юми март ҳар сол бе назардошти даври андозсупорӣ гузашта пешниҳод менамояд. Нусхаи эъломияи андоз бо қайди ташкилоти андоз ё дигар ҳуҷҷатҳои тасдиққунанда эъломия ба ташкилоти андоз пешниҳод шуда, андозсупоранда онро ба ташкилоти минтақавии фонди нафақаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар сол на дертар 1-уми июл, бо нишондоди давраи гузаштаи андозсупорӣ пешниҳод менамояд.

Ҳисобот аз рӯйи андоз ва фоида

Боби 18 ва 19-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд, ки андозсупоранда нобаста аз ӯҳдадорӣ ба зиммаи ӯ гузошташуда ва пешпардохти аз рӯйи андоз, хусусияти ҳисобкунӣ ва пардохти андозҳо вазифадор аст, ки баробари гузаштани ҳар як ҳисобот ва давраи андозсупорӣ ба ташкилоти андоз, дар он маҳалла ҷойгир шудааст, эъломияро оид ба андоз пешниҳод намояд.

Намояндаҳои андоз баъди ба охир расидани ҳар як давраи ҳисоботӣ (даври андозсупорӣ, ки андозсупоранда андоз супоридаанд вазифадоранд, ҳисобҳоро оид ба андоз ба ташкилотҳои андозгиранда воқеъ дар маҳалла пешниҳод намоянд. Ҳамзамон андозсупорандагон аз рӯйи ҷамъбасти давраи ҳисоботии андозсупорӣ шакли соддакардашудаи эъломияи андозро пешниҳод менамоянд. Ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ, онҳое, ки зарурияти ҳатмии ҳақдиҳии андоз нест, эъломияи андозро дар шакли соддагардида баъд аз гузаштани мӯҳлати андоз супоридан пешниҳод менамоянд.

Андозсупорандагон эъломияи андозро на дертар аз 28 моҳ аз рӯзи ба охир расонидани мувофиқан даври ҳисоботӣ пешниҳод менамоянд. Андозсупорандагон маблағи ҳармоҳаи пешпардохтро аз рӯйи фоидаи ҳақиқии гирифташуда ҳисоб карда эъломияи андозро дар мӯҳлати муқаррар-кардашуда барои пешпардохти ҳақиқӣ пешниҳод менамояд.

Эъломияи андозро аз рӯйи натиҷаи даври андоз супорида аз тарафи андозсупорандагон на дертар аз моҳи март пешниҳод менамоянд.

Ташкилотҳое, ки дар таркибашон воҳидҳои махсуси мувофиқ доранд, баъди ҳар як даври ҳисоботӣ ва андоз ба ташкилотҳои андоз дар он ҷое, ки ташкилот воқеъ аст эъломияи андозро пурра аз рӯйи ташкилот бо назардошти тақсими мувофиқ аз рӯйи воҳидҳо пешниҳод менамояд.

Ҳисоботҳо аз рӯйи андози нақлиёт

Дар асоси боби 47-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 336) ташкилоти ҳуқуқии субъектҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисобро оид ба андози нақлиёт дар мӯҳлати муқаррар карда шуда месупоранд.

Дар холате, ки агар ташкили эъломияи андоз аз тарафи субекти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонун тасдиқ карда нашудааст, андозсупорандагон шахсони ҳуқуқӣ ба ташкилотҳои андоз аз рӯйи ҷойи андозсупорӣ, аз рӯйи шакли муқарраршуда, ки Кумитаи андози Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ кардааст, эъломияи андозро пешниҳод менамоянд.

Ҳисобот аз рӯйи андози замин

Тартиби пешниҳоди эъломияи андоз аз рӯйи андози замин дар боби 36-уми Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон (моддаи 268) муқаррар карда шудааст. Мувофиқи вай андозсупорандагон баробари ба охир расонидани мӯҳлати андоз супоридан бо ташкилотҳои андоз аз рӯйи ҷойи воқеъгардидаи ташкилот эъломияи андозро аз рӯйи қитъаи замин пешниҳод менамоянд.

Андозсупорандагон, ки дар даври андозсупорӣ андозро пешпардохт кардаанд, дар охири сол ба ташкилоти андоз, ки дар он ҷо воқеъ аст, ҳисоби пардохтии андозро пешниҳод менамояд.

Эъломияи андоз аз тарафи андозсупорандагон на дертар аз 1-уми феврал бо нишондоди даври андози гузашта пешниҳод мекунад.

Ҳисоботи маблағ аз рӯйи пешпардохти андоз аз тарафи андозсупорандагон дар даври андозсупорӣ на дертар аз рӯзи охирини моҳ, бо назардошти давраи гузашта андозсупорӣ пешниҳод карда мешавад.

Саволнома

1. Санадҳои асосии меъёрии танзимкунандаи тартиби тайёркунӣ ва тартиб додани ҳисоботҳои бухгалтериро номбар кунед.
2. Давраҳо ва мӯҳлати пешниҳод кардани ҳисоботи молиявии ташкилотро номбар кунед.
3. Талабот ва шароити пешниҳод кардани ҳисоботҳои бухгалтериро шарҳ диҳед.
4. Кадом қоидаҳоро бояд ташкилот дар вақти тартиб додани ҳисоботи бухгалтерӣ иҷро кунад?
5. Тартиби баҳисобгирии бухгалтерии молиявиро номбар кунед.
6. Замима ва эзоҳномаи тавозуни бухгалтерӣ ва ҳисобот оид ба фоида ва ё зарар чӣ маъно дорад?
7. Намуд ва шакли ҳисоботҳоро дар ташкилотҳои буҷетӣ номбар кунед.
8. Дар бораи тартиби сохтани ҳисобот оид ба иҷрои буҷет маълумот диҳед.
9. Ҳисобот оид ба хазина дохил шудан ва хориҷ шудани маблағҳо чӣ тавр тартиб дода мешавад?
10. Ҳисоботи андози муассисаҳои буҷетӣ чӣ тавр тартиб дода мешавад?
11. Дар барои тартиб додан ва пешниход кардани ҳисоботҳои семоҳа, шашмоҳа, нӯҳмоҳа ва солона маълумот диҳед.

САВОЛНОМАИ ТЕСТӢ АЗ ФАННИ БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ ДАР ТАШКИЛОТҲОИ БУҶЕТӢ

МАВЗӮИ №1: АСОСҲОИ НАЗАРИЯВИИ БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ

МАВЗӮЪ: 1.1. Моҳият, мақсад ва мазмуни баҳисобгирии бухгалтерӣ

1. Баҳисобгирии бухгалтерӣ –ин:

a. Батартибдарории низоми ҷамъоварӣ, бақайдгирӣ ва ҷамъкунии ахборот бо ифодаи пулӣ оид ба амвол ва ӯҳдадориҳои ташкилот ва ҳаракати онҳо, бо шакли муайян даровардани ҳуҷҷатҳо, бо роҳи пурра, бефосила ва дар асоси баҳисобгирии ҳамаи амалиётҳои хоҷагӣ мебошад;

b. Низоми бефосила ва боҳамалоқаманди инъикос кардани ахбороти иқтисодӣ бо мақсади идора кардан ва назорат аз рӯйи фаъолияти молиявии хоҷагӣ ҳаст;

c. Низоми инъикоси микдор ва хусусияти сифати ҷараёни истеҳсолоти моддӣ аст.

2. Ашёҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ – ин:

a. Гирдгардиши активҳо;

b. Инъикоси ҳолат ва истифодаи активҳо дар ҷараёни гирдгардиши онҳо;

c. Ҳолат ва истифодаи воситаҳои ташкилот дар раванди татбиқи фаъолияти хоҷагӣ аст.

3. Зери мафҳуми баҳисобгирии бухгалтерӣ фаҳмида мешавад:

a. Маҷмӯи усулҳои омӯзиши фанни баҳисобгирии бухгалтерӣ;

b. Инъикоси амалиётҳои хоҷагӣ ва ҷамъбаст кардани рақамҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ;

c. Маҷмӯи тарзҳо ва қабул кардани фаҳмиш ва донистани фанни баҳисобгирии бухгалтерӣ.

4. Амволи ташкилот аз рӯйи манбаъҳои зерин гурӯҳбандӣ карда мешаванд:

a. Қарзҳо ва воситаҳои ҷалб кардашуда;
b. Амволи вобаста кардашуда ва қарзӣ;
c. Амволи худӣ ва қарзҳо.

5. Ченаки асосии баҳисобгирии бухгалтерӣ аз инҳо иборат аст:

a. Пулӣ;
b. Натуралӣ;
c. Меҳнатӣ.

6. Ба активҳои ғайригардиш дохил мешавад:

a. Ашё ва масолеҳ, маҳсулоти тайёр ва молҳо барои аз нав фурӯхтан, истеҳсолоти нотамом;
b. Воситаҳои асосии активҳои ғайримоддӣ, сармояи асосӣ, маблағгузории дарозмуддат;
c. Воситаҳои дар ҳисоби ҳисоббаробаркунии ташкилот буда.

7. Ба активҳои гардон дохил мешавад:

a. Захираҳои истеҳсолӣ, воситаҳои пулӣ, қарзҳои дебиторӣ;
b. Воситаҳои асосӣ, активҳои ғайримоддӣ;
c. Воситаҳои дар ҳисоби ҳисоббаробаркунии корхонабуда.

8. Ба манбаъҳои қарзии ташаккулёбии амволи корхона дохил мешавад:

a. Ӯҳдадориҳои дебиторӣ ва кредитории ташкилот;
b. Сармояи оинномавӣ ва захиравии ташкилот;
c. Маблағгузории молиявӣ.

9. Ба талаботи баҳисобгирии бухгалтерӣ дохил мешавад:

a. Мукаммал ва оқилона, эҳтиёткорона, афзалиятнок, бемухолифат;
b. Бефосилагӣ, мустақилияти амвол, пай дар пайи қабули низоми ҳисобгирӣ;
c. Муваққатан муайян кардани омилҳои фаъолияти хоҷагӣ, мустақилияти амвол, бемухолифат.

МАВЗӮЪ 1.2. Таркиб ва мазмуни тавозуни бухгалтерӣ

1. Тавозуни бухгалтерӣ иборат аст:

a. Аз чор қисм;

b. Се қисми актив (фаъол) ва се қисми пасив (ғайрифаъол);

c. Панҷ қисм.

2. Зери мафҳуми тавозуни арзӣ чӣ фаҳмида мешавад:

a. Натиҷаи ҷамъ кардашудаи қисми актив ва пасиви тавозун;

b. Ҷамъи умумии қисмҳои актив ва пасив;

c. Маблағи активи тавозуни, ҷамъи бандҳои танзимкунанда.

3. Кадоме аз ин баробариҳо барои тавозуни бухгалтерӣ ҳатмӣ аст?

a. Баробарии ҷамъи қисми дуюмӣ ва чоруми тавозун;

b. Баробарии ҷамъи қисми якуми актив ва қисми панҷуми пасиви тавозун;

c. Баробарии ҷамъи актив ва пасиви тавозун.

4. Аз рӯйи тарзи баҳодиҳӣ мувозинати тавозуни бухгалтерӣ тақсим мешавад:

a. Ба ибтидоӣ (муқаддимавӣ), ҷорӣ, барҳамдиҳӣ, ҷудо кардашуда, муттаҳидкунанда;

b. Тавозни ғайрихолис, тавозуни холис;

c. Яғона, ҷамъбастӣ, муттаҳид кардашуда.

5. Аз рӯйи вақти тартиб додан тавозуни бухгалтерӣ ҷудо мешавад:

a. Ба муқаддимавӣ, ҷорӣ, барҳамдиҳӣ, ҷудо кардашуда, муттаҳидкунанда;

b. Тавозуни ғайрихолис, тавозуни холис;

c. Амудӣ (вертикалӣ) ва уфуқӣ (горизонталӣ).

6. Аломатҳои активӣ ва пасивии тавозун инҳо мебошанд:

a. Ҳисоби аналитикӣ;

b. Ҳисоби синтетикӣ;

c. Бандҳои тавозун.

7. Қарздории кредитории таъминкунанда дар тавозун инъикос карда мешавад:

a. Дар қисми дуюми актив;
b. Дар кисми панчуми пасив;
c. Дар қисми якуми актив.

8. Воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ дар тавозун инъикос меёбад:

a. Аз рӯйи нархи баҳисобгирӣ;
b. Арзиши аввала;
c. Арзиши барқароркунӣ.

9. Бандҳои тавозун - ин:

a. Шаклҳои гуногуни иқтисодии воситаҳо;
b. Шаклҳои гуногуни иқтисодии воситаҳо ё манбаъҳо;
c. Шаклҳои гуногуни иқтисодӣ аз рӯйи манбаъ.

МАВЗӮЪ 1.3. Хизматрасонии муҳосиботи ташкилот ва вазифаҳои он

1. Масъулиятро барои ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ ба ӯҳда дорад:

a. Соҳиби моликият;
b. Роҳбар;
c. Сармуҳосиб.

2. Ҳуҷҷатҳои бухгалтерӣ-ин:

a. Ҳуҷҷатҳои нигаҳдорандаи ахборот оид ба объекти ҳисобгирӣ;
b. Ҳама гуна маводҳои нигаҳдорандаи рақамҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ, ки аз ҷиҳати ҳуқуқӣ аниқ будани иҷроиши амалиётҳои хоҷагиро тасдиқ мекунанд;
c. Ҳама гуна маводҳои ахбороти молиявиро нигаҳдоранда.

3. Аз рӯи дараҷаи тафсил (муфассал) феҳристҳои ҳисобгирӣ ҷудо мешаванд:

a. Ба аналитикӣ, синтетикӣ ва муштарак;
b. Хронологӣ (аз рӯи санаи таърихӣ), мунтазам ва муштарак;
c. Варақа ва варақи озод.

4. Аз рӯйи таъйинот ҳуҷҷатҳо таснифот карда мешавад:

1. Барои як бор ва ҷамъбастӣ;
2. Барасмиятдарории сарфакорона, сафедкунанда, бухгалтерӣ;
3. Ибтидоӣ ва ҷамъбастӣ.

5. Гирдгардиши системаи ҳуҷҷатҳои ташкилот номида мешавад:

a. Аз ҳолати тартиб додан, то супоридани онҳо ба нозироти андоз;
b. Аз ҳолати тартиб додани онҳо, санҷиш, коркарди бухгалтерӣ то супоридан ба бойгонӣ;
c. Аз ҳолати тартиб додани онҳо то ба имзо расонидани роҳбари ташкилот.

6. Ташкилот метавонад чунин шаклҳои ҳисобгирии бухгалтериро истифода намояд:

a. Ордерӣ-мимориалӣ, ордерӣ-журналӣ, автоматӣ кунонидашуда, содда кардашуда;
b. Ордери гардишӣ, ордери шоҳмотӣ, содда кардашуда;
c. Ҷадвалӣ, компютерӣ, дастӣ.

7. Зери мафҳуми сиёсати баҳисобгирии бухгалтерӣ фаҳмида мешавад:

a. Маҷмӯи тарз ва усулҳои пешбурди баҳисобгирии бухгалтерӣ;
b. Системаи феҳристи баҳисобгирӣ ва тарзи пур кардани онҳо;
c. Маҷмӯи элементҳои усули баҳисобгирии бухгалтерӣ.

8. Ба сиёсати баҳисобгирии ташкилот дар давоми соли ҳисоботӣ мумкин аст, тағйирот ворид кардан дар ҳолатҳои:

a. Тағйирот дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ё санадҳои меъёрӣ оиди баҳисобгирии бухгалтерӣ аз тарафи ташкилот, таҳия кардани тарзи нави пешбурди баҳисобгирӣ ба амал омаданд;
b. Иваз шудани роҳбар ва суроғаи ҳуқуқии ташкилот;
c. Тағйирёбии номгӯйи маҳсулоти баровардашуда.

9. Саёсати баҳисобгирӣ дар корхона (ташкилот) таҳия карда мешавад:

a. Аз тарафи дастгоҳи идоракунанда;
b. Сармуҳосиб;

c. Гурӯҳи тафтишотӣ.

10. Баруйхатгирӣ аз рӯйи дараҷаи дарбаргирии воситаҳо ҷудо мешавад:

a. Ба нақшавӣ ва қисман;
b. Пурра ва қисман;
c. Нақшавӣ ва ногаҳонӣ (банохост).

МАВЗӮЪ 1.4. Системаи ҳисобҳо, таснифоти онҳо. Методи навиштаҷоти дутарафа

1. Навиштаҷоти дутарафа- ин:

a. Гурӯҳбандии объектҳои ҳисобгирӣ;
b. Инъикоси амалиётҳои хоҷагӣ;
c. Ҷамъбаст кардани рақамҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ.

2. Ҳисобҳои ёрирасои - ин:

a. Ҳисобҳои ҳисобгирии синтетикӣ;
b. Фосилаи байни ҳисобҳои синтетикӣ ва аналитикӣ;
c. Фосилаи байни ҳисобҳои активӣ (фаъол) ва пасивӣ (гайрифаъол).

3. Ҳисобҳо аз рӯйи таснифоти мазмуни иқтисодӣ ба гурӯҳҳои зерин ҷудо мешаванд:

a. Ҳисобҳои амволи ташкилот ва ҳисоби манбаъҳои ташаккулёбии амвол;
b. Ҳисобҳои амвол ва ҳисоботи ҷараёни истеҳсолот;
c. Ҳисобҳои манбаъҳои 'ташаккулёбии амвол, ҳисобҳои ҷараёни хоҷагидорӣ ва ҳисобҳои воситаҳои хоҷагӣ.

4. Ҳисобҳои тавозуни паситавозунӣ зарур аст:

a. Барои инъикоси ҳодиса ва амалиёте, ки дар ҳамон ҳолат ба тавозуни органҳои хоҷагӣ буда, ҳамин тавр, барои ҳисоби воситаҳое, ки барои нигаҳдории масъулиятнок, коркарди дар иҷро буда:
b. Баҳисобгирии воситаҳое, ки ба хоҷагии мазкур мансуб нест:
c. Баҳисобгирии воситаҳое, ки ба иҷора гирифта шудааст:

5. Баҳисобгирии синтетикӣ аз рӯйи ченакҳои зерин бурда мешавад:

a. Танҳо бо пул;
b. Бо пул ва натуравӣ;

c. Пулӣ, натуравӣ, меҳнатӣ.

6. Барои баҳисобгирии ҳисобҳои активӣ дохил мешавад:

a. Амвол;
b. Ӯҳдадориҳо;
c. Ҳисоббаробаркунӣ.

7. Ба ҳисобҳои пасивӣ барои баҳисобгирӣ дохил мешавад:

a. Амвол;
b. Ӯҳдадориҳо;
c. Натиҷаи молиявӣ.

8. Нисбат ба тавозун ҳисобҳои баҳисобгирии бухгалтерӣ ҷудо мешавад:

a. Ба активҳо (фаъол) ва пасив (ғайрифаъол);
b. Танзимкунанда ва ғайританзимкунанда;
c. Колкулятсионӣ ва натиҷаи молиявӣ.

9. Дар зери мафҳуми ҳисоби синтетикӣ фаҳмида мешавад:

a. Бақияи объекти баҳисобгирӣ;
b. Зиёдшавии объекти баҳисобгирӣ;
c. Камшавии объекти баҳисобгирӣ.

10. Бақияи ҳисоб чиро мефаҳмонад:

a. Рақамҳои ҷамъбастӣ оид ба намуд ва ҳаракати амвол, ӯҳдадориҳо ва ҷараёни хоҷагӣ аз рӯйи аломатҳои муайяни иқтисодӣ;
b. Ахбороти аниқ кардашудаи муфассал оид ба объектҳои баҳисобгиранда;
c. Тавозун гардиши ташкилот.

МАВЗӮЪ №2: БАҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ ВА АМАЛИЁТҲОИ ИҶОРАВӢ

1. Дар баҳисобгирии бухгалтерӣ ба сифати воситаҳои асосӣ амволи зерин қабул карда шудааст:

a. Амволе, ки мӯҳлати фоиданокии истифодабарии он аз 12 моҳ зиёд аст;
b. Амволе, ки мӯҳлати фоиданокии истифодабирии он на аз 12 моҳ зиёд аст;

c. Амволе, ки мӯҳлати фоиданокии истифодабарии он расо як сол аст.

2. Ба воситаҳои асосӣ ашёҳое дохил мешаванд, ки агар:

a. Ташкилот имконияти дар минбаъда аз нав фурӯхтани он ашёҳоро надорад;

b. Ташкилот имконияти дар оянда аз нав фурӯхтани ашёҳоро дорад;

c. Дар давраи истеҳсолоти вай як маротиба истифода карда мешавад.

3. Дар баҳисобгирии бухгалтерии воситаҳои асосие, ки ба сифати пасандоз ба сармояи оинномавии ташкилот қабул карда мешавад:

а) аз рӯйи арзиши мувофиқа карда шуда;

б) аз рӯйи арзиши бозорӣ;

в) аз рӯйи арзиши барқароркунӣ.

4. Шаклҳои зерини корҳои таъмири пудратӣ ҳисобида мешаванд:

a. Аз тарафи ташкилоти таъмиркунанда иҷро шудааст;

b. Аз тарафи ташкилоти талабкунанда иҷро шудааст;

c. Аз тарафи истеҳсолоти ёрирасон иҷро карда шудааст.

5. Хӯрдашавӣ баъд аз пурра баргардонидани объектҳои воситаҳои асосӣ:

a. Аз рӯйи меъёри босуръат ҳисоб карда мешавад;

b. Ҳисоб карда намешавад;

c. Аз рӯйи меъёри паст ҳисоб карда мешавад.

6. Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ дар мӯҳлатҳои зерин ҳисоб карда мешавад:

a. Дар ҳама мӯҳлатҳое, ки онҳо дар ташкилот ҳастанд;

b. Дар мӯҳлати фоидаоварӣ истифодабарии онҳо;

c. Дар зарфи 20 сол.

7. Дар вақти хориҷ кардани ҳиссаҷудокунии хӯрдашавӣ аз руйи объективҳои воситаҳои асосӣ соқит карда шуда зарур аст, ки қайдҳои зерини ҳисобгирии бухгалтерӣ гузаронида шавад:

a. Д[т] ҳисоби 410 «Дигар хароҷотҳо»; К[т] ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»;

b. Д[т] ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»; К[т] ҳисоби 010-019 «Хориҷшавии воситаҳои асосӣ»;

c. Д[т] ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»; К[т] ҳисоби 410 «Дигар даромадҳо».

8. Аз рӯйи маблағи хароҷоти ташкилот барои харидорӣ кардани воситаҳои асосӣ бояд қайдҳои зерини баҳисобгирии бухгалтерӣ гузаронида шавад:

a. Д^т ҳисоби 010-019 « Харидории объектҳои воситаҳои асосӣ»; К^т ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо»;

b. Д^т ҳисоби 010-019 «Воситаҳои асосӣ»; К^т ҳисоби 178 «Ҳисоббаробаркунӣ бо ҳар гуна дебиторҳо ва кредиторҳо»;

c. Д^т ҳисоби 010-019 «Воситаҳои асосӣ»; К^т ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо».

9. Дар вақти баҳисобгирӣ объекти воситаҳои асосӣ, ки дар асоси шартномаи лизингӣ гирифта шудааст, чунин қайдҳои бухгалтерӣ бояд гузаронида шавад:

a. Д^т ҳисоби 010-019\1 «Воситаҳои асосии ба иҷора дода шуда»; К^т ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунан-даҳо ва пудратчиҳо»;

b. Д^т ҳисоби 010-019\1 «Воситаҳои асосӣ ба иҷрои дода шуда»; К^т ҳисоби 010-019 «Воситаҳои асосӣ»;

c. Д^т ҳисоби 010-019 «Воситаҳои асосӣ»; К^т ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо».

10. Қайди бухгалтерии Д^т ҳисоби 410 «Дигар хароҷотҳо» ва К^т ҳисоби 010-019 «Хориҷшавии воситаҳои асосӣ» маънои онро дорад, ки:

a. Арзиши бақиявии объекти воситаҳои асосии хориҷшуда соқит карда шуд;

b. Арзиши аввалаи объекти воситаҳои асосии хориҷшуда соқит карда шуд;

c. Арзиши барқароршавии объектҳои воситаҳои асосии хориҷшуда соқит карда шуд.

МАВЗӮИ №3: БАҲИСОБГИРИИ АКТИВҲОИ ҒАЙРИМОДДӢ ВА ҒАЙРИИСТЕҲСОЛӢ

1. Ба таркиби активҳои ғайримоддӣ дохил мешаванд:

a. Ҳуқуқ ба объектҳои моликияти интелектуалӣ, хароҷотҳои ташкилӣ;

b. Шӯҳрати амали ташкилӣ ва ҳуқуқ ба объекти моликияти интелектуалӣ;

c. Харочотҳои ташкилӣ, шӯҳрати амали ташкилӣ, ҳуқуқ ба объекти моликияти интелектуалӣ.

2. Тартиби эътироф ва баҳисобгирии активҳои ғайримоддиро муайян мекунад:

a. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии бухгалтерӣ»;

b. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар муассисаҳои буҷетӣ (2000 сол);

c. Дастурамал оид ба пешбурди баҳисобгирии муҳосибавӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ ва Дастурамал дар бораи тартиби таҳия ва пешниҳоди ҳисоботҳои семоҳа, шашмоҳа, нӯҳмоҳа ва солона.

3. **Барои баҳодиҳии активҳои ғайримоддӣ дар тавозуни арзишҳои зерин истифода карда мешаванд:**

a. Ибтидоӣ (аввала);

b. Бақиявӣ;

c. Бозорӣ.

4. **Арзиши аввалаи активҳои ғайримоддӣ –ин:**

a. Арзиши тавозунӣ;

b. Маблағи харочоти ҳақиқӣ аз рӯйи харидорӣ кардан бо андоз аз арзиши иловашуда ва дигар андозаҳои дода шуда;

c. Маблағи харачоти ҳақиқӣ барои харид дар якҷоягӣ бо андоз аз арзиши иловашуда.

5. **Хӯрдашавии активҳои ғайримоддӣ ба ҳисоб гирифта мешавад:**

a. Танҳо дар ҳисоби 020 «Хӯрдашавии активҳои ғайримоддӣ»;

b. Танҳо дар кредити ҳисоби 031 «Активҳои ғайримоддӣ».

c. Мувофиқи тартиботе, ки бо фармони сиёсати ҳисобгирии корхона асоснок карда шудааст.

6. **Ҳиссаҷудокунии хӯрдашавӣ қатъ карда мешавад:**

a. Аз лаҳзаи хориҷ кардани объект аз ба ҳисобгирии бухгалтерӣ;

b. Аз рӯзи аввали моҳ баъди моҳҳое, ки объект аз баҳисобгирии бухгалтерӣ хориҷ карда шудааст;

c.	Аз рӯзи якуме, ки объект аз баҳисобгирии бухгалтерӣ хориҷ карда шудааст.

7. **Баҳисобгирии бухгалтерии активҳои ғайримоддие, ки дар ҳиссагузорӣ ба сифати сармояи оинномавии ташкилот дохил шудааст, қабул карда мешавад:**

a.	Аз рӯйи арзиши мувофиқшуда;
b.	Аз рӯйи арзиши бозорӣ;
c.	Аз рӯйи арзиши барқароркунӣ.

8. **Аз рӯйи активҳои ғайримоддӣ, ки аз рӯйи онҳо имконияти муайян кардани мӯҳлати фоиданокии истифодабарии меъёри хӯрдашавӣ бо мақсади баҳисобгирии бухгалтерӣ лозим аст, аз рӯйи аломатҳои зерин муқаррар карда мешавад:**

a.	5 сол (лекин на зиёда аз мӯҳлати фаъолияти ташкилот)
b.	10 сол (лекин на зиёда аз мӯҳлати фаъолияти ташкилот)
c.	20 сол (лекин на зиёда аз мӯҳлати фаъолияти ташкилот)

9. **Шӯҳрати қаноатбахши корӣ дар кадоме аз ин ҳисобҳои зерин инъикос меёбад:**

a.	031 «Активҳои ғайримоддӣ»;
b.	401 «Даромадҳои давраи оянда»;
c.	115 «Сармояи иловагӣ».

10. **Хароҷоти ташкилот, ки ба арзиши аввалаи активҳои ғайримоддӣ дохил карда мешавад**:

a.	031 Активҳои ғайримоддӣ»;
b.	133 «Маблағгузорӣ бо активҳои дар гардиш набуда»;
c.	150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо».

МАВЗӮИ №4: БАҲИСОБГИРИИ ЗАХИРАҲОИ МОДДӢ

1. **Ба захираҳои моддӣ-истеҳсолӣ кадоме аз активҳои зерин дохил намешавад?**

a.	Таҷҳизотҳо барои таҷҳизонидан;
b.	Молҳо;
c.	Нимфабрикатҳои истеҳсолии худӣ.

2. Арзиши аслии ҳақиқии захираҳои моддӣ-истеҳсолӣ, ки бо қувваи ташкилот истеҳсол карда шудааст, муайян карда мешавад, аз рӯйи:

a. Арзиши мувозинати захираҳои якхела ё монанд;

b. Нархи бозорӣ ба захираҳои якхела;

c. Хароҷотҳои ҳақиқӣ вобаста ба истеҳсоли ҳамин хел захираҳо.

3. **Арзиши аслии ҳақиқии захираҳои аз таъминкунанда ворид гардидааст ва аз тарафи ташкилот даромад карда шуда, бо тарзи зайл ба қайд гирифта мешавад:**

a. Д-т ҳисоби 041,060,069 «Масолеҳ»; К-т ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо»;

b. Д-т ҳисоби 041,060,069 «Масолеҳ»; К-т ҳисоби 178 «Ҳисоббаробаркунӣ бо ҳар гуна дебиторҳо ва кредиторҳо»;

c. Д-т ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда» К-т ҳисоби 041,060,069 «Масолеҳ».

4. Захираҳои моддӣ-истеҳсолии бебозгашт баҳисобгирии бухгалтерӣ қабул карда шуд:

a. Аз рӯйи арзиши бозорӣ дар рӯзи баҳисобгирии бухгалтерӣ;

b. Вобаста аз баҳои пулии он мувофиқи розигии сарпарастии ташкилот;

c. Аз рӯйи нархҳое, ки дар ҳолатҳои муқоисашаванда, ҳамин тавр захираҳои моддӣ-истеҳсолӣ харидорӣ карда мешавад.

5. Аз рӯйи арзиши аслии ҳақиқии захираҳои моддӣ-истеҳсолии харидашуда барои ҳақдиҳӣдохил карда намешаванд:

a. Хароҷотҳо барои то ҷойи истифодабарӣ расонидани онҳо;

b. Андози аз арзиш илова шуда захираҳои моддӣ-истеҳсолии харидорӣ карда шуда;

c. Фоизи ҳисоб карда шуда аз воситаи қарзи гирифта шуда, то ба ҳисобгирии бухгалтерӣ қабул карда шудани захираҳои моддӣ-истеҳсолӣ.

6. Маҳсулоти тайёр – ин:

a. Маҳсулоти ба талаботи харидор ҷавобгӯй;

b. Маҳсулотҳо, нимфабрикатҳое, ки пурра коркар-дашон ба охир расидааст (натиҷаи охирини давраи истеҳсолӣ);

c. Маҳсулотҳо, нимфабрикатҳое, ки коркардашон пурра ба охир расидааст, характеристикаи техникӣ ва сифат доранд ва барои фурӯш таъйин гардидаанд.

7. Дар ҳолати соқит кардани маблағи фарқият дар арзиши масолеҳе, ки барои истеҳсолот таъйин гардида буд, чунин қайдҳои ҳисобгирии бухгалтерӣ гузаронида мешавад?

a. Д-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; К-т ҳисоби 043,060,069 «Масолеҳи арзишноки тайёр карда шуда ва харидорӣ карда шуда»;

b. Д-т ҳисоби 220 «Дигар хароҷотҳо»; К-т ҳисоби 043,064,069 «Фарқият дар масолеҳи арзишнок»;

c. Д-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; К-т ҳисоби 043 «Фарқият дар масолеҳи арзишнок».

8. Дар вақти равон кардани масолеҳ барои тайёр кардани намуди мушаххаси маҳсулот, бояд кадом намуди навишти баҳисобгирии бухгултерӣ гузаронида шавад:

a. Дт ҳисоби 222 «Барои маҳсулот, (кор ва хизмат); Кт ҳисоби 060,069 «Масолеҳ»;

b. Дт ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; Кт ҳисоби 041,060,069 «Масолеҳ»;

c. Дт ҳисоби 210 «Хараҷотҳои умумии истеҳсолӣ»; Кт ҳисоби 041,060,069 «Масолеҳ».

9. Истеҳсоли маҳсулоти тайёр дар ҳисобгирии бухгалтерӣ инъикос карда мешавад. Ҳисоби 222 «Барориши маҳсулот (кор, хизмат) истифода карда намешавад»:

a. Дт ҳисоби 222 «Барориши маҳсулоти тайёр (кор, хизмат)»; Кт ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»;

b. Дт ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; Кт ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр»;

c. Дт ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр»; Кт ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ».

МАВЗӮИ №5: БАҲИСОБГИРИИ МЕҲНАТ ВА МУЗДИ ОН

1. Музди меҳнати вақтбайъ муайян карда мешавад:

a. Бо роҳи зарб задани миқдори маҳсулоти истеҳсол шуда ба нархномаи корбайъ;
b. Бо роҳи тақсим кардани миқдори маоши тарифи соатӣ ба миқдори соатҳои кор карда шуда;
c. Бо роҳи зарб задании миқдори маоши тарифи соатӣ ба миқдори соатҳои кор карда шуда.

2. Музди кори корбайъ муайян карда мешавад:

a. Бо роҳи зарб кардани миқдори маҳсулоти истеҳсол шуда ба баҳодиҳии кори корбайъ;
b. Тақсим кардани миқдори маоши тарифи соатӣ ба миқдори соатҳои кор карда шуда;
c. Бо роҳи тақсим кардани миқдори маҳсулоти истеҳсол карда шуда ба нархномаи корбайъ.

3. Барои корҳои берун аз вақти корӣ иҷро шуда ҳақдор карда мешавад:

a. Барои ду соати аввала дар ҳаҷми на камтар аз 1,5 ва барои соатҳои минбаъда на кам дар ҳаҷми 2 баробар;
b. Дар ҳаҷми 2 баробари соатбайъ ё миқдори маоши рӯзона;
c. Дар ҳаҷми зиёда аз нишондод дар шартномаи коллективи меҳнатӣ пешбинӣ гардида.

4. Асос барои ҳисоб кардани музди миёнаи меҳнат барои ҳақдиҳии рухсатии ҳарсола чунин музди коргарон истифода карда мешавад:

a. Ду моҳи тақвимӣ;
b. Се моҳи тақвимӣ;
c. 12 моҳи тақвимӣ.

5. Дар асоси ҳуҷҷатҳои зерин шарҳдиҳандаи корноошоямии муваққатӣ ҳисоб карда мешавад:

a. Варақаи баҳисобгирии вақти корӣ;
b. Фармони роҳбар;
c. Варақаи корношоямӣ.

6. Қайдҳои зерини ҳисобгирии бухгултерӣ чиро мефаҳмонанд: Д^т ҳисоби 180 «Ҳисоббаробаркунӣ бо коргарон аз рӯйи музди меҳнат, К^т ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз ва ҷамъкунӣ»:

a. Доштани маблағ аз музди меҳнати коргарон барои маблағи пештар гирифтааш, ҳамчун ҳисоботдиҳанда;
b. Доштани маблағ аз музди меҳнати коргар барои либосҳои рамзӣ (корӣ);

c. Аз музди кори коргарон доштани андоз аз даромади шахсони воқеӣ.

7. Барои ҳисобгирии маблағи музди кори депонент шуда ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад:

a. 180 «Ҳисоббаробаркунӣ ба ҳаргуна дибиторҳо ва кредиторҳо»;
b. 180 «Ҳисоббаробаркунӣ бо коргарон аз рӯйи дигар амалиётҳо»;
c. 180 «Ҳисоббаробаркунӣ бо коргарон аз рӯйи музди меҳнат».

8. **Андозсупорандагони андози ягонаи иҷтимоӣ инҳо мебошанд**:

a. Коргарон;
b. Ташкилотҳое, ки ба шахсони воқеӣ ҳаққи меҳнат медиҳанд;
c. Ҳамаи ташкилотҳо.

9. Қайди зерини бухгалтерӣ чиро мефаҳмонад: Дт ҳисоби 180 «Ҳисоббаробаркунӣ бо коргарон аз рӯйи музди меҳнат», Кт ҳисоби 120 «Хазина»:

a. Аз хазинаи ташкилот музди меҳнати дода шуда;
b. Аз музди меҳнати коргарон маблағи пештар гирифтааш дошта шуда;
c. Аз музди меҳнати коргарон андоз аз даромади шахсони воқеӣ дошта шуда.

МАВЗӮИ №6: БАҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ ПУЛӢ ВА МАБЛАҒГУЗОРИИ МОЛИЯВӢ (АРЗӢ)

1. Қабули пули нақдӣ дар хазинаи ташкилот ба расмият дароварда мешавад:

a. Бо ордери даромади хазинавӣ;
b. Бо ордери хароҷоти хазинавӣ ва хати расид оид ба қабули пул;
c. Хати расид ба ордери даромади хазина.

2. Асос барои аз хазинаи ташкилот додани пул инҳо мебошанд:

a. Ордери хароҷоти хазинавӣ;
b. Ордери даромади хазинавӣ;
c. Китоби хазина.

3. Асос барои пур кардани китоби хазина инҳо мебошанд:

a. Ҳисоботи пешпардохти шахси ҳисоботдиҳанда;

b. Ариза барои аз хазина додани воситаҳои пулӣ ба ҳисоботдиҳанда аз рӯйи хароҷоти сафари хизматӣ;

c. Ордерҳои даромад ва хараҷоти хазинавӣ.

4. Назорат аз рӯйи пешбурди дурустии китоби хазина вобаста карда мешавад:

a. Ба сармуҳосиб;

b. Ба роҳбари муассиса;

c. Ба хазиначӣ.

5. Дар ҳолати ворид шудани воситаҳои пулӣ ба хазинаи ташкилот барои маҳсулоти фурӯхта шуда, кор ва хизмати иҷро шуда чунин қайдҳо гузаронида мешаванд:

a. Дт ҳисоби 120 «Хазина»; Кт ҳисоби 090 «Мадохилот»;

b. Дт ҳисоби 120 «Хазина»; Кт ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр»;

c. Дт ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунанда ва пудратчиҳо»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ».

6. Интиқоли асъори дохил шуда аз самти асъори барои фурӯши ҳатмӣ таъиншуда дар ҳисобҳои зерин инъикос карда мешавад:

a. 097 «Ҳисоби асъорӣ

b. 133 «Интиқол дар роҳ»

c. 090 «Ҳисоби ҳисобаробаркунӣ»

7. Супоридани воситаҳои пулӣ ба ҳисоби ҳисоббаробаркунии ташкилот дар асоси ҳуҷҷатҳои ибтидоии зерин ба қайд гирифта мешаванд:

a. «Чек»;

b. «Супоришномаи пулгузорӣ»;

c. «Эъломия барои ҳақдиҳӣ».

8. Қайдҳо аз рӯйи ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ» дар феҳристҳои ҳисобгирии синтетикӣ дар чунин асос татбиқ карда мешавад:

a. Ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ оид ба ҳисоб даровардан ва соқит кардани пул аз ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ;

b. Нусхаи бонк аз рӯйи ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ;

c. Нусхаи бонкӣ аз рӯйи ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ бо замимаи ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ.

9. Асос барои аз банк гирифтани пул инҳо мебошанд:

a. Дафтарчаи чекӣ;

b. Чеки пулӣ;

c. Ордери хароҷоти хазинавӣ.

10. Хориҷ кардани (соқит кардани) воситаҳои пулӣ аз ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ дар ҳолати пешниходи ҳуҷҷатҳои ҳисоббаробаркунии таъминкунанда, чунин қайдҳои бухгалтерӣ гузаронида мешавад:

a. Дт ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахси ҳисобдиҳанда»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ»;

b. Дт ҳисоби 120 «Хазина»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ»;

c. Дт ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунанда ва пудратчӣ»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ».

МАВЗӮИ №7: БАҲИСОБГИРИ ҲИСОББАРОБАРКУНӢ БО ДЕБИТОРҲО ВА ВОСИТАҲОИ ҚАРЗӢ

1. Аз рӯйи самти ӯҳдадории ҳисоббаробаркунӣ чунин амалиёт гузаронида мешавад:

a. Ба тариқи нақдӣ, ғайринақдӣ;

b. Ба таври молӣ, ғайримолӣ;

c. Қарздории дебиторӣ, кредиторӣ.

2. Ӯҳдадории баамаломадаи ташкилот дар назди таъминкунанда аз рӯйи захираҳои моддӣ - истеҳсолӣ дохилшуда чунин қайдҳо гузаронида мешаванд:

a. Дт ҳисоби 060-069 «Масолеҳ»; Кт ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо»;

b. Дт ҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидорон ва супорищдиҳандаҳо»; Кт ҳисоби 060-069 «Масолеҳ»;

c. Дт ҳисоби 060-069 «Масолеҳ»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ».

3. Пешпардохти гирифташуда бо қайди зерин инъикос карда мешавад:

a. Дт ҳисоби 060-069 «Масолеҳ»; Кт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ»;

b. Дт ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандагон ва пудратчиҳо»; Кт ҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидорон ва супоришдиҳандагон»;

c. Дт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ»; Кт ҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидорон ва супоришдиҳандагон».

4. Баъди баргардонидани қарзҳо дар назди таъминкунанда аз ҳисоби қарзи кӯтоҳмуддат чунин бақайдгирӣ гузаронида мешавад:

a. Дт ҳисоби 090 «Ҳисоби ҳисоббаробаркунӣ»; Кт ҳисоби 273 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи қарзҳои кӯтоҳмуддат ва қарзҳо»;

b. Дт ҳисоби 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо»; Кт ҳисоби 273 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи қарзҳои кӯтоҳмуддат ва қарзҳо»;

c. Дт ҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидорон ва супоришдиҳандаҳо».

5. Мӯҳлати умумии даъворо ташкил медиҳад:

a. 5 сол;

b. 3 сол;

c. 1 сол.

6. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи даъво, ки таъминкунандаҳо, пудратчиҳо, ташкилотҳои нақлиётӣ пешниҳод кардаанд дар ҳисобҳои зерин буда метавонад:

a. 150 «Ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунандаҳо ва пудратчиҳо»;

b. 273 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи қарзҳои кӯтоҳмуддат ва қарзҳо»;

c. 178 «Ҳисоббаробаркунӣ бо ҳар гуна дебиторҳо ва кредиторҳо».

7. Шахси ҳисобдиҳанда аз рӯйи маблағи ҳақиқии хароҷот кардааш, ки пештар ҳамчун ҳисоботдиҳанда гирифта буд, тартиб медиҳад:

7. Ҳисоботи молӣ;
8. Ҳисоботи хазинавӣ;
9. Ҳисоботи пешпардохтӣ.

8. Амалиётҳои хоҷагӣ «Маблағе, ки пештар ба шахси ҳисобдиҳанда дода шуда буд, баргардонида шуд». Аз рӯйи он чунин қайди бухгалтерӣ гузаронида мешавад:

a. Дт ҳисоби 120 « Хазинаи ташкилот»; Кт ҳисоби 160 «Ҳисоббаро-баркунӣ ба шахсони ҳисоботдиҳанда»;
b. Дт ҳисоби 160 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботди-ҳанда»; Кт ҳисоби 120 «Хазинаи ташкилот»;
c. Дт ҳисоби 153 «Ҳисоббаробаркунӣ бо харидор ва су-пориш-диҳандаҳо»; Кт ҳисоби 120 «Ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисоботдиҳанда».

9. Қарзҳо аз рӯйи мӯҳлати баргардониашон тақсим мешаванд:

a. Ба кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат;
b. Дарозмуддат, миёнамӯҳлат;
c. Миёнамӯҳлат, кӯтоҳмуддат.

МАВЗӮИ №8: БАҲИСОБГИРИИ СОҲИБКОРӢ ВА ДИГАР ФАЪОЛИЯТҲОЕ, КИ ДАРОМАД МЕОРАД

1. Калкулятсия – ин тарзи ҳисобкунии:

a. Хароҷоти истеҳсолӣ дар шакли ифодаи пулӣ;
b. Даромади аз фурӯш;
c. Арзиши аслии ҳамаи маҳсулоти истеҳсол гардида, шаклҳои алоҳидаи он ва воҳиди маҳсулот.

2. Нисбати ҳаҷми бароріши маҳсулот хароҷотҳо тақсим мешавад:

a. Ба асосӣ, иловагӣ;
b. Бавосита, бевосита;
c. Доимӣ, тағйирёбанда.

3. Ба таркиби хароҷоти умумиистеҳсолӣ дохил мешавад:

a. Хароҷотҳо оид ба ҳақдиҳӣ, аз рӯйи хизматрасонии аудитӣ, машваратӣ ва ҳуқуқӣ;
b. Хароҷотҳо барои музди меҳнати кормандони муҳандисӣ-техникӣ ва кормандони идоракунии сехҳо;

c. Арзиши материалҳои барои истеҳсоли маҳсулот сарф-гардида.

4. Ба таркиби харочотҳои умумихочагӣ дохил мешавад:

a. Харочотҳо оид ба хизматрасонии аудит, машваратчиёни ҳуқуқӣ;

b. Харочотҳо барои музди меҳнати кормандони муҳандисӣ-техникӣ ва кормандони идоракунии сехҳо;

c. Арзиши маводҳо барои истеҳсоли маҳсулот сарф гардида.

5. Барои баҳисобгирии бевоситаи харочотҳои истеҳсолӣ кадоме аз ҳисобҳои зерин истифода карда мешавад?

a. 200 «Истеҳсолоти асосӣ»;

b. 220 «Захираҳои харочоти дар назар дошта шуда»;

c. 222 «Харочотҳои умумихочагӣ».

6. Барои ҳисобгирии харочотҳои бавоситаи истеҳсолӣ ҳисобҳои синтетикӣ истифода карда мешавад:

a. 222 «Харочоти умумихочагӣ»;

b. 200 «Истеҳсолоти асосӣ»;

c. 221 «Харочотҳо барои фурӯш».

7. Дар дебети ҳисоби 020,250 «Нуқсони дар истеҳсолот» чӣ тавр инъикос карда мешавад?

a. Аризиши аслии охирини маҳсулоти нуқсондор;

b. Арзиши боқимондаи баргардонида шуда аз рӯйи нархи эҳтимолии истифодашавии онҳо;

c. Доштани маблағи арзиши маҳсулоти нуқсондор аз гунаҳкор.

8. Дар вақти ҳисоб кардани хӯрдашавии воситаҳои асосии дар чараёни истеҳсоли маҳсулот истифода шуда, чунин қайдҳои бухгалтерӣ гузаронида мешавад:

a. Д-т ҳисоби 220 «Харочотҳои умумиистеҳсолӣ», К-т ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»;

b. Д-т ҳисоби 010,019 «Воситаҳои асосӣ»; К-т ҳисоби 020 «Хӯрдашавии воситаҳои асосӣ»;

c. Д-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; К-т ҳисоби 010,019 «Воситаҳои асосӣ».

9. Дар ҳолати соқит кардани харочотҳои умумиистеҳсолӣ бо арзиши аслии маҳсулот чунин бақайдгирии бухгалтерӣ гузаронида мешавад:

a. Д-т ҳисоби 222 «Барориши маҳсулот» кор ва хизмат; К-т ҳисоби 220 «Харочотҳои умумиистеҳсолӣ»;
b. Д-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; К-т ҳисоби 220 «Харочотҳои умумиистеҳсолӣ»;
c. Д-т ҳисоби 220 «Харочотҳои умумиистеҳсолӣ»; К-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ».

10. Дар ҳолати соқит кардани харочоти истеҳсолоти ёрирасон ба арзиши аслии маҳсулот чунин бақайдгирии бухгалтерӣ гузаронида мешавад:

a. Д-т ҳисоби 222 «Барориши маҳсулот кор ва хизмат»; К-т ҳисоби 221-228 «Истеҳсолоти ёрирасон»;
b. Д-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ»; К-т ҳисоби 221-228 «Истеҳсолоти ёрирасон»;
c. Д-т ҳисоби 220 «Харочотҳои умумиистеҳсолӣ»; К-т ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ».

МАВЗӮИ№9: БАҲИСОБГИРИИ ФУРӮШИ МАҲСУЛОТИ ТАЙЁР (МОЛҲО, КОР ВА ХИЗМАТ)

1. Маҳсулот (молҳо, корҳо, хизмат) фурӯхташуда дониста шуда ва дар ҳисобгирии бухгалтерӣ ба қайд гирифта мешавад:

a. Аз лаҳзаи пардохт шуданаш;
b. Аз лаҳзаи бор кардани мол;
c. Ҳар ду ҳолатҳо дуруст аст.

2. **Тартиби сохтани шартномаи хариду фурӯш танзим карда мешавад, дар асоси**:

a. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон;
b. Кодекси маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
c. Кодекси шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

3. **Мадохилат-ин:**

a. Маблағи бо ифодаи пул ҳисоб карда, баробари бузургии воридшавии воситаҳои пулӣ ва дигар амвол;
b. Маблағи бо ифодаи пул ҳисоб кардани баробари бузургии дохилшавии воситаҳои пулӣ ва дигар амвол ё бузургии қарздории кредиторӣ;
c. Маблағи бо ифодаи пулӣ ҳисоб кардани баробари бузургии дохилшавии воситаҳои пулӣ ва дигар амвол ё бузургии қарздории дебиторӣ.

4. Асос барои бор кардани маҳсулот (молҳо, кор, хизмат) ба суроғаи харидор инҳо мебошанд:

a. Шартнома;
b. Шартнома ва ҳуҷҷатҳои молистеҳсолкунанда;
c. Шартнома ва ҳуҷҷатҳои молистеҳсолкунанда ва ҳисоббаробаркунии ҳақдиҳӣ.

5. Дар дебети ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш» инъикос карда мешавад:

a. Арзиши аслии маҳсулоти фурӯхта шуда (молҳо, кор, хизмат);
b. Андоз аз арзиши илова шуда;
c. Мадохилот аз фурӯши маҳсулот.

6. Харочотҳои тиҷоратӣ хориҷ карда мешаванд:

a. Аз рӯйи ҳаҷми пурра ба арзиши аслии маҳсулоти фурӯхташуда (молҳо, кор, хизмат);
b. Бо маблағи ба маҳсулоти фурӯхташуда (молҳо, кор, хизмат) дахлдошта;
c. Ҳар дуи ҳолатҳо дуруст аст.

7. Аз рӯи маҳсулоти фурӯхта шуда (кор, хизмат) ААИ (андоз аз арзиши иловашуда) ҳисоб карда мешавад, ки дар ҳисобҳои зерин инъикос карда мешаванд:

a. Дт ҳисоби 410 «Дигар даромадҳо ва харочотҳо»; Кт ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз аз ҷамъкунӣ»;
b. Дт ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш»; Кт ҳисоби 171 «ААИ аз рӯйи хариди маводҳои арзишнок»;
c. Дт ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш»; Кт ҳисоби 173 «Ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи андоз ва ҷамъкунӣ».

8. Арзиши аслии ҳақиқии корҳои иҷро шуда ва хизматрасонӣ хориҷ карда шуд:

a. Дт ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш»; Кт ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр»;
b. Дт ҳисоби 401 « Даромад аз фурӯш»; Кт ҳисоби 080 «Маҳсулоти тайёр»;
c. Дт ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш»; Кт ҳисоби 200 «Истеҳсолоти асосӣ».

9. Қайди бухғалтерии Дт ҳисоби 401 «Фоида ва зарар» Кт ҳисоби 400 «Даромади давраи ҳисобот» инъикос карда мешавад:

a. Фоида аз фурӯши маҳсулот (мол, кор, хизмат);
b. Зарар аз фурӯши маҳсулот (мол, кор, хизмат);
c. Ислоҳоти тавозун.

МАВЗӮИ №10: БАҲИСОБГИРИИ НАТИҶАҲОИ МОЛИЯВӢ ВА ИСТИФОДАИ ОНҲО

1. Даромадҳо ва хароҷотҳои ташкилотҳо вобаста аз хусусияти шароити воридшавӣ ва самти фаъолияташон ҷудо мешаванд:

a. Ба хароҷотҳо ва даромадҳои ҷорӣ, даромаду хароҷотҳои фавкулодда;
b. Даромадҳо ва хароҷотҳо аз шакли фаъолияти муқаррарӣ, амалиётҳои даромад ва хароҷотҳои ғайрифурӯшӣ;
c. Инвеститсияи дарозмӯҳлат, даромадҳо ва хароҷотҳои давраи оянда.

2. Ба даромадҳо аз фаъолияти муқаррарӣ дохил мешавад:

a. Дохилшавӣ аз фурӯши воситаҳои асосӣ;
b. Мадохилат аз фурӯши маҳсулот, молҳо;
c. Фарқияти курсҳо (асъори миллӣ ва хориҷӣ).

3. Ба таркиби даромадҳои амалиётӣ дохил мешавад:

a. Фоидаи солҳои гузашта, ки дар соли ҳисоботӣ муайян карда шудааст;
b. Фарқияти курс (қурби асъори миллӣ ва хориҷӣ);
c. Дохилшавӣ вобаста ба иштирок дар сармояи оинномавии дигар ташкилотҳо.

4. Ба таркиби хароҷотҳои ғайримоддӣ дохил мешавад:

a. Маблағи қарздории дебиторҳое, ки мӯҳлати даъвоии он гузаштааст ва дигар қарзҳое, ки доштаи он воқеӣ нест;
b. Хароҷотҳои вобаста ба фурӯши воситаҳои асосӣ;
c. Хароҷотҳои вобаста ба ҳақдиҳӣ барои хизматрасонии ташкилотҳои қарздиҳанда.

5. Ҳисобгирии ташаккулёбии натиҷаи молиявӣ аз шакли фаъолияти муқаррарӣ дар ҳисобҳои:

a. 401 «Фоидаи тақсимнашуда (зарари пардохтнашуда)»;
b. 400 «Фурӯш»;
c. 400-410 «Фоида ва зарар».

6. Фоида аз фурӯши маҳсулот (кор, хизмат) дар ҳисобҳои зерин инъикос карда мешавад:

a. Дᵀ ҳисоби 400 «Дигар даромадҳо ва харачотҳо»; Кᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»;
b. Дᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»; Кᵀ ҳисоби 178-401 «Фоидаи тақсимнашуда» (зарари пӯшонида нашуда);
c. Дᵀ ҳисоби 401 «Даромад аз фурӯш»; Кᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар».

7. Зараре, ки аз фурӯши воситаҳои асосӣ ворид гардидааст, дар ҳисобҳои зерин инъикос карда мешавад:

a. Дᵀ ҳисоби 410 «Дигар даромадҳо ва харачотҳо»; Кᵀ ҳисоби 010-019 «Воситаҳои асосӣ»;
b. Дᵀ хисоби 401 «Фурӯш»; Кᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»;
c. Дᵀ ҳисоби 410 «Фоида ва зарар»; Кᵀ ҳисоби 400 «Дигар даромадҳо ва харочотҳо».

8. Амалиётҳои хоҷагӣ дар ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар» аз рӯйи зиёдшавии ҷамъбаст инъикос карда мешавад:

a. Аз аввали сол;
b. Аз аввали ҳар як семоҳа;
c. Ҳармоҳа.

9. Ба маблағи зарар аз соқиткунии молҳо вобаста ба ҳолатҳои фавқулодда фаъолияти хоҷагидорӣ дар қайдҳои зерини бухгалтерӣ инъикос карда мешавад:

a. Дᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»; Кᵀ ҳисоби 060-069 «Молҳо»;
b. Дᵀ ҳисоби 170 «Камомад ва исроф аз дигар маводҳои арзишнок»; Кᵀ ҳисоби 060-069 «Молҳо»;
c. Дᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»; Кᵀ ҳисоби 170 «Камомад ва исроф аз дигар маводҳои арзишнок».

10. Аз рӯйи соқиткунии гардиши ҷамъбасти декабрӣ ва маблағи фоидаи софи соли ҳисоботӣ, бояд бақайдгирии зерини бухгалтерӣ гузаронида шавад:

a. Дᵀ ҳисоби 401 «Фоидаи тақсимнашуда (зарари пӯшонида нашуда)»; Кᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»;
b. Дᵀ ҳисоби 400 «Фоида (зарар) аз фурӯш»; Кᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»;
c. Дᵀ ҳисоби 400-410 «Фоида ва зарар»; Кᵀ ҳисоби 401 «Фоидаи тақсимнашуда (зарари пӯшида нашуда)».

МАВЗӮИ №11: ҲИСОБОТИ МУАССИСАҲОИ БУЧЕТӢ

1. Зери мафҳуми ҳисоботи бухгалтерӣ фаҳмида мешавад:

a. Сохтани тавозун, ҳисобот оид ба фоида ва зарар;
b. Системаи ягонаи маълумот (рақамҳо) оид ба амвол ва вазъи молиявии ташкилот дар бораи натичаи фаъолияти хочагӣ дар асоси ахбори баҳисобгирии бухгалтерӣ;
c. Чамъбаст ва банизомдарории ҳолати амволи ташкилот бо мақсади гузаронидани таҳлил ва идоракунӣ.

2. Ба таркиби ҳисоботҳои бухгалтерии ташкилотҳо (ғайр аз ташкилотҳои буҷетӣ) дохил мешавад:

a. Тавозуни бухгалтерии ҳисобот оид ба фоида ва зарар, замима ба тавозун ва хизмат оид ба фоида ва зарар, қайди эзоҳнома, хулосаномаи аудитӣ;
b. Тавозуни бухгалтерии, ҳисобот оид ба фоида ва зарар, замима ба тавозуни, ҳисобот оид ба корҳои дохилӣ, воҳидҳои истеҳсолӣ;
c. Ҳисобот оид ба истифодаи воситаҳои фонди суғуртаи иҷтимоӣ, эъломия оид ба даромадҳо, тавозуни бухгалтерӣ, ҳисобот оид ба фоида ва зарар.

3. **Ҳисобот бо тартиби ҳатмӣ пешниҳод карда мешавад:**

a. Иштироккунандаҳо ё соҳиби ташкилот, ташкилотҳои бонкӣ ва молиявӣ;
b. Ташкилоти минтақавии омории давлатӣ, нозироти андоз;
c. Сарпарастон, ташкилотҳои омории давлатӣ, нозироти андоз ва дигар истифодабарандагони мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон амалкунанда.

4. **Ҳисоботи солонаи бухгалтерӣ дар мӯҳлатҳои зерин пешниҳод карда мешавад:**

a. 60 рӯз баъди ба охир расидани сол;
b. 30 рӯз баъди ба охир расидани сол;
c. 90 рӯз баъди ба охир расидани сол.

5. **Ташкилотҳо ҳуқуқӣ дар матбуоти кушод ҷой кардани ҳисоботи солонаро доранд:**

a. Доранд, барои он ки ҳеҷ кас ин ҳуқуқи ташкилотро манъ накардааст;
b. На танҳо ҳуқуқи ҷой кардани онро доранд, балки вазифадоранд онро иҷро кунанд;
c. Ташкилот метавонад, ҳисоботро оид ба амвол ва вазъи молиявӣ танҳо баъди аз тарафи аудит озод тасдиқ карда бошад.

6. **Аз рӯйи дараҷаи ҷамъбасти ахборот, ки ҳисоботҳо ва ахбори бухгалтериро дар бар мегиранд, ҳисоботҳои зериро фарқ кардан мумкин аст:**
a. Дохилӣ, хориҷӣ;
b. Ҷорӣ, семоҳа;
c. Ибтидоӣ, ҷамъбастӣ.

7. **Ҳисоботҳои бухгалтерӣ тасдиқ ва имзо гузошта мешаванд:**
a. Роҳбар ва аудиторҳо;
b. Сарҳисобчӣ ва нозири андоз;
c. Роҳбар ва сармуҳосиб.

8. **Ташкилот вазифадор аст, ҳисоботи бухгалтериро дар асосҳои зерин тартиб диҳад:**
a. Баҳисобгирии бухгалтерӣ (синтетикӣ ва аналитикӣ);
b. Баҳисобгирии оморӣ, ҳисобгирии таъҷилӣ;
c. Баҳисобгирии (синтетикӣ ва аналитикӣ) таъҷилӣ.

9. **Дар ҳисоботи бухгалтерӣ аз рӯйи шумора ва нишондодҳо то камтарин воҳид оварда шудааст:**
a. То 2 сол; ҳисоботи солҳои гузашта;
b. То 1 сол;
c. То 3 сол.

10. **Ба мазмуни ҳисоботҳои бухгалтерӣ чунин талаботҳо пешниҳод карда шудааст:**
a. Ҳаматарафа, пурра, муҳим, дақиқ, миёна;
b. Муқоисашаванда, ҳаматарафа, асоснок, пурра;
c. Мукаммал, дуруст, муҳим, ғайривоқеӣ, дурустмуқоисашаванда.

РӮЙХАТИ АДАБИЁТ:

1. Никитин В.М., Никитина Д.А. Теория бухгалтерского учета. Учебные пособия. Москва: «Дело и сервис», 2008. -576с.
2. Суворова С.П., Хоменко М.Е. и. др. Бухгалтерский учет. Учебные пособия. Москва: КНОРУС, 2010. -339 с.
3. Родионов В.М. Бухгалтерский и налоговый учет в бюджетных учреждениях. М.: Проспект, 2004.
4. Кондраков Н.П., Кондраков И. Н. Бухгалтерский учет в бюджетных учреждениях. 6-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 2009.
5. Полещук Т.А., Митина О.В. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях. Москва: Вузовский учебник: ИНФРА-М, 2011. -151с.
6. В.И.Петрова, А.Ю. Петров, А.Н.Сорокин, А.Е.Суглобов Бухгалтерский учет в бюджетных учреждениях: учебние пособие. М.: КНОРУС, 2010.
7. Шишкин А.К. Леикрюков В.А. Дышкант и. др. Учет, анализ, аудит на предприятии. Москва: «Аудит», издательство объединение «Ю Нити» , 1996. -495с.
8. Герасимова Л.Н. Теория бухгалтерского учета (для студентов вуза). Ростов на Дону: «Феникс», 2010. 220с.
9. Самохвалов Ю.Н. Бухгалтерский учет. Практикум, Москва: «Форум», 2011. -231с.
10. Букина О.А. Азбука бухгалтера от аванса до баланса. Ростов на Дону: «Феникс», 2010. -317с.
11. Шарифов З.Р., Исмонов Ф.Б. Дастур оиди бурдани ҳисобгирии бухгалтерӣ дар мактабҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2007, 199с.
12. Шарифов З.Р., Ҷӯраев О., Расулов Н. Ҳисобдорӣ, таҳлил ва аудит дар корхонаҳо. (Васоити таълимӣ). Душанбе: «Маориф», 2000.
13. Инструкция по бюджетному учету. Москва: издательство «Омега-Л» , 2010. -433 с.
14. Гончарова Н.М. Бухгалтерский учет. Краткий курс. Москва: издательство «Форм», 2009.
15. Токарев Н.Н. Бухгалтерский учет в бюджетных учреждениях.3-е изд. Москва: НД ФБК-Пресс, 2003.
16. Середа К.Н. Бухгалтерский учет и налогообложения в бюджетных организациях. Ростов на Дону: «Феникс», 2002.
17. Бухгалтерский и налоговый учет в бюджетных учреждениях. (В.М. Радианова и.др. под редакция Радионовой В.М.). Москва: ТК. «Вели» издательство «Проспект», 2004.

18. Бунина О.А. Азбука бухгалтера (от ованеа до баланса). Растов-на – Дону: «Феникс», 2010.
19. Абрамова Ю.А. Система требований и допущений в учете бюджетных учреждений // Бухгалтерский учет.2007.№7.
20. Дастурамал оиди бурдани ҳисобдории бухгалтерӣ дар мактабҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 2011.
21. Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе: Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.12.2000, №157.
22. Бухгалтерский приложения, 2006, № 18, 19,21,24.
23. Инструкция о порядке составления и представления годовой и периодической бухгалтерской очетности бюджетных учреждений РТ Приказ №84, Министра финансов РТ от 5.10.2004.
24. Инструкция о порядке заполнения форм квартальной и годовой бухгалтерской очетности хозяйствующими субъектами. Приказ №124, Министра финансов РТ от 29.08.2001.
25. Методические указания по бухгалтерскому учеты финансовой аренды (лизингу). Приказ №87, Министра финансов РТ от 2.07.2004.
26. Методические указания по инвентаризации имущества и финансовых объязательств. Приказ №45, Министра финансов РТ от 22.05.1997.
27. Положение о ведению бухгалтерского учета и бухгалтерской очетности в Республике Таджикистан (Приказ №163, Министра финансов РТ от 30.12.1999).
28. Положение по бухгалтерскому учету «Учетная политика предприятй» (УПП 1/99, приказ №135, Министра финансов РТ от 24.09.1999).
29. Положение по бухгалтерскому учету «Учет имущества и объязательств предприятия, стоимость которых выражена в иностранной валюте» (ПБУ 4/2001, приказ №153, Министра финансов РТ от 8.12.1999).
30. Положение по бухгалтерскому учету «Учет материально-производственных запасов» (ПБУ 3/2001, приказ №21, Министра финансов РТ от 30.01.2001).
31. Положение по бухгалтерскому учету «Учет основных средств» (ПБУ 4/2001, приказ №64, Министра финансов РТ от 10.04.2001).

ЗАМИМАИ 1
ДАР МУАССИСАҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН БАРОИ БАҲИСОБГИРИИ МУҲОСИБАВӢ ЧУНИН НАҚШАИ ҲИСОБҲО ИСТИФОДА КАРДА МЕШАВАД[1]

Номгӯи ҳисоб	№ ҳисоб	Номгӯи зерҳисоб	№ зерҳи-соб
1	2	3	4
Боби 1. Воситаҳои асосӣ ва дигар маблағгузориҳои дарозмуддат			
Воситаҳои асосӣ	01	Бино	010
		Иншоот	011
		Дастгоҳҳои тахвилдиҳанда	012
		Мошинҳо ва таҷҳизот	013
		Воситаҳои нақлиётӣ	015
		Олотҳо, асбобҳои истеҳсолӣ ва	016
		хоҷагӣ (аз он ҷумла, лавозимот)	
		Ҳайвоноти корӣ ва сермаҳсул	017
		Фонди китобхона	018
		Дигар воситаҳои асосӣ	019
Фарсудашавии воситаҳои асосӣ	02	Фарсудашавии воситаҳои асосӣ	020
Дигар маблағгузориҳои дарозмуддат	03	Маблағгузориҳои молиявии дарозмуддат	030
		Активҳои ғайримоддӣ	031
Боби 2.Захираҳои моддӣ			
Таҷҳизот, масолеҳи сохтмонӣ ва масолеҳҳо барои тадқиқотҳои илмӣ	[illegible]4	Таҷҳизотҳои васлшаванда	040
		Масолеҳҳои сохтмонӣ барои сохтмони асосӣ	041
		Маводҳои мӯҳлати истифодаба-риашон дарози	043
		барои тадқиқотҳои илмӣ ва санҷишҳои	
		лабораторӣ истифодашаванда	
		Таҷҳизотҳои махсус барои	044
		корҳои илмӣ - тадқиқотӣ аз рӯйи	
		шартномаи фармоишдиҳандагон	
Чорвои ҷавон ва ҳайвоноти дар парваришбуда	05	Чорвои ҷавон ва ҳайвоноти дар	050
		парваришбуда	
Масолеҳ ва маҳсулоти хӯрокворӣ	06	Маводҳо барои таълим	060
		тадқиқотҳои илмӣ ва дигар	
		мақсадҳо	
		Маҳсулоти хӯрокворӣ	061
		Доруворӣ ва лавозимоти	062
		ҷарроҳибандӣ	
		Масолеҳи хоҷагӣ ва ашёҳо;	063

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010.С.12-17.

		конселяри	
		Сӯзишворӣ ва дигар равғанҳои молиданӣ	064
		Масолеҳи махсус	065
		Зарфҳои холӣ	066
		Дигар масолеҳҳо	067
		Масолеҳҳои дар роҳ буда	068
		Қисмҳои эҳтиётӣ	069
Боби 3. Ашёҳои камарзиш			
Ашёҳои камарзиш	07	Ашёҳои камарзиши дар анборбуда	070
		Ашёҳои камарзиши дар истифодабуда	071
		Либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзоли дар анборбуда	072
		Либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзоли дар истифодабуда	073
Боби 4. Маҳсулоти тайёр			
Маҳсулоти тайёр	08	Маҳсулоти тайёр	080
Боби 5. Маблағҳои муассисаҳо			
Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ	09	Пулгузаронӣ аз маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) қарор доранд ва дигар чорабиниҳо	090
		Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ барои хароҷотҳои муассиса	091
		Маблағҳои буҷети ҷумҳуриявӣ бо асъори хориҷӣ	097
Маблағҳои буҷети маҳаллии Ҷумҳурии Тоҷикистон	10	Пулгузаронӣ ба муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) қарор доранд ва дигар чорабиниҳо	100
		Маблағҳо барои хароҷотҳои муассиса	101
		Маблағҳои буҷети маҳаллӣ бо асъори хориҷӣ	102
Маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ба дастомада	11	Маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт	110
		Маблағҳои аз ҳисоби фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада	111
		Маблағҳое, ки барои истифодаи муваққатии муассиса дохил шудаанд	114
		Маблағҳое, ки аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ даромад шудаанд	115
		Маблағҳо бо асъори хориҷӣ	118
Хазина	12	Хазина	120
Дигар маблағҳо	13	Аккредитивҳо	130
		Дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ	131

		Ҳуҷҷатҳои пулӣ	132
		Маблағҳои дар роҳбуда	133
		Маблаггузории молиявии кӯтоҳмуддат	134
Боби 6. Ҳисоббаробаркуниҳои дохилиидоравӣ оид ба маблаггузорӣ аз буҷет			
Ҳисоббаробаркуниҳои дохилиидоравӣ оид ба маблаггузорӣ аз буҷет	14	Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба маблаггузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса ва дигар чорабиниҳо	140
		Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба сарчашмаҳои иловагии маблаггузории буҷет барои хароҷотҳои муассиса	141
		Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба маблаггузории буҷет барои сохтмони асосӣ	142
Боби 7. Ҳисоббаробаркуниҳо			
Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон, пудратчиён ва супоришдиҳандагон барои корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда	15	Ҳисоббаробаркуниҳо бо молтаъминкунандагон ва пудратчиён	150
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо харидорон ва супоришдиҳандагон барои корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда	153
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пешпардохтҳои гирифташуда	155
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо иҷрокунандагон аз рӯйи корҳои иҷрошуда	156
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пешпардохтҳои додашуда	157
Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони таҳти ҳисоботӣ	16	Ҳисоббаробаркуниҳо бо шахсони таҳти ҳисоботӣ	160
Ҳисоббаробаркуниҳо бо ҳар гуна қарздорон ва қарзхоҳон	17	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи камомадҳо	170
		Андоз аз арзиши иловашуда аз рӯйи ашёҳои қиматноки харидоришуда, корҳо ва хизматрасониҳо	171
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳои махсус	172
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи пардохтҳо бо буҷет	173
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи маблағҳое, ки барои истифодаи муваққатии муассиса дохил шудаанд	174
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи дигар маблағҳо барои нигоҳдории корхона	175
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо депонентҳо	177
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо ҳар гуна	178

		карздорон(дебиторон) ва карзхохон (кредиторон)	
Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи музди меҳнат ва идрорпулиҳо	18	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи музди меҳнат	180
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи идроргирандаҳо	181
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо кормандон аз рӯйи интиқолҳои ғайринақдӣ ба ҳисобҳои пасандозӣ дар муассисаҳои кредитӣ	183
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо кормандон оиди интиқолхои ғайринакдии аъзоҳаққӣ аз рӯйи шартномаҳои суғуртаи ихтиёрӣ	184
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо иттифоқи касаба аз рӯйи интиқоли ғайринакдии маблағҳо оиди пардохти аъзоҳаққиҳои иттифоқи касаба	185
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи ҳуҷҷатҳои иҷроишӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо, дигар ҳисоббаробаркуниҳо	187
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо хизматчиёни ҳарбӣ аз рӯйи кӯмакпулиҳо ва дигар пардохтҳо	188
		Дигар ҳисоббаробаркуниҳо барои корҳои иҷрошуда	189
Хисоббаробаркуниҳо аз рӯйи суғуртаи ҳатмии иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ	19	Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи маблағҳои аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	191
		Ҳисоббаробаркуниҳо оид ба баргардонидани нафақа ва ёрдампулиҳои барзиёд пардохтгардида	192
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо Фонди суғуртаи иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон	193
		Ҳисоббаробаркуниҳо бо Фонди суғуртаи ҳатмии тиббии Ҷумҳурии Тоҷикистон	194
		Ҳисоббаробаркуниҳо аз рӯйи маблағҳои расонидани ёрии иҷтимоӣ ба аҳолӣ	195
Боби 8. Харочотҳо аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ба даст омада			
Харочотҳо аз рӯйи буҷет	20	Хароҷот аз рӯйи буҷет барои нигоҳдории муассисаҳои дигар чорабиниҳо	200
		Хароҷот аз ҳисоби сарчашмаҳои иловагии маблағгузории буҷетӣ	201
		Хароҷот аз рӯйи буҷет барои сохтмони асосӣ	202

Хароҷотҳо аз ҳисоби маблагхои сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ	22	Хароҷотҳо аз рӯйи фаъолияти соҳибкорӣ	220
		Хароҷотҳо аз рӯйи тайёр намудани асбобҳои таҷрибавӣ	221
		Хароҷотҳо барои тайёр ва коркард намудани маводҳо	222
		Хароҷотҳо аз рӯйи маблағҳое, ки аз ҳисоби фоида таъсис ёфтаанд	223
		Хароҷотҳо барои сохтмони асосии аз ҳисоби маблағҳои барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддӣ - техникӣ равона шуда	224
		Хароҷотҳо аз рӯйи маблағҳои мақсаднок барои нигоҳдории корхона ва дигар чорабиниҳо	225
		Хароҷотҳо аз ҳисоби маблағи падару модарон барои нигоҳдории муассисаҳои кӯдакона	227
		Хароҷотҳо аз ҳисоби маблағҳои аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	228
Боби 9. Маблаггузорӣ аз буҷет			
Маблағгузорӣ аз буҷет	23	Маблағгузорӣ аз буҷет барои интиқоли муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ (тақсимотчӣ) мебошанд ва дигар чорабиниҳо	230
		Сарчашмаҳои иловагии маблағгузории буҷет	231
Боби 10. Фондҳо ва маблағҳои таъинотии мақсаднок			
Маблағҳое, ки аз ҳисоби фоида таъсис ёфтаанд	24	Маблағҳо барои ҳавасмандкунии моддӣ ва пардохтҳои иҷтимоӣ	240
		Маблағҳо барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддӣ -техникӣ	241
Фондҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ	25	Фондҳои воситаҳои асосӣ	250
		Фондҳои активҳои ғайримоддӣ	251
Фондҳои ашёҳои камарзиш	26	Фондҳои ашёҳои камарзиш	260
Маблағҳои таъйинотии мақсаднок	27	Маблағҳои мақсаднок барои нигоҳдории муассиса ва дигар чорабиниҳо	270
		Маблағҳои падару модарон барои нигоҳдории муассисаҳои кӯдакона	272
		Маблағҳои қарзӣ	273
		Маблағҳои мақсадноки аз фондҳои давлатии ғайрибуҷетӣ гирифташуда	274

Боби 11. Маҳсулот, кору хизматрасонии ичрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда			
Маҳсулот, кору хизматрасонии ичрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда	28	Маҳсулот, кору хизматрасонии ичрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда	280
Боби 12. Даромад, фоида (зарар)			
Даромад	40	Даромади давраи ҳисоботӣ	400
		Даромади давраҳои оянда	401
Фоида ва зарар	41	Фоида ва зарар	
Ҳисобҳои ғайритавозунӣ			
Воситаҳои асосии иҷоравӣ	01		
Ашёҳои қиматноки моддии дар нигоҳдории масъулиятнок карордошта	02		
Варақаҳои ҳисоботашон қатъӣ	04		
Аз эътибор соқит гардонидани қарзи дебиторони ба адои қарз ноқобил	05		
Масолеҳи қиматноки бо таъминоти марказонидашуда пардохтшаванда	06		
Қарздории талабагон ва донишҷӯён барои барнагардонидани ашёҳои қиматнок	07		
Тӯҳфа ва ҷомҳои гузарандаи варзишӣ	08		
Роҳхатҳои пардохтнашаванда	09		
Пардохти зиёдатии нафақа ва ёрдампулиҳое, ки дар натиҷаи нодуруст истифода бурдани қонунгузорӣ дар бораи нафақаву ёрдампулиҳо, хатогиҳои дар вақти баҳисобгирӣ баамаломада	10		
Ашёҳои таълимии техникаи ҳарбӣ	11		
Қисмҳои эҳтиётии воситаҳои нақлиёт, ки бар ивази қисмҳои фарсудашуда дода шудааст	12		

ЗАМИМАИ 2
БА ДАСТУРАМАЛ ОИДИ ПЕШБУРДИ БАҲИСОБГИРИИ МУҲОСИБӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ, КИ БО ФАРМОНИ ВАЗИРИ МОЛИЯИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН АЗ 26 ДЕКАБРИ СОЛИ 2000, №157 ТАСДИҚ ШУДААСТ.

Мукотиботи зерҳисобҳо аз рӯйи амалиётҳои асосии муҳосибӣ[1]

№ р/т	Мундаричаи амалиёт	Рақами зерҳисоб	
		аз рӯйи дебет	аз рӯйи кредит
1	2	3	4
	Боби 1. Воситаҳо ва дигар маблағгузориҳои дарозмуддат		
1	Ба истифода қабул намудани бино, иншоот ва дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда, азнав сохташуда ё ин ки корхо оиди таҷдиди бино ва иншоотҳо	010-012	250
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузарочида мешавад: аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ	143	203
	аз ҳисоби маблағҳои нигоҳдорӣ ва базаи моддию техникӣ	241	224
	аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт	270	225
2	Харидорӣ намудани мошину таҷҳизотҳо, активҳои (дороиҳои) ғайримоддӣ, асбобу анҷомҳо, ашёҳои истеҳсолӣ ва хоҷагӣ (аз он ҷумла, лавозимот), ҳайвоноти дар парваришбуда ва корӣ, китобҳои ба фонди китобхона дохилшаванда ва дигар воситаҳои асосӣ	013,015019, 031	130, 131,178
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузаронида мешавад:	200, 201, 110, 220, 223, 225	250, 251
3	Воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримодии бебозгашт даромад (қабул) кардашуда	010-019, 031	020, 250, 251
4	Даромад намудани воситаҳои асосии бо роҳи хоҷагидорӣ сохташуда	013, 016,019	222
	Ҳамзамон қайди дуюми муҳосибӣ гузаронида мешавад:	200,210,220, 223, 225	250
5	Бо арзиши бозорӣ даромад намудани востаҳои асосӣ ва активҳои ғайримодии барзиёдатие, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор гардидаанд	010-019,031	250, 251
	Ҳамзамон аз рӯйи объектҳои воситаҳои асосӣ ва	241	400

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010. С.232-247.

	активҳои ғайримоддие, ки ба фаъолияти соҳибкорӣ алоқаманданд, чунин қайд гузаронида мешавад		
6	Бебозгашт интиқол додани воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ	020, 250,251	010-013, 015019,031
7	Фурӯши таҷҳизоти истифоданашаванда, восита ҳои нақлиёт ва дигар воситаҳои зиёдатӣ	020, 250	013,015-019
	Ба маблағи аз фурӯши воситаҳои асосӣ даромадшуда дохил намудани андози арзиши иловашуда, аз рӯйи фурӯш	110, 111	178
	Дар ҳаҷми арзиши тавозунӣ: аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд	178	270
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада харидорӣ шудаанд	178	241
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт харидорӣ шудаанд	178	270
	Ба маблағи андози арзиши иловашудае, ки ба даромади буҷет бояд пардохта шавад	178	173
	Ба маблағи фарқияти арзиши бозорӣ ва тавозунӣ (бе андози арзиши иловашуда)	178	400
8	Фурӯши биноҳо, таҷҳизотҳо ва дастгоҳҳои таҳвилдиҳанда, аз рӯйи нархи фурӯш	020, 250	010-012
	Ба маблағи аз ҳисоби фурӯш бадастомада оиди ҳисоббаробаркунӣ бо буҷет чунин қайд гузаронида мешавад	091,101	173
	Ба маблағи ба буҷет гузаронидашуда	173	091, 101
9	Аз эътибор соқит намудани воситаҳои асосии корношоям гардида	020, 250	010-019
10	Аз эътибор соқит намудани активҳои ғайримоддии мӯҳлати истифодаашон ба анҷом расида	251	031
11	Даромад намудани арзиши масолеҳҳое, ки аз ҳисоби барҳам додани воситаҳои асосӣ ва дар ихтиёри корхона боқӣ мондани онҳо ба даст омадаанд: аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди нигоҳдории муассисаҳо ва дигар чорабиниҳо	063, 069	270
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани маблағҳои нигоҳдорӣ ва рушди заминаи моддию техникӣ	063, 069	241
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт харидорӣ шудаанд - барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди нигоҳдории муассисаҳо ва дигар чорабиниҳо	063, 069	270
12	Аз эътибор соқит намудани камомади воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки ба асари офатҳои табиӣ ба вуҷуд омада, ба ҳисоби муассиса қабул шудаанд	020, 250, 251	013-019, 031

	Аз эътибор соқит намудани камомади воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор гардида, ба ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши тавозунӣ гузаронида шудаанд	020, 250, 251	013-019, 031
13	Ҳамзамон ба маблағи камомади объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддие, ки ба ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши бозорӣ гузаронида шудаанд, вобаста ба сарчашмаи харидории онҳо чунин қайдҳои дуюм гузаронида мешавад:		
	аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ	170	173
	аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт	170	270
	аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада	170	401
14	Ҳисоб намудани маблағи хӯрдашавӣ дар рӯзи охирини кории моҳи декабр	250	020
15	Харидорӣ намудани коғазҳои қиматнок ва васиқаҳо ва дигар маблағгузориҳои молиявии кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат	030, 134	111, 118
16	Ба сармояи оинномавӣ ҳамроҳ кардани объектҳои воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ, ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад	030 250, 251,020	010-19 241
17	Фурӯши (пардохти) васиқаҳо ва дигар маблағгузориҳои молиявии кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат:		
	ба андозаи арзиши баҳисобгирӣ	111, 118,178	030,034
	ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ зиёдтар	111, 118,178	400
	ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ камтар	400	030,034
18	Даромадҳои дохилшаванда аз рӯйи маблағгузориҳои молиявӣ	111, 118	400
	Боби 2. Захираҳои моддӣ		
19	Аз молтаъминкунандагон қабул намудани таҷҳизот ва масолеҳи сохтмонӣ барои сохтмон	040, 041	150
20	Ба ташкилоти пудратӣ интиқол додани таҷҳизот ва масолеҳҳои сохтмонӣ барои сохтмони асосӣ	150	040, 041
21	Аз эътибор соқит сохтани таҷҳизот ва масолеҳҳои сохтмонӣ, ки дар объекти сохтмони нави бо роҳи хоҷагидорӣ бунёдшуда хароҷот шудаанд	203, 224	040, 041
22	Аз анбор қабул намудани масолеҳҳои мӯҳлати истифодабариашон дароз барои иҷрои корҳои илмӣ - тадқиқотӣ, таъмир ва аз нав барқарор намудани асарҳои таърихӣ, муқаддасоти осорхонаҳо ва ёдгориҳои меъморӣ	043	060
23	Аз эътибор соқит намудани масолеҳҳои мӯҳлати истифодабариашон дарози хароҷотшуда	200, 220, 221, 225	043
24	Дар асоси шартнома барои иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ харидорӣ намудани таҷҳизоти махсус	044	111, 178
25	Аз анбор ба идораҳои илмӣ интиқол додани таҷҳизоти махсус барои иҷрои корҳои шартномавӣ. Ҳамзамон дар хисоби ғайритавозунии 02 инъикос	220	044

	карда мешавад		
26	Даромад намудани таҷҳизоти махсус аз рӯйи нархи имконияти истифодабарӣ, ки баъди анҷоми корҳо ба супоришдиҳандагон баргардонида нашуда, ба сифати:		
	воситаҳои асосӣ	013,016	020, 250
	ашёҳои камарзиш	071	260
	масолеҳҳо истифода бурда мешавад **Эзох:** Арзиши ин таҷҳизот аз ҳисоби ғайритавозунии 02 аз эътибор соқит гардонида мешавад	060, 063	241, 270
27	Харидорӣ намудани ҳайвонот барои фарбеҳкунӣ	050	111, 178
28	Даромад намудани чорвои ҷавон ва дар парваришбуда аз рӯйи нархи нақшавӣ	050	220
29	Аз эътибор соқит намудани хайвоноти ҳалокшудаи ҷавон ва дар парваришбуда аз ҳисоби муассиса	220	050
30	Аз рӯйи нархҳои нақшавӣ даромад намудани маҳсулоти гуштӣ ҳангоми куштани ҳайвонот	080	050
	Ҳамзамон ба фарқи ҳайвоноти кушташуда ва арзиши маҳсулоти гирифташуда чунин қайд гузаронида мешавад	050, 220	220, 050
31	Аз эътибор соқит намудани фарқи арзиши ҳақиқӣ ва нақшавии маҳсулоти чорвопарварӣ ва арзиши чорвои ҷавон ва дар парваришбуда, ҳангоми хароҷоти барзиёдатии нархҳои нақшавӣ сарфа намудани - «Сторно (Бақияи) сурх» аз рӯйи ҳисобҳои дар боло дарҷгардида	050, 080	220, 400
32	Харидорӣ намудани маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо	060 - 069	091, 101, 111, 131, 160, 178
33	Интиқол додани маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо барои коркард	222	061, 063, 067
34	Даромад намудани масолеҳҳои аз ҳисоби коркард ва захира воридшуда	061, 063, 067	222
35	Даромад намудани захираҳои моддии барзиёдатие, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор шудаанд, бо арзиши бозорӣ	040, 041, 043, 060-067, 069	270, 400
36	Аз эътибор соқит намудани захираҳои моддии хароҷотшуда дар асоси ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда	200, 201, 210, 220, 223, 225, 227	043, 060 - 067, 069
37	Фурӯши масолеҳҳои истифоданашаванда ва барзиёдатӣ аз рӯйи арзиши тавозунӣ	110, 111, 120, 178	040, 041, 043, 060 - 067, 069
	Ба маблағи аз арзиши тавозунӣ зиёдтар (бе андози арзиши иловашуда)	178	400
	Ба маблағи андози арзиши иловашудае, ки ба даромади буҷет бояд пардохта шавад	178	173
38	Аз ҳисоби муассиса аз эътибор соқит намудани камшавии табиии захираҳои моддӣ дар доираи меъёрҳои муқарраргардида, инчунин камомад ва	140, 141, 220, 241,270	060 - 067, 069

	вайрон шудани онҳо аз рӯйи арзиши тавозунӣ		
39	Аз эътибор соқит намудани камомад ва вайрон шудани захираҳои моддие, ки ба ҳисоби шахсони гунаҳкор бурда шудаанд, аз рӯйи арзиши бозорӣ ба маблағи арзиши тавозунӣ ба маблағи фарқи арзиши тавозунӣ ва бозорӣ	170 170 170	040, 041, 043, 044,060-067, 069 401
40	Аз рӯйи нархҳои харид даромад намудани наслҳои ҷавони аспҳои корӣ, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ нигоҳдорӣ карда мешаванд	067	140
	Боби 3. Ашёҳои камарзиш		
41	Харидорӣ намудани ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзол Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад	070, 072 200, 201, 220, 223, 225	091, 101, 110, 111, 131, 160, 178 260
42	Даромад намудани ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзоли барои коркард дохилшуда Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад	*070, 072* 200, 201, 220, 223, 225	222 260
43	Аз анбор ба истифода додани ашёҳои камарзиш: то 1/2 ҳадди ақали музди меҳнат (ба истиснои зарфҳо ва ашёҳои ошхона) барои як воҳид зиёда аз 1/2 ҳадди ақали музди меҳнат барои як воҳид	260 071	070 070
44	Аз анбор ба истифода додани либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзол	073	072
45	Бо нархи бозорӣ даромад намудани ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзоли барзиёдатие, ки дар натиҷаи барӯйхатгирӣ ошкор шудаанд. Ҳамзамон аз рӯйи ашёҳои камарзише, ки ба фаъолияти соҳибкорӣ алоқамананд чунин қайд гузаронида мешавад	070 -073 241	260 400
46	Аз эътибор соқит намудани ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзоли корношоям гардида	260	071, 073
47	Даромад намудани арзиши масолеҳҳое, ки аз ҳисоби барҳам додани ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзолҳо ба даст омада барои таъмир ва дигар эҳтиёҷоти муассиса боқӣ мондаанд: аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди нигоҳдории муассисаҳо аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада харидорӣ шудаанд-барои зиёд намудани маблағҳои нигоҳдорӣ ва рушди заминаи моддию техникӣ аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бе бозгашт харидорӣ шудаанд барои зиёд намудани маблағҳои мақсаднок оиди	 063, 064, 069 063, 064, 069 063, 064, 069	 270 241 270

	нигоҳдории муассисаҳо		
48	Фурӯши ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзолҳои истифоданашаванда ва барзиёдатӣ	260	070 - 073
	Ба маблағе, ки аз ҳисоби бо нархи бозорӣ фурӯхтани ашёҳои камарзиш бо назардошти андози арзиши иловашуда, ба даст омадаанд	110,111	178
	Ба маблағи дар ихтиёри муассиса боқӣ монда ба андозаи арзиши тавозунӣ аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ харидорӣ шудаанд	178	270
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фаъолияти соҳибкорӣ бадастомада харидорӣ шудаанд	178	241
	аз рӯйи ашёҳое, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт харидорӣ шудаанд	178	270
	Ба маблағи андози арзиши иловашудае, ки ба даромади буҷет бояд пардохта шавад	178	173
	Ба маблағи фарқияти арзиши тавозунӣ ва бозорӣ (бе маблағи андози арзиши иловашуда)	178	400
49	Аз эътибор соқит намудани камомади ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзолҳо, ки дар натиҷаи баруйхатгирӣ ошкор гардида, ба ҳисоби шахсони гунаҳкор аз рӯйи арзиши тавозунӣ гузаронида шудаанд	260	070 -073
	Ҳамзамон ба маблағи аз шахсони гунаҳкор руёнидашаванда бо арзиши бозорӣ чунин қайдҳои дуюм гузаронида мешавад	170	173, 270, 401
	Боби 4. Маҳсулоти тайёр		
50	Даромад намудани маҳсулоти тайёр ва маҳсулотҳои тайёрхарадаи муассиса ва сохторҳои зертобеъи онҳо аз рӯйи арзиши ҳақиқии онҳо (аз он ҷумла, маҳсулоти кишоварзӣ бо нархи накшавӣ)	080	220
51	Интиқол додани маҳсулоти хӯрока ба истеҳсолот ва интиқоли молҳо ба фурӯш	080	061,067
	Ҳамзамон ба маблағи нархи иловагӣ	080	401
52	Ба маблағи аз фурӯши маҳсулот ва молҳо бадастомада: аз рӯйи нархи фурӯш	**111,** 120	080
	Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад: аз рӯйи нархи харид (бе маблағи нархи иловагӣ)	280	400
	бо маблағи нархи иловагӣ	401	400
53	Инъикос намудани маҳсулоти ба супоришдиҳандагон супоридашуда (аз он ҷумла, маҳсулоти аз рӯйи нархи накшавӣ)	280	080
54	Интиқол додани маҳсулоти тайёркардашудаи хоҷагии ёрирасони кишоварзӣ барои эҳтиёҷоти муассиса	**061,067, 071,** 073	080
55	Аз эътибор соқит кардани фарқияти арзиши накшавӣ ва ҳақиқии маҳсулоти кишоварзӣ дар	080 280	220 220

	охири сол харочоти барзиёдатӣ (сарфашуда - қайдҳои муҳосибӣ бо ададҳои манфӣ): маҳсулоти фурӯхтанашудаи дар анбор ҷойгир буда маҳсулоти фурӯхташуда		
	Боби 5. Маблағҳои (Воситаҳои) муассисаҳо		
56	Ба тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ расонидани ҳаҷми маблағгузории харочотҳо (харочотҳои ҷорӣ, харочотҳои асосӣ) аз тарафи Вазорати молияи ҶТ	**090,097**	230
57	Аз тарафи Вазорати молияи ҶТ расонидани сарчашмаҳои иловагии маблағгузории муассисаҳо дар доираи иҷроиши буҷети ҷумҳуриявӣ	090	231
58	Ба қабулкунандагон расонидани ҳаҷми маблағгузории тақсимотшуда аз тарафи тақсимочии асосӣ, тақсимотчӣ	140, 141	090, 097
59	Дохил намудани ҳаҷми маблағгузории харочотҳо ба ҳисобҳои шахсии қабулкунандагон	091, 097	140, 143
60	Ба хисоби муассиса дохил намудани сарчашмаҳои иловагии маблағгузории муассисаҳо дар доираи иҷроиши буҷети ҷумҳуриявӣ	091	141
61	Бозхонд намудани ҳаҷми маблағгузории харочотҳо муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ қарор доранд аз тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ аз қабулкунанда	090, 097 140, 141, 143	140, 141 091, 097
62	Пардохтани маблағ барои барқарор намудани харочотҳои хазинавии соли ҷории буҷетӣ	091, 097	120. 130, 131, 150, 160,170, 178
63	Пардохт намудани ҳисоби молтаъминкунандагон барои масолеҳи қиматнок, таҷҳизот, масолеҳи сохтмонӣ, иҷроиши корҳо, хизматҳои расонидашуда, инчунин гузаронидани маблағҳои бунакӣ (пешпардохтҳо)	150, 156, 157, 178	091,097, 101, 102, 110, 111,
64	Ба буҷет гузаронидани маблағҳои аз ҳисоби андозҳо ва ғайра нигоҳдорикардашуда	173	091, 101, 110. 111
65	Гузаронидани маблағҳо аз ҳисобҳо ба мақомотои хазинадорӣ (муассисаҳои кредитӣ): ба пасандозҳои кормандон аз рӯйи варақаҳои иҷроишӣ, мақомотҳои суғуртавӣ аз рӯйи шартномаҳои суғуртаи ихтиёрӣ ва ташкилотҳои иттифоки касаба	183-189	091, 101, 110, 111
	ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	1193, 194, 198,199	091, 101, 110, 111
66	Ба ҳисоби тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ, ки дар буҷети маҳаллӣ қарор доранд, дохил шудани маблағгузорӣ аз буҷет: барои маблағгузорӣ намудани муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчӣ қарор доранд	100	230
67	Маблағгузории муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ қарор доранд	140	100
68	Қабул намудани маблағҳои буҷетӣ барои	101	140, 143

	нигоҳдории идоравӣ аз тарафи таксимотчии асосӣ, тақсимотчӣ ва қабулкунандагон аз рӯйи харҷномаи даромаду хароҷот		
69	Аз супоришдиҳандагон ворид шудани маблағҳо барои маҳсулоти тайёркардашуда, корҳои иҷрошуда. хизматҳои расонидашуда аз рӯйи нархи шартномавӣ, бо назардошти андози арзиши иловашуда, инчунин маблағи пешпардохтҳо	110, 111, 118	153, 155
70	Ба мӯҳлати зиёда аз 1 сол гузоштани маблағҳо дар шакли коғазҳои қиматнок ва облиғатсияҳои фоизноки вомбаргҳои давлатӣ ба фонди оинномавии ҷамъиятҳои хоҷагидорӣ ва ширкатҳои ба боварӣ асосёфта	030	111, 118
71	Ба мӯҳлати то 1 сол гузоштани маблағҳо дар шакли депозити ташкилотҳои кредитӣ, коғазҳои қиматнок	134	111,118
72	Фурӯш ва пардохти облигатсияҳо ва дигар коғазҳои қиматнок: аз рӯйи арзиши баҳисобгирӣ ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ зиёдтар ба маблағи аз арзиши баҳисобгирӣ камтар	111, 118 111. 118 410	030,134 410 030, 134
73	Аз мақомотҳои ҳокимияти давлатии ҶТ, мақомотҳои худидоракунии маҳаллӣ, корхонаю муассисаҳо ва шахсони воқеъӣ даромад шудани маблағҳо; даромадҳои бебозғашт аз ташкилотҳои хориҷӣ	110,118	270
74	Аз ҳисоби падару модарон даромад шудани маблағҳо барои нигоҳдории кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ, мактабҳои мусиқӣ, барои хӯрокаи интернатҳои наздимактабӣ	110	172
75	Даромад шудани маблағҳо аз расонидани хизматрасонии муассиса аз фаъолияти асосии он, ки мутобиқи қонунгузории амалкунанда ба даромадҳои фаъолият аз соҳибкорӣ дохил намешаванд	110.118	175
76	Даромад шудани маблағҳое, ки мувакқатан дар ихтиёри муассиса қарор доранд	114	174
77	Баргардонидани маблағҳои мувакқатан дар ихтиёри корхона қарор дошта, ба соҳиби он ё ин ки мутобиқи тартиби муқаррагардида интиқол доданин онҳо аз рӯйи таъинот	174	114
78	Харидорӣ намудани асъори хориҷӣ аз ҳисоби маблағҳое, ки аз сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ворид шудаанд	118	110, 111
79	Азназаргузорӣ аз рӯйи ҳисоби асъорӣ: маблағҳои фарқияти мусбии қурби асъории: маблағҳои буҷетӣ маблағҳои аз хисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ воридшаванда	097. 102 118	140, 230 270, 400, 401

	маблағҳои фарқияти манфии қурби асъории: маблағҳои буҷетӣ	140, 230	140, 230 270,
	маблағҳои аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ воридшаванда	270, 400, 401	400,401
80	Даромад шудани маблағ ба хазина аз рӯйи ордери даромади хазинавӣ (аз рӯйи чекҳо)	120	091,097, 101. 102, 110.111, 118, 160, 170. 172, 174, 175. 178,270
81	Аз хазина пардохтани маблағҳо дар асоси ордери харочоти хазинавӣ ё дигар ҳуҷҷатҳои ивазкунандаи онҳо	160, 172, 174, 177, 180, 181, 193, 195	120
82	Гузоштани ваколатнома, эътиборнома барои ҳисоббаробаркунӣ бо молтаъминкунандагон	130	091. 101,110. 111
83	Даромадшудани масолеҳи қиматнок аз молтаъминкунандагон аз ҳисоби ваколатномаҳои нишондодшуда Эзоҳ: Ҳангоми даромад намудани воситаҳои асосӣ, ашёҳои камарзиш, либос, лавозимоти рахти хоб ва пойафзол қайди дуюм аз рӯйи дебети ҳисобҳои 20, 21, 22 ва кредити зерҳисобҳои 250 ва 260 гузаронида мешавад.	013-019 040,041,060 067,069 070,072	130
84	Баргардонидани бақияи истифоданашудаи ваколатнома	091,101,110, 111	130
85	Гирифтани дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ аз бонк	131	091,101,110, 111
86	Пардохт намудани маблағи маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо ба воситаи дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ	060-067	131
87	Баргардонидани бақияи истифоданашуда аз рӯйи дафтарчаҳои маҳдудкардашудаи чекӣ	091,101,110, 111	131
88	Харидорӣ намудани талонҳои хӯрока тамғаҳои (маблағҳои) почтавӣ	132	091,101,110, 111,178
89	Супоридани талонҳо варақаҳои дафтарчаҳои меҳнатӣ ва замимаҳои он ба шахсони тахти ҳисоботӣ	160	132
90	Фурӯши варақаҳои дафтарчаҳои меҳнатӣ ва замимаҳои он	120	132
Боби 6. Ҳисоббаробаркуниҳои дохилиидоравӣ оид ба маблағгузорӣ аз буҷет			
91	Аз тарафи қабулкунанда дар рӯзи охирини кори моҳи декабр аз эътибор соқит намудани маблағҳои буҷетие, ки дар давоми сол харочот карда шудаанд	140,141,143	200,201,203
92	Аз эътибор соқит намудани маблағи харочотҳое, ки аз тарафи тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ барои муассисаҳои дар тобеъияти онҳо қарор дошта гузаронида шудаанд	200,201,203	140,141,143
Боби 7. Ҳисоббаробаркуниҳо			
93	Ба пудрачиён гузаронидани маблағ барои ичрои корҳои сохтмонию васлкунӣ, интиқол додани	150	040,041,091, 101,110,111

	масолеҳу қисмҳо ва конструксияҳо ба онҳо		
94	Ба пудрачиёни хориҷӣ интиқол додани маблағ аз рӯйи шартномаҳои иҷроиши корҳои сохтмонию васлкунӣ	150	097,102,118
95	Аз молтаъминкунандагон қабул намудани масолеҳи қиматнок	040,041,043	150,178
96	Аз тарафи пудратчиён иҷро намудани корҳои васлкунию сохтмонӣ	203, 224	150
97	Ба супоришчиён аз рӯйи нархҳои шартномавӣ пешниҳод намудани ҳисобнома оиди маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, бо назардошти андози арзиши иловашуда	153	401
98	Аз пудратчиён ворид намудани пардохтҳо барои маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳо, аз рӯйи арзиши шартномавӣ	111, 118, 120, 155	153
	Ҳамзамон қайдҳои зерини дуюм гузаронида мешаванд:		
	ба маблағи андози арзиши иловашуда, ки ба буҷет бояд пардохт карда шавад	401	173
	ба даромадҳои давраи ҳисоботӣ аз рӯйи арзиши шартномавӣ	401	400
	ба даромади давраҳои ҳисоботӣ соқит намудани харочотҳои ҳақиқии маҳсулоти тайёркардашуда, иҷроиши корҳо ва хизматрасониҳои ба супоришчиён додашуда ва пардохтгардида, бо арзиши шартномавӣ	400	280
99	Аз супоришдиҳандагон ворид шудани пешпардохтҳо	111	155
100	Ба ҳисоб гирифтани маблағи пешпардохт ҳангоми ҳисоббаробаркунии ниҳоӣ бо супоришдиҳандагон	155	153
101	Ба иҷрокунандагон, зериҷрокунандагон ва дигар иҷрокунандагони барои иҷрои корҳои илмию тадқиқотӣ ва таҷрибавию амалӣ ҷалб кардашуда интиқол додани маблағҳои пешпардохтӣ	156,157	091, 101,111
102	Ба ҳисоб гирифтани маблағи пешпардохт ҳангоми ҳисоббаробаркунӣ бо иҷрокунандагон (зериҷрокунандагон) барои корҳои иҷрокардашуда	156	157
103	Аз иҷрокунандагон (зериҷрокунандагон) қабул намудани корҳои иҷрошуда	200, 220	156
104	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои хизматҳои расонидаи муассиса аз фаъолияти асосии он, ки мутобиқи қонунгузории амалкунанда ба даромадҳои фаъолият аз соҳибкорӣ дохил намешаванд	175	270
105	Ворид шудани маблағҳо аз хизматҳои расонидаи муассиса аз рӯйи фаъолияти асосии он	110, 120	175
106	Ҳисоб намудани мабағҳои иҷоравӣ оиди истифодабарии амволи ғайриманқули ҷумҳуриявӣ, ки ба ташкилотҳои илмӣ, муассисаҳои таълимоти тиббӣ, осорхонаҳои давлатӣ, муассисаҳои маданият ва санъат таалтуқ дошта (бе арзиши ААИ)	175	173

107	Ба воситаи мақомотҳои хазинадорӣ ба муассисаи буҷетӣ расонидани ҳаҷми маблағгузорие, ки аз ҳисоби пардохтҳои иҷоравӣ барои истифодаи амволи ҷумҳуриявӣ ба буҷет ворид мешаванд Ҳамзамон қайди дуюм гузаронида мешавад.	091 173	141 175
108	Ҳисоб намудани пардохтҳо оиди истиқомати хонандагон, донишҷӯён ва аспирантон дар хобгоҳҳо	175	140
109	Ворид шудани маблағҳои пардохт аз рӯйи истиқомати хонандагон, донишҷӯён ва аспирантон дар хобгоҳҳо	091, 101, 120	175
110	Инъикос намудани андози арзиши иловашудае, ки аз тарафи молтаъминкунанда барои молу масолеҳи қиматноки харидоришуда, хизматҳои расонидашудаи муассиса, ки арзиши онҳо ба хароҷотҳо аз фаъолияти соҳибкорӣ бурда шудаанд, пардохт карда шудааст	171	151, 178
111	Ҳисоб намудани андози арзиши иловашуда аз харидорон барои маҳсулоти фурӯхташуда, иҷрои кору хизматрасониҳо ба даст омада аз маблағҳои гирифташудаи пешпардохтҳо	401 155	173 173
112	Маблағи андози арзиши иловашудае, ки бояд аз буҷет ҳисоб карда шавад	173	171
113	Интиқол додани андози арзиши иловашуда ва дигар андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба даромади буҷет	173	091, 101,110, 111
114	Ҳисоб намудани ҷубронпулиҳои иҷтимоӣ, кӯмакпулиҳо, ёрдампулиҳои бебозгашт ва дигар пардохтҳо ба аҳолии аз ҳисоби маблағҳои буҷетӣ маҳаллӣ	200	195
115	Пардохт намудани ҷубронпулиҳои иҷтимоӣ. кӯмакпулиҳо, ёрдампулиҳои бебозгашт ва дигар пардохтҳо ба аҳолӣ	195	101, 120
116	Даромад намудани маблағҳо аз мақомотҳои иҷрокунандаи буҷетҳои маҳаллӣ, барои пардохт намудани ҷубронпулиҳо ба аҳолӣ	101	140
117	Ҳисоб намудани аъзоҳаққиҳо ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	200, 201,203, 210, 220, 221 - 225, 227	193, 194, 198, 199
118	Интиқол додани маблағҳо ба фондҳои ғайрибуҷетии давлатӣ	193, 194, 198, 199	091, 101, 110, 111
119	Аз хазинаи муассиса додани маблағҳои таҳтиҳисоботӣ	160	120
120	Аз бонк ба воситаи чек гирифтани маблағҳои нақдии таҳтиҳисоботӣ	160	091,097, 101, 102, 110, 111, 118
121	Пешниҳод намудани ҳисоботи пешпардохтҳо оиди хароҷоти маблағҳои таҳтиҳисоботӣ	060 - 067, 069, 070, 072, 200, 201, 203,	160

		210,220, 223 - 225, 227	
122	Ба хазинаи муассиса ё бевосита ба бонк баргардонидани бакияи маблағи пешпардохт аз тарафи шахсони таҳтиҳисоботӣ	091, 097, 101, 102, 110, 111, 118, 120	160
123	Ба ҳисоби шахсони гунаҳкор бурдани (гузаронидани) маблағи камомад ва талафёбии: маҳсулоти хӯрокворӣ ва масолеҳҳо, камомади маблағҳои пулӣ дар хазинаи муассиса	170	040, 041, 043, 044, 060 - 067,069,120, 401
	объектҳои воситаҳои асосӣ, активҳои гайримоддӣ, ашёҳои камарзиш	170	173, 270, 401
124	Ҳангоми муқаррар нагардидани шахсони гунаҳкор ё ки аз тарафи суд рад кардани руёнидани зарар аз шахсони гунаҳкор	140, 141, 270, 401	170
125	Ворид шудани маблағ ба хазина ё ки ба ҳисоби муассиса барои пардохтани камомад	091, 092, 101, 102, 110, 111, 118, 120	170 -
126	Ҳисоб намудани кӯмакпулиҳо ба корманд барои корношоямии муваққатӣ ва барои нигоҳубини кӯдакон то расидани онҳо ба синни 1,5 солагӣ аз ҳисоби маблағҳои Фонди суғуртаи иҷтимоии ҶТ	193	180
127	Пардохтҳо аз хисоби Фонди суғуртаи иҷтимоии ҶТ	193	120, 160
128	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ	172	272
129	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои нигоҳубини Кӯдакон дар мактаб - интернатҳо	172	173
130	Ҳисоб намудани пардохтхо барои нигоҳубини кӯдакон дар интернатҳои назди мактабӣ	172	272
131	Дохил шудани пардохтҳо барои нигоҳубини кӯдакон: дар муассисаҳои кӯдакона дар мактаб - интернатҳо	110, 120 091, 101, 120	172 172
132	Баргардонидани маблағи пардохтҳои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдаконаи томактабӣ Ҳамзамон қайди зерини дуюм «сторно» («бақия») гузаронида мешавад	172 170	120 272
133	Ба даромади буҷет интиқол додани маблағи пардохти нигоҳубини тарбиятгирандагони мактаб - интернатҳо	173	091, 101
134	Ҳисоббаробаркунӣ бо кормандон аз рӯйи ҷои кор барои хӯрокпулиҳо мутобиқи қонунгузории амалкунанда	172	061
135	Ба хазинаи муассиса ворид шудани маблағи хӯрокпулӣ аз рӯйи ҷойи кор	120	172
136	Ба ҳисоби депонента интиқол додани музди меҳ нат ва идрорпулиҳои дар вақташ гирифтанашуда	180,181	177
137	Аз хазинаи муассиса пардохт намудани маблағҳои ба ҳисоби депонента гузошташуда	177	120, 160

138	Аз эътибор соқит намудани қарзҳои дебиторӣ ва кредитории мӯҳлати умумии даъвоишон гузашта	177, 178	240, 241,270
139	Ба молтаъминкунандагон интиқол додани маблағ мутобиқи ҳисобномаи (шартномаҳои) пешниҳоднамудаи онҳо барои масолеҳи қиматнок, хизматрасониҳо	178	091, 097, 101, 102, 110, 111, 118
140	Ҳисоб намудани музди меҳнати кормандони штатӣ ва ғайриштатӣ	200, 201, 203, 210, 220, 221225, 227	180
141	Ҳисоб намудани ёрдампулиҳо ба хизматчиёни ҳарбӣ	220	188
142	Нигоҳдорӣ аз музди меҳнати кормандон	180	173, 183-185, 187, 198
143	Ҳисоб намудани идрорпулиҳо	200, 223. 225	181
144	Ҳисоб намудани ҳаққи таълифи (гонорар) охангсозон, санъаткорон ва муаллифон барои корҳои иҷрокардаи онҳо аз рӯйи шартномаҳо ва супориши якдаъфаина	200, 220, 223	189
145	Нигоҳ доштани андозҳо аз ҳаққи таълиф	189	173
146	Пардохти музди меҳнат, идрорпулиҳо, ҳаққи таълиф ва қарзҳо	189 180, 181,187, 189	173 120. 160
147	Ҳисоб намудани андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ	155, 178, 200. 220, 225, 401, 410	173
148	Азнавнархгузории қарзҳои дебиторӣ ва кредиторӣ бо асъори хориҷӣ фарқияти мусбии қурб	153, 155, 160, 175. 178	140, 270, 400, 401
	фарқияти манфии қурб	140, 270, 401	153, 155, 160, 175 178
Боби 8. Хароҷотҳо аз рӯйи маблағҳои буҷетӣ ва маблағҳое, ки аз ҳисоби сарчашмаҳои ғайрибуҷетӣ ворид шудаанд			
149	Дар асоси ҳуҷҷатхои пешниҳодшуда инъикос намудани хароҷотҳои ҳақиқии гузаронидашуда оиди хизматҳои расонидашуда, корҳои иҷрошуда, масолеҳи қиматноки хароҷотшуда	200, 201, 203, 210, 220, 221, 223 - 225, 227	040, 041,043 060-067, 069, 150, 156, 178
150	Аз эътибор соқит намудани хароҷотҳо вобаста ба тақсим намудани онҳо ба зерҳисобҳои дахлдори хароҷотҳо	200, 201, 220, 221, 225	210
151	Сармоякунонии хароҷот дар давоми давраи ҳисоботӣ барои таъмини эҳтиёҷот ва рушди фаъолияти асосии муассисаҳои таълимӣ	225	200
Боби 9. Маблағгузорӣ аз буҷет			
152	Дар асоси ҳисоботи солонаи муассисаҳое, ки дар тобеъияти тақсимотчии асосӣ, тақсимотчӣ қарор доранд, аз эътибор соқит намудани маблағи хароҷотҳо дар охири сол	230, 231	200, 201,203
Боби 10. Фондҳо ва маблағҳои таъиноти мақсаднок			
153	Таъсис додани маблағҳо аз ҳисоби фоида		
	барои ҳавасмандгардонии моддӣ ва пардохтҳои иҷтимоӣ	410	240

	барои нигоҳдорӣ ва рушди базаи моддию техникӣ	410	241
154	Ворид шудани маблағҳо барои мақсадҳое, ки мутобиқи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ба иҷроиши фаъолияти асосӣ алоқаманданд	110	270
155	Дар охири рӯзи моҳи декабр соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқие, ки аз ҳисоби маблағҳои аз фоида таъсисдодашуда, гузаронида шудаанд	240, 241	223
156	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои хизматҳои расонидашудае, ки мутобиқи санадҳои қонунгузорӣ ва меъёри ба фаъолияти соҳибкорӣ дохил намешаванд	175	270
157	Дар охири рӯзи моҳи декабр соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқие, ки аз ҳисоби маблағҳои мақсаднок ва даромадҳои бебозгашт барои нигоҳдории муассиса гузаронида шудаанд	270	225
158	Ҳисоб намудани пардохти падару модарон барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдакона	172	272
159	Дар охири рӯзи моҳи декабр соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқие, ки аз ҳисоби маблағҳои падару модарон барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдакона гузаронида шудаанд	272	227
160	Қабул намудани маблағҳои вомбарги	111	273
Боби 11. Маҳсулот, кору хизматрасонии иҷрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда			
162	Инъикос намудани маҳсулоти аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ ба фармоишгар супоридашуда (аз он ҷумла, маҳсулоти кишоварзӣ - бо арзиши нақшавӣ)	280	080
163	Аз эътибор соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқии кору хизматрасонии иҷрошуда ва ба фармоишгарон супоридашуда дар асоси санадҳои қабул) супоридан ва ҳисобномаҳо	*280*	220
164	Дар даромадҳои давраи ҳисоботӣ инъикос намудани маҳсулот хӯрокворӣ ва молҳои фурӯхташуда аз рӯйи нархи харид (бе нархи барзиёдатӣ)	280	400
165	Аз эътибор соқит намудани хароҷотҳои ҳақиқии ба фурӯши маҳсулотҳои хӯрокворӣ ва молҳо алоқаманд	280	220
166	Ба даромади давраҳои ҳисоботӣ соқит намудани маҳсулоти ба фармоишгарон супоридашуда. корҳои иҷрошуда ва хизматҳои расонидашуда аз рӯйи арзиши ҳақиқӣ (маҳсулоти кишоварзӣ аз рӯйи арзиши нақшавӣ), (қайдҳо хангоми аз фармоишгар ворид шудани пардохтҳо гузаронида мешаванд)	400	280
167	Дар охири рӯзи моҳи декабр соқит намудани фарқияти арзиши ҳақиқӣ ва арзиши нақшавии (хароҷотҳои барзиёдатӣ) маҳсулот фурӯхташудаи кишоварзӣ	280	220
Боби 12. Даромадҳо, фоида (зарар)			
168	Ҳисоб намудани пардохтҳо барои иҷроиш ва ба фармоишгарон супоридани маҳсулот, кору хизматрасонӣ, бо назардошти андози арзиши иловашуда	153	401
169	дар даромадҳои давраи ҳисоботӣ инъикос намудани маблағҳои аз фармоишгарон воридшуда барои	401	400

	ичроиш ва ба онхо супоридани махсулот кору хизматрасонӣ		
170	Дар даромадҳои давраи ҳисоботӣ инъикос намудани молҳо ва маҳсулоти хӯрокаи фурӯхташуда: аз рӯйи нархи харид (бе илованархҳо) ба маблағи иловаи нарх	 280 401	 400 400
171	Ба кам намудани даромадҳои давраи ҳисоботӣ сокит намудани арзиши ҳақиқии маҳсулоти фурӯхташуда, кору хизматрасонӣ (қайдҳо ҳангоми аз фармоишгар ворид шудани пардохтҳо гузаронида мешаванд	400	280
172	Муайян намудани натиҷаҳо аз фурӯши маҳсулоти хизматрасонӣ: фоида зарар	 400 410	 410 400
173	Ҳисоб намудани андозҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба даромади буҷет аз ҳисоби фоида воридшаванда	410	173
174	Дар даромадҳои давраи ҳисоботӣ инъикос намудани даромадҳои ғайри асосӣ	111,118, 178. 401	400

ЗАМИМАИ 1
БА ДАСТУРАМАЛ ОИДИ ПЕШБУРДИ ҲИСОБГИРИИ МУҲОСИБӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ, КИ БО ФАРМОНИ ВАЗИРИ МОЛИЯИ ҶУМУРИИ ТОҶИКИСТОН АЗ 26 ДЕКАБРИ СОЛИ 2000, №157 ТАСДИҚ ШУДААСТ.

Шаклҳои ҳуҷҷатҳои аввалияи баҳисобгирии муҳосибӣ ва феҳристҳои баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ[1]

№ шакл	Рамзи шакл	Номгӯи шаклҳои ҳуҷҷат
		1. Воситаҳои асосӣ ва дигар маблағгузориҳои дарозмуддат. Захираҳои моддӣ. Ашёҳои камарзиш
ВА-1 буҷет	0504101	Санади додугирифти воситаҳои асосӣ дар муассисаҳои буҷетӣ
ВА-2	0504102	Борхатнома оид ба ҷойивазкунии дохилии воситаҳои асосӣ
ВА-4	0504104	Санад оид ба аз эътибор соқит донистани воситаҳои асосӣ дар ташкилотҳои буҷетӣ
ВА-4а буҷет	0504105	Санад оид ба аз эътибор соқит донистани воситаҳои нақлиёт дар муассисаҳои буҷетӣ
ВА-6 буҷет	0504106	Варақаи инвентарии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ дар муассисаҳои буҷетӣ
ВА-8	0504108	Карточкаи инвентарии баҳисобгирии воситаҳои асосӣ дар муассисаҳои (барои чорво, ниҳолҳои бисёрсола, харочотҳои асосӣ барои беҳтар намудани ҳолати заминҳо)
ВА-9	0504109	Варақаи инвентарии баҳисобгирии гурӯҳии воситаҳои асосӣ
ВА-10	0504110	Рӯйхати варақаҳои инвентарӣ оиди баҳисобгирии воситаҳои асосӣ
ВА-13	0504113	Рӯйхати инвентарии воситаҳои асосӣ
444	0504144	Санад оиди аз эътибор соқит гардонидани адабиёти аз китобхона хориҷ кардашуда дар муассисаҳои буҷетӣ
326	0504126	Варақаи гардишӣ оиди воситаҳои асосӣ Варақаи замимавии №1 ба ш.326 Варақаи замимавии №2 ба ш.326
410	0504210	Варақаи додани масолеҳҳо барои эҳтиёҷоти муассисаҳо
434	0504234	Борхатнома
431	0504231	Картаи ҷамъоваранда
299	0504202	Руйхат-талабнома барои додани маҳсулоти хӯрока
300	0504220	Варақаи ҷамъоваранда оиди даромади маҳсулоти хӯрока
399	0504213	Варақаи ҷамъозаранда оиди даромади маҳсулоти хӯрока
397	0504203	Варақа барои додани хӯроки чорво ва фураж
395	0504208	Китоби баҳисобгирии ҳайвонот

[1] Дастурамал оиди пешбурди баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои буҷетӣ. Душанбе, 2010.С.77-79.

230	0504230	Санад оиди аз эътибор соқит гадонидани захираҳои моддӣ
296	0504207	Карточкаи баҳисобгирии шуморавӣ-маблағии масолеҳҳои қиматнок
М-44	0504205	Варақаи гардишӣ оид ба захираҳои моддӣ Варақаи замимавии №1 ба ш.М-44 Варақаи замимавии №2 ба ш.М-44
М-17	0504204	Китоби баҳисобгирии амборҳо
325	0504225	Китоби бақайдгирии зарфҳои шикаста
443	0504243	Санад оиди аз эътибор соқит гардонидани ашёҳои камарзиш
		2. Маблағҳои муассиса
301	0504605	Варақаи баҳисобгии маблағгузориҳои давлатӣ (меъёрҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ) ва ҳаҷми маблағгузориҳои хароҷоти тақсимотчии асосӣ (тахсимотчӣ)-и маблағҳои буҷетӣ
294	0504504	Варақаи баҳисобгирии аналитикии маблағгузориҳои давлатӣ (меъёрҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ), хаҷми маблағгузорӣ ва хароҷотҳои хазинавии қабулкунандаи маблағҳои буҷетӣ
440	0504514	Китоби хазина
317	0504501	Варақаи пардохти маблағ аз хазина ба шахсони таҳтиҳисоботӣ
320	0504520	Китоби баҳисобгирии маблағҳои ба тақсимкунандагон дода-шуда барон пардохти музди меҳнат ва идрорпулиҳо
448	0504819	Китоби баҳисобгирии варақаҳои ҳисоботи катъӣ
816	0504916	Санад оиди аз эътибор соқит донистани варақаҳои дафтарчаҳои меҳнатӣ ва варақаҳои ба он замимашаванда
414	0504414	Феҳрасти маблағҳои депониронидашуда
10	0504510	Квитансияҳо (хатти расид)
		3. Ҳисоббаробаркуниҳо
286	0504601	Ҳисобот оиди пешпардохтҳо
327	0504609	Варақа оиди ҳисоббаробаркунӣ бо падару модарон барои нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдакона Варақаи замимавии №1 ба ш.327 Варақаи замимавии №2 ба ш.327
305	0504608	Табели баҳисобгирии давомоти кӯдакон
809	0504809	Варақаи гардишӣ аз рӯйи ҳисоббаробаркунӣ барои омӯзиши пулакии донишҷӯён Варақаи замимавӣ ба ш.№809
292	0504604	Варақаи баҳисобгирии маблағҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо
441	0504411	Китоби баҳисобгирии аналитикии маблағҳои депониронида-шуда ва идрорпулиҳо
421	0504421	Табели баҳисобгирии вақти кори истифодашуда ва ҳисоббаробаркунии музди меҳнат Варақаи замимавӣ ба ш.№421
425	0504425	Дастхат-ҳисоббаробаркунӣ оиди додани рухсатии меҳнатӣ (озодкунӣ)
49	0504401	Варақаи ҳисоббаробаркунӣ – пардохтӣ
389	0504403	Варақаи пардохти оиди додани бунак, музди меҳнат
417	0504417	Варақа – маълумотнома
		4. Хароҷотҳо аз рӯйи буҷет ва маблағҳои ғайрибуҷетӣ
309	0504508	Варақаи баҳисобгирии аналитикии маблағгузориҳои давлатӣ (меъёрҳои ӯҳдадориҳои буҷетӣ) ва хароҷотҳои ҳақиқии қабулкунандаи маблағҳои буҷетӣ
		5. Шаклҳои умумии муҳосибӣ
433	0504833	Маълумотномаи муҳосибӣ

523	0504523	Шартномаи намунавӣ оиди масъулияти пурраи моддии инфиродӣ
279	0504804	Феҳристи варақаҳо
442	0504842	Феҳристи супоридани ҳуҷҷатҳо
401	0504801	Барӯйхатгирии номгӯй (варақаи муқоисавӣ)
835	0504835	Санад доир ба натиҷаҳои барӯйхатгирӣ
836	0504836	Варақаи фаркиятӣ (номувофиқатӣ) аз рӯйи натиҷаҳои барӯйхатгирӣ
–	0504026	Варақаи бисёрсутун
283	0504807	Варақаи бисёрсутун
285	0504808	Варақаи гардишӣ Варақаи замимавии №1 ба ш.№285 Варақаи замимавии №2 ба ш.№285
322	0504815	Китоби баҳисобгирии масолеҳи қиматноки ба тартиби марказонидашуда пардохтгардида
429	0504229	Санади кабул
280	0504508	Хабарнома
		6. Ордерҳои мемориалӣ
381	0504513	Ордерҳои мемориалии №1,2,3 Варақаи ҷамъкунанда
323	0504511	Ордери мемориалии №4 Варақаи ҷамоваранда оид ба ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи чеҳҳои дафтарчаҳои лимитикунонидашуда
405	0504405	Ордери мемориалии №5 Ҷамъи варақаҳои ҳисоббаробаркунӣ оид ба пардохти музди меҳнат ва идрорпулиҳо
418	0504613	Ордери мемориалии №6 Варақаи ҷамъоваранда оид ба ҳисоббаробаркунӣ бо ҳар гуна қарздорон ва қарзхоҳон
386	0504610	Ордери мемориалии №8 Варақаи ҷамъоваранда оид ба ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони таҳтиҳисоботӣ
438	0504138	Ордери мемориалии №9,10 Варақаи ҷамъоваранда аз рӯйи хориҷ ва ҷойивазкунии воситаҳои асосӣ ва ашёҳои камарзиш
398	0504212	Ордери мемориалии №11 Ҷамъи варақаҳои ҷамъоваранда оид ба даромад кардани маҳсулоти хӯрокворӣ
411	0504214	Ордери мемориалии №12 Ҷамъи варақаҳои ҷамъоваранда оид ба хароҷот кардани маҳсулоти хӯрокворӣ
396	0504211	Ордери мемориалии №13 Варақаи ҷамъоваранда оид ба хароҷоти масолеҳҳо
409	0504703	Ордери мемориалии №14 Варақаи ҷамъоваранда оид ба даромад, фоида (зарар)
406	0504611	Ордери мемориалии №15
		Ҷамъи варақаҳо оид ба ҳисоббаробаркуниҳо бо падару модарон аз рӯйи нигоҳубини кӯдакон дар муассисаҳои кӯдакона
274	0504802	Ордери мемориалии №16 ва ғ.
803	0504803	Рамзкушоии ордери мемориалӣ
308	0504811	Китоби асосӣ

Ташкилот – расонанда
Тасдиқ мекунам:

Сардори
Муассиса ________ ________
(имзо) (тавзеҳи имзо)

«__» ________ ____с.

Ташкилот – қабулкунанда
Тасдиқ мекунам:

Сардори
Муассиса ________ ________
(имзо) (тавзеҳи имзо)

«__» ________ ____с.

САНАДИ № ____

қабули супоридани [illegible] дар муассисаҳои буҷетӣ

Шакли ОА – буҷет аз рӯи КУХИ

аз «__» ________ с. ________ Сана

РАМЗ
050410
383

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ________________________
Тобеияти соҳторӣ ________________________ аз рӯи КУКТ
Сарчашмаи маблағгузорӣ ________________________ аз рӯи КТС
Шахси масъули моддӣ ________________________
Воҳиди ченак: сомонӣ ________________________ аз рӯи КУВЧ

Расонанда | Қабулкунанда

Ҳуҷҷати (тобеияти) [illegible]: номгӯй	рақам	Шахси масъули моддӣ	рақами инвентарии объект	рақами [illegible]	рақами баҳисобгирии [illegible]	[illegible] (тасдиқи [illegible]): номгӯй	рақам	шахси масъули моддӣ	рақами инвентарии объект	рақами баҳисобгирии [illegible]	рақами баҳисобгирии [illegible]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

[illegible] (номгӯй, [illegible])	Номи объект (статоон)		Санаи бароридан (сохтан)	Сана ва рақами санади ба истифода додан	Арзиши аввалин (барқарорӣ) (баланс)	Ҳисобшуда: Майдон (м²) Аз рӯи [illegible]	Рақами [illegible]	Меъёри [illegible]
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Тавсифи мухтасари иқтисодии объект

Номгӯи [illegible] объект	Маводҳо, [illegible] ва дигар [illegible]: Объекти асосӣ	[illegible]				[illegible] (миқдор, вазн ва ғ.): Номгӯй: объект (ҳо)	[illegible]	Воҳиди ченак: номгӯй	рамзи аз рӯи КУВЧ	миқдори (вазн)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Дар асоси фармоиши ________________________________
(фармоиш)
№ ________ аз «____» ________ с. ________ [illegible] ________________
ба ________________ барои истифодаи қабулкунанда [illegible] супорида шуд

РАМЗҲО
0504102
383

БОРХАТНОМАИ (НАКЛАДНОЙ) №
аз рӯи ҷойивазкунии дохилии воситаҳои асосӣ

Шакли ВА - 2 аз рӯи КУХИ

аз «____» __________ с. __________ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) __________ аз рӯи КУКТ

Номгӯи объект __________ __________ аз рӯи КУПТ

Воҳиди ченак: сомонӣ __________ аз рӯи КУВЧ

Асоси ҷойивазкунӣ __________

Сана	Рақами инвентарии объект	Дебет			Кредит			Арзиши баланс
		Тобеъияти сохторӣ	рамзи баҳисобгирии аналитикӣ	рамзи баҳисобгирии синтетикӣ	Тобеъияти сохторӣ	рамзи баҳисобгирии аналитикӣ	рамзи баҳисобгирии синтетикӣ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Шакли ВА-2 с.300

Тавсифи мухтасари ҳолати техникии объект __________

Объектро супорид: __________ __________ __________
(вазифа) (имзо) (тасвифи имзо)

Объектро қабул кард: __________ __________ __________
(вазифа) (имзо) (тасвифи имзо)

Дар қатъомаи (китоби) баҳисобгирии ҷойивазкунии объект қайд карда шуд

Сармуҳосиб __________ __________
(имзо) (тасвифи имзо)

Мувофиқа карда шуд
____
(номгӯи идоракунанда, дигар мақомоти муассиса идоракунии дахлдор)
Сардори ______________ ______________________
муассиса (имзо) (тасвири имзо)
Сармуҳосиб ______________ ______________________
(имзо) (тасвири имзо)
«____»______________________ с. ______________
____
(номгӯи мақомоти идоракунии амволи давлатӣ)
Сардори ______________ ______________________
муассиса (имзо) (тасвири имзо)
«____»______________________ с. ______________

Тасдиқ мекунам:
Сардори ______________ ______________________
муассиса (имзо) (тасвири имзо)
«____»______________________ с. ______________

САНАДИ №
ОИД БА ЭЪТИБОР СОҚИТ ДОНИСТАНИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

Шакли ВА - 4 буҷет

	РАМЗҲО
аз рӯи КУХН	0504104
Сана	
аз рӯи КУКТ	
аз рӯи КТС	
аз рӯи КУЦШТ	

аз «____» ______________ с. ______________
Муассиса (муассисаи зарардидагон) ______________________________
Тобеияти соҳавӣ: ______________________________
Номгӯи объект ______________________________
Шахси масъулиятноки моддӣ ______________________________
Рақами заводӣ ______________ Рақами инвентарӣ ______________

Номгӯи нишондиҳанда	Ҳисобҳои муҳосибавӣ		Маблағ, сомонӣ
	дебет	кредит	
1	2	3	4
Арзиши баланси			
Хурдашавии ҳисобшуда			

Комиссия дар ҳайати ____ ки
(вазифа, насаб)
бо фармони (фармоиши) ______________________________ ______________
____
аз «____» с. ______________ № ______ тасдиқ шудааст, дарсеси ______________________ ______________
____анд баррасӣ
(номгӯи объект)
ва аз эътибор соқит донистани (разборка) онро аз рӯи чунин сабабҳо зарур донист:
1. Соли баровардан ё ки сохтани он «____» с. ______________
2. Санаи ба муассиса ворид шудани он «____»______________________ с. ______________
3. Санаи ба истифода додани он «____»______________________ с. ______________
4. Шумораи таъмирҳои асосӣ ______________ ба маблағи ______________ сомонӣ

5. Маълумот оид тарзиби нигоҳ доштани металлҳои қиматбаҳо (металлҳо, сангҳо в.ғ.)

Номгӯи металлҳои қиматбаҳо	Рамзи баҳисобгирии амалиёти	Воҳиди ченак		Шумора (вазн)
		номгӯй	рамз аз рӯи КУВЧ	
1	2	3	4	5

6. Ҳолати техникӣ ва сабабҳои аз эътибор соқиткунӣ
____
7. Хулосаи Комиссия ____
____
Замима: 1.
2.
Аъзоёни Комиссия: ______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (тасвири имзо)
______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (тасвири имзо)
______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (тасвири имзо)

Мувофиқа карда шуд

(Номгӯй вазоратҳо, дигар мақомотҳои идоракунии давлатӣ)
сардори ________ ________
муассиса (имзо) (тасмифи имзо)
сармуҳосиб ________ ________
(имзо) (тасмифи имзо)
«____» ____________ с. ____________

(номгӯй мақомоти идоракунии маҳалли давлатӣ)
Сардори ________ ________
Муассиса (имзо) (тасмифи имзо)
«____» ____________ с. ____________

Тасдиқ мекунам
сардори ________ ________
муассиса (имзо) (тасмифи имзо)
«____» ____________ с. ____________

САНАДИ №
ОИД БА АЗ ЭЪТИБОР СОҚИТ ДОНИСТАНИ ВОСИТАҲОИ НАҚЛИЁТ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

Шакли ВА-4 а буҷет аз рӯи КУХН

аз ____________ с. Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ________ аз рӯи КУКТ
Тобеияти соҳавӣ ________ аз рӯи КТС
Сарчашмаи маблағгузорӣ ________
Номгӯи объект ________ аз рӯи КУШТ
Шахси масъулиятноки моддӣ ________
Рақами заводӣ ________ Рақами инвентарӣ ________

Рамзҳо	

Номгӯи [illegible]	Ҳисобҳои муҳосибавӣ		Маблағ [illegible]
	дебет	кредит	
1	2	3	4
Аз ҷумла: [illegible]			
[illegible]			

[illegible] ________ [illegible]
[illegible] ________
[illegible]

Тавсифи техникии автомобил (прицеп, нимприцеп)

Намуд	Тамға	Ранг	Иқтидори борбардорӣ (куввата)	Рақами муҳаррик	Рақами шасси	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	2	3	4	5	6	7	8	9

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ТАРКИБИ МАСОЛЕҲҲОИ ҚИММАТНОК (МЕТАЛҲО, САНГҲО ВА Ғ.)

Номгӯи масолеҳҳои қимматнок	Рамзи баҳисобгирии омории	Воҳиди ченак		Шумора (вазн)
		номгӯй	Рамзи [illegible] КУВИЧ	
1	2	3	4	5

Дар натиҷаи [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Комиссия муқаррар намуд:

1. Дар ҳолати [illegible] ___________ [illegible]
2. Сабаби корношоямӣ ___________ рақами сабабҳо ___________
3. Хулосаи техникӣ ___________
4. Маълумот дар бораи [illegible] [illegible] [illegible]

Воситаҳои нақлиёт		Сана [illegible]	Санаи [illegible]	[illegible]	
Намуди [illegible] [illegible]	[illegible]			[illegible]	[illegible]

Хулосаи Комиссия ___________

Замима: рӯйхати [illegible] [illegible]

Раиси Комиссия ___________ (вазифа) ___________ (имзо) ___________ (насаб ва номи [illegible])

Аъзоёни комиссия: ___________ (вазифа) ___________ (имзо) ___________ ([illegible])

___________ (вазифа) ___________ (имзо) ___________ ([illegible])

___________ (вазифа) ___________ (имзо) ___________ ([illegible])

[illegible]

[illegible]		[illegible]					[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

[illegible]

[illegible]	[illegible]					[illegible]				
	[illegible]	[illegible]				[illegible]		[illegible]		[illegible]
						[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] КУВЧ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

[illegible] ______ ______ ______

[illegible] [illegible] [illegible]

КАРТОЧКАИ ИНВЕНТАРИИ №_______

БАҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

([illegible])

Шакли ВА-6 [illegible] аз рӯи КУХИ

Рамзҳо
[illegible]

[illegible] Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда)_______________ аз рӯи КУКТ
Тобеияти соҳавӣ _______________ аз рӯи КУС
[illegible]_______________
[illegible]_______________ аз рӯи КУНИБ
[illegible]_______________ аз рӯи КУКТ
Сунъи объект_______________
[illegible]_______________
Рақами [illegible]
[illegible]_______ Рақами баҳисобгирии [illegible] _______ Рақами инвентарии объект_______

	Рақами объект (инвентарӣ)		Санаи баровардан (истеҳсолкунанда)	Сана ва рақами санади ба истифода додан	Арзиши аввалия (барқароркунӣ)	Хӯрдашавӣ				Сана [illegible]
	мавҷуда					Аз рӯи [illegible]	Солона			
							Рамзи меъёрҳои [illegible]	Меъёр %	Маблағи солона	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

[illegible] (маълумот [illegible])						[illegible] ([illegible])					
Сана	рақами ҳуҷ.	Маблағ [illegible]	Сана	рақами ҳуҷ.	Маблағ [illegible]	Сана	рақами ҳуҷ.	Маблағ [illegible]	Сана	рақами ҳуҷ.	Маблағ [illegible]
1	2	3	1	2	3	4	5	6	4	5	6

Қайд оид ба [illegible]		Қайд оид ба [illegible] (қайдҳои мурофиавӣ)		Сабаби хориҷ намудан
сана	Рақами [illegible]	Сана	Рақами [illegible]	
1	2	3	4	5

Ҷойивазкунии доимии объект

Бақайдгирӣ		Ҷои [illegible] объект	Шахси масъулиятнок [illegible]	Тавсифи [illegible] бифиристад
сана	Рақами			
1	2	3	4	5
				Зот (хунёфӣ)
				Шумораи ҳайвонҳо
				Ҳайвонҳои [illegible]
				Зотҳо, нишонаҳо
				Шумораи доғи
				[illegible]
				Бутн.бен
				Рақам [illegible] замон
				Маълумот [illegible]

Карточкаро тартиб дод ____________ ____________ ____________
(вазифа) (имзо) (Тасдиқи имзо)

«____»__________с__________

КАРТОЧКАИ ИНВЕНТАРИИ№ ______

БАХИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ ДАР МУАССИСАҲОИ БУЧЕТӢ

Шакли ВА-8 буҷет: аз рӯи КУХИ

аз ______ с ______ Сана

Муассиса (муҳосиботи мутамарказонидашуда) ______ аз рӯи КУКТ
Тобеияти соҳторӣ ______ аз рӯи КТС
Сарчашмаи маблағгузорӣ ______
Номи объект (пурра) ______ аз рӯи КУНП
Аз ки даромад карда шуд... аз рӯи КУКТ
Суроғаи объект ______
Шахси масъулиятнок моддӣ ______
Рақами хисоб
Зерхисоб ______ Рамзи бахисобгирии аналитикӣ ______ Рақами инвентари объект ______

[illegible]	Сана [illegible]	Сана ва рақами [illegible]	Арзиш [illegible]	Ҳуҷҷатҳо				Сохтмони [illegible]
				Аз рӯи [illegible]	Рамзи [illegible]	Миқдор	Маблағ, сомонӣ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Тарафи чапаки ш ВА-8

КАРТОЧКАИ ИНВЕНТАРИИ№

БАҲИСОБГИРИИ ГУРӮҲҲИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ

Шакли ВА-9 аз рӯи КУХН

аз____________с____________ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда)______________ аз рӯи КУКТ

Тобеияти соҳторӣ______________________________ аз рӯи КТС

Сарчашмаи маблағгузорӣ______________________________

Номгӯйобъект(пурра)______________________________ аз рӯи КУШТ

Шакли масъулиятноки моддӣ______________________________

Рақами ҳисоб, зерҳисоб Рамзи баҳисобгирии аналитикӣ______________

рақам	Даромад карда шуд				Хориҷ карда шуд (ба хароҷот навишта шуд)				Бақия	
	сана	рақами ҳуҷ.	шумора	маблағ ҷамъан	сана	рақами ҳуҷ.	шумора	Маблағ ҷамъан	шумора	маблағ (сомонӣ)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

рақам	Даромад карда шуд				Хориҷ карда шуд (ба хароҷот навишта шуд)				Бақия	
	сана	рақами ҳуҷ.	шумора	Маблағ ҷамъан	сана	рақами ҳуҷ.	шумора	Маблағ ҷамъан	шумора	маблағ (сомонӣ)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Карточкаро тартиб дод ____________ ________________ ____________________

(вазифа) (имзо) (Тафсири имзо)

«____»__________с__________

ТАСДИҚ МЕКУНАМ:

Сардори муассиса ________ (имзо) ______________ (тасвифи имзо)

«___» ______________ с. ________

БОРХАТНОМА (НАКЛАДНАЯ) № ______

		Рамзҳо
Шакли 434	**аз рӯи КУҲИ**	0504101
барои с. ______________	**Сана**	
Муассиса – қабулкунанда (муҳосиботи марказонидашуда)	**аз рӯи КУКТ**	
Объекти соҳторӣ ______________	**аз рӯи КТС**	
Муассиса (равонкунанда) ______________	**аз рӯи КУВЧ**	383

Шакл масъулиятнокӣ моддӣ ______________

Номгӯи масолеҳҳои **** навъ, андоза	Воҳиди ченак	Қайдҳои муҳосибӣ		Шумора		Нарх, сомонӣ	Маблағ, сомонӣ
		дебет	кредит	талаб карда шуд			
1	2	3	4	5	6	7	8

Номгӯи масолеҳҳои *** навъ, андоза	Воҳиди ченак	Қайдҳои муҳосибӣ		Шумора		Нарх, сомонӣ	Маблағ, сомонӣ
		дебет	кредит	Талаб карда шуд			

Дода шуд ______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (тасвифи имзо)

«_____» ______________ с. __________

Қабул кард______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (тасвифи имзо)

«_____» ______________ с. __________

ВАРАҚАИ ГАРДИШӢ ОИД БА ЗАХИРАҲОИ МОДДӢ

Шаклим М-44 аз рӯи КУҲИ

РАМЗҲО
0504205

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда)________________аз рӯи КУКТ

Номгуи ҳисоб____________________________________Рақами ҳисоб

Шахси масъулиятноки моддӣ_____________________________

КИТОБИ ХАЗИНА

Шакли 440 аз рӯи КУХИ

аз ______________________________ с.______Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) аз рӯи КУКТ

Дар ин китоб

(___)______________варақ рақамгузорӣ ва духта шудааст бо хат

Роҳбари муассиса ______________________________
(имзо) (тасхифи имзо)

Сармуҳосиб______________________________
(имзо) (тасхифи имзо)

«___»__________________________ с. __________________

Ч.М.

ВАРАҚАИ ГАРДИШӢ
оиди воситаҳои асосӣ

Шакли 326 аз рӯи КУҲИ

РАМЗҲО
0504126
383

аз «____» __________________с.____Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ______________________________аз рӯи КУКТ

Воҳиди ченак____ аз рӯи КУВЧ

Шахси масъулиятноки моддӣ ____________________________________

Рақами баҳисобгирии инвентарӣ [ ]

Санаи санҷиш	Роҳбари гурӯҳи гузаронандаи санҷиш (санҷишгар)			Сармуҳосиб	
	аз вазифа	имзо	тасхифи имзо	имзо	тасхифи имзо

Тасдиқ мекунам:

Сардори муассиса ______________ ____ ______________________________

(имзо) (тасрифи имзо)

«____» ____________________ с. _________

Варақаи додани масолеҳҳо барои эҳтиёҷоти муассисаҳо

Рамзҳо
0504210

Шакли № 410 аз рӯи КУҲИ

Барои «____» __________________________с. __________

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ____ аз рӯи КУКТ

Тобеъияти сокторӣ ____ аз рӯи КТС

Қисм, зеркисм ____ аз рӯи КМХ

Моддаи мақсаднок ____ аз рӯи КММХ

Намуди харочот ____ аз рӯи КНХ

Шахси масъулиятноки моддӣ ____ Кредити зерҳисоб

Санаи додан	Масолеҳҳо		Воҳиди ченак		Нарх, сомонӣ	Шумора	Маблағ, сомонӣ	Дебети зерҳисоб	Моддаи харачот аз рӯи ГИХ	Бо ки дода шуд	Дастхат оиди гирифтани масолеҳ
	Номгӯй		Рамз								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Тасдиқ мекунем:

Сардори
муассиса ____________ ______________________________
(имзо) (тасифи имзо)

"____" ________________ с. ________

Санад оиди аз эътибор соқит кардани захираҳои моддӣ

РАМЗҲО
0504230

Шакли № 230 аз рӯи КУХИ

Барои «____» ______________________ с. ________

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ______________________________ аз рӯи КУКТ
Тобеъияти сохторӣ ______________________________ аз рӯи КТС
Қисм. зерқисм ______________________________ аз рӯи КШҚ
Маддаи маводҳо ______________________________ аз рӯи КММХ
Намуди харочот ______________________________ аз рӯи КИХ
Комиссия дар ҳайати ______________________________
(вазифа, ном ва номи падар)

Ки бо фармони (фармоиши) № ________ аз «______» ______________ с. __________ таъин шудааст, санчиши аз анбор ба сохтори зертобеъдодани захираҳои моддиро гузаронида, харочот ҳақиқии масолеҳҳои зеринро муқарар намуд: произвела проверку выданных со склада в подразделения материальных запасов и установила фактическое следующих материалов:

Номгӯи масолеҳ	Воҳиди ченак		Меъёри харочот	Амалан харочот карда шуд			Самти харочот	Қайдҳои муҳосибӣ		Рамзи харочот аз рӯи ГИХ
	номгӯй	рамз		шумора	нарх	маблағ		дебет	кредит	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Шакли М-44 с.2
Номгӯи дерхисоб рақам

№ р/т	Маводҳо		Воҳиди ченак		Бақия ба 1 ___		Гардиш барои ___ дебет		кредит	
	рақам	[illegible]	[illegible]	[illegible]	шумора	маблағ	шумора	маблағ	шумора	маблағ
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
0										
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
0										
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										

Гузаронидаи

ШАКЛИ М-44 с 2

Бақия ба 1		Гардиш барои				Бақия ба 1		[illegible]	№ р/т
Шумора	Маблағ	Шумора	Маблағ	Шумора	Маблағ	Шумора	Маблағ		
									1
									2
									3
									4
									5
									6
									7
									8
									9
									0
									1
									2
									3
									4
									5
									6
									7
									8
									9
									0
									1
									2
									3
									4
									5
									6
									7
									8
									9

Воҳиди ченак: сомонӣ аз рӯи КУВЧ
Доллар / дигар асъор ____ аз рӯи КУА

383
001/

№ ҳуҷҷат	Аз ки қабул карда шуда ё ба ки дода шуд	№ ҳисоби мукотиботӣ	Аз рӯи буҷет		Аз рӯи маблағҳои ғайрибуҷетӣ	
			Даромад	Хароҷот	Даромад	Хароҷот
1	2	3	4	5	6	7
	Бақия ба аввали рӯз			x		x
		Гузариш ба дигар саҳифа				

Хазинадор

№ Ҳуҷҷат	Аз ки қабул карда шуда ё ба ки дода шуд	№ ҳисоби мукотиботӣ	Аз рӯи буҷет		Аз рӯи маблағҳои ғайрибуҷетӣ	
			Даромад	Хароҷот	Даромад	Хароҷот
1	2	3	4	5	6	7
	Аз дигар саҳифа					
Ҷамъ барои як рӯз						
Бақия ба охири рӯз				x		x
Аз он ҷумла, барои музди меҳнат				x		x
Бақияи умумии маблағҳои пулии нақдӣ дар охири рӯз						

Қайдҳоро дар китоби Хазина санҷидам ва ҳуҷҷатҳоро ба
миқдори ____________________ ҳуҷҷатҳои даромад
(бо хат)

Қабул намудам.
Сармуҳосиб ______________________________
(имзо) (тасдиқи имзо)

Тасдиқ мекунем:

Сардори муассиса ________________ ________________
(имзо) (тасдиқи имзо)

«____» ________________ с. ______

ВАРАҚАИ ПАРДОХТИ МАБЛАҒ АЗ ХАЗИНА БА ШАХСОНИ ТАҲТИҲИСОБОТӢ

Рамзҳо
0504501

Шакли № 317 аз рӯи КУҲИ

барои «____» ________________ с. ________

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ________________ аз рӯи КУКТ

Тобеъияти сохторӣ ________________ аз рӯи КТС

Қисм, зерқисм ________________ аз рӯи КМХ

Моддаи мақсаднок ________________ аз рӯи КММХ

Намуди хароҷот ________________ аз рӯи КНХ

Шахси масъулиятноки моддӣ зерҳисоб ________________ Кредити

Санаи додан	Масолеҳхо		Воҳиди ченак		Нарх, сомонӣ	Шумора	Маблағ, сомонӣ	Дебети зерҳисоб	Моддаи хароҷот аз рӯи ГНХ	Бо ки дода шуд	Дастхат оиди гирифтани масолеҳ
	Номгӯй		Рамз								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Ордери мемориалӣ ______________________

Варақаи ҷамъоваранда аз рӯи ______________________

аз рӯи зерҳисоби____________________№ [ ]

РАМЗҲО
0504513
383

Шакли 381 аз рӯи КУҲИ

барои «______»_________________________ с.____________ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) _____ ______________________ аз рӯи КУКТ

Сарчашмаи маблағгузорӣ ______________________________________

Воҳиди ченак: сомонӣ______________________________________ аз рӯи КУИЧ

№ Р/Т	Санаи нусхаи бонк ё ки ҳисоботи хазинадор	Дебети зерҳисоб												
		Кредити зерҳисоб												Ҷамъ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	Ҳамагӣ													

Бақия ба аввали моҳ [ ] Бақия ба охири моҳ [ ] Маблағи гардиш [ ]

ФЕҲРАСТИ МАБЛАҒҲОИ ДЕПОНЕНТӢ

Шакли № 414 аз рӯи КУХИ

РАМЗҲО
0504414

барои «____» __________ с. ____ Сана

Муассиса (муҳосибии марказонидашуда) ____________________ аз рӯи КУКТ

Қисм (шуъба) ____________________ аз рӯи КШК

Моддаи мақсаднок ____________________ аз рӯи КММХ

Намуди хароҷот ____________________ аз рӯи КНХ

Воҳиди ченак: сомонӣ ____________________ аз рӯи КУВЧ

Рамзи баҳисобгирии таҳлилӣ [ ] Дебети зерҳисоб [ ] Кредити зерҳисоб [ ]

Тобеияти сохторӣ	Рақами пардохтӣ	Ному насаб	Рақами табелӣ	Намуди ҳисоббаробаркунӣ	Маблағ
1	2	3	4	5	6

Шакли 0504414 с.2

Тобеияти сохторӣ	Рақами пардохтӣ	Ному насаб	Рақами табелӣ	Намуди ҳисоббаробаркунӣ	Маблағ
1	2	3	4	5	6

Ҳамагӣ

Сармуҳосиб ________ (имзо) ________ (тасдиқи имзо) Хазинадор ________ (имзо) ________ (тасдиқи имзо)

Муҳосиб ________ (имзо) ________ (тасдиқи имзо) «____» __________ с. ____

Тасдиқ мекунем:
Ҳисобот аз рӯи маблағи ________

____
(бо хат)

Сардори ________________
муассиса (имзо) (тавсифи имзо)

«____» ____________ с. ________

ҲИСОБОТ ОИДИ ПЕШПАРДОХТҲО (БӮНАКИ)

РАМЗҲО
0504601

Шакли № 280 аз рӯи КУХИ

Барои «____» ____________ с. ____ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ________________ аз рӯи КУКТ
Тобеъияти соҳторӣ ________________________ аз рӯи КТС
Сарчашмаи маблағгузорӣ ________________________
Қисм (зерқисм) ________________________ аз рӯи КИПК
Моддаи [illegible] ________________________ аз рӯи
КММХ
Намуди хароҷот ________________________ аз рӯи КНХ
Шахси тахтиҳисоботӣ Рақами табел

Вазифа Таъиноти пешпардохт

Номгӯи нишондиҳандаҳо	Маблағ	Қайдҳои муҳосибӣ: дебет	Қайдҳои муҳосибӣ: кредит	Рамзи аз рӯи ГНХ	Маблағ
		1	2	3	4
Пешпардохти гузашта бақияи хароҷот					
Пешпардохт гирифта шуд (аз ки ва сана)					
Ҳамагӣ қабул карда шуд (кредити зерҳисоби 120)					
Харҷ карда шуд					
Бақия					
Хароҷоти барзиёдатӣ					

Замима ________________ ҳуҷҷат

Барои ҳисоб ____________ сомонӣ ____________ дирам

Сардори шӯъбаи ____________ ____________
(имзо) тавсифи имзо

Муҳосиб ____________ ____________
(имзо) (тавсифи имзо)

Бақия гузаронида шуд ба маблағи сомонӣ [ ] дирам [ ] аз рӯи ордери хазинавии № ____________
аз «____» ________________ с. ________
«____» ________________ с. ________

(вазифа) (имзо) (тавсифи имзо)

Хати бурриш

Дархост Аз ____________ ҳисоботи пешпардохти № ________ аз ________________ с. ________
Ба маблағи ____________ сомонӣ ____________ дирам қабул карда шудааст, шумораи ҳуҷҷатҳо ____________
Муҳосиб «____» ____________ с.

ВАРАҚ ОИДИ ҲИСОББАРОБАРКУНӢ БО ПАДАРУ МОДАРОН БАРОИ НИГОҲУБИНИ КӮДАКОН ДАР МУАССИСАҲОИ КӮДАКОНА

Шакли 327

	РАМЗҲО
Аз рӯи КУҲИ	0504609
Барои с.__________ Сана	
Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ____________________ аз рӯи КУКТ	
Тобеияти соҳторӣ____________________ аз рӯи КТС	
Воҳиди ченак____________________ аз рӯи КУВЧ	383

Моҳ__________ Шакли 327 с. 2

№ р/т	Ному насаби кӯдак	Пардохт аз рӯи меъёр	Маблағи дар квитансия ошкоршуда	Барои рӯзҳои иштирок дошта ҳисоб карда шудааст		Барои пардохт ворид шудааст		Қарздорӣ ба охири моҳ	
				шумораи рӯзҳо	маблағ	сана	маблағ	маблағи кам пардохт кардашуда	Пардохти барзиёдати

Гардиш ба-рои______			Бакия ба 1		Гардиш ба-рои______			Бакия ба !		Рамзисатр
Ракам васанаихуч чат	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Ракам васанаихуч чат	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
										1
										2
										3
										4

ВАРАКАИ ГАРДИШИ
оиди хисоббаробаркунӣ барои омӯзиши пулакии донишчӯён
аз рӯи зерхисоби 175

	РАМЗХО
Шакли 433	аз рӯи КУХИ 9504809
барои « ______ Сол	
Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ______	аз рӯи КУКТ
Тобеияти соҳавӣ ______	аз рӯи КТС
Воҳиди ченак ______	аз рӯи КУВЧ 383

Шакли 809 с.2

Рамзисатр	Пардохткунанда(шахсихукукӣ - номгуи)	Ному насабидонишчуфакултетихтиссос	Шартномаоидиомӯзишипулакӣ					Кайдхои махсус
			Ракам	Санаи ба имзорасӣ	Мӯхлати шартнома		Маблаги Соланаи пардохт	
					огоз	анчом		
1								
2								
3								
4								
5								

КИТОБИ
БАҲИСОБГИРИИ АНАЛИТИКИИ
МАБЛАҒҲОИ ДЕПОНЕНТӢ ВА ИДРОРПУЛИҲО

РАМЗХО
0504411
383

Шакли 441 аз рӯи КУҲИ

Барои________ ________________ с.___ Сана

Муассиса (мухосиботи марказонидашуда) ______________ аз рӯи КУКТ

Вохиди ченак __________________________ аз рӯи КУВЧ

Санаи кушода

Санаи маҳкам намудан

Шакли 441с.2

Рақами табели	Ному насаб	Кредит (ба хисоби депонентӣ бурда шуд)			Дебет-пардохт карда шуд												
		мох	Варақаи пардохтӣ	маблағ	харочотии	январ	феврал	Март	апрел	Май	Июн	июл	Август	Сент	октя	ноя	дек
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

МАЪЛУМОТНОМАИ МУҲОСИБӢ

Шакли 433 аз рӯи КУҲИ

Барои «____» ________ с.____ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ____________ аз рӯи КУКТ Тобеъияти сохтори ____________

____________________ аз рӯи КТС

Воҳиди ченак ______________________________ аз рӯи КУВЧ

Асос (асосноккунии кайдҳои муҳосиби гузаронидашуда)	Рақами ҳуҷҷат	Сана	Қайдҳои муҳосибӣ		Маблағ
			дебет	кредит	
1	2	3	4	5	6

Шакли 433 с. 2

Асос (асосноккунии кайдҳои муҳосиби гузаронидашуда)	Рақами ҳуҷҷат	Сана	Қайдҳои муҳосибӣ		Маблағ
			дебет	кредит	
1	2	3	4	5	6

Сармуҳасиб ____________ ____________________

(имзо) (тасвифи имзо)

«____» ____________ ________

Рамзи шакли 523 аз рӯи КУҲИ

ШАРНОМАИ НАМУНАВӢ

оиди масъулияти пурраи инфиродии моддӣ

Шартномаҳои хаттӣ оиди масъулияти пурраи инфиродии моддӣ мутобиқи моддаҳои 136 ва 137 Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз тарафи Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 15 майи соли 1997 қабул карда шудааст, аз тарафи корхонаҳо, муассиса ва ташкилотҳо бо кормандони (шахсони ба синни 18 солагӣ расида) ба имзо расонида мешавад, ки вазифаҳои ё иҷрои корҳои бевосита ба нигоҳдорӣ, коркард фурӯш (рухсат додан), интиқол додан ё истифода бурдани масолеҳи қимматноки дар ҷараёни истеҳсолот ба онҳо супорида шуда вобастаанд, иҷро менамоянд, агар вазифа ё иҷроиши корҳои кормандон дар номгӯи корҳои махсуси бо тартиби муқарраргӣ тасдиқ шуда пешбинӣ шуда бошад.

____

____

(номгӯи корхона, муассиса, ташкилот)

Роҳбар ё ин ки муовини роҳбари корхона, муассиса, ташкилот ________________________

____

____ , ки

(вазифа, ному насаб)

Дар оянда ҳамчун «маъмурият» ном бурда шуда, аз номи корхона, муассиса, ташкилот баромад менамояд, аз як тараф ба корманд ____

(ному насаб)

____

____

(шӯъба, сех, қитъа, сексия, анбор ва ғайра),

ки баъд «корманд» номбурда мешавад, аз тарафи дигар, шартномаи мазкурро оиди амалҳои зерин ба имзо расониданд:

1. Корманд, ки вазифаи ____

(номгӯи вазифа)

ишғол менамояд ё ки корҳои ____

(номгӯи корҳо)

вобаста ба ____

(нигоҳдорӣ, коркард, фурӯш (рухсат додан), интиқол додан

____ -ро

ё ин ки истифода бурдани масолеҳи қимматноки дар ҷараёни истеҳсолот ба ӯ супорида)

бевосита иҷро менамояд, масулияти (ҷавобгари) пурраи моддиро оиди таъмин намудани амнияти масолеҳи қимматноки ба ӯ бовари карда шудаи корхона, муссиса, ташкилот бар дӯши худ гирифта, бо назардошти ин ӯҳдадор карда мешавад, ки:

а) ба масолеҳи қимматноки корхона, муассиса ташкилот, ки барои нигоҳдорӣ ё ин ки дигар мақсадҳо ба ӯ супорида шудааст, эҳтиёткорона муносибат намуда, оиди пешгирӣ намудани зарарҳо чораҳо андешад;

б) маъмурияти корхона, муассиса ва ташкилотро оиди ҳамаи ҳолатҳое, ки таъмини амнияти масолеҳи қимматноки ба ӯ боварикардашударо таҳдид менамояд, сариваќт огоҳ созад;

в) баҳисобгирии масолеҳи қимматноки ба ӯ боварикардашударо пеш бурда, оиди гардиш (ҳаракат) ва бақияи онҳо ҳисоботи молиявӣ пулӣ ва дигар ҳисоботҳо тартиб диҳад ва ба тартиби муқараршуда онҳоро пешниҳод менамояд;

г) дар ба рӯйхатгирии (инвентаризатсия) масолеҳи қимматноки ба ӯ боварикардашуда иштирок намояд.

Маъмурият ӯҳдадор аст, ки:

а) ба корманд шароитҳоеро, ки барои беҳтар намудани корҳо ва таъмини пурраи амнияти масолеҳи қимматноки ба ӯ боварикардашуда заруранд, муҳаё созад;

б) кормандро бо қонунгузории амалкунанда оиди масъулияти моддии кормандон ва хизматчиён барои зарарҳои ба корхона, муассиса ва ташкилот расонида шуда, инчунин бо дастурамал, меъёрҳо ва қоидаҳои амалкунандае, ки ба нигоҳдорӣ, қабул, коркард, фурӯш (рухсат додан) интиқол додан ё истифода бурдани масолеҳи қимматноки дар ҷараёни истеҳсолот ва онҳо супорида шуда вобастаанд, шинос намояд;

в) бо тартиби муқараршуда ба рӯйхатгирии (инвентаризатсия) масолеҳи қимматнокро гузаронад.

3. Дар ҳолати бо гуноҳи корманд таъмин нагардидани амнияти масолеҳи қимматноке, ки ба ӯ бовар карда шудааст, андозаи зарари ба корхона, муассиса ва ташкилот расонида шуда ва барқарор намудани он мутобиқи қонунгузории амалкунанда амалӣ карда мешавад.

4. Агар зарари расонида шуда бо айби корманд ва ба амал наомада бошад, онгоҳ корманд барои ҷавобгарии он масъул нест.

5. Амали шартномаи мазкур барои тамоми вақти кории корманд, ки масолеҳи қимматноки корхона, муассиса ва ташкилот ба ӯ бовар карда шудааст, амали мегардад.

6. Шартномаи мазкур дар ду нусха тартиб дода шуда, нусхаи якум дар маъмурият ва нусхаи дуюм дар даст корманднигоҳ дошта мешавад.

Суроғаи тарафҳои дар шартнома зикрёфта:

Маъмурият

____

Корманд __________________________

____

Имзои тарафҳои дар шартнома зикрёфта:

Маъмурият

____

Корманд __________________________

____

Санаи ба имзо расидани Шартнома

Ҷои муҳр

Тасдиқ мекунам:

Сардори муассиса ______ (имзо) ______ (таснифи имзо)

«____»________________ с. ______

САНАДИ №__________
оиди натиҷаҳои барўйхатгирӣ

РАМЗҲО
0504805

Шакли 385 аз рўи КУҲИ

аз «__»________________ с_____ Сана

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ______________ аз рўи КУКТ

Шахси масъулиятноки моддӣ ______________________________

Комиссия дар ҳайати ____

____

(вазифа, ному насаб)

____

____

____

к ибо фармони (фармоиши) №_______ аз «____»________с._______ таин шудааст, санади мазкурро дар он хусус тартиб дод, ки мўҳлати аз «_____»________________ с.__________ то «____»________________ с. ________ барўйхатгирии

____

(масолеҳи қиматнок, воситаҳои пулӣ, ҳисоббаробаркуниҳо),

ки дар тахти нигоҳдории масъули ________________________________ қарор

(вазифа, ному насаби шахси масъулиятноки моддӣ)

доранд, гузаронида шуд.

Дар асоси номгўи ба рўйхатгирифташуда (варақаи муқоисавӣ) Варақаи фарқият (расхождений) №_______ аз «____»______________с.____ тартиб дода шуд, ки он чунин муқаррар намуд: _______________________

____

____

____

____

____

Варақаи фарқият оиди натиҷаҳои барўйхатгирӣ аз «___»____________с.____№_____ дар ҳаҷми __________ варақ пешниҳод карда мешавад

Роҳбари Комиссия ______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (таснифи имзо)

Аъзоёни Комиссия: ______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (таснифи имзо)

______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (таснифи имзо)

______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (таснифи имзо)

______________ ______________ ______________
(вазифа) (имзо) (таснифи имзо)

«_____»________________с.__________

САНАДИ ҚАБУЛИ №_______

Шакли № 429 — аз рӯи КУҲИ

Барои «____»________ с.____ — Сана

РАМЗҲО
0504229

Муассиса (муҳосиботи марказонидашуда) ________ аз рӯи КУКТ
Сарчашмаи маблаггузори ________________
Қисм, зерқисм ____________________________ аз рӯи КШК
Моддаи мақсаднок ____________________________ аз рӯи КММҲ
Намуди хароҷот ____________________________ аз рӯи КНХ

Комиссия дар ҳайати роҳбар ____________________________
____
ва аъзоёни комиссия ____________________________
____
санади мазкурро тартиб доданд ____________________________
____

(вазифа, ному насаб)

Номгуй	Воҳиди ченак	Рамзи зерҳисоб (ҳисоб)	Рақами Номенкла-тури	Шумора	Нарх, сомони	Маблаг, сомони	Кредити зерҳисоб
1	2	3	4	5	6	7	8

Шакли 429 с. 2

Номгуй	Воҳиди ченак	Рамзи зерҳисоб (ҳисоб)	Рақами Номенкла-тури	Шумора	Нарх, сомони	Маблаг, сомони	Кредити зерҳисоб
1	2	3	4	5	6	7	8

Хулосаи Комиссия ____
____

Аъзоёни

Комиссия ____

Супорид__________ ______________ Қабул кард ____________ ________________

(имзо) (тасниф и имзо) (имзо) (тасниф и имзо)

ХАБАРНОМАИ (ОГОҲИНОМАИ) №______________

Шакли № 280	аз рӯи КУХ	РАМЗҲО
		0504805
аз «________»___________ с.________	Сана	
Муассиса (равонкунанда) ______________________	аз рӯи КУКТ	
Муассиса (қабулкунанда) ______________________	аз рӯи КУКТ	

Аз рӯи ҳисоби пешниҳодкардаи шумо № [ ] барои ___ с.________ Санаи [ ]
чунин қайдҳо гузаронида шуд. О/М № [ ] Санаи [ ]

Мундариҷаи қайдҳо (амалиёт)	Муассиса (равонкунанда)			Муассиса (қабулкунанда)		
	Рақами (ҳисоб) зерҳисоб		Маблағ, сомонӣ	Рақами (ҳисоб) зерҳисоб		Маблағ, сомонӣ
	дебет	кредит		дебет	кредит	
1	2	3	4	5	6	7

Тарафи чаппаи шакли 280

Мундариҷаи қайдҳо (амалиёт)	Муассиса (равонкунанда)			Муассиса (қабулкунанда)		
	Рақами (ҳисоб) зерҳисоб		Маблағ, сомонӣ	Рақами (ҳисоб) зерҳисоб		Маблағ, сомонӣ
	дебет	кредит		дебет	кредит	
1	2	3	4	5	6	7

Ҷамъ

Замима: ______________________ ҳуҷҷат

Сармуҳосиби
муассиса ______________________
(равонкунанда) (имзо) (насабу имзо)

«____» ______________ с. ___

МУНДАРИҶА

БОБИ 1. АСОСҲОИ БАҲИСОБГИРИИ БУХГАЛТЕРӢ

1.1. Ислоҳоти баҳисобгирии буҷетӣ.......................... 6
1.2. Мафҳум ва вазифаҳои асосии баҳисобгирии буҷетӣ.. 11
1.3. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ, муайянкунандаи асосҳои методологӣ, тартиби ташкил ва пешбурди баҳисобгирии бухгалтерӣ дар ташкилотҳои буҷетии Ҷумҳурии Тоҷикистон (махсусан дар соҳаи маориф).......... 12
1.4. Қоидаҳои (вазифаҳои) асосии баҳисобгирии бухгалтерӣ.. 13
1.5. Баҳодиҳии анбор ва ӯҳдадориҳо.......................... 14
1.6. Бо ҳуҷҷатҳо асоснок кардани фаъолияти хоҷагидорӣ. 14
1.7. Нақшаи ҳисобот ва ҳисобгирии буҷетӣ..................... 16
1.8. Рӯйхатҳои баҳисобгирӣ.. 23
1.9. Ташкили баҳисобгирии бухгалтерӣ.......................... 25
1.10. Ҳуқуқ, ӯҳдадорӣ, ҷавобгарӣ ва масъулиятнокии сармуҳосиб.. 29
1.11. Барӯйхатгирии амвол ва ӯҳдадориҳои молиявӣ......... 30

БОБИ 2. БАҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ АСОСӢ, АКТИВҲОИ ҒАЙРИМОДДӢ ВА ҒАЙРИИСТЕҲСОЛӢ

2.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ..................................... 35
2.2. Вазифа, таснифот ва баҳодиҳии воситаҳои асосӣ....... 36
2.3. Ба расмият даровардани ҳаракати воситаҳои асосӣ... 37
2.4. Баҳисобгирии аналитикии воситаҳои асосӣ............ 39
2.5. Ҳисобгирии синтетикии воситаҳои асосии мавҷуда ва ҳаракати онҳо.. 40
2.6. Ҳисобгирии таъмири воситаҳои асосӣ..................... 45
2.7. Ҳисобгирии активҳои ғайриистеҳсолӣ..................... 46
2.8. Ҳисобгирии активҳои ғайримоддӣ......................... 49
2.9. Ҳисобгирии хӯрдашавии воситаҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ.. 51
2.10. Ҳисобгирии маблағгузорӣ ба активҳои ғайримолиявӣ.. 53
2.11. Ҳисобгирии активҳои ғайримолиявии дар роҳ буда 56
2.12. Барӯйхатгирии воситаҳои асосӣ, активҳои ғайриистеҳсолӣ ва ғайримоддӣ.................................. 57

БОБИ 3. БАҲИСОБГИРИИ ЗАХИРАҲОИ МОДДӢ

3.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ..................................... 63
3.2. Захираҳои моддӣ, таснифоти онҳо ва вазифаҳои баҳисобгирӣ.. 64

3.3. Дар асоси барасмиятдарории дохилшавӣ ва сарф кардани захираҳои моддӣ........................ 66
3.4. Баҳисобгирии синтетикии захираҳои моддӣ............ 71
3.5. Баҳисобгирии аналитикии захираҳои моддӣ.......... 74
3.6. Баҳисобгирии маблағгузорӣ ба захираҳои моддӣ........ 76
3.7. Баҳисобгирии масолеҳҳо дар роҳ 77
3.8. Барӯйхатгирии захираҳои моддӣ.......................... 77
3.9. Назорат аз рӯйи ҳолат ва оқилона истифода кардани захираҳои моддӣ ва самтҳои асосии такмили баҳисобгирии онҳо.. 79
3.10. Хусусияти ҳисобгирии металҳои қиматнок, медикоментҳо, сӯзишворӣ, материалҳои сӯзишворию - молиданӣ, ашёҳои камарзиш.............................. 79

БОБИ 4. ҲИСОБГИРИИ МЕҲНАТ ВА МУЗДИ ОН

4.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ....................................... 84
4.2. Намуд, шакл ва системаи музди меҳнат, тартиби ҳисоб кардани он... 84
4.3. Ҳуҷҷатҳо оид ба ҳисобгирии ҳайати шахсӣ, меҳнат ва музди он.. 85
4.4. Ҳисобгирии синтетикии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи музди меҳнат ва идорпулӣ.. 86
4.5. Ҳисобгирии нигоҳ доштан аз музди меҳнат 87
4.6. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи ӯҳдадориҳои суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ............ 88
4.7. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии меҳнат ва музди он.. 88

БОБИ 5. ҲИСОБГИРИИ ВОСИТАҲОИ ПУЛӢ ВА МАБЛАҒГУЗОРИИ МОЛИЯВӢ

5.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ....................................... 91
5.2. Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассисаҳои дар ҳисобдории бонкӣ.. 91
5.3. Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассисаҳо дар вақти фармон додан ва дар роҳ будан............................ 92
5.4. Ҳисобгирии амалиётҳои хазинавӣ.......................... 93
5.5. Ҳисобгирии ҳуҷҷатҳои пулӣ.................................. 94
5.6. Ҳисобгирии аккредитивҳо...................................... 95
5.7. Ҳисобгирии воситаҳои пулии муассисаҳо аз рӯйи мубодилаи асъорӣ.. 96
5.8. Ҳисобгирии воситаҳо дар ҳисобдории буҷетӣ.......... 97
5.9. Ҳисобгирии воситаҳои пулӣ дар ҳисобдории ташкилотҳое, ки хизматрасонии хазинавӣ ва иҷрои буҷетро

таъмин мекунанд 97
5.10. Ҳисобгирии маблағгузории молиявӣ........................ 98
5.11. Барӯйхатгирии воситаҳои пулӣ ва маблағузории молиявӣ.. 99
5.12. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии воситаҳои пулӣ ва маблағгузории молиявӣ............. 101

БОБИ 6. ҲИСОБГИРИИ ҲИСОББАРОБАРКУНӢ БО ДЕБИТОРҲО

6.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ.. 106
6.2. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо аз рӯйи даромад.. 106
6.3. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи пешпардохти додашуда.. 107
6.4. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи қарзи буҷет 108
6.5. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо шахсони ҳисобот-диҳанда.. 109
6.6. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ аз рӯйи камомад...... 111
6.7. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дигар дебиторҳо... 112
6.8. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунии дохилӣ аз рӯйи до-хилшавии маблағҳо ба буҷет ва хориҷшавӣ аз буҷет... 113
6.9. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо........................ 114

БОБИ 7. ҲИСОБГИРИИ ӮҲДАДОРӢ

7.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ.. 116
7.2. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо кредиторҳо аз рӯйи ӯҳдадории қарзӣ.. 116
7.3. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ бо таъминкунанда-гон ва пудратчиён.. 117
7.4. Ҳисобгирии ҳисоббаробаркунӣ оид ба ҳақдиҳӣ ба буҷет.. 118
7.5. Ҳисобгирии дигари ҳисоббаробаркунӣ бо креди-торҳо.. 120
7.6. Барӯйхатгирии ӯҳдадориҳо ва ҳисоббаробаркунӣ бо дебиторҳо.. 120
7.7. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии ӯҳдадориҳо.. 122

БОБИ 8. ҲИСОБГИРИИ НАТИҶАИ МОЛИЯВӢ

8.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ.. 127
8.2. Ҳисобгирии натиҷаи молиявии муассиса.................. 127
8.3. Ҳисобгирии натиҷаҳо аз рӯйи хазинаи иҷрои буҷет... 128

8.4. Мукотиботи ҳисобдорӣ оид ба ҳисобгирии натиҷаи молиявӣ........ 129

БОБИ 9. ҲИСОБГИРИИ СОҲИБКОРӢ ВА ДИГАР ФАЪОЛИЯТҲОЕ, КИ ДАРОМАД МЕОРАД

9.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ........ 131
9.2. Ҳисобгирии хароҷотҳо оид ба истеҳсоли маҳсулот, иҷрои кор ва хизматрасонӣ........ 131
9.3. Маҳсулоти тайёр ва баҳодиҳӣ ба он. Ҳисобгирии дохилшавии маҳсулоти тайёр........ 133
9.4. Ҳисобгирии фурӯши маҳсулот, кори иҷрошуда ва хизматросонӣ........ 134
9.5. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии фаъолияти соҳибкорӣ ва дигар корҳое, ки даромад меорад 135

БОБИ 10. ҲИСОБГИРИИ ХАРОҶОТҲОИ ИҶОЗАТДОДАШУДА

10.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ........ 137
10.2. Ҳисобгирии меъёрӣ ӯҳдадории буҷетӣ........ 137
10.3. Ҳисобгирии ӯҳдадориҳои қабул шудаи буҷетӣ дар соли ҷорӣ ва маблағи ҷудошудаи буҷет........ 138
10.4. Мукотиби ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии хароҷотҳои иҷозатдодашудаи буҷет........ 139

БОБИ 11. ҲИСОБГИРИИ АМАЛИЁТҲО ОИД БА ТАВРИ МАРКАЗОНИДАШУДА ТАЪМИН НАМУДАНИ МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ БО МАВОДҲОИ АРЗИШНОК

11.1. Ҳуҷатҳои асосии меъёрӣ........ 140
11.2. Ҳисобгирии амалиётҳо оид ба таври марказонидашуда таъмин кардани муассисаҳои болоӣ 140
11.3. Ҳисобгирии амалиётҳо оид ба таври марказонидашуда таъмини муассисаҳо бо маводҳои арзишнок 142
11.4. Мукотиботи ҳисобдориҳо оид ба ҳисобгирии амалиётҳои ба таври марказонидашуда таъмин намудани муассисаҳои буҷетӣ бо маводҳои арзишнок. 143

БОБИ 12. ҲИСОБГИРИИ МАВОДҲОИ АРЗИШНОК, КИ БА ТАШКИЛОТ ТААЛЛУҚ НАДОРАД

12.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ........ 145
12.2. Ҳолати умумӣ........ 145
12.3. Ҳисобгирии воситаҳои асосии ба иҷора додашуда..... 145
12.4. Ҳисобгирии маводҳои арзишнок, ки барои нигоҳдории махсус қабул карда шудаанд........ 146
12.5. Ҳисобгирии бонкии ҳисоботҳои ҷиддӣ........ 146

12.6. Ҳисобгирии соқит намудани қарзҳои дебиторҳое, ки қобилияти баргардонидани қарзҳоро надоранд........ 147
12.7. Ҳисобгирии маводҳои арзишноке, ки ба таври марказонидашуда муздаш дода шудааст.................... 147
12.8. Ҳисобгирии қарздории хонандагон ва донишҷӯён барои баргардонидани арзиши маводҳо................. 147
12.9. Ҳисобгирии дигар воситаҳои арзишноки ҳисобдории пасттавозунӣ.. 148

БОБИ 13. ҲИСОБОТИ МУАССИСАҲОИ БУҶЕТӢ

13.1. Ҳуҷҷатҳои асосии меъёрӣ.................................. 150
13.2. Ҳолати умумӣ.. 150
13.3. Намуд ва шаклҳои ҳисоботҳои буҷетӣ...................... 151
13.4. Тартиби сохтани тавозуни иҷрои буҷет оид ба дохилшавӣ ва хориҷ шудани воситаҳои буҷетӣ дар амалиётҳои хазинаи иҷрои буҷет.............................. 152
13.5. Тартиби сохтани ҳисоботҳо оид ба иҷрои буҷет........ 152
13.6. Тартиби сохтани ҳисобот оид ба натиҷаи фаъолияти молиявӣ.. 153
13.7. Тартиби сохтани ҳисобот оид ба хазина дохил шудан ва хориҷ шудани воситаҳои пулӣ............................ 154
13.8. Тартиби сохтани ҳисоботи ҳармоҳаи буҷет............... 155
13.9. Тартиби сохтани қисмҳои алоҳидаи маълумотнома ба ҳисоботи солонаи буҷет.................................... 157
13.10. Ҳисоботи андозаи муассисаҳои буҷетӣ.................. 162

САВОЛНОМАИ ТЕСТӢ.. 167

РӮЙХАТИ АДАБИЁТ... 193

ЗАМИМАҲО.. 195